

ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КАЦАН АНДРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 330.322:631.11

ДИСЕРТАЦІЯ

ІНВЕСТИВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

А.М. Кацан

Науковий керівник:
МІСЮК МИКОЛА ВАСИЛЬОВИЧ
доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України

Кам'янець-Подільський – 2019

АНОТАЦІЯ

**Кацан А.М. Інвестування розвитку агропромислових підприємств.-
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.004 – економіка та управління підприємствами - Подільський державний аграрно-технічний університет, Міністерства освіти і науки України - Кам'янець-Подільський, 2019.

Дисертацію присвячено вирішенню актуального наукового завдання на основі узагальнення теоретичних здобутків та практики інвестування розвитку агропромислових підприємств України, яке полягає в удосконаленні теоретичних, науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо активізації інвестування та пошуку альтернативних джерел залучення інвестицій для їх успішного функціонування.

Встановлено, що в ринкових умовах господарювання підвищення ефективності діяльності агропромислових підприємств, забезпечення їх економічного зростання та результативності модернізаційних перетворень, зумовлюється ефективністю процесів інвестування та можливостями отримання інвестиційних ресурсів. Доведено, що структуру засобів формують всі інвестиційні складові, які безпосередньо впливають на ефективність і темпи процесу розширеного відтворення.

Встановлено, що характер економічного розвитку та формування прибутку підприємств показують в динаміці обсяги чистих інвестицій. Аргументовано, що економічну сутність інвестицій можна одночасно розглядати з різних точок зору, що зумовлює можливість їх класифікації за різними ознаками (або критеріїв), які дозволяють об'єднати інвестиції у однорідні за ознакою групи і систематизовано підходи до класифікації інвестицій та ключових формулювань.

Узагальнення наукових поглядів та поєднання різних підходів до інвестування розвитку дали можливість встановити, що місія полягає у забезпеченні конкурентоспроможності агропромислових підприємств на

основі впровадження інновацій для зміцнення позицій на внутрішньому та виходу зовнішні ринки; удосконалення соціальної інфраструктури села; досягнення економічної, екологічної та продовольчої безпеки. Доведено, що успішний розвиток агропромислових підприємств потребує масштабного і ефективного інвестування.

Визначено, що інвестиції мають складну ієрархічну структуру, кожен елемент якої має своє функціональне призначення, але не може розглядатись виокремлено від всієї системи. До такої системи входять інвестиції за їх формами і видами, поведінка інвесторів, інвестиційна діяльність підприємств, інвестиційний процес, інвестиційний клімат, інвестиційне забезпечення, а також вся сукупність ресурсів, які беруть участь в процесах інвестування на підприємствах.

Концепцію інвестування розвитку агропромислових підприємств в загальноекономічному аспекті пропонуємо розглядати як систему взаємозв'язків державного регулювання та інфраструктурного забезпечення створення належних умов для закріплення на законодавчому рівні принципів та правил здійснення інвестиційної діяльності шляхом забезпечення потреби в необхідних обсягах інвестиційних ресурсів та джерел які можуть бути залучені у пріоритетні напрямки діяльності на основі впровадження ефективних механізмів використання, захисту та реінвестування для досягнення місії і цілей та задоволення інтересів зацікавлених сторін.

Формування інвестиційних ресурсів звичайно розглядаємо через призму основних методів інвестування окремих інвестиційних програм та інвестиційних проєктів: повне самофінансування; акціонування; кредитне фінансування; лізинг і селенг; комбінування всіх методів інвестування як способів, принципових підходів до фінансування, використання яких дозволяє мінімізувати ризики або максимізувати прибутки, втілюючи бізнес-ідеї щодо функціонування та розвитку підприємства.

Авторське бачення сформованої методології полягає у декомпозиції об'єктів інвестування та інвестиційні процеси на відносно прості блоки з

метою кількісного визначення інтегрального коефіцієнта інвестиційних ризиків для порівняльного аналізу обсягів та виявлення перспективних напрямів залучення коштів підприємствами.

Виявлення тенденцій зростання обсягів інвестицій та закономірностей їх пріоритетного спрямування у сільське і лісове господарство, комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, державного управління й оборона; обов'язкового соціального страхування. Зважаючи на інвестування за видами активів встановлено вищі темпи росту в нематеріальні активи, зокрема у права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії в порівнянні з матеріальними активами. Слід відмітити скорочення питомої ваги інвестицій у матеріальні активи, зокрема у будівлі та споруди, землю, довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва на фоні аналогічного зростання частки інвестицій у нематеріальні активи, що спричинило структурні трансформації зменшення частки матеріальних активів. вдвоє зросла частка інвестицій у транспортні засоби, збереження найбільшої частки за видами активів машин та обладнання, що дає підстави до висновку про довгострокове інвестування.

Цей підхід передбачає врахування недостатності власних джерел фінансування, необхідності зовнішнього залучення коштів, важливою складовою яких можна вважати надходження від банківських установ як у формі кредитних, так і інвестиційних ресурсів, що викликає необхідність дослідження взаємовідносин банків і підприємств з огляду на кредитно-інвестиційну діяльність та прямих іноземних інвестицій.

Розглядаючи структуру прямих інвестицій, визначено найбільш активні регіони які інвестують в економіку нашої країни, серед них в першу чергу більше половини Європа, третина Азія, а решта на Америку та Африку припадає від загальних інвестованих коштів. Розкрито тенденції щодо скорочення іноземних інвестицій, що в свою чергу засвідчує високу ризиковість інвестиційних вкладень в економіку України, тому залишається

не досить привабливою для інвестицій, хоча і не знаходиться осторонь світових процесів і є достатньо інтегрованою у світове господарство.

Визначено, що найбільш значні темпи приросту капітальних інвестицій спостерігаються у малі підприємства та мікропідприємства, інвестування у середні та великі збільшилось дещо нижчими темпами. Значно вищими темпами відбулось збільшення інвестицій у великі сільськогосподарські підприємства та середні, але найбільше зростання відбулось у малих і мікро підприємствах, тут йде процес поступового переміщення інвестиційних ресурсів від малих підприємств до середніх та великих. Аналізуючи структуру інвестицій у великі підприємства можна відмітити що інвестиційні потоки є досить варіативними, не стабільними. Дані обставини є особливістю галузі, інвестиційні тенденції обумовлюються внутрішньою державною політикою, що негативно впливає на стабільність ринку інвестицій.

Дослідження інвестиційного забезпечення аграрних підприємств та підприємництва України дало можливість виокремити ключові проблеми та визначити напрями удосконалення з урахуванням пріоритетів розвитку, спектру ризиків, характерних для сучасного інвестиційного середовища, посилити роль інвестиційної підтримки агропромислових товаровиробників та вдосконалити механізми співпраці банків та інших фінансово-кредитних установ, місцевих органів виконавчої влади з об'єднаннями підприємців та суб'єктами господарської діяльності, що значно покращить умови залучення зовнішніх інвестицій у виробництво, а також у розвиток сільських територій; визначення переліку пріоритетних галузей, виробництв та підприємств, проведення реформування амортизаційної системи в інвестиційному напрямі шляхом стимулювання використання амортизаційного фонду підприємства за призначенням та вдосконалення методики нарахування амортизації, підвищення ефективності діяльності, формування привабливого інвестиційного іміджу, оптимізації розподілу вільних фінансових ресурсів між сферами діяльності, а також моніторингу інвестиційних об'єктів і методології правильного визначення ефекту від здійснення інвестування.

Розроблено механізм активізації інвестування розвитку, обґрунтування перспективних джерел та формування моделей інвестиційної діяльності та привабливості агропромислових підприємств різних організаційно-правових форм, підвищення ефективності інвестування, підтримання та стимулювання загального економічного зростання, екологічної та продовольчої безпеки, зниження рівня бідності.

Встановлено, що протягом аналізованого періоду спостерігається суттєве зростання питомої ваги короткострокових кредитів, що вказує на нестачу коштів для операційної діяльності підприємств. Питома вага кредитів в іноземній валюті в кредитному портфелі банків дещо зменшилась, але залишається високою, що свідчить про високий рівень доларизації економіки та потенційні курсові ризики для банків та позичальників. В загальному сукупний кредитний портфель практично залишився без змін, а кредитний портфель суб'єктів господарювання знизився, спостерігаються такі явища, як розвиток небанківського кредитування та перетікання капіталу на нерегульовані ринки, стримує активізацію кредитування, створює додаткові ризики для фінансової стабільності та грошово-кредитної політики.

Доведено, що відновлення економіки вимагає повноцінного забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання основними джерелами підтримки серед яких виступають кредитні ресурси вітчизняних банків та закордонні інвестиції і запозичення великими суб'єктами господарювання які залучають кошти за кордоном, у тому числі на іноземних фондових майданчиках, а малий та середній бізнес змушений орієнтуватися в першу чергу на свої сили.

Визначено, що оскільки вкладення коштів для будь-якого інвестора є досить ризиковою діяльністю, то потрібно сприймати глобальні міжнародні рейтинги як додаткові інструменти в прийнятті будь-яких спекулятивних рішень, особливо інвестиційних, на користь того чи іншого реципієнта, що дало змогу виокремити фактори на користь існування та використання міжнародних економічних рейтингів для вирішення найбільш гострих проблем інвестування розвитку в цілому, мікро- та малих підприємств

України, оскільки їх діяльність збиткова на протязі всього аналізованого періоду та активізації інвестиційної діяльності прибуткових агропромислових підприємств, особливо мікро-підприємств з найнижчим рівнем рентабельності, оскільки це стримує їх інвестиційну діяльність. Вважаємо, що розвиток агропромислових підприємств можливий за рахунок перерозподілу ресурсів на користь інновацій, розгортання сучасних науково-технологічних систем, наукомістких галузей, впровадження прогресивних технологій.

Запропоновано інноваційний підхід до оцінювання інвестиційних ризиків які умовно розділено на ризики об'єктів інвестування та інвестиційних процесів які обчислюються шляхом статистичної обробки динамічних рядів фінансово-економічних показників які за визначеними факторами зведені у єдиний інтегральний коефіцієнт ризику як обов'язкову складову процесу дослідження інвестиційної діяльності для виявлення перспектив розвитку агропромислових підприємств на інноваційній основі.

Оцінювання ризиків інвестиційної діяльності виробників сільськогосподарської продукції проведемо на основі виявлення впливу окремих фінансово-економічних показників та їх синергії у інтегральному коефіцієнті ризику. Найбільш вагомим коливанням характерні для питомої ваги інвестицій у права інтелектуальної власності та програмне забезпечення в сільському, лісовому та рибному господарстві. Натомість, ризик несприятливих відхилень чистого прибутку, що припадає на 1 грн капітальних інвестицій, найменший, а порівнюючи отримані результати оцінки ризиків об'єктів фінансування та безпосередньо інвестиційної діяльності, можна стверджувати, що ризики, які формуються у виробничій сфері значно менш вагомими, ніж ризики інвестиційної діяльності.

Зазначено, що тенденція збільшення інвестиційних потоків прослідковується у всіх групах підприємств у нематеріальні активи підприємств, та відзначена позитивна тенденція збільшення інвестицій, проте це збільшення в абсолютних значеннях є не суттєвим в порівнянні із інвестиціями в матеріальні активи, що підкреслює велику ризиковість

інвестицій в нематеріальні активи. Аналізуючи чистий прибуток на одну інвестовану гривню відслідковується позитивна тенденція у всіх групах підприємств, однак відношення даного показника коливається у великих і у середніх, а у мікропідприємствах найнижче і бачимо тенденцію до зменшення, що впливає на додану вартість за витратами виробництва на одну інвестовану гривню і спричиняє негативні тенденції інвестиційних процесів у сільському господарстві, оскільки інвестора в першу чергу цікавить сировина а не кінцевий продукт, що несе негативні тенденції в макроекономіці, адже в реаліях сьогодення найбільш ефективним і прибутковим є кінцевий продукт з високою доданою вартістю, та рівень рентабельності підприємства, який визначає інвестиційну привабливість підприємства і збагачує підприємство новими фінансовими ресурсами. За аналізований період спостерігається позитивна тенденція збільшення рівня рентабельності, що є досить позитивним явищем, оскільки ми бачимо поступовий перехід інвестиційної зацікавленості від великих підприємств до середніх та малих.

Виокремлено найбільш результативні з точки зору отримання ефекту від інвестиційної діяльності регіони найчисельнішого кластера, у яких найвищий розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь і практично всі інші показники також самі високі та визначена найбільша розбіжність між створеними групами у розрізі витрат населення у розрахунку на 1 особу, що свідчить про можливість послідовного та інтенсивного залучення мобілізації засобів інвестування, визначення детермінантів та інструментарію **комплексного механізму** соціально-економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, досягнення ефектів синергії для забезпечення сталого розвитку та стабільного фінансово-економічного стану підприємств.

SUMMARY

Katsan A.M. Investing in the development of agricultural enterprises. - Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the Degree of Candidate in Economic Sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by types of economic activity) – State Agrarian and Engineering University in Podilya, Kamianets-Podilskyi, 2019.

The dissertation is dedicated to solving an urgent scientific problem based on a synthesis of theoretical achievements and investment practices in the development of agricultural enterprises of Ukraine, which lays in improving theoretical, scientific and methodological approaches and substantiating practical recommendations for activating investments and searching for alternative sources of attracting investments for their successful functioning.

It has been established that in the market economy, increasing the efficiency of agricultural enterprises, ensuring their economic growth and the effectiveness of modernization transformations, is due to the efficiency of investment processes and the possibility of obtaining investment resources. It is proved that the structure of funds is formed by all investment components that directly affect the efficiency and pace of the expanded reproduction process.

It has been established that the nature of economic development and the formation of enterprise profits show the dynamics of net investment. It has been argued that the economic nature of investments can be simultaneously considered from different points of view, which makes it possible to classify them according to various features (or criteria) that allow combining investments into groups that are homogeneous by their characteristics and systematize approaches to classifying investments and key statements.

A generalization of scientific views and a combination of different approaches to development investment made it possible to establish that the mission is to ensure the competitiveness of agro-industrial enterprises through the introduction of

innovations to strengthen domestic positions and access to foreign markets; improving the social infrastructure of the village; achieving economic, environmental and food security. It is proved that the development of agricultural enterprises requires large-scale and effective investment.

It is determined that investments have a complex hierarchical structure, each element of which has its functional purpose, but cannot be considered separately from the entire system. Such a system includes investments of various forms and types, investor behavior, investment activities of enterprises, investment process, investment climate, investment support, as well as the totality of resources that participate in the investment processes in enterprises.

We suggest to consider the concept of investing in the development of agro-industrial enterprises in the general economic aspect as a system of interconnections between state regulation and infrastructure ensuring the creation of appropriate conditions for fixing at the legislative level the principles and rules for carrying out investment activities by ensuring the need for the necessary volumes of investment resources and sources that can be attracted to priority areas of activity through the implementation of effective mechanisms for the use, protection and reinvestment to achieve the mission and goals and meet the interests of stakeholders.

We usually consider the formation of investment resources through the prism of the main investment methods of individual investment programs and investment projects: full self-financing; corporatization; credit financing; leasing and seleng; combining all investment methods as methods, fundamental approaches to financing, the use of which allows minimizing risks or maximizing profits, embodying business ideas regarding the functioning and development of the enterprise.

The author's vision of the current methodology consists of the decomposition of investment objects and investment processes into relatively simple blocks to quantify the integral coefficient of investment risks for a comparative analysis of volumes and identify promising areas of raising funds by enterprises.

Identification of growth trends in investment volumes and patterns of their priority in agriculture and forestry, computer programming and the provision of

other information services, activities in the field of administrative and support services, public administration and defense; compulsory social insurance. Due to the investments by types of assets, higher growth rates have been established in intangible assets, including the rights to commercial designations, industrial property, copyright and related rights, patents, licenses, concessions compared to tangible assets. The reduction in the share of investments in tangible assets should be noted, in particular in buildings and structures, land, long-term biological assets of crop production and animal husbandry against the background of a similar increase in the share of investments in intangible assets, which led to structural transformations, a decrease in the share of tangible assets. The share of investments in vehicles doubled, retaining the largest share by types of assets of machinery and equipment, which suggests a long-term investment.

This approach involves taking into account the insufficiency of own financing sources, the need for external fundraising, where income from banking institutions in the form of both credit and investment resources can be considered as an important component, which makes it necessary to study the relationship between banks and enterprises, due to the credit and investment activities and foreign direct investment.

Considering the structure of direct investments, the most active regions that invest in our country's economy are identified, among them, more than half of Europe, one-third of Asia, and the rest of America and Africa, from the total invested funds. Trends in the reduction of foreign investments have been revealed, which in turn testifies to the high risk of investing in the Ukrainian economy, so it remains not attractive enough for investment, although it is not located outside the world processes and is sufficiently integrated into the world economy.

It was determined that the most significant growth rates of capital investments are observed in small enterprises and microenterprises, investment in medium and large has increased at a slightly lower rate. An increase in investments in large agricultural enterprises and medium-sized enterprises has occurred at a faster pace, but the largest growth has taken place in small and micro enterprises, here the process of gradual transfer of investment resources from small enterprises to

medium and large ones is ongoing. Analyzing the structure of investments in large enterprises, it can be noted that investment flows are quite variable, not stable. These circumstances are a feature of the industry, investment trends are determined by internal state policy, which negatively affects the stability of the investment market.

The study of investment support for agricultural enterprises and entrepreneurship in Ukraine allowed us to identify key problems and determine areas for improvement, due to the development priorities, the range of risks characteristic of the modern investment environment, strengthen the role of investment support for agricultural producers and improve cooperation mechanisms of banks and other financial and credit institutions, local authorities of executive bodies with business associations and business entities, which will significantly improve the conditions for attracting external investment in production, as well as in the development of rural territories; determining the list of priority sectors, industries and enterprises, carrying out the reform of the depreciation system in the investment direction by stimulating the use of the depreciation fund of the enterprise for its intended purpose and improving the methodology for calculating depreciation, increasing the efficiency of operations, creating an attractive investment image, optimizing the distribution of free financial resources between areas of activity, as well as monitoring of investment objects and correct methodology of determining the effect of the investment implementation.

A mechanism has been developed to enhance expanding investment, justify promising sources and create models of investment activity and attractiveness of agricultural enterprises of various organizational and legal forms, increase investment efficiency, maintain and stimulate overall economic growth, environmental and food security, and reduce poverty.

It was established that during the analyzed period, a significant increase in the share of short-term loans is observed, indicating a lack of funds for the operating activities of enterprises. The share of loans in foreign currency in the loan portfolio of banks decreased slightly, but remains high, which indicates a high level of dollarization of the economy and potential exchange rate risks for banks and

borrowers. In general, the total loan portfolio remained virtually unchanged, and the loan portfolio of business entities decreased, there are phenomena such as the development of non-bank lending and the flow of capital to unregulated markets, inhibiting lending, and creating additional risks for financial stability and monetary policy.

It has been proved that economic recovery requires full support of financial resources of economic entities, the main sources of support of which are credit resources of national banks and foreign investments, and borrowing by large economic entities that attract funds abroad, including foreign stock markets, while small and medium-sized businesses are forced to focus first and foremost on their strengths.

It was determined that since investing for any investor is a rather risky activity, it is necessary to perceive global international ratings as additional tools in making any speculative decisions, especially investment ones, in favor of one or another recipient, which made it possible to single out factors in favor of the existence and use of international economic ratings to solve the most acute problems of investment development in general, micro and small enterprises of Ukraine, since their activity is unprofitable during the entire analyzed period and the intensification of investment activity of profitable agro-industrial enterprises, especially micro-enterprises with a low level of profitability, since this inhibits their investment activity. We believe that the development of agro-industrial enterprises is possible due to the redistribution of resources in favor of innovation, the deployment of modern scientific and technological systems, high-tech industries, the introduction of advanced technologies.

An innovative approach is proposed for assessing investment risks that are conventionally divided into the risks of investment objects and investment processes calculated by statistical processing of dynamic series of financial and economic indicators that, for certain factors, are combined into a single integrated risk factor as a mandatory component of the investment activity research process to identify prospects for the development of agricultural enterprises on an innovative basis.

Risk assessment of investment activities of agricultural producers will be carried out on the basis of revealing the impact of individual financial and economic indicators and their synergy in the integrated risk factor. The most significant fluctuations are characteristic of the share of investments in intellectual property rights and software in agriculture, forestry and fisheries. But the risk of adverse deviations in net profit per 1 UAH of capital investment is the least, and comparing the results of risk assessment of financing facilities and directly investment activity, it can be argued that the risks that are formed in the manufacturing sector are vastly less significant than the risks of investment activity.

It is indicated that the trend of an increase in investment flows is observed in all groups of enterprises in intangible assets of enterprises, and a positive trend of an increase in investments is noted, however, this increase in absolute values is not significant compared to investments in tangible assets, emphasizes the great riskiness of investments as for intangible assets. Analyzing the net profit per 1 UAH invested, a positive trend is observed in all groups of enterprises, however, the ratio of this indicator varies in large and medium enterprises, and is low in micro ones and we see a downward trend, which affects the value added by production costs per 1 UAH invested and causes negative trends in investment processes in agriculture, since the investor is primarily interested in raw materials and not the final product, carries negative trends in macro economy, and in reality the most efficient and profitable is the final product with high added value, and the level of profitability of the enterprise determines the investment attractiveness of the enterprise and enriches the company with new financial resources. For the analyzed period, there is a positive trend of increasing profitability, it is a very positive phenomenon, since we see a gradual transition of investment interest from large enterprises to medium and small ones.

The most productive regions of the large cluster in terms of the effect of investment activity were identified, in which high investment in agriculture accounts for 1000 hectares of agricultural land and almost all other indicators are also the highest and the largest discrepancy between the created groups in terms of

population spending per 1 person, which indicates the possibility of consistent and intensive mobilization of investment funds, defined determination of the determinants and tools of the comprehensive mechanism of socio-economic protection of the results of investment activities, achieving synergies to ensure sustainable development and stable financial and economic condition of enterprises.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях, в т.ч. у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних:

1. Волощук В.Р., **Кацан А.М.** Тенденції кредитування агропромислового виробництва. Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. Хмельницький, 2014. Т.1. № 2. С. 148-152
2. **Кацан А.** Кредитні продукти АТ «Укрексімбанк» аграрним підприємствам. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Вип. 23. Кам'янець-Подільський, 2015. С. 317-328
3. **Кацан А.М.** Інвестування розвитку аграрних підприємств. Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». № 2, 2018 (39). С. 149-159.
4. **Кацан А.М.,** Волощук В.Р., Волощук Ю.О. Ефективність інвестування розвитку агропромислових підприємств. Ефективна економіка. № 4, 2018. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7282>. [видання включене в міжнародні наукометричні бази: IndexCopernicus, Google scholar]
(Здобувачем проведено оцінку ефективності інвестування розвитку аграрних підприємств)
5. **Кацан А.М.** Прямі іноземні інвестиції у сільському господарстві України. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. (Економічні науки). №2. Т. 1. Мелітополь, 2018. С. 74-80 .[видання включене в міжнародні наукометричні бази: НБУ ім. В.І. Вернадського, Google scholar]
6. Місюк М.В., **Кацан А.М.** Інвестування розвитку агропромислових підприємств. Міжнародний науковий журнал. «Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка». Випуск 29. 2018. С. 177-185. (Здобувачем розкрито особливості інвестування розвитку агропромислових підприємств)
7. Волощук В.Р., **Кацан А.М.** Сучасний стан та напрямки активізації банківського кредитування в Україні. Інноваційна економіка. №3-4 (74). 2018. С. 146-152.[видання включене в міжнародні наукометричні бази: IndexCopernicus]
(Здобувачем розкрито напрямки активізації банківського кредитування)

Публікації апробаційного характеру

8. **Кацан А.М.** Особливості кредитування корпоративних клієнтів аграрного сектору АТ «Брокбізнесбанк». Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції. Хмельницький – Тернопіль Крок, 2013. С. 55-58.
9. **Кацан А. М.** Формирование и использование кредитных ресурсов банков Украины. Международная научная конференция «Перспективы и проблемы исследований и научных образования в процессе Евро Интеграции», 5 июня 2015 г., Кагульский государственный Университет им. Б. П. Хашдеу Республики Молдова.
10. **Кацан А.М.** Фінансування аграрного сектора АТ «Укрексімбанк». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

«Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації» . 15-16 жовтня 2015 року, м. Херсон

11. **Кацан А.М.** Використання ресурсів МФО з метою збільшення ефективності кредитування агропромислового виробництва. Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 листопад. 2015 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. С. 814-817.

12. **Кацан А.М.** Механізми забезпечення ефективності кредитування агропромислового виробництва. Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (випуск 14) 26-27 жовтня 2015 р., с.40-44 Тернопільський національний економічний університет, СМП «Тайп», Тернопіль 2015.

13. **Кацан А.М.** Фінансові інструменти АТ «Укресімбанк» для реалізації ефективних кредитних проектів агробізнесу. Матеріали VIII Всеукраїнської заочної наукової конференції «Актуальні питання сучасної економіки». (24 грудня 2016 р., м. Умань).

14. **Кацан А.М.** Тренди розвитку банківського ринку України. Аграрна наука та освіта Поділля: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. Ч.2. (14-16 березня 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2017. С. 180-183.

15. Волощук В., **Кацан А.** Види та вибір інвестиційної стратегії. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 28 березн. 2019 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Крок, 2019. С.99-102.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ІНВЕСТИВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	12
1.1. Теоретичні засади визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств	12
1.2. Джерела та особливості інвестування розвитку агропромислових підприємств	31
1.3. Методичні підходи оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств	50
Висновки до розділу 1	75
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	78
2.1. Тенденції інвестиційної діяльності в Україні	78
2.2. Аналіз динаміки та особливості інвестування діяльності агропромислових підприємств	96
2.3. Оцінка інвестиційної привабливості та ефективності інвестування і кредитування агропромислових підприємств	126
Висновки до розділу 2	150
РОЗДІЛ 3 МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	154
3.1. Моделювання інвестування розвитку агропромислових підприємств	154
3.2 Механізми підвищення інвестиційної привабливості та активності агропромислових підприємств	173
3.3. Прогнозування ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств	187
Висновки до розділу 3	207
ВИСНОВКИ	211
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	216
ДОДАТКИ	239

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток агропромислових підприємств в умовах ринкової економіки залежить від обсягів, джерел, напрямів та ефективності інвестиційних процесів. Інвестиції є ключовим елементом економічного розвитку, використання якого дозволяє суб'єктам господарювання нарощувати потужності та обсяги виробництва, переробки і реалізації продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Поряд з тим інвестиційна політика агропромислових підприємств України у даний час не є дієвим рушієм розвитку економічних процесів, через що результати діяльності суб'єктів господарювання є малоефективними, що зумовлюється нестачею інвестицій, диспаритетом цін та іншими чинниками організаційного, економічного та інституційного характеру. В нинішніх реаліях підтримка державою інвестиційних процесів має ситуативний характер і не спрямована на стратегічні напрями розвитку, а рішення щодо використання власних, запозичених і залучених інвестицій, що приймаються на рівні агропромислових підприємств, характеризуються фрагментарністю і непослідовністю, що зумовлює потребу ефективного менеджменту.

Сутність, значення та роль інвестицій в економічному розвитку підприємств за умов ринкової економіки розкрили класики економічної теорії та менеджменту: П. Друкер, Дж. Кейнс, Ф. Кене, М. Кондратьєв, М. Портер, Р. Роджерс, А. Сміт, П. Самуельсон, М. Туган-Барановський, К. Фріман, Й. Шумпетер та ін. Теоретичні підходи та методичні розробки ефективності інвестування діяльності підприємств розкриті у наукових працях українських вчених, зокрема: І. Бланка, І. Вінніченка, А. Войнаренка, А. Гайдуцького, О. Гальчинського, О. Гудзинського, О. Гудзя, М. Дем'яненка, Т. Дудара, В. Іванишина, М. Кісіля, М. Коденської, О. Козак, М. Корецького, С. Кравченка, О. Крисального, М. Кропивки, Г. Лайко, Ю. Лупенка, П. Макаренка, М. Маліка, М. Місюка, Л. Михайлова, Г. Мостового, О. Непочатенко, П. Саблука, О. Савченка, О. Олійника, Б. Пасхавера, О. Прокопенка, О. Скидана, В. Трегобчука, О. Тивончука, А. Чупіса та ін.

Зважаючи на низку вагомих теоретичних, методичних та практичних розробок зазначених науковців, реалізація яких спричинила значні позитивні зрушення в економіці агропідприємств України, новітні реалії висувають комплекс питань, пов'язаних з необхідністю активізації інвестування ефективного інноваційного розвитку в нових умовах динамічного ринкового середовища за умов посилення конкуренції та розвитку глобалізаційних процесів. Вирішення цього питання виступає важливим науковим завданням, що обумовлює актуальність теми дослідження, його мету, завдання, логіку та структурну побудову.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до напрямів наукових досліджень у Подільському державному аграрно-технічному університеті. Наукові результати, теоретичні положення й висновки розроблено в межах виконання наукової теми економічного факультету «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого і трудового потенціалу, фінансових, кредитних, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (номер державної реєстрації 0110U0050564), в рамках виконання якої автором проведено аналіз та виявлено тенденції інвестування і кредитування діяльності агропромислових підприємств; «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0110U007032), де автором обґрунтовано механізми активізації та прогнозування інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних, науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств та пошук альтернативних джерел залучення

інвестицій.

Відповідно до мети дисертації в роботі було поставлено і вирішено такі завдання:

- узагальнити теоретичні аспекти щодо визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств;
- виділити чинники, джерела та ідентифікувати особливості інвестиційного забезпечення діяльності;
- сформувати науково-методичні підходи до оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств;
- виявити тенденції інвестиційної діяльності в Україні;
- проаналізувати особливості та структурну динаміку інвестиційної діяльності агропромислових підприємств;
- визначити ефективність інвестування і кредитування;
- провести імітаційне моделювання інвестування розвитку підприємств;
- розробити механізми підвищення інвестиційної привабливості та активності агропромислових підприємств;
- обґрунтувати прогноз ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Предметом дослідження сукупність теоретичних, методичних положень та практичного інструментарію впливу на активізацію та ефективність інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Поставлені в дисертаційній роботі завдання вирішувалися за допомогою таких сучасних методів наукового дослідження: абстрактно-логічного (для вивчення сутності інвестування розвитку та пов'язаних категорій, формулюванні теоретичних узагальнень і висновків); монографічного (для вивчення процесів інвестування та виявлення причинно-наслідкових зв'язків їх розвитку); статистико-економічного (для порівняння, групування і

відображення емпіричних показників, для виявлення специфіки та особливих ознак інвестиційного процесу); рядів динаміки (при дослідженні зміни показників у часі); графічного (для наочного зображення результатів дослідження); розрахунково-конструктивного (для визначення можливих сценаріїв розвитку економічних процесів з урахуванням зміни факторів впливу на інвестиційну діяльність); економіко-математичного моделювання (для прогнозування ефективної інвестиційної діяльності). Достовірність отриманих результатів, висновків та пропозицій підтверджується проведеними розрахунками і значним обсягом емпіричного матеріалу, поданого у роботі.

Інформаційно-аналітичну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Хмельницькій області, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Департаменту агропромислового розвитку Хмельницької обласної державної адміністрації, рейтинги міжнародних та національних організацій, дані річної та оперативної звітності агропромислових підприємств, практичний досвід роботи автора у здійсненні процесів інвестування та банківського кредитування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що на основі аналізу і узагальнення теоретико-методологічних положень та прикладних аспектів поглиблено теоретичні, методичні засади та науково обґрунтовано практичні пропозиції щодо підвищення ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств. До основних результатів, одержаних особисто автором, які характеризуються науковою новизною і виносяться на захист, належать такі:

уперше: сформовано методологію дослідження, в основу якої покладено імітаційне моделювання оцінювання ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств, поведінка яких залежить від випадкових факторів. Авторське бачення полягає у декомпозиції об'єктів інвестування та інвестиційних процесів на відносно прості блоки, поданні вхідних впливів у

вигляді послідовності числових значень, які надходять з певним інтервалом, здійсненні їх перетворень відповідно до математичних залежностей на основі динамічних рядів показників, які є характеристиками інвестиційного процесу, з метою кількісного визначення єдиного інтегрального коефіцієнта інвестиційних ризиків для порівняльного аналізу обсягів інвестування та виявлення перспективних напрямів залучення коштів для розвитку різних організаційно-правових форм та розмірів агропромислових підприємств.

удосконалено:

визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств, яке, на відміну від існуючих, розглядається як система дій із залучення реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, джерел, важелів і заходів з урахуванням інституціонального і факторного впливу на заданий перебіг інвестиційних процесів у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі, що призводить до якісних, кількісних і структурних змін виробничо-економічної діяльності агропромислових підприємств на інноваційній основі, досягнення високої результативності в разі координації та об'єднання зусиль підприємницьких структур й органів державної влади та місцевого самоврядування, вирішення проблем і означення пріоритетів інвестування за характером стратегічної спрямованості;

організаційно-економічний механізм активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств, який, на відміну від раніше розроблених та функціонуючих, подано як сукупність заходів та інструментів, спрямованих на стимулювання залучення інвестицій, зокрема бюджетних, прямих іноземних, кредитних та інших джерел на основі використання елементів постійно поновлюваної платформи інвестиційної інфраструктури, врахування впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів, прийняття виважених інвестиційних рішень щодо обсягів, логістичних підходів, форм і спрямованості інвестицій відповідно з потребами і стратегічними інтересами стейкхолдерів для підвищення інвестиційної привабливості підприємств;

модель прогнозування показників інвестиційної діяльності агропромислових підприємств на основі їх трендів та рівнянь залежності результативної ознаки від факторних, що дало змогу, на відміну від інших підходів, обчислити можливі розміри прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на одну гривну інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств за песимістичного, найбільш ймовірного та оптимістичного сценаріїв у розрізі чинників;

дістали подальшого розвитку:

концепція інвестування розвитку агропромислових підприємств, яка відрізняється тим, що у загальноекономічному аспекті розглядається як система взаємопов'язаних засобів державного регулювання та інфраструктурного забезпечення створення належних умов для закріплення на законодавчому рівні принципів здійснення інвестиційної діяльності через забезпечення потреби в необхідних обсягах інвестиційних ресурсів та джерел, які можуть бути залучені у пріоритетні напрями діяльності на основі впровадження ефективних механізмів захисту інвестицій для досягнення окреслених місії і цілей та задоволення інтересів зацікавлених осіб;

аналітичне забезпечення виявлення тенденцій зростання обсягів інвестицій та закономірностей їх спрямування у вже розвинені сфери економічної діяльності, обґрунтування структурних пропорцій та збільшення частки власних коштів підприємств, зменшення частки коштів державного бюджету, кредитів банків та інших позик у процесі інвестування. Цей підхід передбачає урахування недостатнього припливу іноземних коштів, охоплює підходи до збільшення обсягів інвестування в матеріальні активи і, на відміну від наявних наукових результатів, дає можливість окреслити тенденції структурних змін щодо зростання інвестування в нематеріальні активи, дозволяє виявляти особливості та спільні риси формування структурних пропорцій, здійснювати порівняльну оцінку раціональності формування обсягів та структури інвестицій за напрямками, джерелами, активами, розмірами підприємств за видами економічної діяльності;

обґрунтування диверсифікації джерел інвестування розвитку підприємств, особливістю якого є урахування випадкових коливань обсягів та ефективності інвестування. Факторами цих видів ризику обрано такі показники, як питома вага інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальних інвестиціях, валова продукція сільського господарства у розрахунку на одну гривню інвестованих коштів, чистий прибуток у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів та період окупності. Використання такого підходу дозволяє отримати уточнені рівні природно-кліматичних ризиків підприємств, які набувають вигляду випадкових і непередбачуваних коливань рівнів урожайності. Порівняння результатів оцінювання ризиків об'єктів фінансування та безпосередньо інвестиційної діяльності дозволило стверджувати, що ризики у виробничій сфері менш вагомі від інвестиційних;

методологія побудови дендрограми подібності за чинниками та результатами інвестиційної діяльності підприємств, а також формування графа об'єднання та значущості ознак кластеризації на основі дисперсійного аналізу, середніх значень ознак кластеризації для виділених кластерів. Відмінністю такого підходу є можливість отримання ефекту від інвестиційної діяльності, на що вказує найчисельніший за розмірами кластер, у якому інвестиції на 1000 га сільськогосподарських угідь найвищі і практично всі інші показники також високі;

системи економічного захисту та управління суб'єктами інвестиційного процесу, які, поряд з послідовністю та інтенсивністю залучення і мобілізації потенціалу засобів інвестування, на відміну від інших, визначають детермінанти формування та інструментарій економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, що дозволяє досягати ефектів синергії. Дія складових механізму економічного захисту опосередковується в відповідних системах управління для забезпечення сталого розвитку та зміцненні фінансово-економічного стану агропромислових підприємств.

Практичне значення одержаних результатів. Більшість положень дисертаційної роботи доведено до рівня методичних рекомендацій, практична

реалізація яких на рівні підприємства, району, області сприятиме підвищенню ефективності інвестиційної діяльності агропромислових підприємств.

Методологія оцінки впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів має наукове і практичне значення, вказує на необхідність підвищення інвестиційної активності та використовуються для прийняття управлінських керівниками і фахівцями Департаменту освіти і науки Хмельницької обласної державної адміністрації (№ 2592-41/2019 від 11.10.2019 р.).

Результати проведеного оптимізації структури інвестиційного портфеля використовуються керівниками і фахівцями відділу агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Кам'янець-Подільської районної державної адміністрації Хмельницької області для оцінки альтернатив збільшення обсягів та підвищення ефективності інвестування агропромислових підприємств (довідка №986/01-09/2018 від 28.11.2018р).

Запропоновані механізми економічного захисту, визначення обсягів, удосконалення процесів інвестування розвитку прийнято до впровадження ТзОВ ВКФ «Агро-Еко ХХІ» Кам'янець-Подільського р-н, Хмельницької обл. (довідка №368 від 26.10.2017 р.). Пропозиції щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства та збільшення обсягів, удосконалення процесів інвестування розвитку прийнято до впровадження СФГ «С-Іванна» Дунаєвського р-н Хмельницької обл. (довідка №56 від 03.04.2018р.). Пропозиції щодо обґрунтування пріоритетності інвестиційних цілей знайшли схвалення ПАТ «Оболонь» (№260 від 13.11.2018р.). Наукові підходи до обґрунтування перспектив інвестування розвитку прийнято до впровадження сільськогосподарським кооперативом «Летава» Чемеровецького р-н Хмельницької обл. (довідка № 216 від 09.10. 2018 р.).

Теоретичні та методичні розробки, обґрунтовані в дисертаційній роботі, використовуються в навчальному процесі Подільського державного аграрно-технічного університету (довідка № 71-01-523/2 від 14 серпня 2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено підхід здобувача щодо

активізації та підвищення ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств. Наукові результати, що викладені у дисертації та виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Результати наукового дослідження, викладені в дисертації, пройшли апробацію при обговоренні і отримали схвальну оцінку на: Всеукраїнській науковій інтернет-конференції «Наукові орієнтири розвитку України в умовах євроінтеграції» (м. Кам'янець-Подільський, 12 грудня 2013 р.); Международная научная конференция «Перспективы и проблемы исследований и научного образования в процессе Евроинтеграции» (г. Кагул, Республика Молдова 5 июня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації» (м. Херсон, 15-16 жовтня 2015 р.); Міжнародної науково-практична конференція «Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України» (м. Житомир 17-18 листопад. 2015 р.); Всеукраїнській заочній науковій конференції «Актуальні питання сучасної економіки» (м. Умань, 24 грудня 2016 р.); Всеукраїнській науковій Інтернет-конференції «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (випуск 14) (м.Тернопіль 14-16 березня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень» (м. Львів, 28 березня 2019 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 15 наукових працях загальним обсягом 4,71 друк. арк., із яких 7 статей, обсягом 3,54 друк. арк. опубліковано у фахових виданнях (у тому числі 4 публікації обсягом 0,88 друк. арк. у співавторстві), з них 3 статті внесено до міжнародних наукометричних баз, 1,13 друк. арк.) та 8 тез конференцій обсягом 1,17 др. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел із 235 найменувань, додатків. Основний зміст роботи викладено на 215 сторінках комп'ютерного тексту. Вона містить 51 таблиця, 30 рисунків та 10 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ІНВЕСТИВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Теоретичні засади визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств

У ринкових умовах господарювання підвищення ефективності діяльності агропромислових підприємств, забезпечення їх економічного зростання та результативності модернізаційних перетворень, зумовлюється ефективністю процесів інвестування та можливостями отримання інвестиційних ресурсів.

Інвестиції як економічна категорія зумовлені закономірністю процесів розширеного відтворення та полягають у частині використання доданого суспільного продукту з метою кількісного і якісного збільшення продуктивних сил за рахунок приросту всіх елементів системи. Інвестиційні складові безпосередньо мають вплив на ефективність і темпи процесу розширеного відтворення та формування структури основних засобів.

Інвестиції виступають засобом проведення структурних перетворень для виведення України з економічної кризи через впровадження сучасних досягнень науково-технічного прогресу для підвищення ефективності господарської діяльності на макро- та мікро-рівня та забезпечення стабільного економічного зростання.

Особливу роль інвестування відіграє в розвитку національної економіки, регіонів, галузей, підприємств, оскільки вони є базою для:

- проведення систематичного розширеного відтворення через оновлення основних засобів підприємств;

- прискорене впровадження досягнень науково-технічного прогресу і підвищення якості та безпечності продуктів харчування;
- структурних змін виробничого та збалансованого розвитку економіки;
- забезпечення промисловості необхідною сировинною;
- вирішення проблем ефективної зайнятості тощо;

Отже, можна відмітити, що інвестування потрібне для економічного і соціального розвитку країни, підвищення рівня життя населення.

В перекладі з англійської «invest» означає інвестувати, або вкладати гроші. Широке трактування інвестицій включає вкладення коштів для їх збільшення.

Приріст коштів має бути достатній для компенсації інвесторам відмови у поточному використанні засобів для споживання, так щоб отримати винагороду за ризики, а також забезпечити відшкодування втрат із-за інфляції на майбутнє [208].

Розкриваючи сутність інвестиції розуміємо довгостроково вкладені ресурси (фінансові або матеріальні) у різні види економічної діяльності, тобто у розвиток промисловості, сільського господарства, торгівлі чи інші галузі нашої держави чи за кордон для отримання прибутку. Розміщення може відбуватись у виробництво, цінні папери, нерухоме майно, статутні фонди підприємств та організацій, колекціонування, дорогоцінні метали та інші активи у яких постійно зростає ринкова вартість та дає власникам та інвесторам доходи у вигляді відсотків від прибутків, дивіденди, доходи від продажу і т.п., що загалом називають інвестиційним вкладенням коштів.

Актуальність інвестування постійно потребує наукових досліджень, що обумовлено впровадженням передових технологій, новітньої техніки, інноваційних форм організації праці та управління розвитком виробництва. В свою чергу інновації сприяють виходу підприємств з кризи, забезпечують підвищення конкурентоспроможності продукції та підприємств у цілому.

Взагалі інвестування виступає одним з головних аспектів діяльності комерційних структур оскільки торкається глибини основ господарювання, визначаючи бізнес-процеси економічного розвитку в цілому. Причиною необхідності інвестування є потреба оновлення матеріально-технічної бази, збільшення обсягів виробництва та реалізації, розширення видів діяльності для ефективного розвитку підприємства.

При проведенні інвестиційної діяльності підприємство постійно стикається з необхідністю вибору та прийняття виважених інвестиційних рішень, що вимагає враховувати фактори впливу: види інвестицій, вартість і доступність проектів, обмежену можливість залучення чи запозичення фінансових ресурсів, ризики прийняття інвестиційних рішень. Тому здійснення інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання вимагає глибоких знань, вмінь, навичок і кваліфікованих підходів обґрунтування інвестиційних рішень, вибору активів, напрямів та форм інвестування. Вирішення завдань вимагає створення сприятливого інвестиційного клімату, спрямування інвестицій на відновлення матеріально-технічної бази і інфраструктури агропромислових підприємств.

Ринкові умови господарювання потребують своєчасного забезпечення та підтримання економічного зростання, результативної модернізації, підвищення ефективності сільського господарства, обумовлюються можливостями забезпечення агропромислових товаровиробників у відповідних обсягах інвестиційних ресурсів. Інвестування виступає основною передумовою ефективного розвитку агропромислових підприємств, сприяє зростанню обсягів виробництва, збільшенню ресурсного потенціалу, результативності і зміцненню продовольчої безпеки.

Дослідження теоретичних засад інвестування розвитку агропромислових підприємств є метою, а інвестиційне забезпечення інструментом його досягнення, що викликає потребу більш детального ознайомлення з підходами до трактування сутності цих категорій.

Узагальнення вітчизняних та іноземних наукових підходів дозволило виокремити трактування поняття інвестування розвитку підприємств, а також виділити його характерні складові (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Складові сутності інвестування розвитку підприємства

Джерело: розроблено авторами на основі [134, 154, 156, 216, 95]

Вважаємо, що розвиток передбачає наявність кількісних змін, а також структурних характеристик діяльності підприємств. Сукупність структурних і кількісних змін які відбуваються на підприємствах, призводять до переходу у новий якісний стан. Розвиток підприємств потребує спрямованих дій та заходів втілення відповідних змін протягом довготривалого часу .

У сучасному менеджменті розповсюдження знайшли концепції безперервного вдосконалення діяльності підприємств, що спонукає окремо зазначити безперервність процесу розвитку [44, 33].

Концепції орієнтовані на інвестування розвитку, випереджуючого зміни економічного середовища, а управління стає предметом вдосконалення регулярних спрямованих дій. Загалом об'єкти управління (ресурси) підлягають

змінам, тоді як ефект повинен проявлятися значно швидко та призводити до виникнення і реалізації нових можливостей і спроможності підприємства.

Сутність інвестиційного забезпечення вчені характеризують з різних позицій. С.В. Параконний інвестиційне забезпечення розуміє як вкладання майнових і інтелектуальних цінностей в підприємництво та різні види економічної діяльності в результаті яких створюється дохід чи досягається соціальний ефект [147, с. 51-58].

До цінностей віднесені кошти, цільові банківські вкладення, паї, акції та цінні папери; майно рухоме та нерухоме; майнові права та права інтелектуальної власності; необхідна технічна документація для організації виробничої діяльності; права на використання землі, води, ресурсів, будівель, устаткування, а також інші майнові права і ін. цінності.

Деякі вчені інвестиційне забезпечення трактують як системні заходи концентрації, реалізації, вибору раціональних методів управління інвестиційною сферою [211, с. 20]. Інші вчені розглядають дане поняття як фінансове забезпечення та пропонують трактувати його зміст більш широко - як сукупність умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу [78, с. 141-144].

Водночас, трактування даного поняття знайшло відображення в економіці як на мезорівні, так і на мікрорівні. Так, деякі вчені визначають сутність інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку - це сукупні дії підприємницьких структур й органів самоврядування із залучення реальних та потенційних можливостей внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів за стратегічними напрямками економічної діяльності господарського комплексу для забезпечення інноваційного розвитку регіону [22, с. 138-144].

На думку Шиловой О.Ю., під інвестиційним забезпеченням розвитку підприємства доцільно розуміти підсистему організаційно-економічного забезпечення, призначену для покриття витрат виробничого характеру і накопичення з метою нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції,

ресурси якої формуються з дотриманням принципів довгостроковості, оптимальності, альтернативності [215, с. 19-26].

Більш детальне визначення дає Кісіль М.І., на погляд якого під «інвестиційним забезпеченням» слід розуміти не лише формування джерел фінансування інвестицій, а сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, необхідних для забезпечення нормального (заданого) перебігу інвестиційних процесів [98, с. 225].

Отже можна відмітити, що на різних рівнях управління слід враховувати специфіку інвестиційного забезпечення та завдання менеджменту відповідних органів регіонального, галузевого чи державного управління економічною та соціальною сферою сільської місцевості.

Економічна категорія інвестиційне забезпечення, як зазначають вчені, відображає багатоаспектні організаційно- економічні умови, засоби, заходи та економічні взаємовідносини, що проявляються в процесі руху вартості, авансованої у капітал з метою формування, нагромадження і використання інвестиційних ресурсів для розвитку аграрно-промислового виробництва й людини - головної продуктивної сили суспільства. [107, с. 62-66].

Даний підхід передбачає необхідність взаємозв'язку розвитку аграрно-промислового виробництва та його інвестиційного забезпечення з формуванням, нарощенням і використанням людського капіталу. [132].

Інвестиції являють собою вкладення капіталу в усіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності. [12, с. 17-18].

Кейнс Дж. М. трактує інвестиції як «поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності даного періоду» або як «ту частину доходу за попередній період, яка не була використана для споживання».

Інвестиції включають вкладення і використання ресурсів сконцентрованих для отримання доходів та сприяння приросту капітального майна[94, с. 64].

П. Самуельсон відмічає, що інвестиції багато людей мають на увазі коли купують земельні ділянки, цінні папери або іншу власність. Однак варто відмітити, що вони мають місце лише при створенні реального капіталу [177].

Гитман Л.Дж., М.Д. Джонк визначають інвестиції як «будь-який інструмент, в який можна вкласти гроші, розраховуючи зберегти або примножити їх вартість, забезпечивши позитивну величину доходу» [141, с. 10].

У Господарському кодексі України інвестиції у сфері господарювання визнаються як довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання прибутку або досягнення іншого соціального ефекту» [36].

У законі України "Про інвестиційну діяльність" визначені загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території нашої держави. Визначено сутність інвестицій як сукупність майнових та інтелектуальних цінностей, вкладені в об'єкти підприємництва для створення прибутку (доходів) чи досягнення соціального ефекту. Відмічено, що відтворення основних засобів і приріст матеріально-виробничих запасів проводиться у вигляді капіталовкладень.

Такими цінностями визначаються: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів) рухоме і нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навичок і виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау»); права користування землею, водою, ресурсами, будинками , спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності [164].

У Законах України «Про зовнішньоекономічну діяльність» іноземні інвестиції трактуються як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект [163].

Поняття «іноземні інвестиції» тлумачиться як цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [167].

Згідно Податкового кодексу інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно [155].

Підходи до визначення сутності інвестиційного забезпечення систематизовано у Додатку А.

На основі узагальнення наукових підходів вважаємо, що інвестування розвитку агропромислових підприємств характеризує взаємозв'язок і взаємообумовленість кількісних, якісних і структурних елементів та потребує здійснення відповідних капіталовкладень для удосконалення діючих і запровадження нових технологій і видів продукції.

На підставі ретельного вивчення існуючих підходів до трактування даного поняття, сформульоване авторське визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств, яке, на відміну від існуючих, розглядається як система дій із залучення реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, джерел, важелів і заходів з урахуванням інституціонального і факторного впливу на заданий перебіг інвестиційних процесів у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі, що призводить до якісних, кількісних і структурних змін виробничо-економічної діяльності агропромислових підприємств на інноваційній основі, досягнення високої результативності в разі координації та об'єднання зусиль підприємницьких структур й органів державної влади та місцевого самоврядування, вирішення

проблем і означення пріоритетів інвестування за характером стратегічної спрямованості.

На практиці інвестування здійснюється шляхом проведення інвестиційної діяльності підприємств, яка виступає самостійним видом господарювання та важливою формою реалізації економічних інтересів зацікавлених сторін. Інвестиційна діяльність включає сукупність практичних дій реалізації інвестицій громадян, юридичних осіб і держави.

Інвестиційна діяльність провадиться на основі:

інвестування, яке проводять громадяни, недержавні підприємства, господарські асоціації, спілки і товариства, громадські і релігійні організації, інші юридичні особи колективної власності;

державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів; іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав;

спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав [164].

Інвестиційну діяльність можна розглядати як сукупність практичних дій інвесторів та учасників для забезпечення ефективного здійснення інвестиційної стратегії підприємства з метою одержання доходів чи прибутків.

Проведення інвестиційної діяльності можливе на основі вирішення наступних завдань:

- високих темпів росту економічного розвитку підприємств;
- збільшення обсягів виробництва і доходів (прибутків) від реалізації продукції та інвестування в інновації;
- мінімізації витрат та інвестиційних ризиків;
- забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

У чинному законодавстві до об'єктів інвестиційної діяльності може бути віднесено будь-яке майно, включаючи основні засоби і оборотні кошти у всіх економічних галузях, цінні папери (крім векселів), цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права.

До об'єктів інвестиційної діяльності агропромислових підприємств відносимо інвестиції у матеріальні та нематеріальні активи .

Серед матеріальних активів виділяємо: житлові та нежитлові будівлі; інженерні споруди; машини, обладнання та інвентар; транспортні засоби; землі; довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва; інші матеріальні активи;

Інвестування у нематеріальні активи включає: права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо; програмне забезпечення та бази даних.

Інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України, а також порушує права й інтереси громадян, юридичних осіб і держави забороняється.

Інвесторами можуть бути суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, позичкових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування.

Інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк

корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень [164].

Капітальні вкладення являють собою грошове вираження інвестицій, що спрямовані на відтворення основних і оборотних фондів.

Економічну сутність інвестицій можна одночасно розглядати з різних точок зору, що зумовлює можливість їх класифікації за різними ознаками (або критеріями), які дозволяють об'єднати інвестиції у однорідні за класифікаційною ознакою групи. В сучасній економічній теорії існує ціла низка підходів до класифікації інвестицій.

Розглянемо класифікацію згідно з наступним загальноприйнятим набором класифікаційних ознак рис. 1.2.: об'єкт інвестування; характер участі в інвестуванні; період інвестування; форма власності інвестора; регіональний характер інвестицій; ступень ризику.

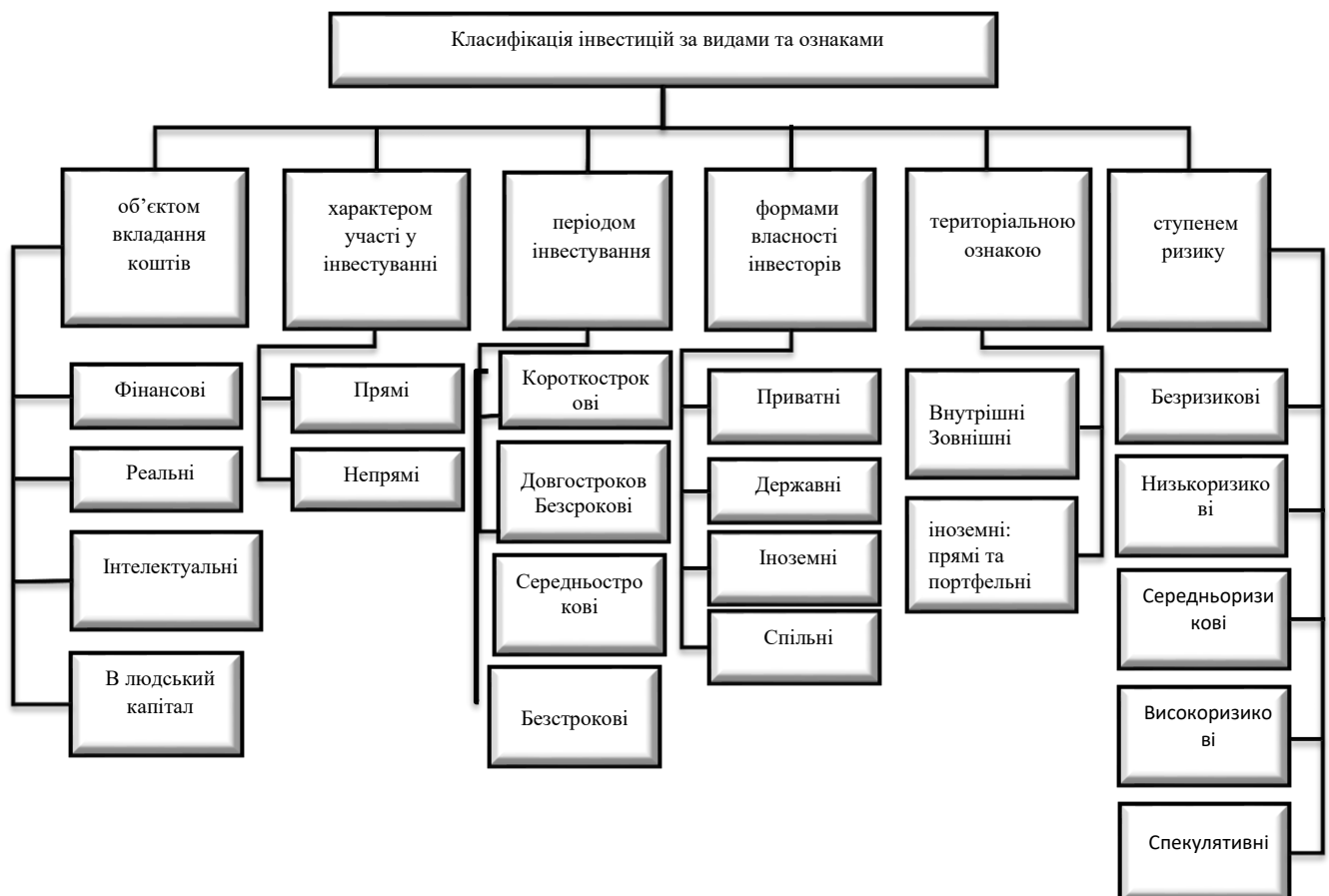

Рис. 1.2. Класифікація інвестицій

Джерело: Розроблено автором на основі [186]

Підприємства здійснюють багато видів, об'єктів інвестування та виділяють інвестиції: реальні, фінансові, інтелектуальні, в людський капітал.

В основному реальні інвестиції, це вкладення у виробничі засоби (основні та оборотні), матеріальні активи: будинки, споруди, обладнання та інші товарно-матеріальні цінності, а також нематеріальні активи (патенти, ліцензії, "know-how", технічна, науково-технічна, інструктивна, технологічна, проектно-кошторисна та інша документація). В середині цієї групи, як правило, виділяють наступні види інвестицій: інвестиції, які направляють на розширення виробничих потужностей, на реконструкцію та розширення діючого виробництва, відтворення основних фондів, які вибули.

Фінансові характеризують вкладення капіталу в різні фінансові інструменти з метою отримання прибутку в майбутньому поділяються на прямі як внески у статутний фонд і портфельні через придбання цінних паперів та інших фінансових активів на фондовому ринку.

Деякі автори виділяють поняття «інтелектуальні інвестиції», визначаючи їх як вкладення у творчий потенціал суспільства, в об'єкти інтелектуальної власності, які виходять з права: авторського, винахідницького та патентного, на промислові зразки та корисні моделі. Інвестиції у нововведення, нематеріальні активи забезпечують впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробничу та соціальну сферу. Виділення із загального обсягу інвестицій інновацій та інтелектуальних у ряді випадків є умовним, крім того більшість інтелектуальних інвестицій по суті є інноваціями.

Інвестиції в людський капітал — це вкладення в освіту, підвищення кваліфікації, соціальну сферу. Ці інвестиції довгострокові та скуповуються в майбутньому.

Наступною класифікаційною ознакою є період інвестування. За цією ознакою виділяють короткострокові та довгострокові інвестиції.

У практиці великих інвестиційних компаній довгострокові інвестиції деталізуються в такий спосіб: до 2-х років; на 2—3 років; на 3—5 років; понад 5 років.

Таким чином залежно від напрямку вкладень виділяють дві основні форми інвестицій: реальні і фінансові.

Серед інших особливе місце займає класифікація інвестицій з точки зору їх спрямування, тобто за цілями інвестування та нормою прибутку. Згідно з цією класифікацією можна виділити наступні групи інвестицій з метою: вимушені; збереження позицій на ринку; оновлення основних виробничих засобів; економії витрат; збільшення доходів; «ризикові».

Кожній групі прийнято ставити у відповідність мінімальну (порогову) величину прибутку на вкладений капітал. Згідно даного поділу для першої групи вимоги до норм прибутку відсутні, для другої групи мінімальна норма на рівні 6 %, для третьої — 12 %, четвертої — 15 %, п'ятої — 20 % та шостої — 25-30 % відповідно.

За характером направленості дії інвестиції прийнято поділяти на:

- початкові або нетто-інвестиції чи початкові інвестиції, що здійснюються при заснуванні проекту або купівлі підприємства;
- інвестиції на розширення або екстенсивні інвестиції спрямовуються на розширення виробничого потенціалу, збільшення масштабів діяльності на тому ж технічному рівні (вкладення на введення додаткових складських приміщень, виробничих площ, основного технологічного обладнання та ін.);
- реінвестиції або повторні інвестиції за рахунок використання прибутку, отриманого від первинного вкладення капіталу. До них відносять інвестиції на заміну зношеного обладнання, раціоналізацію, зміну асортименту продукції, диверсифікацію, підготовку кадрів, НІОКР, охорону довкілля, забезпечення виживання підприємства в майбутньому тощо;
- брутто-інвестиції, що складаються з нетто-інвестицій та реінвестицій, і таким чином являють собою сукупність інвестицій, що здійснюються при заснуванні (придбанні) підприємства та пов'язаних з ним коштів, що вивільняються;
- дезінвестиції це процес вилучення раніше інвестованого капіталу із обороту без наступного його використання в інвестиційних цілях.

За ступенем сумісності здійснення інвестиції поділяють на:

- незалежні — вкладення капіталу в об'єкти інвестування (інвестиційні проекти, фінансові інструменти), які можуть бути реалізовані як автономні (незалежні від інших об'єктів інвестування і не є взаємовиключні);

За рівнем інвестиційного ризику розрізняють: безризикові; низькоризикові; середньоризикові; високоризикові; спекулятивні.

За рівнем доходності виділяють: високодохідні; середньодохідні; низькодохідні; бездохідні.

За формою одержання доходу інвестиції приносять матеріальні вигоди (грошові доходи, зменшення ризику, вихід на нові ринки збуту), або забезпечують соціальні вигоди (підвищення престижу підприємства, поліпшення умов праці та стану навколишнього середовища).

За формами власності інвесторів розрізняють приватні характеризують вкладення коштів фізичних і юридичних (недержавних форм власності) осіб.; державні (вкладення капіталу державних підприємств, а також коштів державного бюджету різних рівнів і державних позабюджетних фондів.); іноземні (вкладення, які здійснюються іноземними громадянами, юридичними особами і державами) та спільні інвестиції(це вкладення, що здійснюються суб'єктами даної країни й іноземних держав).

За територіальною ознакою, тобто в залежності від того, де вкладається капітал (у межах країни чи за кордоном) виокремлюють: внутрішні (вітчизняні) інвестиції; зовнішні інвестиції; іноземні інвестиції.

За ознакою можна виділити національні інвестиції (це вкладення коштів в об'єкти інвестування, розміщені в територіальних кордонах даної країни) та іноземні інвестиції (це вкладення коштів в об'єкти інвестування, розміщені за межами територіальних кордонів даної країни (до цих інвестицій відносяться також придбання різних фінансових інструментів інших країн).

Інвестиції можуть бути також класифіковані за рядом додаткових ознак:

- використанням в інвестиційному процесі обмежених ресурсів: землі, капітальних ресурсів та персоналу;

- потрібною сумою первинних капіталовкладень в малі, середні та великі проекти;
- ступенем підвладності впливу інших інвестицій: незалежні; потребуючі супутніх інвестицій; чутливі до прийняття конкуруючих інвестиційних рішень;
- формою отриманого ефекту (залежать від цілей інвестування): економічні, соціальні, технічні, екологічні;
- функціональною діяльністю, з якою найбільш тісно пов'язані інвестиції;
- галузевою класифікацією;
- ступенем обов'язковості здійснення — обов'язкові, не абсолютно обов'язкові, необов'язкові.

З точки зору моменту вкладення інвестицій та використання результатів розрізняють: одноразові — одноразовий випуск продукції (до цієї групи належать інвестиції, витрати яких здійснюються в один момент часу, і, відповідно, випуск продукції є одноразовим, через деякий час після завершення процесу інвестування); багаторазові — одноразовий випуск продукції (в цьому випадку витрати капіталу здійснюються в часі, а випуск продукції — одномоментно).

Структурними складовими інвестування розвитку є забезпечення:

ресурсне як сукупність фінансових, матеріальних і нематеріальних, трудових, природних ресурсів, що відповідають потребі реалізації інвестиційних програм і проектів;

інституційне, що включає нормативно- правову базу та організаційну, інформаційну, мотиваційну, методичну складові як сукупність видів діяльності щодо створення умов для інвестиційного забезпечення розвитку агропромислових підприємств, а також людини (як працівника та особистості) на інноваційній основі.

Водночас, з точки зору сільськогосподарського виробництва, властивості ґрунтів мають глобальне значення, а оскільки їх продуктивні можливості є значними, але не безкінечними, виникає необхідність охорони та

відтворення родючості ґрунтів у нашій державі, а саме: планування використання землі не на один найближчий рік, а на декілька років вперед; впровадження передових інноваційних способів обробки землі, догляду за нею та запобігання всім видам деградації ґрунтів.

Сутність впливу інвестицій на розвиток підприємства проявляється через вкладення коштів в діяльність суб'єктів господарювання, але сучасні тенденції економічного розвитку демонструють, що для цього необхідні не лише переваги у наявних виробничих ресурсах та капіталовкладення у сільськогосподарську техніку.

Для досягнення конкурентоспроможності, ефективного ведення бізнесу, прибутковості та розвитку підприємства також необхідні інвестиції у людський капітал та землю. Належний підбір кадрових ресурсів та використання сучасних інформаційних технологій необхідні для ефективного розпорядження прогресивною технікою та в цілому функціонування аграрно-промислового виробництва.

За спрямованістю основної господарчої діяльності виділяємо інвесторів: індивідуальний, інституціональний; цілями інвестування: стратегічний; портфельний; орієнтованих на ефект, потоковий дохід; приріст капіталу в довгостроковому періоді; позаекономічний інвестиційний ефект.

Стосовно інвестиційного ризику інвесторів поділяють так: не схильний; нейтральний; схильний; за менталітетом: консервативний; помірний; агресивний; за приналежністю до резидентів : вітчизняних та іноземних.

Проблема вивчення прямих іноземних інвестицій є об'єктом дослідження багатьох вчених. Спроби класифікації виникали в процесі розвитку теорій прямих іноземних інвестицій під час проведення досліджень, які з різних аспектів намагалися згрупувати прямі іноземні інвестиції з практичною метою задля підтвердження чи спростування своїх гіпотез. Великий науковий внесок у розроблення зазначеної проблематики зробили Дж. Даннінг [228], Р. Кейвс [225], К. Коджіма [230, р. 1–21], які першими групували прямі іноземні інвестиції за найсуттєвішими ознаками. Однак

зазначимо, що вчені-економісти досі не досягли чіткої однастайності щодо визначення спільних ознак класифікації цього явища. Часто у дослідженнях прямого іноземного інвестування обмежуються класифікацією інвестицій загалом або ж іноземних інвестицій, не приділяючи окремої уваги класифікації прямих іноземних інвестицій. Іноземні інвестиції класифікують за такими ознаками, як форми залучення, – на прямі, портфельні та інші [178, с. 13,16]; за характером використання – на підприємницькі та позичкові [187, с. 337].

Таблиця 1.1

Класифікація інвесторів за основними ознаками

Класифікаційні ознаки	Види інвесторів
За спрямованістю основної діяльності	Індивідуальний Інституціональний
За цілями інвестування	Стратегічний Портфельний
За орієнтацією на інвестиційний ефект	Потоковий інвестиційний дохід Приріст капіталу в довгостроковому періоді Позаекономічний інвестиційний ефект
Стосовно інвестиційного ризику	Не схильний до ризику Нейтральний до ризику Схильний до ризику
За менталітетом інвестиційного поведіння	Консервативний Помірний Агресивний
За приналежності до резидентів	Вітчизняний Іноземний

Джерело: побудовано автором на основі [37, 60, 165, 210,214]

В першу чергу відмітимо, що підприємство здійснюючи інвестиційну діяльність, виступає як інвестор. Розглянемо характерні особливості інвесторів згідно класифікації за основними ознаками (табл.1.1).

Деякі автори для класифікації іноземних інвестицій пропонують ще такі ознаки [126 , с. 446 – 448]:

За характеристиками країни-реципієнта та політики щодо залучення іноземних інвестицій:

- 1) за режимом оподаткування; 2) за формами державних гарантій.

За якісними ознаками та цільовим спрямуванням потоків іноземних інвестицій: 1) за ступенем повернення; 2) за величиною; 3) за геополітичною спрямованістю; 4) за метою інвестування; 5) за якісною формою оформлення; 6) за ступенем первинності; 7) за характером участі в інвестиційному процесі; 8) за рівнем дохідності; 9) за рівнем інвестиційного ризику; 10) за характером (ефективністю) впливу на економіку сторони, що приймає.

На основі нормативно-правових актів, які регулюють інвестиційну діяльність в Україні, А. Пехник [151] та В. Маслій [126, с. 446 – 448.] класифікують прямі іноземні інвестиції за типом інвестованих активів та формою інвестування.

Найбільш базовим, загальновизнаним та поширеним є поділ прямих іноземних інвестицій на горизонтальні, вертикальні та конгломеративні, який запропонував Р. Кейвс [225, р. 1–27].

Не менш популярним та цитованим у науковій літературі є поділ прямих іноземних інвестицій Дж. Даннінга, який вчений виконав відповідно до його OLI-парадигми [229, с. 7].

Науковець вказує, що, керуючись стратегічними мотивами, прямі іноземні інвестиції підприємства можна поділити на такі групи [228]:

1. Прямі іноземні інвестиції, спрямовані на пошук ринків.
2. Прямі іноземні інвестиції, спрямовані на пошук активів/сировини.
3. Прямі іноземні інвестиції, скеровані на пошук шляхів підвищення виробничої ефективності.

Вони здійснюються через ступінь доступності та вартості факторів виробництва, ефект масштабу та відмінності в смаках споживачів і можливостях пропозиції їх забезпечити [228, с. 60]. Цей тип інвестицій у літературі називають також такими, що “експлуатують активи” [232], “експлуатують компетенцію” [224, р. 155–172] або ж “експлуатують ресурси країни-реципієнта” [231, р. 1–24].

4. Прямі іноземні інвестиції, спрямовані на пошук стратегічних активів. Здійснюються інвестиції з метою придбання і доповнення технологічної бази,

а не використання наявних активів. Узагальнений змістовий аналіз мотивів перелічених груп прямих іноземних інвестицій здійснено у праці Ч. Франка [229]. За мотивами іноземних інвесторів прямі іноземні інвестиції поділяють також на експансіоністські (наступальні) та захисні. Такий поділ притаманний галузям із глобальною олігополістичною конкуренцією [172, с. 245].

Схожу класифікацію прямих іноземних інвестицій, яка пов'язана із зовнішньою торгівлею, запропонував К. Коджіма [230, р. 1–21.]. В процесі дослідження американських та японських прямих іноземних інвестицій вчений виявив, що прямі іноземні інвестиції або торговельно-орієнтовані, які генерують надлишковий попит на імпорт і надлишкову пропозицію експорту в початкових умовах торгівлі, або анти торговельно орієнтовані, які мають несприятливий вплив на торгівлю.

За характером використання залученого капіталу пропонуємо поділяти прямі іноземні інвестиції на споживчі, виробничо-технологічні та венчурні. Споживчі прямі іноземні інвестиції – так звані “інвестиції, що проїдаються” – спрямовуються у сферу послуг, внутрішню торгівлю та нерухомість. Інвестування у зазначені сфери свідчить про використання внутрішнього ринку з метою отримання швидкого прибутку, адже саме ці сфери дозволяють отримувати прибутки за рахунок швидкого обігу. За таких умов вплив прямих іноземних інвестицій на економічне зростання країни є мінімальним.

Виробничо-технологічні прямі іноземні інвестиції спрямовуються на розширення виробничого потенціалу шляхом інвестицій в основний капітал, зокрема реконструкцію підприємств-експортерів і будівництво нових виробничих потужностей, виробництво товарів з високою доданою вартістю, які у перспективі збільшать експортний потенціал підприємства.

Венчурні прямі іноземні інвестиції націлені на створення невеликих підприємств, які спеціалізуються на впровадженні нових ідей та технологій і є високо-ризиковими. Ці інвестиції зосереджуються переважно у таких галузях, як електроніка, зв'язок, гінна інженерія, охорона здоров'я.

Керуючись попередніми міркуваннями щодо користі прямих іноземних інвестицій для економічного зростання країни, за результатом залученого капіталу пропонуємо поділяти прямі іноземні інвестиції на хижацькі та прогресивні. Результатом хижацьких прямих іноземних інвестицій є витіснення вітчизняних конкурентів та захоплення ринку, тоді як результатом прогресивних прямих іноземних інвестицій є створення нових галузей; створення чи освоєння нових технологій; запровадження та імплементація інновацій. Націлені на розвиток, прогресивні прямі іноземні інвестиції залучаються насамперед в економіку знань.

Тобто за класифікаційною ознакою суб'єкта здійснення виділяють інституційні, підприємницькі та ТНК-інвестиції [192, с. 140]. За характером використання капіталу в інвестиційному процесі прямі іноземні інвестиції поділяють на [12, с. 23]: первинні; реінвестиції; дезінвестиції.

Не менш важливою є класифікаційна ознака – галузева спрямованість, яка надає інформацію як про стан та тенденції залучення прямих іноземних інвестицій у країні-реципієнті, так і про мотиви і сферу діяльності іноземного інвестора. За галузевою спрямованістю прямі іноземні інвестиції поділяють на такі, що залучені: 1) в первинний сектор економіки (АПК, видобування сировини); 2) у вторинний сектор економіки (виробництво, будівництво); 3) у третинний сектор економіки (сфера послуг: транспорт, зв'язок, торгівля, туризм, ІТ, банківська сфера, освіта). Тобто прямі іноземні інвестиції поділяються за галузями і сферами діяльності відповідно до їх класифікатора.

1.2 Джерела та особливості інвестування розвитку агропромислових підприємств

Місія інвестування розвитку полягає у забезпеченні конкурентоспроможності агропромислових підприємств на основі впровадження інновацій для зміцнення позицій на внутрішньому та виходу зовнішні ринки; удосконалення соціальної інфраструктури села; досягнення

економічної, екологічної та продовольчої безпеки. Цілі та завдання інвестування розвитку агропромислових підприємств наведені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

**Цілі та завдання інвестиційного забезпечення розвитку
агропромислових підприємств**

Ціль	Завдання
Інноваційна	В основному, вкладення у нематеріальні активи, що забезпечують розвиток науково-технічного прогресу та впровадження його досягнень у виробництво та соціальну сферу.
Економічна	Нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення її якості; ефективне функціонування, збільшення виробничого потенціалу агропромислових підприємств; зростання результативності аграрної галузі.
Технічна	Досягнення високого рівня розвитку технічних засобів сільськогосподарського виробництва, їх продуктивності, енергоефективності та ресурсо-ощадності.
Технологічна	Впровадження у сільськогосподарське виробництво передових технологій, що забезпечить підвищення конкурентоспроможності продукції та відповідний рівень її якості; зниження рівня трудо-, енерго- та капіталомісткості виробництва.
Наукова	Впровадження наукомістких технологій та рішень у виробничий процес з метою підвищення ефективності інвестиційного забезпечення. Формування попиту на здійснення наукових досліджень та розробок. Формування та розвиток наукового потенціалу країни.
Екологічна	Впровадження сучасних техніки, обладнання та новітніх технологій, спрямованих на поліпшення стану та якостей ґрунтів, збереження енергетичних ресурсів, охорону природного середовища та покращення екологічної безпеки країни.
Соціальна	Підвищення рівня професійних якостей працівників та конкурентоспроможності робочої сили. Формування якісного людського капіталу та відтворювання високоінтелектуальних трудових ресурсів. Розвиток соціальної інфраструктури сільських територій.

Джерело: розроблено автором на основі [12, 122; 145;219]

Згідно чинного законодавства інвестиційна діяльність може здійснитись за рахунок ресурсів інвестора: власних (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); позичкових (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити); залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески

громадян і юридичних осіб); бюджетних асигнувань; безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян.

Так, вчені-економісти та фахівці фінансового менеджменту [12, 122, с. 122-131, 145, 219, с. 61-67] наголошують на тому, що серед джерел інвестиційного забезпечення агропромислових підприємств основне та домінуюче значення повинні мати власні джерела, основним з яких є прибуток.

Опір на власні кошти стосується підприємств різних організаційно-правових форм господарювання, у тому числі і в сільському господарстві. Стимулювання вкладення власних коштів у довгострокові проекти підприємства є важливим для розвитку як окремих підприємств, так і розвитку галузі та сільських територій в цілому. Безумовно, основним показником діяльності підприємства в ринковій економіці є прибуток, а його очікування спонукає підприємства здійснювати нововведення. У прибутку відображаються фінансові результати діяльності підприємства та ефективність використання його ресурсів. Але необхідно враховувати, що динаміка тотального домінування власних коштів підприємств в структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал ставить розвиток підприємств в залежність від їх прибутковості. До того ж, власні кошти є джерелом капіталовкладень в першу чергу для простого відтворення основного капіталу.

Отже, одним із найбільш важливих джерел інвестиційного забезпечення розвитку підприємств є їх власні кошти, а саме нерозподілений прибуток і амортизаційні відрахування.

Однак для потреб технічного переоснащення, реконструкції та розширення виробництва; нарощування випуску конкурентоспроможної продукції, реалізація якої призведе до зростання доходів та прибутку підприємства, власних джерел інвестицій сільгоспвиробників недостатньо для повного задоволення їх інвестиційних потреб.

Загальновідомо, що крім власних коштів джерелами інвестиційних ресурсів агропромислових підприємств є залучені та запозичені кошти (рис. 1.3).

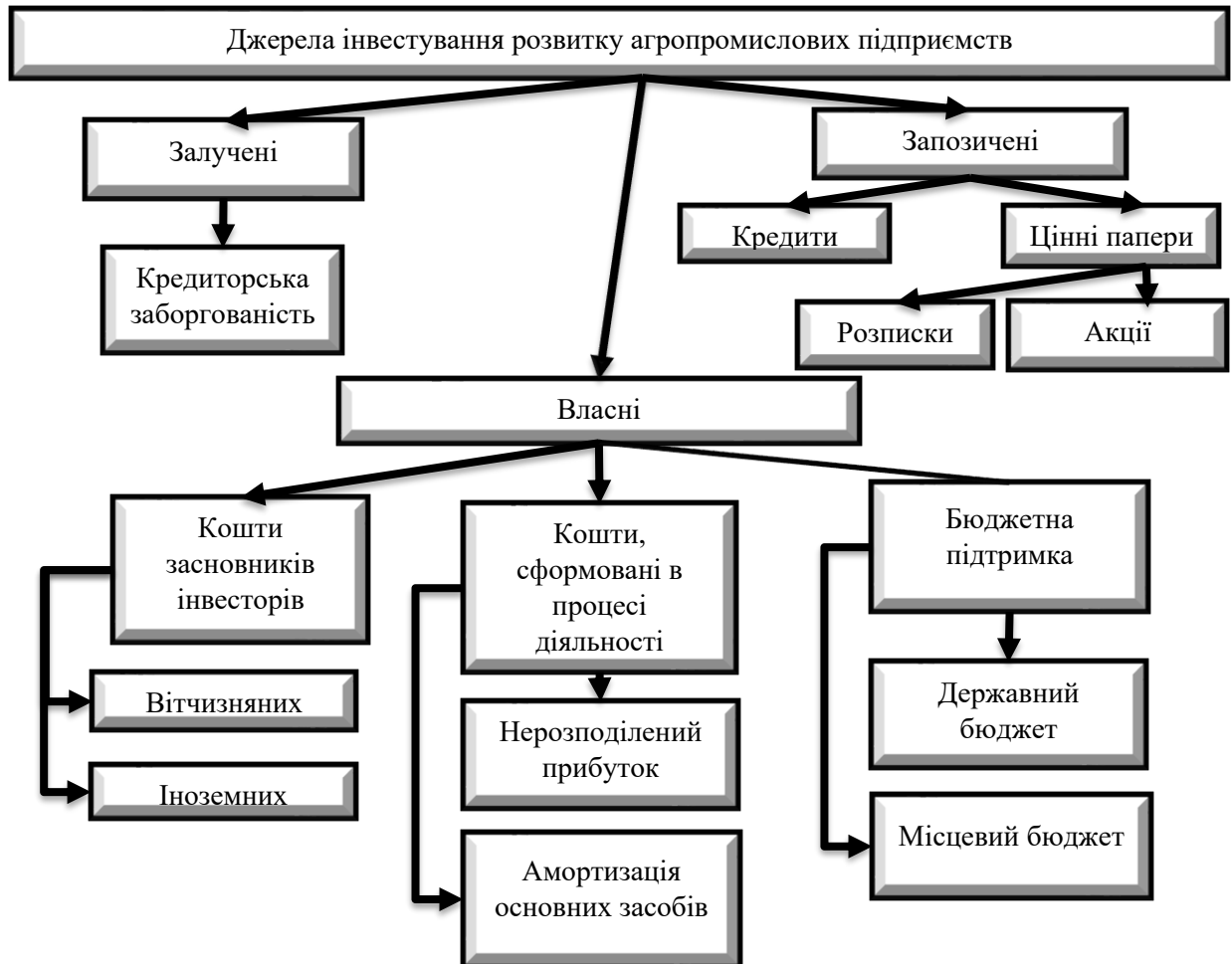

Рис. 1.3. Джерела інвестиційного забезпечення розвитку агропромислових підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [159;122;39, та інші]

Одним із ключових завдань інвестиційної політики сільськогосподарського підприємства є адаптація сучасної моделі інвестування до існуючих умов ринкової економіки. Форма організації акціонерних товариств, що є одним із ключових елементів ринкової економіки, дозволяє їм здійснювати інвестування господарської діяльності за рахунок емісії цінних паперів - акцій і облігацій.

Ведучи мову про акціонерні товариства, відомий гарвардський вчений-економіст М. Портер стверджує, що єдиним та найбільш потужним засобом

для зміни цілей власників, є створення діючих стимулів для довгострокових інвестицій в акції підприємства [159].

Так, О.Є. Гудзь зазначає, що обмеженість власних та бюджетних коштів зумовлює те, що залучення інвестиційних банківських кредитів є об'єктивною необхідністю для розвитку агроформувань [39, с. 34-36].

Тому для забезпечення розвитку агропромислових підприємств необхідно як створення умов для залучення ними кредитних ресурсів на прийнятних умовах, так і відповідного державного фінансування інвестиційних проектів. Відтак, необхідні додаткові заходи щодо інвестиційного забезпечення сталого розвитку сільського господарства.

Також, розвитку сприяють прямі іноземні інвестиції. В Україні переважна більшість таких капіталовкладень здійснюється транснаціональними корпораціями лише у великі сільськогосподарські підприємства та вертикально інтегровані аграрні компанії. Так, майже 80% інвестицій в основний капітал припадає на великі сільськогосподарські підприємства, а тому у малих та середніх підприємствах проблема їх інвестиційного забезпечення є більш актуальною.

В той час, як здійснення інвестицій є справою безпосередньо підприємств, функція держави полягає у формуванні системи захисту, стимулюванні та підтримці інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, а також в розвитку інвестиційної інфраструктури, інвестиційного клімату та привабливості.

Пряме державне регулювання включає:

- прийняття законів та інших нормативно- правових актів, що регулюють інвестиційну діяльність;
- проведення державної експертизи інвестиційних програм та проектів;
- регулювання участі інвестора у приватизації власності;
- визначення умов користування земельними, водними та іншими природними ресурсами;

- надання фінансової допомоги на розвиток окремих галузей та регіонів, державна підтримка агропромислових підприємств тощо.

Непряме державне регулювання інвестиційної діяльності забезпечує:- грошово- кредитна політика; - бюджетно- податкова політика; - амортизаційна політика; - інноваційна політика; - політика заохочення та регулювання іноземних інвестицій; - регулювання фондового ринку; - інші непрямі форми державного регулювання інвестиційної діяльності

Інвестиційна політика держави повинна сприяти вирішенню таких питань, як: збільшення обсягу інвестиційних ресурсів за рахунок всіх джерел та їх ефективне використання; підвищення ролі і збільшення частки власних (внутрішніх) джерел інвестування національної економіки; визначення пріоритетних напрямів та досягнення ефективного використання капіталовкладень; інвестиційне забезпечення структурної перебудови та розвитку як окремих агропромислових підприємств, так і економіки в цілому.

Держава має впливати на активізацію інвестиційних процесів країни шляхом надання пільг; впровадження передового досвіду в сфері інвестування; забезпечення належних взаємовигідних умов для іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями; налагодження сприятливого середовища для прибуткового функціонування капіталів в країні (як для вітчизняних, так і іноземних інвесторів). Однак, особливо важливим аспектом впливу держави на інвестиційну діяльність в Україні є удосконалення нормативно-правової бази з метою збільшення обсягів залучення інвестицій.

Однак, в національному інвестиційному законодавстві все ще існує цілий ряд проблем, що потребують нагального вирішення - законодавчій системі бракує стабільності, цілісності та взаємоузгодженості для формування належного інвестиційного клімату та привабливості.

З метою забезпечення сприятливого та стабільного інвестиційного режиму держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій. Інвестиційний клімат є сукупністю політичних, правових, економічних,

фінансових, культурних, природних та інших умов, що визначають ступінь привабливості інвестиційної діяльності, її доходності, рівня ризиків, обумовлюють мотиви інвесторів здійснювати капіталовкладення. Він пов'язаний з рівнем розвитку економіки, її проблемами та деструкціями.

Проблематика інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості України досліджується та обговорюється на міжнародному та національному рівнях керівниками країн та підприємств, інвесторами, науковцями. Ухвалено низку законів та інших нормативно-правових актів. Це Закон України "Про інвестиційну діяльність" [164], Закон України "Про інноваційну діяльність" [166], Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць" [168].

Цікавими є підручники з питань теорії інвестицій та інвестування. Це підручники за авторством Л.Дж. Гітмана, М.Д. Джонка "Основи інвестування" [31], Е.Р. Йескомба "Принципи проектного фінансування" [76], Д.В. Ваньковича, Н.Б. Демчишак, Я.Б. Дропи, В.М. Коваленка, М.І. Кульчицького, за редакцією М.І. Крупки під назвою "Інвестування" [70].

Актуальною є "Доповідь про світовий розвиток 2005 року. Як зробити інвестиційний клімат сприятливим для всіх" [46], публікація К.В. Паливоди у газеті "Дзеркало Тижня" під назвою "План Маршала як приклад для української економіки", [146], стаття Анатолія Гриценка у віснику НБУ під назвою "Системна криза як наслідок базової деструкції економіки України і шляхи її подолання" [2, с. 8-12].

Цікавою є доповідь Міжнародної фінансової корпорації, під назвою "Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес. Консультативна програма з покращення інвестиційного клімату в Європі та Центральній Азії", опублікована у 2011 році.

Рейтинги привабливості країн для іноземних інвестицій визначає американська глобальна консалтингова Компанія А.Т. Kearney, [235]. Фонд "Ефективне управління" публікує опис міжнародних індексів [140].

Європейська бізнес Асоціація розробила індекс інвестиційної привабливості України [48] та внутрішні регіональні рейтинги інвестиційної привабливості розроблені українською компанією Єврорейтинг.

Великий масив інформації міститься у "Глобальному рейтингу країн і територій світу за рівнем прямих іноземних інвестицій". Спроба систематизації ризиків інвестування зроблена у матеріалі з Вікіпедії "Ризики інвестиційної діяльності". Україні потрібен свій "План Маршалла". Дискусія з цього питання розгорнулася у 2017 році в рамках Східного Партнерства за участю керівництва держави, сформульована гіпотеза, що ЄС готовий запропонувати Україні "Європейський інвестиційний план" [48].

Слід відзначити діяльність та творчий спадок великих інвесторів. Це Карл Ікан, Сер Джон Темплтон, Уоррен Баффет, Натан Майєр Ротшильд, Сем Зелл, Йозеф Шумпетер, Пітер Лінч, Александр Гамільтон, Девід Теппер, Гетті Грін, Джон Ботл, Роджер Бебсон, Джон Мейнард Кейнс, Алісія Муннел, Джеремі Грентем, Томас Роу Прайс, Джорж Сорос, Джефрі Гундлах, Уільям Шарп, Філіп Фішпер, Девід Дреман, Бенджамін Грехам, М.І. Терещенко, Джон Джеймсон Юз, О.К. Алчевський, С.С. Могилевцев, І.Г. Харитоненко, Уільям Гросс, Білл Міллер, Девід Рокфеллер.

Доцільно врахувати сучасні вітчизняні видання з цих питань В.М. Гейця, А.А. Пересади, А.С. Філіпенка, О.І. Рогача, П.І. Гайдучького, Т.Т. Ковальчука, В.І. Кравченка.

Для покращення інвестиційного клімату в Україні слід чітко визначити пріоритети розвитку аграрної галузі на довготерміновий період; забезпечити систему узгодженості і стабільність законодавчої бази; виділити напрями та території пріоритетного розвитку; спрямовувати інвестиції у найбільш пріоритетні, з погляду на ефективність, проекти; зменшити податковий тиск на підприємства, які вкладають ресурси в інвестиційний розвиток; створити рівні умови конкурентної боротьби; надати урядові гарантії інвесторам і закріпити їх на законодавчому рівні; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків.

Інвестиції відіграють важливу роль у діяльності будь-якого підприємства, а масштабах країни становлять основу розвитку національної економіки. Задіяні у будь-якій формі, інвестиції дають змогу реалізувати різноманітні проекти в діяльності суб'єктів господарювання, спрямовані на вдосконалення виробничої або невиробничої сфери, результатом яких повинно бути зростання обсягів виробництва і продажу товарів чи послуг, а також прибутку. Кожне підприємство повинне докладати значних зусиль на пошук раціональних напрямів ефективного інвестування, оскільки тільки за таких умов можна досягти розширення масштабів існування бізнесу та привернути для цього реальних інвесторів.

Інвестиції мають складну ієрархічну структуру, кожен елемент якої має своє функціональне призначення, але не може розглядатись виокремлено від всієї системи. До такої системи входять інвестиції, поведінка інвесторів, інвестиційна діяльність підприємств, інвестиційний процес, інвестиційний клімат, інвестиційне забезпечення, а також вся сукупність ресурсів, які беруть участь в процесах інвестування на підприємствах.

Ієрархія інвестування передбачає їх вивчення в комплексі з іншими теоретичними та практичними основами інвестиційного забезпечення діяльності підприємств та інвестиційних процесів, що дозволяють вірно обрати напрямки інвестування коштів, розрахувати потребу в інвестиціях, знайти інвесторів та отримати від них необхідні ресурси, використати ці ресурси під конкретний проект, передбачити план повернення коштів або механізм участі інвесторів у проекті, запустити повноцінне функціонування проекту та отримати зростання підприємства у вигляді економічного, соціального, організаційного, мотиваційного, інформаційного та іншого ефекту чи їх сукупності.

Формування системи ієрархії інвестицій, виступає складним і важливим процесом, має практичне значення, потребує постійного вивчення та вдосконалення.

Дослідженням особливостей інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору, можливостей розвитку сільського господарства з використанням інвестиційних ресурсів займалися різні автори, серед яких: Бабенко А.Г. [7], Булуй О.Г. [16], Вацька М.В. [23], Кісіль М.І. [68], Копосов Г.О. [109], Шелухін П.Г., Малиновський А.С. [124], Саблук П.Т. [176], Коденська М.Ю. [176], Смолій Л.В. [181], Черненко Л.В. [206] та інші. Вчені розглядають різні аспекти функціонування аграрного сектору економіки, можливостей його розвитку з використанням інвестиційних ресурсів, мотивуючи таку необхідність відсутністю достатньої кількості вільних коштів у аграрних підприємств. Але не повністю досліджені теоретичні та практичні аспекти інвестування у аграрному секторі економіки як єдина система ієрархів, тобто в даному випадку комплексне бачення розвитку інвестиційного забезпечення аграрних підприємств, в тому числі на радіаційно- забруднених територіях.

На основі вивчення літературних джерел у загальному розумінні система інвестування може бути виражена у вигляді сформованої в ієрархічній послідовності сукупності економічних термінів та практичних аспектів функціонування агропромислових підприємств, що поєднують чинники зовнішнього та внутрішнього середовища їх діяльності на ринку з поставленою місією та завданнями, на основі чого формується результат виконання управлінських рішень. Тобто, ієрархія інвестицій - це сукупність теоретичних і практичних елементів інвестування, які взаємопов'язані між собою і беруть участь у інвестиційній діяльності підприємств. Важливе значення при розробці системи ієрархії інвестицій відводиться філософським трактуванням сутності явища, економічного змісту як сукупності елементів їх підпорядкування та взаємозалежності.

Ієрархічна система інвестицій, на нашу думку, повинна складатись із сукупності понять, що стосуються інвестиційної діяльності агропромислових підприємств. В якості вихідного елементу в діяльності аграрних підприємств пропонується виділяти інвестиції, що можуть бути представлені у формі

власного або залученого вільного капіталу, вкладений сільськогосподарським підприємством у свій розвиток або інших переважно юридичних осіб, для підвищення ефективності підприємництва на основі різних ефектів. Такі ефекти пов'язані з економічними, соціальними, екологічними або технологічними сферами функціонування суб'єктів господарювання, зокрема вдосконалення технологій виробництва сільськогосподарської продукції з метою підвищення урожайності та якості культур чи продуктивності тварин; покращення матеріально-технічної бази; поліпшення умов праці, відпочинку та соціального захисту населення сільських територій, покращення екологічної ситуації в районі, в тому числі на радіаційно- забруднених територіях [7, с. 10].

Важливим елементом в інвестиційній діяльності агропромислових підприємств можна назвати поведінку інвесторів, тобто тих фізичних, юридичних осіб та інших організацій, які спрямовують мобілізовані ресурси на розвиток певної галузі аграрного сектору економіки з метою отримання прибутку від своїх вкладень. В якості власні та позичкові грошові кошти, за які потім придбаваються різні матеріальні цінності, фінансуються інвестиційні проекти, що стосуються різних аспектів розвитку сільськогосподарського бізнесу [205, с. 175].

Інвестиції та інвестори, що вкладають свої фінансові ресурси, функціонують в інвестицій можна використовувати рамках єдиного інвестиційного процесу, що являє процедуру обґрунтування та реалізації інвестиційних проектів [23, с. 54].

Звичайно інвестиційний процес розпочинається з мотивації інвестування. Основним мотивом цього є надлишок певних коштів у суб'єкта господарювання та його прагнення здійснити інвестиції. При виборі об'єкта інвестування поводитьсь низка передінвестиційних досліджень. Далі здійснюється прогнозування інвестиційної діяльності та обґрунтування доцільності інвестицій з метою вибору найкращого із можливих варіантів інвестування.

Склад інвестиційного процесу можна розглянути у вигляді більш дрібних елементів ієрархії, наведених на рис. 1.4.

Рис.1.4. Інвестиційні процеси в бізнес-середовищі

Джерело: розроблене автором [7;205;23]

Ресурсне забезпечення інвестування здійснюється як безпосередньо інвестором, так і за допомогою інших учасників інвестиційного процесу. Визначення джерел фінансування інвестицій та оптимізація їх структури передують інвестуванню.

Важливу роль відіграє держава та її політика по формуванню інвестиційного клімату в країні. Дія державних органів спрямована на створення умов інвестиційної діяльності аграрних підприємств через прийняття нормативно-правових документів, гарантування повернення інвестиційних вкладень, залучення та перерозподіл інвестицій, виконання ролі куратора аграрної сфери в масштабах країни та надання рекомендацій

стосовно найбільш необхідних галузей, які потребують інвестицій та у формуванні інвестиційного клімату, що являє сукупність умов для здійснення інвестиційної діяльності. На основі цього інвестори визначаються, приймають відповідні рішення та виділяють необхідні кошти під проекти розвитку аграрного бізнесу, які дозволять отримати найбільший або оптимальний прибуток у розрахунку на одиницю витрачених інвестицій.

Потрібно відзначити, що інвестиційний клімат зі всіма його проблемами у аграрному секторі України є сприятливим для залучення інвестицій, незважаючи на швидше негативне, ніж позитивне значення державних контролюючих органів у його якості. Це пояснюється тим, що значні масштаби сільськогосподарського бізнесу покривають існуючі витрати на подолання корупційних схем з боку представників держави, що перешкоджають ефективній закупівлі ресурсів, організації земельних та майнових відносин, залученню робочої сили, виробництву продукції, реалізації вироблених товарів та послуг, а також її переробці. Особливо стримують надходження інвестицій у сільськогосподарські підприємства з боку вітчизняних та закордонних інвесторів труднощі у залученні земель сільськогосподарського призначення та перешкоди у вільній реалізації виробленої продукції на зовнішніх ринках.

Наявність великої кількості пайовиків, з якими потрібно заключати договори оренди землі, значно ускладнює процеси внутрішньогосподарського землеустрою агропромислових підприємств, проте таку схему, на даний момент існування несформованого до кінця ринку земель, можна вважати оптимальною. З іншого боку, затягування процесів оформлення чи переоформлення приватної власності на земельний пай та подальша тривала реєстрація договорів їх оренди унеможливорює оперативне формування аграрними підприємствами земельних масивів для обробітку.

Іншою проблемою залучення інвестицій у аграрний бізнес, яка одночасно може бути елементом системи інвестування є майже повна відсутність можливостей самостійного експорту виробленої традиційної

сільськогосподарської продукції, до якої відноситься зерно, насіння соняшника, овочі, фрукти, м'ясні або молочні вироби. Якщо у практичній площині експорт молочної продукції вдалось налагодити за рахунок об'єднання молокопереробних підприємств та їх інтеграційних утворень у великі альянси, то невеликі виробники зернової продукції вимушені продавати її посередникам, які формують крупні партії і вивозять закордон. При цьому, сільськогосподарські товаровиробники неспроможні встановлювати ціну на свою продукцію, бо часто мають термінові фінансові зобов'язання на момент збору врожаю і потребує грошових коштів, реалізують зерно на неприйнятних для себе умовах.

Суттєву роль у інвестиційному процесі відіграє також територіальне розміщення підприємства та його виробничих потужностей, оскільки близькість до ринків збуту є додатковою умовою ефективного продажу. Це означає, що продукція може бути реалізована силами виробника, в тому числі й експортована, а отже існуватимуть можливості для швидшої окупності інвестицій за рахунок більш вигідного постачання товарів кінцевим споживачам. Якщо підприємство знаходиться далеко від внутрішніх чи зовнішніх ринків збуту, тобто не має змоги самотійно вигідно продати продукцію, то інвестиційна привабливість такого підприємства є меншою.

Варто відмітити, що інвестиційна привабливість є тим елементом інвестування, що характеризує як аграрний сектор України, так і конкретні сільськогосподарські підприємства. Так, якщо підприємство функціонує прибутково, показує позитивну динаміку до збільшення чистого прибутку, авансованого капіталу, збільшує частку власного капіталу, є ліквідним та фінансово стійким, вчасно повертає борги та має позитивний імідж та є привабливим і отже можна інвестувати кошти під певні проекти розвитку діяльності. Якщо такими характеристиками підприємство не відрізняється від інших, то вкладати кошти в нього досить ризиковано. На основі опрацювання теоретичних основ окремих елементів нами запропоновано ієрархічну схему системи інвестування (рис. 1.5.).

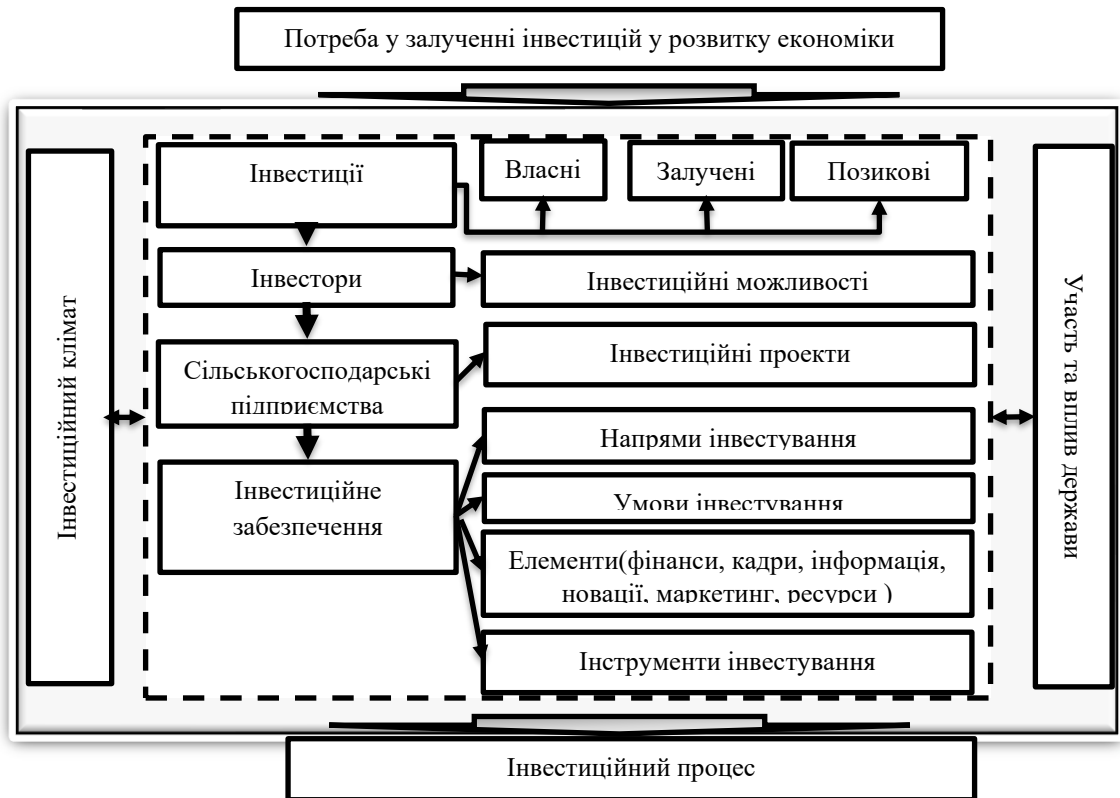

Рис. 1.5. Ієрархічна схема системи інвестування діяльності агропромислових підприємств України

Джерело: розроблене автором на основі [16;144]

Належне функціонування наведеної на рис. 1.5. системи можливе тільки на основі злагодженої участі елементів, які на основі виконання своїх функцій спроможні забезпечити синергетичний ефект та підвищити віддачу кожного окремого елемента у системі.

Тобто, тільки на основі досягнення домовленостей між державою, інвесторами та агропромисловими підприємствами можна налагодити ефективний інвестиційний процес, що передбачатиме інвестування ресурсів у найбільш прибуткові та соціально важливі перспективні напрями.

Агропромислові підприємства України потребують значних розмірів інвестиційних ресурсів, оскільки великі масштаби аграрного сектору економіки та тривалий період експлуатації наявних ресурсів призвели до застарілості всього потенціалу галузей. Така ситуація, в комплексі із складністю освоєння іноземних інвестицій в Україні та упередженістю

представників державних органів, спричиняє невисоку інвестиційну привабливість переважної більшості аграрних підприємств [16, с. 344]. Тому інвестують в аграрний бізнес більше вітчизняні інвестори через закордонні компанії, що дозволяє оптимізувати податкове навантаження та засекретити реальних власників підприємств.

Разом з тим, суттєві можливості в агропромислових виробників можуть виникнути лише із залученням інвестицій закордонних інвесторів, потенціал яких набагато більший від українських, а запити при цьому є меншими. Як показує практичний досвід, закордонні інвестори можуть працювати з рентабельністю інвестицій 5-7%, оскільки в розвинутих країнах така ставка є прийнятною, тоді як вітчизняні інвестори бажають максимізувати доходність інвестицій до 30-40%. Для досягнення такого показника вони не враховують ніяких інших інтересів, крім своїх, уникаючи сплати податків, виплачуючи низьку заробітну плату, відмовляючись від вкладення коштів у відновлення інфраструктури сільських територій. Виробництво сільськогосподарської продукції забезпечується власним ентузіазмом працівників та підкріплюється мінімальним розміром заробітної плати, яка є як стимулом до праці, так і єдиним джерелом доходів працюючого сільського населення. Так, за даними Державної служби статистики України у серпні 2017 року середня місячна заробітна плата працівника сільського господарства склала 2387 грн., тоді як середня по Україні - 3399 грн [144].

Досить важливою складовою системи інвестування є визначення важливих напрямів інвестування у сільськогосподарське виробництво. Кліматичні умови України дозволяють розвивати галузі рослинництва, тваринництва та промислової їх переробки, але більша частина з них перебуває поза межею рентабельності або функціонує з мінімальною рентабельністю. Така ситуація пов'язана із високими виробничими витратами, низькою урожайністю рослин або продуктивністю тварин та невисокими ринковими цінами на продукцію. А ті види продукції, на які існує підвищений попит на внутрішньому та зовнішньому ринку, за рахунок високої ціни, можна

ефективно виробляти, тому інвестори орієнтуються більше на прибуткові види продукції. До них належать зерно пшениці, ячменю, кукурудзи, сої, ріпаку, насіння соняшника. Інші культури є також привабливими, але частка їх виробництва набагато менша у валовому виробництві та експорті.

Крім виробництва продукції важливим напрямком інвестування агропромислових підприємств варто виділити налагодженню потужностей по переробці виробленої продукції. На основі цього можна буде забезпечити як підвищення доданої вартості кінцевого продукту, так і соціальний розвиток територій за рахунок відновлення доріг, інженерних споруд та надання додаткових робочих місць. Зокрема, можна будувати потужності по переробці насіння та соломи ріпаку, стебла швидкорослої верби на біологічні види палива, розміщувати вітрові і сонячні електростанції для виробництва електроенергії і реалізації її по «зеленому тарифу» або ж використання для потреб підприємства.

Практичне відображення ієрархії повинно базуватись на формуванні системи інвестування розвитку агропромислових підприємств яка вимагає втілення певних концептуальних положень шляхом реалізації сукупності інноваційних, інфраструктурних, економічних, фінансових, організаційних, нормативно-правових та соціальних заходів та відповідного державного регулювання інвестиційного забезпечення (рис. 1.6.).

Концепцію інвестування розвитку агропромислових підприємств в загальноекономічному аспекті пропонуємо розглядати як систему взаємозв'язків державного регулювання та інфраструктурного забезпечення створення належних умов для закріплення на законодавчому рівні принципів та правил здійснення інвестування шляхом забезпечення потреби в необхідних обсягах інвестиційних ресурсів та джерел залучення у пріоритетні напрямки діяльності на основі впровадження ефективних механізмів використання і захисту та реінвестування для досягнення намічених місій і цілей та задоволення інтересів зацікавлених сторін.

Рис. 1.6. Концепція інвестування розвитку підприємств

Джерело: удосконалено автором

В основі цієї концепції та обґрунтованої галузевої структури агропромислового сектору на рівні країни, областей, окремих районів, агропромислових підприємств для того щоб сформувати перелік напрямів вкладення фінансових ресурсів для потенційних інвесторів.

Обґрунтування галузевої структури повинно виконуватись кваліфікованими науковцями та практикаками на рівні країни з орієнтацією на вдосконалення виробничих типів агропромислових формувань, що історично склались на певних територіях. Результатом цього процесу повинен бути сформований перелік галузей для спрямування грошових коштів, розрахована їх орієнтовна ефективність та потенціал зростання за умови дбайливого ведення діяльності. Важливим фактором, який повинен привернути увагу інвесторів, будуть дані щодо термінів окупності інвестицій, їх рентабельності.

На основі доведення цієї інформації до потенційних інвесторів, вони матимуть змогу оцінити свої бажання та можливості вкладати кошти в найбільш інвестиційно-привабливі виробничі типи підприємств. Можливі критерії рис. 1.7. інвестиційної привабливості сільськогосподарського виробництва [181, с. 67].

Рис. 1.7. Склад можливих критеріїв інвестиційної привабливості сільськогосподарського виробництва в Україні

Джерело: удосконалено автором

Саме оцінюючи критерії та чинники можна визначати рівень інвестиційної привабливості агропромислових підприємств для вітчизняних та зарубіжних інвесторів. Проте, потрібно розробити перелік критеріїв відповідності інвестора - потребам сільського господарства, оскільки будь-яку фізичну чи юридичну особу із потенційними фінансовими ресурсами залучати не можна.

Вважаємо, що відкриваючи доступ до українського сільського господарства шляхом залучення закордонних інвестицій, існуватиме загроза економічній безпеці підприємств через недобросовісну участь інвесторів. Тому варто оцінювати репутацію бажаючих розпочати бізнес в агропромисловому комплексі України, що знизить ризики та підвищить інтерес надійних партнерів в умовах добросовісного конкурентного середовища.

При цьому, можна погодитись із думкою деяких вчених [99 С. 76-80.; 176, с. 46], що певну фінансову роль в системі інвестування повинна взяти на себе держава. Підвищення інвестиційної привабливості агропромислових підприємств за рахунок коштів державного бюджету потрібно розвивати у тваринництві та рослинництві, відновлювати племінні господарства; засоби гідромеліорації ґрунтів; заліснювати незадіяні у сільському господарстві землі; підтримувати кредитні програми розвитку аграрного сектору.

Наведена сукупність заходів формування системи інвестування агропромислових підприємств не завжди відповідає умовам діяльності в ринковому середовищі, а наявна модель розвитку недостатньо ефективна, оскільки не завжди передбачає відповідальних власників ведення бізнесу в рамках загальноприйнятої міжнародної практики.

1.3 Методичні підходи оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств

В практиці діяльності вітчизняних підприємств економістам часто доводиться оцінювати ефективність виробничо-господарської системи. Залежно від особливостей підприємств економічний зміст ефективності полягає у відношенні отриманих результатів до витрат. При цьому вважається, що результат вже отриманий, а витрати - здійснені.

Формування інвестиційних ресурсів звичайно розглядаються п'ять основних методів інвестування окремих інвестиційних програм та інвестиційних проектів: повне самофінансування; акціонування; кредитне фінансування; лізинг і селенг; комбінування всіх методів.

Методи інвестування розглядаємо як способи, принципові підходи до їх фінансування, використання яких дозволяє мінімізувати ризики або максимізувати прибутки, втілюючи бізнес-ідеї щодо функціонування та розвитку підприємства.

Повне самофінансування - використовується для реалізації невеликих

реальних інвестиційних проектів та фінансових інвестицій.

Акціонування - використовується для великомасштабних реальних інвестицій при галузевій чи регіональній диверсифікації.

Кредитування - застосовується при інвестуванні об'єктів, які швидко реалізуються та мають високу норму прибутковості інвестицій.

Лізинг і селенг - використовується при недоліку власних фінансових коштів, для реального інвестування у галузі з високим ступенем зміни технології.

Змішане фінансування - синтез декількох методів інвестування.

Власні інвестиційні джерела підприємства є основними. До них належать: прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства після сплати податків та інших обов'язкових платежів; амортизаційні відрахування; раніше виконані довгострокові фінансові вкладення, строк сплати яких закінчується в поточному періоді; реінвестований прибуток шляхом продажу частини основних фондів; страхова сума відшкодування збитків, викликаних втратою майна; частка зайвих оборотних активів, що іммобілізується в інвестиції; гранти [2].

Використання власних ресурсів істотно знижує ризик неплатоспроможності й банкрутства підприємства і при цьому управління цілком зберігається в руках його засновників [9].

До залучених коштів при акціонуванні належить: емісія акцій підприємства. Серед залучених джерел у першу чергу розглядається можливість, залучення акціонерного капіталу. Це джерело може бути використане підприємствами та їх самостійними структурами (дочірніми підприємствами), утвореними в формі акціонерних товариств. Підприємства вже зараз широко використовують можливості залучення акціонерного капіталу до інвестиційної діяльності [5, с. 48].

До переваг фінансування підприємства за допомогою акцій можна віднести відсутність необхідності постійних обов'язкових виплат з прибутку: розмір дивіденду за звичайними акціями може змінюватися від нуля (якщо справи

товариства погані та вимагають утриматися від оплати дивідендів, спрямувавши свій вільний прибуток на розвиток акціонерного товариства) до значних розмірів за умов успішної діяльності. Негативні моменти при акціонерному фінансуванні полягають у тому, що, по-перше, витрати акцій частіше вищі, ніж при випуску облігацій, бо в облігації, як правило, закладається більш висока номінальна вартість. По-друге, є потенційна можливість втрати контролю над акціонерним товариством з боку його засновників унаслідок зростання розміру акціонерного капіталу. Особливо гостро ця проблема стоїть перед підприємствами під час їх становлення, а у цей період поточна ринкова ціна акцій підприємства, як правило, низька. Разом з цим підприємство потребує додаткових коштів у зв'язку з необхідністю закріплення позицій акціонерного товариства на ринку. Однією з форм додаткового залучення капіталу є розширення статутного фонду за рахунок додаткових внесків (паїв) вітчизняних та закордонних інвесторів.

Також важливими джерелами інвестицій є такі можливі позикові кошти: довгострокове кредитування; цільовий державний кредит; інвестиційний податковий кредит; інвестиційний лізинг; інвестиційний селенг.

Джерелом фінансових коштів для реалізації довгострокових інвестиційних проектів може бути випуск довгострокових облігацій. Згідно з українським законодавством облігації можуть випускатися не тільки акціонерними товариствами, а й підприємствами всіх визначених законом форм власності, об'єднаннями, товариствами.

Всім перерахованим методам інвестування властиві власні економічні ризики. Питанням економічного ризику, також, приділяли увагу багато відомих вчених. В їх роботах широко висвітлені загальні питання класифікації та методів кількісного вимірювання економічних ризиків. І.А. Бланк [12] та інші вітчизняні і зарубіжні дослідники розглядали ризик щодо інвестиційної діяльності. Їх роботи містять однозначні узагальнені рекомендації щодо визначення рівня ризику. Але можливості використання інтегрального показника рівня ризику для обґрунтування вибору методів інвестування в

дослідженнях вчених не приділяється достатньо уваги.

Однак слід зауважити, що у вітчизняній економічній науці недостатньо розвинені загальновизнані теоретичні положення з кількісного визначення інвестиційного ризику, фактично не обґрунтовані методи оцінки ризику при виборі того чи іншого методу інвестування розвитку підприємства, відсутні рекомендації щодо шляхів і способів зменшення і запобігання ризику.

Запропонований методичний підхід з вибору методів інвестування базується на кількісному визначенні рівня ризику, пов'язаного з використанням певного методу, який змінюється від нуля до одиниці та кількісно вимірюється за допомогою інтегрального показника. У загальному вигляді рівень ризику визначається як сума множення коефіцієнта вагомості кожного виду ризику на кількісне значення його прояву для певного методу інвестування. Коефіцієнт вагомості запропоновано розраховувати експертним методом, за допомогою матриці попарних порівнянь з використанням 2-х бальної шкали за методом Сааті. В результаті заповнення матриці порівнянь коефіцієнт вагомості буде визначено як питому вагу балів, отриманих за кожним з факторів ризику у їх загальній кількості для певного методу інвестування. Зокрема, при акціонуванні інвестору загрожують такі ризики: ризик фондового ринку, використання певного інструменту, ризик його ліквідності підприємства та ін.

Кількісне значення фактичного прояву кожного фактору запропоновано оцінювати з використанням універсальної шкали Харрінгтона.

В якості цільової функції доцільно використати мінімізацію відношення суми від множення необхідної суми інвестицій за кожним з методів інвестування на рівень ризику його використання до загальної суми інвестицій. В цьому разі за всіма можливими методами система обмежень передбачає додержання таких умов: сума інвестицій, яка може бути залучена за кожним з методів, не повинна перевищувати необхідну та бути більшою або дорівнювати нулю. Вартість залучення інвестицій законним з методів повинна дорівнювати величині фінансових ресурсів, яку має суб'єкт інвестування.

Розв'язання поставленої задачі доцільно здійснювати методом лінійного програмування.

Запропонований підхід дозволяє як оцінювати і враховувати інвестиційні ризики так і раціонально формувати портфель інвестиційних ресурсів, крім того, розрахований показник рівня ризику може використовуватися як ставка дисконтування, для уточнення величини фінансових притоків і відтоків за кожним конкретним інвестиційним проектом. Отримані практичні результати застосування даного методичного підходу дозволили зробити висновок про можливість його подальшого використання підходу для обґрунтування вибору прийнятних методів інвестування у відповідності до фінансових (ресурсних) можливостей підприємства та його інвестиційних програм.

В практиці оцінки ефективності інвестиційних проектів рис.(1.8), здійснюваних вітчизняними підприємствами, домінують запозичені іноземні методики, більш-менш адаптовані до умов вітчизняного товаро-виробництва.

Такі оцінки представляють значну цінність для бухгалтерії, характеризуючи роботу підприємства за минулий період. Проте набагато важливіше для керівництва визначити ефективність роботи підприємства в перспективі.

Але справа в тому, що оцінка перспектив розвитку підприємства з вірогідністю 100% унеможлиблюється через виникнення проблем при інвестиційних розрахунках щодо визначення ефективності інвестиційного проекту, коли інвестор змушений визначити для себе, на який ризик він готовий піти, щоб одержати бажаний результат. Тому критерій прийняття інвестиційних рішень можна сформулювати так: інвестиційний проект вважається ефективним, якщо його прибутковість і ризик збалансовані в прийнятній для учасника проекту пропорції.

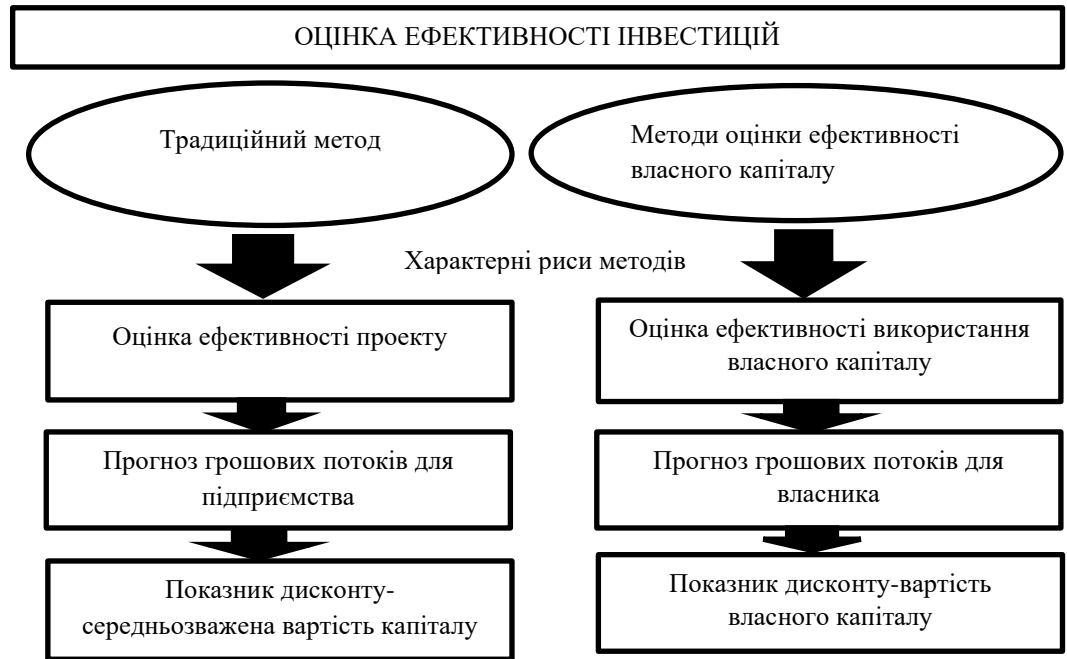

Рис. 1.8. Підходи до оцінки ефективності інвестицій

Джерело розроблено автором

Під "прибутковістю" слід розуміти економічну категорію, що характеризує співвідношення результатів і витрат інвестиційного проекту, яке можна описати за допомогою показників оцінки інвестиційного проекту, представлених формулою:

$$\text{Прибутковість} = \{NPV, IRR, PI\}, \quad (1)$$

Прибутковість продажів. Синоніми: Комерційна маржа. Рентабельність продажів. Англійські еквіваленти: Commercial margin (CM). Return on sales (ROS).

Прибутковість продажів (CM) характеризує ефективність поточних операцій і розраховується як відношення чистого прибутку (NP) до виручки від реалізації (SR), тобто за формулою :

$$CM = \frac{NP}{SR} * 100\%, \quad (2)$$

Прибутковість продажів не має безпосереднього відношення до оцінки ефективності інвестицій, однак, є дуже корисним вимірником конкурентоспроможності проектованої нової продукції.

Норма прибутку на інвестиції. Синоніми: Прибутковість інвестицій.
Англійські еквіваленти: Simple rate of return (SRR). Profitability of investments.

Норма прибутку на інвестиції (SRR) є одним з найчастіше використовуваних показників ефективності як відношення чистого прибутку (NP) до обсягу інвестицій (TIC) і обчислюється у відсотках в річному розрізі за формулою:

$$SRR = \frac{NP}{TIC} * 100\%, \quad (3)$$

Порівнюючи розрахованого показника з мінімальним чи очікуваним рівнем прибутковості, інвестор може дійти до попереднього висновку про доцільність продовження і поглиблення аналізу даного інвестиційного проекту. Інтерпретація змісту показника полягає в приблизній оцінці яка частина інвестованого капіталу повертається у вигляді прибутку протягом одного інтервалу діяльності підприємства. Простота розрахунку є головною перевагою норми прибутку на інвестиції. Серед основних недоліків цього показника слід виділити ігнорування факту цінності грошей у часі і неоднозначність вибору вихідних значень прибутку й інвестиційних витрат в умовах нерівномірного розподілу грошових потоків протягом періоду дослідження проекту.

Термін окупності інвестицій. Синоніми: Термін повернення капіталовкладень. Період окупності. Англійські еквіваленти: Pay-back period (PBP).

Цей показник разом із внутрішньою ставкою прибутковості є основним в методиці оцінки інвестиційних проектів, що беруть участь у конкурсному розподілі централізованих інвестиційних ресурсів.

Розрахунок цього показника передбачає визначення тривалості періоду, протягом якого проект буде здійснено.

Термін окупності за спрощеною методикою розраховується виходячи з рівняння:

$$PBP = \frac{TIC}{NCF}, \quad (4)$$

Де РВР-строк окупності, виражений в інтервалах планування; ТІС - повні інвестиційні витрати на здійснення проекту; NCF - чистий ефективний грошовий потік за один інтервал планування.

Строк окупності розраховується за допомогою спеціальної функції, яка представляє собою рівняння :

$$\sum_{i=0}^{PBP} NCF_i = 0, \quad (5)$$

де РВР - строк окупності, виражений в інтервалах планування;

NCF_i- чистий ефективний грошовий потік в і-ому інтервалі планування.

Точка беззбитковості. Синоніми: Точка рівноваги. Англійські еквіваленти: Break-even point (BEP).

Точка беззбитковості розраховується за формулою :

$$BEP = \frac{FC}{MP}, \quad (6)$$

Точки беззбитковості може бути визначена обов'язковим обсягом виробництва, при якому одержуваний маржинальний прибуток (MP) покриває постійні витрати проекту (FC). Отже головним недоліком розглянутого показника є ігнорування податкових виплат. Тому він використовується при зіставленні проектів в межах одного підприємства.

Точка платоспроможності

Англійські еквіваленти: Cash break-even point (CBEP).

Метод розрахунку точки платоспроможності (CBEP) аналогічний методу розрахунку точки беззбитковості. Єдина відмінність полягає в тому, що в знаменнику розрахункової формули - сума маржинального прибутку (MP) й амортизаційних відрахувань (DC), тобто точка платоспроможності знаходиться за формулою (9.6):

$$CBEP = \frac{FC}{MP+DC}, \quad (7)$$

Зміст точки платоспроможності полягає у визначенні рівня виробництва і продажів, при якому обсяг генерованих коштів покриває суму поточних платежів. Зазначена вимога є поблажливою і тому значення точки платоспроможності завжди буде меншим, ніж значення точки беззбитковості.

До показників, які розраховуються з урахуванням вартості капіталу, відносять:

- - чисту поточну вартість інвестицій (NPV);
- - індекс прибутковості інвестицій (PI);
- - дисконтований строк окупності інвестицій (DPBP);
- - внутрішню ставку прибутковості інвестицій (IRR).

Чиста поточна вартість інвестицій (NPV)

Синоніми: Чиста поточна вартість проекту. Чистий дисконтований дохід. Інтегральний ефект інвестицій. Чиста приведена вартість проекту. Англійські еквіваленти: Net present value (NPV). Net present worth (NPW).

Показник чистої поточної вартості входить до числа найчастіше використовуваних критеріїв ефективності інвестицій. Розрахунок NPV проводиться за формулою :

$$NPV = \sum_{i=0}^{n+1} \frac{NCF_i}{(1+RD)^i}, \quad (8)$$

де NCF_i - чистий ефективний грошовий потік на i -ому інтервалі; RD - ставка дисконтування (у частках одиниці); n - інтервал планування.

NPV відображує абсолютна величина сумарного ефекту, що досягається при здійсненні проекту, обчисленого на момент ухвалення рішення за умови, що ставка дисконтування відбиває вартість капіталу. Позитивне значення NPV визнає інвестиційну привабливість, нульове рівноважний стан, а негативне NPV свідчить про не вигідність для інвесторів.

Індекс прибутковості інвестицій (PI)

Синоніми: Індекс рентабельності інвестицій.

Англійські еквіваленти: Profitability index (PI).

Індекс прибутковості інвестицій (PI) дозволяє визначити не абсолютну, а відносну характеристику ефективності інвестицій та обчислюється за формулою (9):

$$PI = 1 + \frac{NPV}{TIC}, \quad (9)$$

де NPV - чиста поточна вартість інвестицій; ТІС - повні інвестиційні витрати за проектом.

Індекс прибутковості інвестицій характеризує, який рівень генерованих проектом доходів можна одержати на одну гривню капітальних вкладень. Його доцільно використовувати для ранжирування наявних варіантів вкладення засобів в умовах обмеженого обсягу інвестиційних ресурсів.

Дисконтований строк окупності інвестицій (DPBP)

Синоніми: Дисконтований термін повернення капіталовкладень.

Англійські еквіваленти: Discounted pay-back period (DPBP).

Метод визначення дисконтованого строку окупності інвестицій в цілому аналогічний методу розрахунку простого строку окупності, однак звільнений від одного з недоліків останнього, а саме від ігнорування факту нерівноцінності грошових потоків, що виникають у різні моменти часу. Обов'язкова умова для визначення дисконтованого строку окупності може бути сформульована як визначення моменту часу, коли поточна вартість доходів, одержаних в результаті реалізації проекту, дорівнюватиме обсягу інвестиційних витрат. Дисконтований строк окупності обчислюється за допомогою спеціальної функції, відтвореної рівнянням (10):

$$\sum_{i=0}^{DPBP} \frac{NCF_i}{(1+RD)^i}, \quad (10)$$

де DPBP - Дисконтований строк окупності інвестицій;

NCF_i - чистий ефективний грошовий потік на i -ому інтервалі планування;

RD - ставка дисконтування (у частках одиниці).

Причому процентна ставка кредиту має дорівнювати ставці дисконтування.

Внутрішня ставка прибутковості інвестицій (IRR)

Синоніми: Внутрішня норма прибутку. Внутрішня норма рентабельності. Англійські еквіваленти: Internal Rate of Return (IRR). Discounted Cash Flow of Return (DCFOR).

Використання методу чистої поточної вартості потребує установити ставку дисконтування. Рішення подібного завдання може викликати певні труднощі. Тому значного поширення набув метод оцінки ефективності на основі визначення критичного рівня вартості капіталу, використовуваного в конкретному інвестиційному проекті.

Внутрішньою ставку прибутковості (IRR) методом ітеративного підбору ставки дисконтування, щоб чиста поточна вартість інвестицій дорівнює нулю. Цій умові відповідає формула (11):

$$NPV = \sum_{i=0}^{n+1} \frac{NCF_i}{(1+IRR)^i} = 0, \quad (11)$$

Розрахунок показника IRR передбачає повну капіталізацію всіх одержуваних доходів. Це означає, що всі генеровані кошти направляються на покриття поточних платежів або реінвестують з прибутковістю, яка дорівнює IRR.

Разом з тим, у ситуації невизначеності неможливо з цілковитою впевненістю говорити про величину результатів і витрат, оскільки вони ще не отримані, а тільки очікуються в майбутньому, тому з'являється необхідність внесення відповідного коригування.

Запропонована система дасть можливість отримати первинну оцінку економічної ефективності інвестицій, що приведе до підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю підприємства. Крім економічного ефекту, при реалізації інвестиційного проекту може досягатися певний соціальний та екологічний ефект. Вагомий внесок у теорію інвестиційної діяльності та розвиток інструментів забезпечення інвестиційного процесу в сільськогосподарських підприємствах зробили М.І. Кісіль, П.А. Лайко, Ю.О. Лупенко, А.С. Музиченко, А.А. Пересада, В.В. Россоха, П.А. Стецюк, П.Т. Саблук, А.В. Чупіс та інші українські дослідники.

У системі управління реальними інвестиціями оцінка ефективності інвестиційних проектів є одним з найвідповідальніших етапів [210]. У табл. (1.3) систематизовано показники оцінки економічної ефективності інвестицій, запропоновані різними вченими [204, 202, 150, 137, 25].

Таблиця 1.3

Показники оцінки економічної ефективності інвестицій

Науковець	Показники
Д. Черваньов	Чиста теперішня вартість; внутрішня норма доходності; модифікована внутрішня норма доходності; індекс доходності; дискontований період окупності; індекс рентабельності; коефіцієнт ефективності інвестицій.
В. Царьов	Чиста теперішня вартість; внутрішня норма доходності; індекс рентабельності; період окупності; метод визначення рентабельності на основі простого прибутку; метод визначення дискontованих затрат; метод розрахунку коефіцієнта ефективності інвестицій.
А. Пересада	Чиста теперішня вартість; внутрішня норма доходності; індекс рентабельності; період окупності; дискontований період окупності; дохідність (прибутковість) залученого капіталу; дохідність на акцію.
Ю. Несветаєв	Чистий дискontований дохід; внутрішня норма доходності; індекс рентабельності; період окупності.
А. Марголін, А. Бистряков	Чистий дискontований дохід; внутрішня норма доходності; індекс рентабельності; період окупності; індекс чистого дискontованого доходу; бухгалтерська рентабельність інвестицій.
П. Віленський	Чистий дискontований дохід; внутрішня норма доходності; період окупності; фінансова реалізуємість проекту і ефективність акціонерного капіталу.
В. Шевчук, П. Рогожин	Чистий приведений дохід; внутрішня норма доходності; індекс рентабельності; період окупності.
В. Захарченко	Чистий приведений дохід; внутрішня норма доходності; відношення вигод та затрат; період окупності.
Г. Бірман, С. Шмідт	Чистий приведений дохід; внутрішня норма доходності; індекс рентабельності.
В. Дегтяренко	Чистий приведений дохід; внутрішня норма доходності; відношення вигод та затрат; період окупності.
І. Бланк	Показники, які визначаються на основі дисконтних методів розрахунку: чистий приведений дохід; індекс доходності; період окупності дискontований; внутрішня ставка доходності. Показники, які визначаються на основі статистичних методів розрахунку:

Джерело розроблено автором на основі [204, 202, 136, 185]

Зважаючи на погляди науковців, у сільськогосподарських підприємствах на даному етапі може застосовуватися методика збалансованої системи показників (BSC) та ключових показників ефективності (KPI), що забезпечує найбільшу ефективність моніторингу та економічної оцінки інвестиційних процесів [61, 75, 136, 185].

Процес моніторингу та економічної оцінки інвестиційної діяльності на основі BSC та KPI можна представити по наступних етапів: формування KPI інвестиційної програми підприємства на засадах BSC; моніторинг KPI інвестиційної програми; аналіз збалансованої системи показників (BSC) та

ключових показників ефективності КРІ інвестиційної програми; заходи щодо ліквідації виявлених проблем та підвищення ефективності інвестування.

Один з головних принципів BSC полягає у збалансованості системи показників, що включає: фінансові показники ефективності (чиста приведена вартість (NPV); норма рентабельності інвестицій (IRR); період окупності (PP); додана економічна вартість (EVA); показники що описують зовнішнє оточення підприємства (політична стабільність; податкова система; рівень інфляції та стабільність валюти); внутрішнє середовище сільськогосподарського підприємства характеризують слідкуючі показники (якість продукції; рівень забезпеченості ресурсами– тощо); здатність підприємства до розвитку та вдосконалення (інноваційна ефективність; соціальна та екологічна ефективність).

Формування КРІ включає такі етапи визначення: ключових показників ефективності, за якими буде проводитись моніторинг, з урахуванням поточної ситуації та цілей інвестиційної програми, яку необхідно реалізувати на даному етапі; вагомості кожного КРІ (коефіцієнти відносно її важливості показників), тобто показати вагомість кожного з показників, яка визначається у відсотках; базисного рівня КРІ (БКРІ) найгірше можливе значення показника.

Якщо значення показника нижче ніж базисне, виникає загроза щодо можливості подальшої реалізації інвестиційної програми; нормативного рівня КРІ (РКРІ) це мінімальне значення КРІ, яке забезпечує виконання цілей інвестиційного діяльності в заплановані строки; –цільового рівня КРІ (ТКРІ) – це понаднормове значення КРІ, якого бажано досягти яке дозволяє виявити реальні перспективи підвищення ефективності інвестиційної програми; – фактичного (реального) значення КРІ (ФКРІ); розрахунок індексу КРІ (ІКРІ) для кожного показника, що дозволяє обчислити рівень результату відносно плану.

За допомогою індексів значення КРІ приводяться до єдиної шкали, що дозволяє порівнювати результати інвестиційної програми за різними показниками та розраховувати загальний коефіцієнт ефективності;

розрахунок коефіцієнту ефективності (EF), який дозволяє визначити середній результат інвестиційного проекту за період моніторингу з урахуванням всіх KPI та їх вагомості (vKPI).

На основі узагальнення наукових та методичних підходів пропонуємо проводити оцінку інвестування розвитку, визначати ефективність використання внутрішніх, зовнішніх та іноземних джерел інвестицій на основі врахування вітчизняних та зарубіжних систем показників, а саме:

Горизонтального аналізу активів, пасивів, звіту про фінансові результати. Динаміки показників рентабельності підприємства (вітчизняна і зарубіжна система показників). Показників EBIT, що розраховується як сума прибутку до оподаткування та відсотків до оплати. EBIAT який розраховується як сума чистого прибутку і відсотків до оплати. ROA , що розраховується як співвідношення EBIAT до середньорічної суми активів підприємства. ROE, що розраховується як співвідношення чистого прибутку до середньорічної суми власного капіталу. ROS - як співвідношення EBIT до чистої виручки від продажів. RCA – як співвідношення чистого прибутку до оборотних активів. RFA - рентабельність необоротних активів, тобто RFA дорівнює співвідношенню чистого прибутку до суми необоротних активів. ROTA, що демонструє здатність активів формувати прибуток до оподаткування та оплати відсотків і являє собою співвідношення EBIT до суми активів.

Факторний аналіз рентабельності включає: коефіцієнт співвідношення витрат; зміна прибутку за рахунок зміни витрат; коефіцієнт співвідношення доходу. Зміна прибутку за рахунок зміни доходу та витрат на 1 грн. доходу. Загальна сума впливу на зміну прибутку.

П'ятифакторна модель рентабельності включає: чистий прибуток, NI; акціонерний капітал підприємства, CE; прибуток до сплати податків, EBT; Прибуток до сплати відсотків і податків, EBIT; чистий обсяг реалізації, NS, сумарні активи підприємства, TA,

$$ROE = \frac{NI}{CE} = \frac{NI}{EBT} \times \frac{EBT}{EBIT} \times \frac{EBIT}{NS} \times \frac{NS}{TA} \times \frac{TA}{CE}, \quad (12)$$

Де, ROE (Return on Equity) - коефіцієнт прибутковості акціонерного капіталу, NI (Net Income) - чистий прибуток, CE (Common Equity) - акціонерний капітал підприємства, EBT (Earnings before Taxes) - прибуток до сплати податків, EBIT (Earnings before Interest and Taxes) - прибуток до сплати відсотків і податків, NS (Net Sales) - обсяг реалізації, TA (Total Assets) - сумарні активи підприємства. Ця ж формула може мати такий вигляд:

$$ROE = TB \times IB \times OM \times AT \times LR, \quad (13)$$

Де, ROE (Return on Equity) - коефіцієнт прибутковості акціонерного капіталу, TB (Tax Burden) - податковий тягар, IB (Interest Burden) - тягар відсотків, OM (Operating Margin) - операційна рентабельність, AT (Asset Turnover) - оборотність активів, LR (Leverage Ratio) - коефіцієнт фінансового важеля.

Слід розуміти також можливість настання несприятливої події, що призводить до різних втрат (наприклад, втрата майна, одержання доходів нижче очікуваного рівня тощо) відтак необхідно розглядати вплив ризиків на інвестиційні процеси. Існування ризику пов'язане з неможливістю прогнозувати майбутнє. Виходячи з цього, основними властивостями ризику є його приналежність до майбутньої невизначеності та залежність від результатів прогнозування і планування, що істотно впливає на обґрунтованість і вмотивованість прийняття управлінських рішень.

Ризик присутній практично у всіх сферах діяльності, тому точно й однозначно його сформулювати неможливо. Так, з точки зору періоду здійснення інвестиційного проекту, ризик представляє собою невизначеність, пов'язану з вартістю інвестицій наприкінці періоду. Як економічне явище, ризик - імовірність отримання несприятливого результату, або можлива втрата, викликана випадковими несприятливими подіями. Як несприятливий феномен, ризик - можлива небезпека втрат, викликана специфікою тих чи інших явищ природи і видів діяльності суспільства. Ризики інвестиційного проекту підпадають під вплив надзвичайно широкого кола факторів, зокрема економічних, політичних, технічних, юридичних, природних, соціальних, виробничих тощо.

Найвпливовішими з точки зору можливих втрат підприємства є фінансові ризики, оскільки вони пов'язані з реальними грошовими потоками. До фінансових ризиків відносять ризики коливань купівельної спроможності. Інфляційний ризик обумовлюється непередбачуваною інфляцією. Валютний ризик - втрати фінансових ресурсів внаслідок непередбачених коливань валютних курсів, валютний ризик може суттєво вплинути на результати проектів, грошові потоки в яких розраховані у вільно конвертованій валюті, тому що навіть самій твердій валюті властива внутрішня інфляція, а динаміка її купівельної спроможності в окремій країні може бути дуже нестабільною. У свою чергу визначені типи ризику залежать від цінового ризику, що відноситься до ризиків коливань ринкової кон'юнктури, а ризик коливання ділових циклів пов'язаний з інвестиційними ризиками, ризиком зміни процентної ставки.

Існуючі сьогодні підходи до оцінки ризику можна звести до трьох груп.

- сума добутків можливих збитків з урахуванням їх імовірності;
- сума ризиків від ухвалення рішення і ризиків зовнішнього середовища;
- добуток імовірності настання негативної події та ступеня негативних наслідків.

Усі ці підходи мають як переваги, так і недоліки. Так, вказані підходи до оцінки ризиків не відтворюють взаємозв'язку і розбіжностей між поняттями "ризик" і "невизначеність"; не визначають індивідуальність ризику, суб'єктивність його прояву; обмежують спектр критеріїв оцінки ризику, як правило, одним показником. Крім того, включення до показників оцінки ризику таких елементів, як альтернативні витрати, упущена вигода є недоцільним, тому що вони здебільшого характеризують прибутковість. Ризик слід розглядати як можливість втрат, що виникають внаслідок необхідності прийняття інвестиційних рішень в умовах невизначеності.

Оскільки невизначеність може бути задана різними способами (імовірнісні розподіли, інтервальна невизначеність, суб'єктивні імовірності тощо), що спричиняє різні прояви ризику, на практиці доводиться

використовувати всі вказані критерії. При аналізі ризиків використовуються різні методи їх оцінки:

- коригування норми дисконту;
- достовірних еквівалентів (коефіцієнтів вірогідності);
- аналіз чутливості критеріїв ефективності (NPV, IRR);
- сценаріїв;
- аналіз імовірнісних розподілів потоків платежів;
- дерева рішень;
- Монте-Карло (імітаційне моделювання) тощо.

Метод достовірних еквівалентів (коефіцієнтів вірогідності) більш детально, ніж попередній спосіб оцінки, характеризує можливості прояву тих чи інших ризиків. Недоліками цього методу варто визнати:

- складність розрахунку коефіцієнтів вірогідності, адекватних ризику на кожному етапі здійснення інвестиційного проекту;
- неможливість здійснення аналізу імовірнісних розподілів ключових параметрів успіху інвестиційного проекту.

Аналіз чутливості є наочною ілюстрацією впливу окремих вихідних факторів на кінцевий результат проекту. Але основним недоліком даного методу є передумова про розгляд зміни кожного фактора ізольовано, тоді як на практиці важливого значення набуває розгляд впливу економічних факторів на перебіг інвестиційного проекту в комплексі, адже між ними виникають кореляційні відносини. З цієї причини застосування даного методу на практиці як самостійного інструмента аналізу ризику досить обмежене.

У випадку великої кількості сценаріїв і безперервних значень факторів рекомендується застосовувати імітаційне моделювання. Використовуючи сценарний аналіз, можна розглядати безліч стандартних варіантів подій.

Одним із методів, що можна використовуватись для визначення перспектив інвестування розвитку агропромислових підприємств України та оцінки ризику інвестиційної діяльності, є метод імітаційного моделювання. У рамках даного дослідження доцільно створити та реалізувати систему

імітаційних моделей, які б давали можливість генерувати значення основних показників інвестиційної діяльності агропромислових підприємств.

Найбільш розповсюдженим способом дослідження імітаційної моделі є статистичне моделювання. Методика статистичного моделювання містить в собі ряд послідовних етапів моделювання: випадкових впливів на систему у вигляді числових послідовностей із заданою кореляцією і законом розподілення ймовірностей; перетворення сигналів; статистична обробка результатів.

Алгоритм імітаційного моделювання (інструмент "РИЗИК-АНАЛІЗ") включає такі етапи:

1. Визначення ключових факторів інвестиційного проекту.

Для цього пропонується застосовувати аналіз чутливості за усіма факторами (ціна реалізації, обсяг продажів, собівартість продукції тощо), використовуючи спеціалізовані пакети типу Project Expert чи Альт-Інвест для скорочення часу розрахунків.

Ключовими є фактори, зміни яких найбільш впливають на відхилення NPV.

2. Визначення максимального і мінімального значень ключових факторів, вибір характеру розподілу ймовірностей.

3. Проведення імітації ключових факторів.

Цей етап здійснюється з урахуванням отриманих для кожного фактора значень, на основі чого розраховуються варіанти NPV.

4. Розрахунок критеріїв, що кількісно характеризують ризик інвестиційного проекту (математичне очікування NPV, дисперсія, середньоквадратичне відхилення тощо).

Для імітації використано такі показники як обсяг інвестицій у розрахунку на 1 зайнятого в сільському господарстві та на 1 га сільськогосподарських угідь, а також прибуток, що припадає на 1 грн інвестованих коштів рис.(1.9). Недоліком ІМ є складність збору інформації для створення імітаційної моделі. Але, незважаючи на усі недоліки, ІМ дозволяє

ще на стадії проекту "програти" поведінку системи, виявити її майбутні слабкі місця та дістати інформацію, яка є наслідком переходу "кількості у якість".

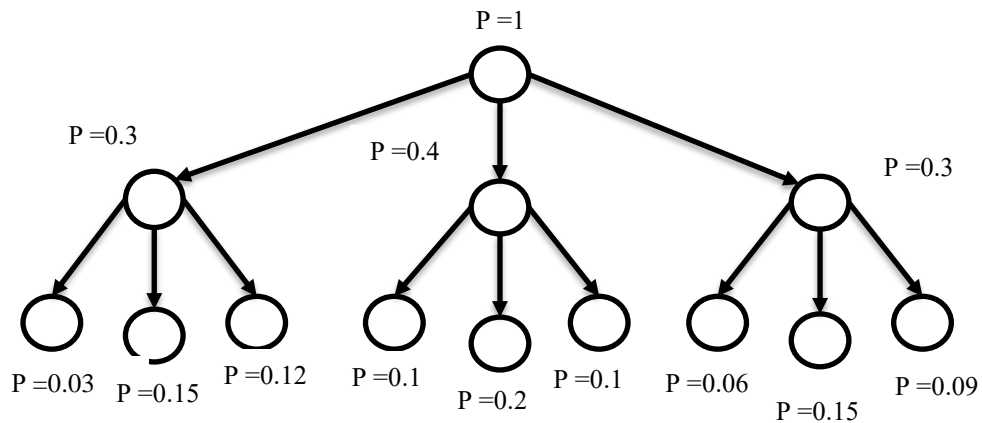

Рис. 1.9. Змодельована схема дерева досягнення цілей

Джерело розроблено автором

Альтернативним способом урахування невизначеності є міні-максний підхід.

Розглядаючи інвестиції як різновид ділової гри за теорією ігор, інвестор має ризикувати, але ризикувати раціонально, надаючи кожному з потенційних сценаріїв інвестиційного процесу свій ступінь очікування. Інакше він ризикує отримати збитки від неприйняття рішення. Використовуючи теорію нечітких множин, можна запропонувати метод оцінки інвестиційного ризику на основі комплексного показника ступеня ризику. Для оцінки інвестування використовуємо три значення чистої поточної вартості інвестицій: 1) NPV_{min} - мінімальне; 2) NPV_{max} - максимальне; 3) NPV_{avg} - середньоочікуване.

Якщо виконується умова, коли $PV_{min} < 0 < NPV_{exp}$, то ступінь ризику неефективності інвестицій (ω) оцінюватиметься за формулою (14):

$$\omega = R \times \left(1 + \frac{1-\alpha}{\alpha} \times \ln(1-\alpha)\right), \quad (14)$$

де:

$$\alpha = - \frac{NPV_{min}}{NPV_{AVG} - NPV_{MIN}}, \quad (14.1)$$

$$R = - \frac{NPV_{MIN}}{NPV_{MAX} - NPV_{MIN}}, \quad (14.2)$$

Ступінь ризику (ω) приймає значення від 0 до 1.

З метою узагальнення результатів оцінювання ризиків інвестиційних процесів у сільському господарстві, пропонуємо звести отримані кількісні оцінки ризиків в єдиний інтегральний коефіцієнт. Для цього спочатку необхідно виконати процедуру нормування коефіцієнтів ризиків, а потім здійснити їх інтегрування, використовуючи формулу:

$$x_i = \frac{k_i}{k^{max}}, \quad (15)$$

де x_i – нормований коефіцієнт ризику за i -тим показником; k^{max} – максимальне серед всіх показників ризику значення коефіцієнта семіваріації; k_i – фактичне значення коефіцієнта семіваріації для i -го показника ризику.

Інтегральний коефіцієнт доцільно розрахувати як середнє арифметичне частинних нормованих коефіцієнтів. Чим вище значення нормованого коефіцієнта, тим вищим ризиком характеризуються коливання відповідного показника інвестиційної діяльності. Тому, інтегральний коефіцієнт ризику має бути мінімальним.

Розподіливши інтервал можливих значень інтегрального коефіцієнта (від 0 до 1) на три рівні підінтервали, можна сформувати шкалу рівня ризику інвестиційних процесів:

- 1) низький рівень ризиковості – від 0,00 до 0,33;
- 2) середній рівень ризиковості – від 0,33 до 0,66;
- 3) високий рівень ризиковості – від 0,66 до 1,00.

Для ефективного аналізу і управління системою ризику інвестиційного проекту пропонується алгоритм ризик-менеджменту, зміст і завдання якого представлені на рис. 1.10.

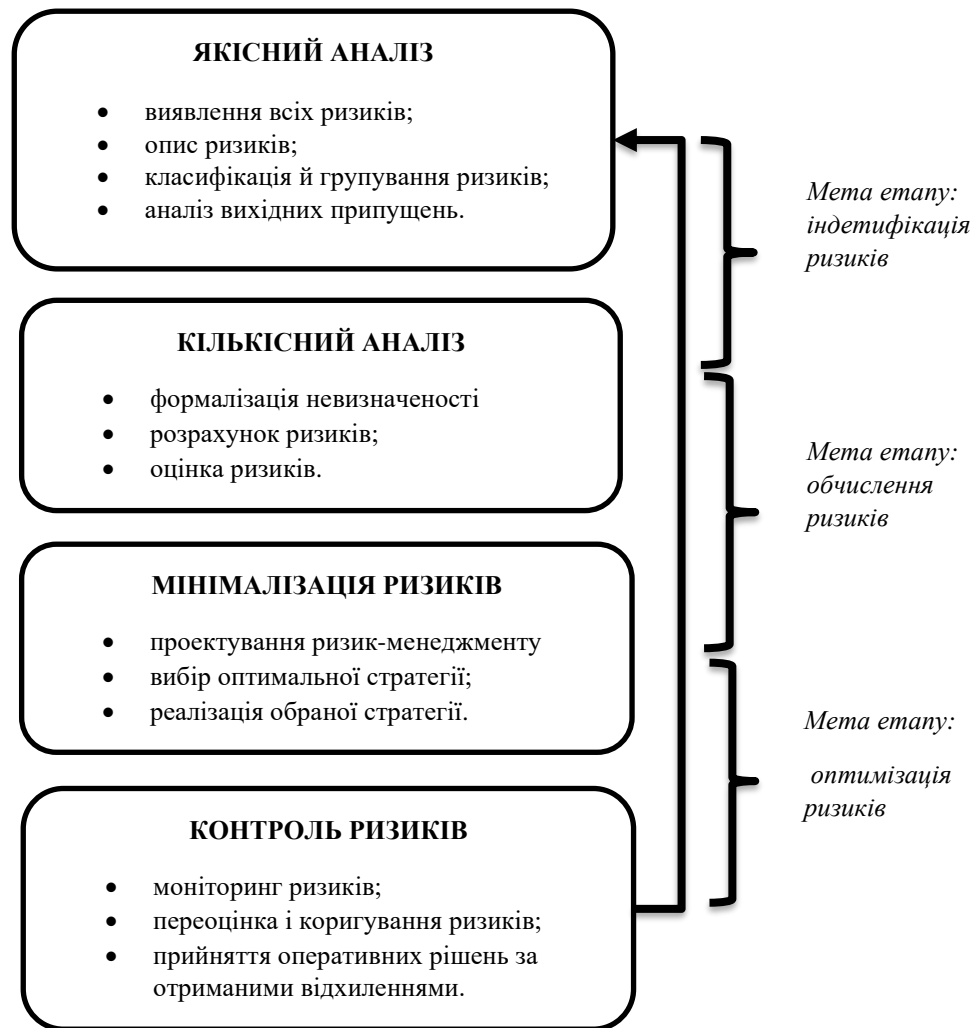

Рис. 1.10. Алгоритм управління інвестиційним ризиком

Джерело розроблено автором

Алгоритм здійснення ризик-менеджменту складається з чотирьох етапів.

1. Оцінка ризиків, як правило, починається з якісного аналізу, метою якого є їхня ідентифікація ризиків, виявлення властивих інвестиційному проекту; опис, класифікація, групування ризиків, аналіз вихідних припущень.

2. Другою фазою є кількісний аналіз, мета якого обчислення ризику, формалізація невизначеності; розрахунок і оцінка ризиків.

3. На третьому етапі ризик-аналіз плавно трансформується у практичну діяльність з управління ризиком в момент закінчення проектування стратегії ризик-менеджменту і завершується інжинірингом інвестиційних проектів.

4. Четвертий етап - моніторинг ризиків; переоцінка і коригування ризиків; прийняття оперативних рішень за отриманими відхиленнями є початком реінжинірингу інвестиційних проектів, завершує процес ризик-менеджменту і забезпечує циклічність.

5. Четвертий етап - ризик-менеджмент.

Кожен інвестор, виходячи зі своїх інвестиційних переваг, може класифікувати значення, виділивши для себе інтервал неприйнятних значень ризику. Можлива також докладніша градація ступенів ризику.

Ефективна інвестиційна діяльність надає можливості розвитку перспективних галузей та регіонів економіки, структурної перебудови та завоювання міжнародних ринків. Забезпечення позитивного інвестиційного клімату є стратегічним завданням українського уряду. Проте обсяги залучення інвестицій прямо залежать нормативної інвестиційної діяльності держави, яка надає можливості розвитку перспективних галузей та регіонів економіки, структурної перебудови та завоювання міжнародних ринків.

Проте обсяги залучення інвестицій прямо залежать від ефективної політики керівництва і підприємства, держави щодо стимулювання інвестиційної діяльності та формування й підтримання належного рівня інвестиційної привабливості. Причому доцільно досліджувати рівень інвестиційної привабливості як самого об'єкту інвестування, так і його країни-резидента.

Одним з ключових факторів у прийнятті рішення щодо здійснення іноземних інвестицій потенційними інвесторами є оцінка інвестиційної привабливості всієї України. З метою зменшення інвестиційного ризику інвестори всебічно вивчають потенційні об'єкти для інвестування, в т.ч. і з погляду макроекономічних показників регіону та держави в цілому. В цьому контексті актуальним, на нашу думку, виступають оцінки, що робляться незалежними зовнішніми експертами, і які відбиваються в міжнародних економічних рейтингах.

Існує близько сорока найбільш репрезентативних глобальних індексів, що надають об'єктивну оцінку розвитку економік тих чи інших країн. Однак досить часто позиція України в цих рейтингах має не досить привабливу оцінку. Ця обставина дає підстави деяким фахівцям стверджувати про необ'єктивність, заангажованість та несвоєчасність таких оцінок. На нашу думку, глобальні міжнародні рейтинги потрібно сприймати лише як додаткові інструменти в прийнятті будь-яких спекулятивних рішень, особливо інвестиційних, на користь того чи іншого реципієнта. Як правило, при оцінці інвестиційної привабливості аналізуються національні фактори, що її визначають і характеризуються показниками економічного, соціального, правового та політичного середовищ країни.

Однак, найбільш вагомим чинником, на наш погляд, що формує саме позитивне інвестиційне рішення потенційного інвестора, є не рівень економічного зростання країни чи обсяг ВВП, а рівень захисту прав іноземних інвесторів та можливості примноження та повернення інвестованого капіталу з очікуваним приростом.

Проблема оцінювання та аналізу подібності економічних суб'єктів виникла досить давно. Розвиток економіки знань супроводжувався розвитком економічної думки в просторовому аспекті. Найбільше суттєве значення мають дослідження таких зарубіжних учених, як: Л. Анселін, Р. Флоракс, Д. Гріффіт, К. Амрейн, Дж. Хюріот, А. Гетіс, Дж. Мур, Г. Золлер. Значний внесок також зробили вітчизняні науковці, серед яких: Ю. Бажал, В. Геєць, А. Жарінова, О. Левченко, Є. Савельєв, Л. Федулова, Л. Яковенко та інші.

Розглядаючи просторову подібність у площині статистично-економетричного підходу, варто зауважити, що вона є оцінкою нерівномірності загальної суми значень показників, що характеризують, між елементами такої групи. Іншими словами, концентрація – це рівномірний розподіл, який вказує приналежність територіальної одиниці до конкретного класу. Просторова оцінка зазвичай характеризує диференціацію, побудовану на локалізаційному критерії, що, своєю чергою, акцентує увагу на

географічному аспекті, а не на інтенсивності таких явищ. Тому цілями є диференціація та визначення їхньої подібності в розрізі економіки.

Основним інструментом дослідження розвитку економіки послужила методологія КАМ (Knowledge Assessment Methodology) [226]. Першим кроком згідно з такою методологією є кластерний аналіз. Він являє собою сукупність методів класифікації багатовимірних спостережень чи об'єктів, які базуються на визначенні поняття відстані між досліджуваними об'єктами з подальшим виділенням у них подібних груп [117, с. 73–80]. Цей інструмент забезпечує поділ розглянутого набору досліджуваних регіонів на відносно однорідні класи об'єктів. Елементи кожного із класів є подібними між собою і ототожнюються відповідно до відстані між ними. Такий клас містить набір унікальних одиниць, які відрізняються від елементів в інших класах.

Методи кластерного аналізу поділяються на ієрархічні та неієрархічні [115]. До ієрархічних методів належать агломераційні методи, які базуються на укрупненні множин, використовуючи раніше прийняту міру подібності або знайдені відстані між об'єктами. Разом із послабленням критерію подібності, знайденому на першому етапі такого методу, невеликі підмножини об'єднуються в усе більші групи, аж доки вони не утворять множину, яка буде включати в себе всі об'єкти. Як результат, весь процес дослідження зводиться до побудови ієрархічного дерева, в якому ступінь подібності показаний взаємозв'язками між об'єктами.

Своєю чергою, серед основних агломераційних зв'язків можна виділити: одиничний зв'язок (метод найближчого сусіда), центроїдний метод [233], метод мінімальних варіацій Уорда [234, р. 236–244].

За методом одиничного зв'язку відстань між кластерами визначатиметься як відстань між двома найближчими об'єктами (сусідами), що належать до різних груп. Іншою можливістю визначення відстані між кластера є центроїдний метод, при якому фокус являє собою центрування в багатовимірному просторі. Відстань між двома фокусами визначається як різниця між центрами тяжіння.

Іншим агломераційним методом є метод Уорда, який використовує методи дисперсійного аналізу для оцінки відстані між кластерами. Іншою групою методів кластерного аналізу є неієрархічні методи, тобто метод *k*-середніх. Першим кроком у такому підході є визначення апріорної кількості кластерів, на які будуть поділені аналізовані об'єкти. При цьому кожне спостереження належить до того кластера, до центру якого воно ближче розташоване. Під час нашого аналізу було використано групу ієрархічних методів кластерного аналізу, а саме: метод Уорда, оскільки він найкраще підходить до аналізу економічних суб'єктів. Метод мінімізує суму квадратів для будь-якої пари кластерів, які можуть бути сформовані.

В якості класифікаційних ознак залежно від результатів та чинників інвестиційної діяльності аграрних підприємств обрано відповідні показники. До факторних показників віднесено розмір інвестицій, що припадає на 1000 га угідь; розмір капітальних інвестицій у розрахунку на 1 ос. населення; питома вага інвестицій в сільське господарство у загальній вартості інвестованих у регіонів коштів; індекс споживчих цін в регіоні.

Поглиблений аналіз інвестиційної активності в аграрному секторі країни передбачає виявлення чинників, які впливають на ефективність інвестиційної діяльності аграрних товаровиробників. До показників ефективності віднесено розмір прибутку агропромислових підприємств, що припадає на 1 грн інвестованих коштів; розмір доходу у розрахунку на 1 працюючого, рівень рентабельності операційної діяльності. Можна припустити, що на значення перелічених результативних показників впливають такі фактори як розмір інвестицій у розрахунку на 1 особу, відсоток капітальних інвестицій в агропромисловий комплекс у загальному обсязі коштів інвестованих в економіку України, середньомісячна заробітна плата, а також обсяг інвестицій, що припадає на 1 га угідь.

Результативні показники включають рівень рентабельності; продуктивність праці; витрати населення у розрахунку на 1 особу; площа

житла, введеного в експлуатацію; розмір заробітної плати в сільському господарстві.

Висновки до розділу 1

1. Інвестиції як економічна категорія зумовлені закономірністю процесів розширеного відтворення та полягають у частині використання доданого суспільного продукту з метою кількісного і якісного збільшення продуктивних сил за рахунок приросту всіх елементів системи.

2. Економічну сутність інвестицій можна одночасно розглядати з різних точок зору, що зумовлює можливість їх класифікації за різними ознаками (або критеріїв), які дозволяють об'єднати їх у однорідні за класифікаційною ознакою групи. Інвестування виступає одним з головних аспектів діяльності комерційних структур оскільки торкається глибини основ господарювання, визначаючи бізнес-процеси економічного розвитку в цілому. Причиною необхідності інвестування є потреба оновлення матеріально-технічної бази, збільшення обсягів виробництва та реалізації, розширення видів діяльності для ефективного розвитку підприємства. Беручи до уваги необоротні процеси глобалізації та транс-націоналізації сучасної економічної системи, класифікація прямих іноземних інвестицій дає змогу пізнати їхню сутність та використати відповідні знання, щоб формувати систему залучення на підприємства, оскільки є необхідною передумовою та підґрунтям для прийняття управлінських рішень. Поділ інвесторів використовується підприємством у процесі спільної інвестиційної діяльності.

3. Для потреб технічного переоснащення, реконструкції та розширення виробництва; нарощування випуску конкурентоспроможної продукції, реалізація якої призведе до зростання доходів та прибутку підприємства, власних джерел інвестицій сільгоспвиробників недостатньо для повного задоволення їх інвестиційних потреб. Загальновідомо, що крім

власних коштів джерелами інвестиційних ресурсів агропромислових підприємств є залучені та запозичені кошти.

4. Для покращення інвестиційного клімату в Україні слід чітко визначити пріоритети розвитку аграрної галузі на довготерміновий період; забезпечити систему узгодженості і стабільності законодавчої бази; виділити напрями та території пріоритетного розвитку; спрямовувати інвестиції у найбільш пріоритетні, з погляду на ефективність, проекти; зменшити податковий тиск на підприємства, які вкладають ресурси в інвестиційний розвиток; створити рівні умови конкурентної боротьби; надати урядові гарантії інвесторам і закріпити їх на законодавчому рівні; забезпечити мінімізацію інвестиційних ризиків.

5. Інвестиції мають складну ієрархічну структуру, кожен елемент якої має своє функціональне призначення, але не може розглядатись окремо від всієї системи. До такої системи входять інвестиції, поведінка інвесторів, інвестиційна діяльність підприємств, інвестиційний процес, інвестиційний клімат, інвестиційне забезпечення, а також вся сукупність ресурсів, які беруть участь в процесах інвестування на підприємствах.

6. Концепцію інвестування розвитку агропромислових підприємств пропонуємо розглядати як систему взаємозв'язків державного регулювання та інфраструктурного забезпечення створення належних умов для закріплення на законодавчому рівні принципів та правил здійснення інвестиційної діяльності шляхом забезпечення потреби в необхідних обсягах інвестиційних ресурсів та джерел які можуть бути залучені у пріоритетні напрямки діяльності на основі впровадження ефективних механізмів використання і захисту та реінвестування для досягнення намічених місії і цілей та задоволення інтересів зацікавлених сторін.

7. Оцінюючи критерії інвестиційної діяльності та інші чинники можливо визначати рівень інвестиційної привабливості агропромислових підприємств України для вітчизняних та зарубіжних інвесторів. Методи інвестування як способи, принципові підходи до фінансування, використання

яких дозволяє мінімізувати ризики або максимізувати прибутки, втілюючи бізнес-ідеї щодо функціонування та розвитку підприємства. Запропонований підхід з вибору методів інвестування базується на кількісному визначенні рівня ризику та кількісно вимірюється за допомогою інтегрального показника.

8. На основі узагальнення наукових та методичних підходів пропонуємо проводити оцінку інвестування розвитку, визначати ефективність використання внутрішніх, зовнішніх та іноземних джерел інвестицій на основі врахування вітчизняних та зарубіжних систем показників. Отримані практичні результати застосування даного методичного підходу дозволили зробити висновок про можливість його подальшого використання для обґрунтування вибору прийнятних методів інвестування у відповідності до фінансових (ресурсних) можливостей підприємства та його інвестиційних програм.

9. Одним із методів визначення перспектив інвестування розвитку агропромислових підприємств України та оцінки ризику інвестиційної діяльності, є імітаційне моделювання. Для імітації використано такі показники як обсяг інвестицій у розрахунку на 1 зайнятого та на 1 га угідь, а також прибуток, що припадає на 1 грн інвестованих коштів. До факторних показників віднесено розмір інвестицій, що припадають на 1000 га угідь та у розрахунку на 1 особу; питома вага інвестицій у загальній вартості інвестованих коштів; індекс споживчих цін. Результативні показники включають рівень рентабельності; продуктивність праці; витрати населення у розрахунку на 1 особу; площа житла, введенного в експлуатацію; розмір заробітної плати. Поглиблений аналіз інвестиційної активності передбачає виявлення чинників впливу на ефективність діяльності аграрних товаровиробників.

Результати досліджень викладені в даному розділі опубліковані в роботах [80;81;82;88] за списком використаних джерел.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ІНВЕСТИВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Тенденції інвестиційної діяльності в Україні

В умовах сьогодення інвестиційні процеси є базисом для становлення держави, елементом який координує її макроекономічні процеси та стимулює виробництво. Тому обов'язком економічної науки є постійне дослідження інвестування як процесу з метою встановлення проблемних аспектів. Оскільки зважена інвестиційна політика є рушієм економічного зростання, на всіх рівнях господарювання. Аналізуючи стан фінансового забезпечення економіки України прослідковуються позитивні зрушення внаслідок замороження конфлікту на Донбасі, відбувається незначне зростання ВВП, що позитивно впливає на пожвавлення інвестиційного та споживчого попиту. Однак внутрішній ресурс України є вичерпним і дефіцит фінансування спонукає до пошуку додаткових джерел фінансування, у тому числі іноземних.

Незважаючи на ресурсний потенціал України який вабить перспективного інвестора, важка політична ситуація, складність та суперечливість законодавства, неефективна боротьба з корупцією, недовіра до судової системи, відсутність земельної реформи, тіньова економіка негативно впливають на інвестиційну привабливість країни. Тому питання інвестиційного розвитку є надважливим у процесі оновлення національного господарства з метою досягнення реальних структурних зрушень. Оскільки наявні проблеми пов'язані із зносом основних засобів, та підвищення якісних показників на мікро-макрорівнях не можливо вирішити без ефективного залучення додаткових інвестицій.

З метою вдосконалення інвестиційних процесів необхідно провести поглиблений аналіз капітальних інвестицій за видами економічної діяльності на основі даних табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка капітальних інвестицій за видами економічної діяльності в Україні, млн грн

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Відношен- ня 2018 р. до 2010 р., %
Усього	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	в 3,2 р.
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	11062,6	16466,0	18883,7	18587,4	18795,7	30154,7	50484,0	64243,3	66104,1	в 6 р.
Промисловість	55384,4	78725,8	91598,4	97574,1	86242,0	87656,0	117753,6	143300,0	199896,0	в 3,6 р.
Будівництво	29767,0	31990,8	40760,3	40796,2	36056,7	43463,7	44444,0	52176,2	55993,9	в 1,9 р.
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	18550,4	24067,9	24531,6	22190,3	20715,7	20662,9	29956,8	33664,8	51817,6	в 2,8 р.
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	5150,3	6485,5	5912,5	5973,9	6509,0	5658,2	9941,0	8742,2	19874,5	в 3,8 р.
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	19322,4	25498,2	32413,0	18472,6	15498,2	18704,0	25107,8	37943,5	50078,3	в 2,6 р.
Тимчасове розміщування й організація харчування	1033,2	1572,7	2264,9	1476,8	1482,0	1393,1	1477,9	2133,5	2675,1	в 2,6 р.
Інформація та телекомунікації	8625,8	9730,0	10167,7	9864,0	8175,1	22975,0	15651,2	18395,2	29884,9	в 3,7 р.
Фінансова та страхова діяльність	5861,5	5972,3	7353,3	6646,8	6214,5	6448,0	7678,7	8055,3	10652,3	в 1,8 р.
Операції з нерухомим майном	9861,0	14598,9	12368,6	13550,4	11230,2	11899,0	19665,0	22505,6	27556,8	в 2,8 р.
Професійна, наукова та технічна діяльність	4991,7	10491,9	9021,3	3621,3	2921,5	4065,2	6579,4	7965,3	10798,2	в 2,2 р.
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	2973,8	3928,8	4973,9	4013,9	3565,1	6535,2	10009,2	12747,3	11837,8	в 4 р.
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	7769,9	11437,6	11692,8	7546,2	5808,0	13942,4	22380,8	32843,9	44597,8	в 5,7 р.
Освіта	1818,4	2090,7	1463,5	1030,5	820,9	1540,1	2257,3	3492,5	4460,0	в 2,4 р.
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1920,1	2113,2	2707,2	1746,2	1223,9	2367,2	4479,0	6708,3	8138,8	в 4,2 р.
Мистецтво, спорт, розваги, відпочинок	976,7	1437,3	2598,0	2544,5	508,7	1044,3	969,9	1649,2	3663,2	в 3,7 р.
Надання інших видів послуг	656,6	1163,9	457,8	212,2	161,7	265,6	321,5	637,6	571,6	87,0

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Згідно даних таблиці 2.1 спостерігається зростання обсягів інвестицій загалом по країні в 3,2 рази. Найбільшими темпами зросли інвестиції в комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг – в 11 разів за досліджуваний період. Щодо сільського господарства, лісового господарства та рибне господарство збільшено обсяги інвестицій загалом в 6 разів, тільки в рибному господарстві обсяги інвестицій скоротились на 4%.

По промисловості та будівництву інвестиції зростають в 3,6 разів порівняно з 2010 р., а по роздрібній та оптовій торгівлі відповідно в 3,8 та 2,8 рази. Позитивним є збільшення обсягів інвестування видавничої діяльності, наукових досліджень та розробок та іншій професійній, науковій та технічній діяльності відповідно в 2,7; 2,5 та 5 разів.

Показовою є ситуація по державне управлінні й обороні; обов'язковому соціальному страхуванні – скорочення обсягів інвестицій з 2010 по 2014 роки на 25 %, і зростання з 2015 р до 2018 р. в 5,7 разів. Зростання капітальних інвестицій стало наслідком фінансово-економічної кризи, знецінення національної валюти, погравлення інвестиційної активності суб'єктів економічної діяльності в умовах збереження відносної макрофінансової стабільності, нарощування обсягів виробництва, продовження процесів реформування економіки, а також дії статистичного фактору.

Щодо структури інвестицій за видами економічної діяльності, то по сільському господарству, лісництву та рибному господарству в 2010 р. було інвестовано 6 %, а вже в 2018 р. 11,4 %, хоча це нижче на 2,9 % від рівня 2017 р., в основному за рахунок інвестування саме сільськогосподарської діяльності. Збільшено частку інвестицій в промисловість на 3,9 %. Найвища частка інвестування промисловості була в 2014 році – 39,3 % (табл. 2.2).

Значну частку, при скороченні за досліджуваний період на 6,8 %, займає обсяг інвестування в будівельну галузь (звітного року 9,7 %, при рівні 16,5 % в 2010 р.). Значних змін в структурі інвестування майже не відбулось, окрім державне управлінні й обороні; обов'язковому соціальному страхуванні – зростання частки на 3,4 %.

Таблиця 2.2

Структура капітальних інвестицій за видами економічної діяльності

Галузі	Роки									Відхиленн я 2018 р. до 2010 р., в.п.
	20 10	20 11	201 2	201 3	201 4	201 5	201 6	201 7	2018	
Усього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	-
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,1	6,8	6,9	7,4	8,6	11,0	14,1	14,3	11,4	5,3
Промисловість	30,7	32,6	33,5	39,0	39,3	32,1	32,8	32,0	34,5	3,9
Будівництво	16,5	13,3	14,9	16,3	16,4	15,9	12,4	11,6	9,7	-6,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10,3	10,0	9,0	8,9	9,4	7,6	8,3	7,5	9,0	-1,3
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	2,9	2,7	2,2	2,4	3,0	2,1	2,8	1,9	3,4	0,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	10,7	10,6	11,9	7,4	7,1	6,8	7,0	8,5	8,7	-2,0
Поштова та кур'єрська діяльність	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,6	0,7	0,8	0,6	0,7	0,5	0,4	0,5	0,5	-0,1
Інформація та телекомунікації	4,8	4,0	3,7	3,9	3,7	8,4	4,4	4,1	5,2	0,4
Фінансова та страхова діяльність	3,2	2,5	2,7	2,7	2,8	2,4	2,1	1,8	1,8	-1,4
Операції з нерухомим майном	5,5	6,1	4,5	5,4	5,1	4,4	5,5	5,0	4,8	-0,7
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,8	4,3	3,3	1,4	1,3	1,5	1,8	1,8	1,9	-0,9
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,6	1,6	1,8	1,6	1,6	2,4	2,8	2,8	2,0	0,4
Державне управління й оборона; обов'язкове соц. страхування	4,3	4,7	4,3	3,0	2,6	5,1	6,2	7,3	7,7	3,4
Освіта	1,0	0,9	0,5	0,4	0,4	0,6	0,6	0,8	0,8	-0,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,1	0,9	1,0	0,7	0,6	0,9	1,2	1,5	1,4	0,3
Мистецтво, спорт, розваги, відпочинок	0,5	0,6	1,0	1,0	0,2	0,4	0,3	0,4	0,6	0,1
Надання інших видів послуг	0,4	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	-0,3

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України

Дані тенденції свідчать про стабільність інвестиційних потоків і відсутність рушія в нашому випадку держави за допомогою якого відбулось стимулювання окремих сфер діяльності, яскравим прикладом є державне управління та оборона, розвиток даної сфери є необхідним в реаліях сьогодення і обумовлений військово-політичною ситуацією в середині держави.

Наглядну картину розподілу капітальних інвестицій продемонстровано на рис 2.1.

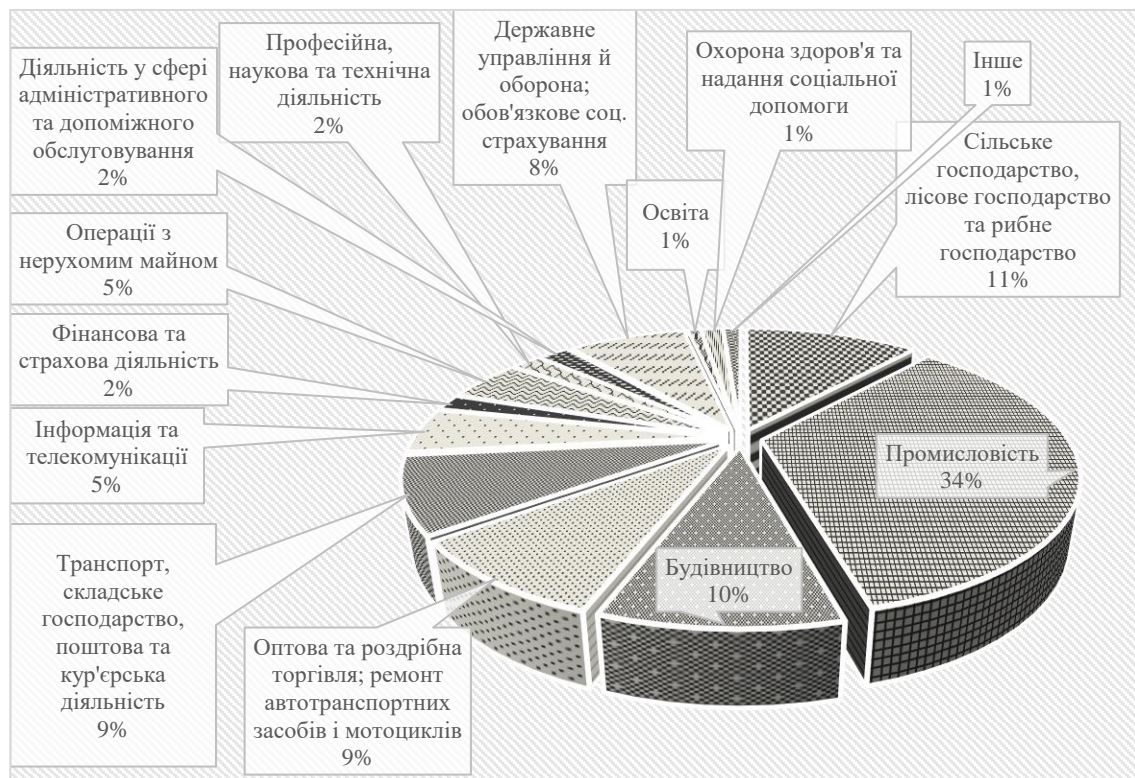

Рис.2.1. Розподіл освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності у 2018 році, % до загального обсягу

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України

З рис.2.1., який демонструє розподіл капітальних інвестицій в 2018 році домінуючими сферами являються: промисловість – 34% (постійні інвестиції в дану сферу є обов'язковими оскільки проблема у переобладнанні національного виробництва з метою енергозбереження та зменшення екологічних викидів перебуває у критичному стані і потребує додаткової фінансової підтримки), інвестиції у будівництво сягають 10% що

супроводжується постійним попитом на нерухомість у зв'язку із міграцією населення та потребами бізнесу, одною із найважливіших сфер є сільське, лісове та рибне господарство капітальні інвестиції в які 11 % від загальної кількості, торгівля – 9%; транспорт та складське господарство– 9%, державне управління й оборона– 8% , телекомунікації – 5%.

Динаміку капітальних інвестицій за джерелами фінансування покажемо на базі даних табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка капітальних інвестицій за джерелами фінансування, млн грн

Джерела	Роки									Відношення 2018 р. до 2010 р., %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Усього	180576	241284	273256	249873	219420	273116	359216	448462	578726	в 3,2 р.
у т.ч. за рахунок										
коштів державного бюджету	102233	173767	162883	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2	22814,1	в 2,2 р.
коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260	26817,1	41565,5	50355,5	в 8,8 р.
власних коштів підприємств та організацій	11137	147570	17117	1657867	1546295	1843513	2487694	310061,7	409585,5	в 3,7 р.
кредитів банків та інших позик	228881	366519	397247	34734,7	21739,3	20740,1	27106	29588,9	44825,4	195,8
коштів іноземних інвесторів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4	1795,5	48,2
коштів населення на будівництво житла	188859	175892	225755	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5	34645,7	183,4
інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	100309	8036,7	6690,2	6674,7	7495,5	12941,3	14704,7	189,7

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики

Відповідно до динаміки та структури капітальних інвестицій за джерелами інвестування (табл. 2.3 та 2.4) спостерігаємо, що збільшується

частка власних коштів на 9,1 % (70,8 % в 2018 р.) за досліджуваний період і на 5,5 % частка коштів місцевих бюджетів (8,7 % в 2018 р.). Скорочується частка кредитів банків та інших позик на 5,0 % (44825,4 млн грн в 2018 р.), хоча в 2010 р. таке джерело складало 12,7 % (44825,4 млн грн) всього обсягу інвестування. Капітальне інвестування за рахунок коштів державного бюджету було низьким в 2010 р. 102233 млн грн., станом на 2018 р. складало 22814,1 млн грн, за досліджуваний період зросло у 2,2 рази і становить у структурі 8,7% від загального обсягу інвестицій при зменшенні їх питомої ваги на 5,5 в.п.

Таблиця 2.4

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування, %

Джерела	Роки									Відхилення 2018 р. до 2010 р., в.п.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	*
у т. ч. за рахунок: коштів державного бюджету	5,7	7,2	6,0	2,5	1,2	2,5	2,6	3,4	3,9	-1,8
коштів місцевих бюджетів	3,2	3,2	3,1	2,7	2,7	5,2	7,5	9,3	8,7	5,5
власних коштів підприємств та організацій	61,7	61,2	62,6	66,3	70,5	67,5	69,3	69,1	70,8	9,1
кредитів банків та інших позик	12,7	15,2	14,5	13,9	9,9	7,6	7,5	6,6	7,7	-5,0
коштів іноземних інвесторів	2,1	2,1	1,8	1,7	2,6	3,0	2,7	1,4	0,3	-1,8
коштів населення на будівництво житла	10,5	7,3	8,3	9,6	10,1	11,7	8,3	7,3	6,0	-4,5
інших джерел фінансування	4,3	3,9	3,7	3,2	3,0	2,4	2,1	2,9	2,5	-1,8

Джерело: розраховано автором даних Державної служби статистики України

Щодо інвестування за видами активів (табл. 2.5 та табл. 2.6) відмітимо збільшення обсягів інвестування в матеріальні активи в 3,1 рази за період

2010-2018 рр. Значним чином збільшено обсяги інвестування в транспортні засоби: в 6,7 разів (12,8 % частка структури 2018 р.). Обсяги інвестицій в житлові, нежитлові будівлі та інженерні споруди зросли в 2,2; 2,4 та 2,8 разів. Позитивом є збільшення інвестицій в нематеріальні активи в 5.3 рази, зокрема у права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії в 7,8 разів по обсягах та на 2,5 в.п. частка в загальному обсязі, транспортні засоби в 6,7 рази та на аналогічну величину в.п., а також в програмне забезпечення – в 3,4 рази, але в структурі капітальних інвестицій за видами активів питома вага їх не змінилась.

Таблиця 2.5

Капітальні інвестиції за видами активів, млн грн

	2010 р	2011 р	2012 р	2013 р	2014 р	2015 р	2016 р	2017 р	2018 р	Відношення 2018 р. до 2010 р., %
Усього	180576	241286	273256	249873	219420	273116	359216	448462	578726	в 3,2 р.
інвестиції у матеріальні активи	173662,8	231910	264854	239393,6	212035,1	254730,9	347390,5	432039,5	542335,1	в 3,1 р.
житлові будівлі	25753,7	26582,3	34256	36128,9	33177	45609,8	44864,9	53371,8	57395,9	в 2,2 р.
нежитлові будівлі	37156,6	49113,5	54772,7	45252,3	40859,7	43330,9	59398,3	65605,2	88846,1	в 2,4 р.
інженерні споруди	39062,6	57935,2	61380,3	51844,2	46599,3	50948,7	67517,1	78563,5	111314,8	в 2,8 р.
машини, обладнання та інвентар	54059,2	71771,4	77015,4	79032,9	68948,8	84423,2	123133,3	154721,7	187650,4	в 3,5 р.
транспортні засоби	11025,3	17014	27015,9	16246,8	13830,4	19650	36685,7	60123,9	73926,2	в 6,7 р.
земля	1182,2	2270,1	1755,4	1018,6	999,3	1441,8	1915,8	1994	1673,1	в 1,4 р.
довгострокові біологічні активи	1797,2	2889,9	1780,1	2358,4	2034,2	2762,6	3162,7	3727,9	4528,3	в 2,5 р.
інші матеріальні активи	3626	4333,8	6877,9	7511,5	5586,4	6563,9	10712,7	13931,5	17000,3	в 4,7 р.
інвестиції у нематеріальні активи	6912,7	9375,8	8402,3	10479,8	7384,8	18385,5	11825,6	16422	36391,3	в 5,3 р.
з них: авторські права та ін	3044	4101,9	3655,9	5631,5	2974,3	12457,8	4180,8	5717,7	23804,4	в 7,8 р.
програмне забезпечення та бази даних	2802,4	3254	3409,1	3477,6	3207,3	4908,4	6315,5	8196,4	9476,4	в 3,4 р.

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики

Слід відмітити скорочення питомої ваги інвестицій у матеріальні активи, зокрема у будівлі та споруди, землю, довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва на фоні аналогічного зростання частки інвестицій у нематеріальні активи.

Таблиця 2.6

Структура капітальних інвестицій за видами активів, %

	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р. до 2010 р., в.п.
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	0,0
інвестиції у матеріальні активи	96,2	96,1	96,9	95,8	96,6	93,3	96,7	96,3	93,7	-2,5
житлові будівлі	14,3	11,0	12,5	14,5	15,1	16,7	12,5	11,9	9,9	-4,4
нежитлові будівлі	20,6	20,4	20,0	18,1	18,6	15,9	16,5	14,6	15,4	-5,2
інженерні споруди	21,6	24,0	22,5	20,7	21,2	18,7	18,8	17,5	19,2	-2,4
машини, обладнання та інвентар	29,9	29,7	28,2	31,6	31,4	30,9	34,3	34,5	32,4	2,5
транспортні засоби	6,1	7,1	9,9	6,5	6,3	7,2	10,2	13,4	12,8	6,7
земля	0,7	0,9	0,6	0,4	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	-0,4
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	1,0	1,2	0,7	0,9	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	-0,2
інші матеріальні активи	2,0	1,8	2,5	3,0	2,5	2,4	3,0	3,1	2,9	0,9
інвестиції у нематеріальні активи	3,8	3,9	3,1	4,2	3,4	6,7	3,3	3,7	6,3	2,5
з них:										
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	1,7	1,7	1,3	2,3	1,4	4,6	1,2	1,3	4,1	2,4
програмне забезпечення та бази даних	1,6	1,3	1,2	1,4	1,5	1,8	1,8	1,8	1,6	-

Джерело: розраховано автором даних Державної служби статистики України

За досліджуваний період частка матеріальних активів зменшилась на 2,5 в.п. Найбільшу частку у структурі капітальних інвестицій звітного року за

видами активів складають машини та обладнання – 32,4 %, і їх частка зросла на 2,5 в.п., вдвоє зросла частка інвестицій у транспортні засоби, що дає підстави до висновку про довгострокове інвестування.

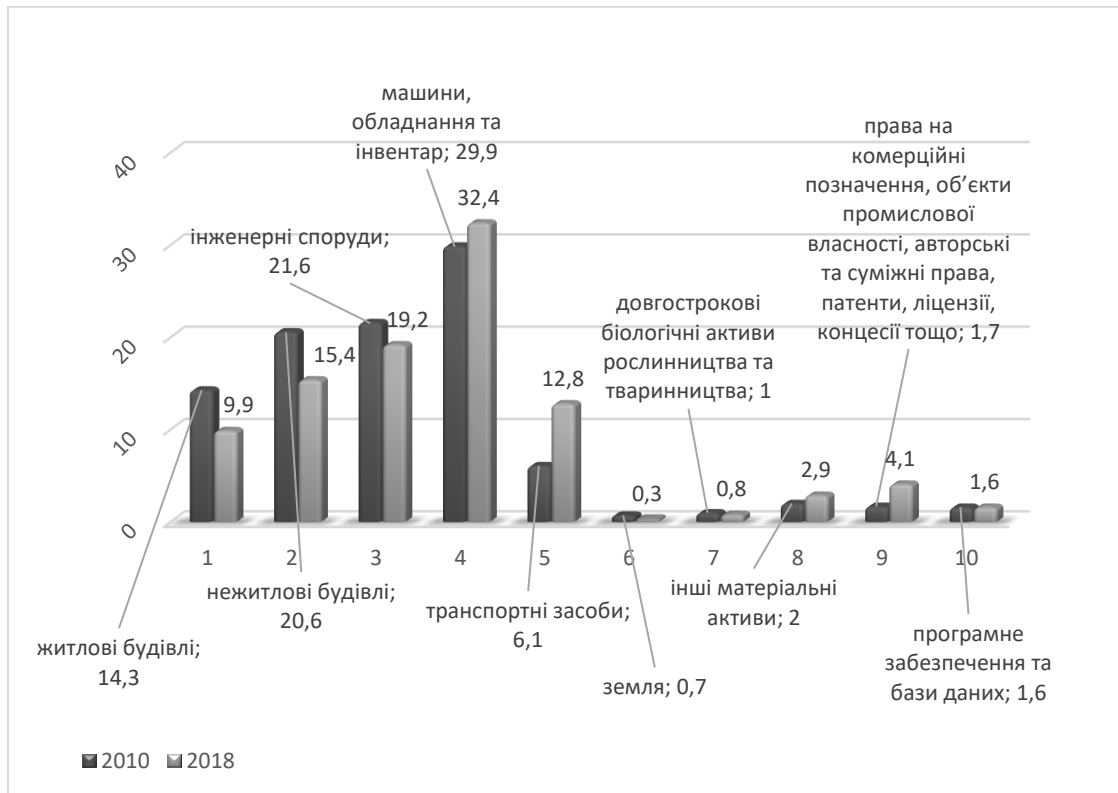

Рис. 2.2. Структура капітальних інвестицій за видами активів в порівнянні 2010,2018рр..% до загального обсягу

Джерело: розраховано автором даних Державної служби статистики України

Аналізуючи дані таблиці 2.6. та рис.2.2. які характеризують структуру капітальних інвестицій за видами активів. Відслідковується тенденція до поступової зміни інвестиційних векторів, які стосуються сфер будівництва , машинобудування та обладнання, транспортних засобів, авторських прав.

А саме скорочення капітальних інвестицій у будівництві та відповідне збільшення інвестованих коштів у машинобудуванні, транспортні засоби та авторські права. Дана тенденція підкреслює профіцит ринку нерухомості, який на нашу думку є наслідком відтоку робочої сили з України, та зменшенням купівельної спроможності населення та бізнесу в цілому.

Розглядаючи рівень інвестування регіонів (табл. 2.7 та 2.8), зазначимо, що найбільше зросли інвестиції в Волинську та Вінницьку області – в 5 разів.

Таблиця 2.7

Капітальні інвестиції за регіонами, млн грн

Регіони	Роки									Відношення 2018 р. до 2010 р., %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Україна	180576	241286	273256	249873	219420	273116	359216	448462	578726	в 3,2 р.
Вінницька	3544,7	5081	5824,1	6109,5	5674,6	7373	8301,9	11744,1	17626,5	в 5 р.
Волинська	1767	2577,1	3254,4	3327,1	3389,7	6166,8	6384,2	7041,9	8687	в 5 р.
Дніпропетровська	16016,9	22116	22509,3	21290,1	20356,5	25919,9	33169	42908,5	60288,6	в 3,8 р.
Донецька	14993,9	26802	31721,9	27912,4	13155,32	8304,32	11902,2	17268,9	26979,4	в 1,8 р.
Житомирська	2011,5	2519,8	2892,6	3005,4	2904,9	4044,4	5573,5	7722	8742,3	в 4,3 р.
Закарпатська	2205,4	3051,9	2736,1	2645,8	2638,7	3778,4	4663	5623,7	7500,6	в 3,4 р.
Запорізька	7963,8	6676,5	7204,4	6838,8	7034,5	7794,3	11039,7	15879,7	15732	в 2,0 р.
Івано-Франківська	4378,7	4256,2	5166,9	4797,2	6837,5	9609,3	7947,6	9707,8	9393,7	в 2,1 р.
Київська	11331,4	17672,9	20366,8	20696,6	19653,5	24359,1	33411,4	34494,5	40713,4	в 3,6 р.
Кіровоградська	2123,1	3993,2	4576,2	3224	3122,4	4057,1	6355,3	7320,9	7181,5	в 3,4 р.
Луганська	5646	6979,7	8222,6	11369,3	5222,62	2060,12	4122,2	3329,8	3219,3	57,0
Львівська	8830,2	12114	11173,3	9816,7	9555	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	в 3,3 р.
Миколаївська	4422,2	4297,8	4696	5008,7	3771,4	5989,9	9730,2	11178	10099,2	в 2,3 р.
Одеська	9723,8	9347,3	14631,2	11872,2	9361,3	9983,5	16728,7	22299,7	23787,8	в 2,4 р.
Полтавська	6289,4	7859,4	10217,4	9536,3	8827,8	8337,9	15265,1	15855,6	18636,7	в 3 р.
Рівненська	1937,1	2565,8	2770,9	2837,3	2804,6	4334,2	4324,1	6126,8	7228	в 3,7 р.
Сумська	2187,6	3022,1	2871,2	2721,3	2798,1	3663	5762,6	6947,1	7749,9	в 3,5 р.
Тернопільська	2138,4	2524,2	3374,8	2976,2	2590	3827,5	4888,2	7150,6	8375	в 3,9 р.
Харківська	8063,4	13035	14759,2	9292,6	8032,3	11246,7	16545,9	19361,7	23551,3	в 3,9 р.
Херсонська	1890,6	2688,1	2435,7	2124,8	2208,1	3107,4	4591,3	7362,2	8853,2	в 4,7 р.
Хмельницька	2947,6	3546,8	3489,3	3637,6	4078,3	6809,3	9123,3	10499,9	11274,9	в 3,8 р.
Черкаська	2831,4	3225,3	3781	3413,3	3262,1	4485,8	6498,7	8144,2	11110,4	в 3,9 р.
Чернівецька	1714,7	1794,3	2229,3	2257,4	1686,9	2789,2	2668,8	2992,1	3720,6	в 2,2 р.
Чернігівська	1890,9	2397	2737,3	2842	2621,2	3550,2	5318,5	7351,1	8971,3	в 4,7 р.
м.Київ	53725,8	71142,4	79614,2	70320,6	67832,6	88138,6	106295,5	136044,8	200308,3	в 3,7 р.

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики

Лідером за часткою інвестицій є в 2018 р. місто Київ – 34,6 % та Дніпропетровська обл. 10,4% від загального обсягу інвестицій, Київська обл. та Львівська обл. – відповідно 7% та 5 %, Донецька 4,7%, Одеська і Харківська по 4,1% кожна займає.

Структуру капітальних інвестицій за регіонами розглянемо на основі даних таблиці 2.8.

Найбільше зросла частка інвестицій в м. Київ на 4,8 в.п., Дніпропетровської на 1,5 та у Вінницькій обл. на 1 в.п. за період 2010-2018 рр.

Таблиця 2.8

Структура капітальних інвестицій за регіонами, %

Регіони	Роки									Відхилення 2018 р. до 2010 р., в.п.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Україна	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	*
Вінницька	2,0	2,1	2,1	2,4	2,6	2,7	2,3	2,6	3,0	1,0
Волинська	1,0	1,1	1,2	1,3	1,5	2,3	1,8	1,6	1,5	0,5
Дніпропетровська	8,9	9,2	8,2	8,5	9,3	9,5	9,2	9,6	10,4	1,5
Донецька	8,3	11,1	11,6	11,2	6,0	3,0	3,3	3,9	4,7	-3,6
Житомирська	1,1	1,0	1,1	1,2	1,3	1,5	1,6	1,7	1,5	0,4
Закарпатська	1,2	1,3	1,0	1,1	1,2	1,4	1,3	1,3	1,3	0,1
Запорізька	4,4	2,8	2,6	2,7	3,2	2,9	3,1	3,5	2,7	-1,7
Івано-Франківська	2,4	1,8	1,9	1,9	3,1	3,5	2,2	2,2	1,6	-0,8
Київська	6,3	7,3	7,5	8,3	9,0	8,9	9,3	7,7	7,0	0,7
Кіровоградська	1,2	1,7	1,7	1,3	1,4	1,5	1,8	1,6	1,2	-
Луганська	3,1	2,9	3,0	4,6	2,4	0,8	1,1	0,7	0,6	-2,5
Львівська	4,9	5,0	4,1	3,9	4,4	4,9	5,2	5,4	5,0	0,1
Миколаївська	2,4	1,8	1,7	2,0	1,7	2,2	2,7	2,5	1,7	-0,7
Одеська	5,4	3,9	5,4	4,8	4,3	3,7	4,7	5,0	4,1	-1,3
Полтавська	3,5	3,3	3,7	3,8	4,0	3,1	4,2	3,5	3,2	-0,3
Рівненська	1,1	1,1	1,0	1,1	1,3	1,6	1,2	1,4	1,2	0,1
Сумська	1,2	1,3	1,1	1,1	1,3	1,3	1,6	1,5	1,3	0,1
Тернопільська	1,2	1,0	1,2	1,2	1,2	1,4	1,4	1,6	1,4	0,2
Харківська	4,5	5,4	5,4	3,7	3,7	4,1	4,6	4,3	4,1	-0,4
Херсонська	1,0	1,1	0,9	0,9	1,0	1,1	1,3	1,6	1,5	0,5
Хмельницька	1,6	1,5	1,3	1,5	1,9	2,5	2,5	2,3	1,9	0,3
Черкаська	1,6	1,3	1,4	1,4	1,5	1,6	1,8	1,8	1,9	0,3
Чернівецька	0,9	0,7	0,8	0,9	0,8	1,0	0,7	0,7	0,6	-0,3
Чернігівська	1,0	1,0	1,0	1,1	1,2	1,3	1,5	1,6	1,6	0,6
м. Київ	29,8	29,5	29,1	28,1	30,9	32,3	29,6	30,3	34,6	4,8

Джерело: розраховано автором даних Державної служби статистики України

В структурі інвестування знизилась частка Донецької обл. на 3,6 в.п., Луганської обл. на 2,5, Запорізької на 1,7; Одеської обл. 1,3; Харківської обл. 0,4 та. у Полтавській та Чернівецькій областях по 0,3 в.п.

Важливим аспектом при дослідженні інвестиційного розвитку є визначення джерел інвестування. Згідно даних державної служби статистики головними джерелами капітальних інвестицій у 2018р. є власні кошти підприємств які складають 71 % від загальної кількості. Критично низькою на нашу думку є частка кредитів банків та інших позик яка складає лише 8 %, та частка місцевого і державного бюджету 4 %. Дана ситуація свідчить про недостатню підтримку з боку держави та незбалансованість сектору банківських послуг. Більш детально описаний розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування на рисунку 2.3.

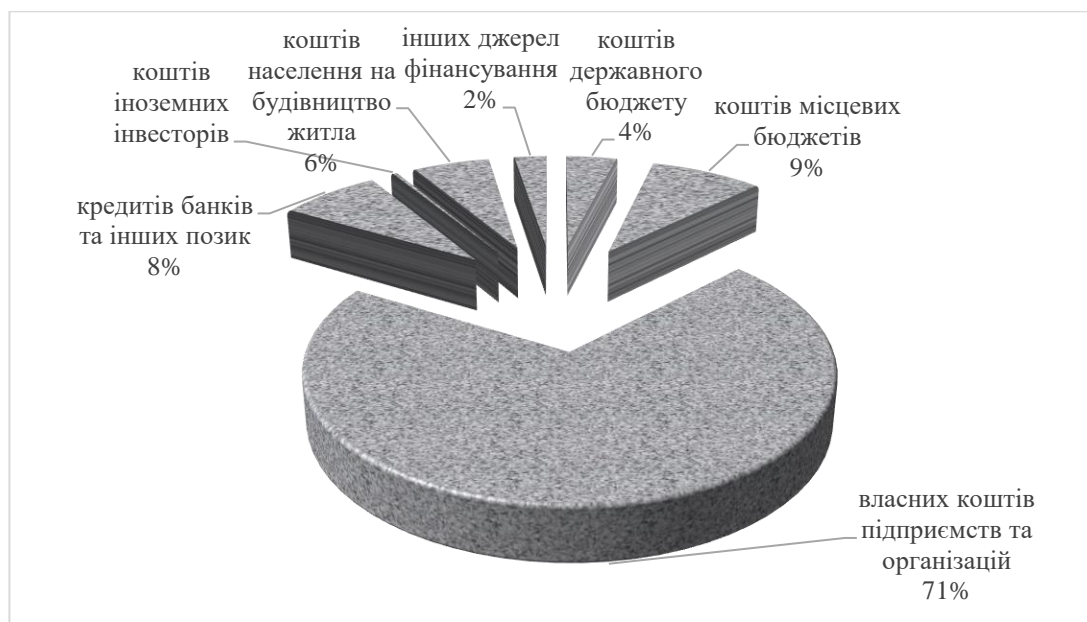

Рис. 2.3. Розподіл освоєних капітальних інвестицій за джерелами фінансування, %

Джерело: розроблено автором даних Державної служби статистики України

Розглядаючи рис 2.3. який наглядно демонструє розподіл капітальних інвестицій. Необхідно зауважити що власні кошти є обмеженим ресурсом, який дозволяє підтримувати підприємство на ринку, проте розвиток не можливий без додаткових вкладень, основою можуть стати іноземні інвестори, банки, та держава. Також важливу роль відіграє закритість бізнесу. Власники бояться допускати сторонні кошти до власного бізнесу.

Розглянемо пряме іноземне інвестування (ПІІ) як додаткове джерело інвестицій. Платіжний баланс тлумачить визначення прямих іноземних інвестування як придбання у власність чи кредитування зарубіжним підприємством, за умови що частина власників є резидентами країни-інвестора. На макрорівні процес залучення іноземних інвестицій є частиною сукупного іноземного капіталу який задіяний при процесі економічного перетворення. Дане перетворення можливе за умови надходження ПІІ у вигляді матеріальних коштів, технологій ноу-хау, патентів.

Враховуючи дефіцит власних фінансових ресурсів та критичне зменшення інвестицій Україні, залучений іноземний капітал як форма прямих і портфельних інвестицій джерелом фінансування, яке дає можливість покривати тимчасові розриви у коштах вітчизняного сільськогосподарського виробника.

Збільшення валових інвестицій за рахунок прямих іноземних інвестицій є унікальною можливістю оскільки одночасне збільшення фінансування не призводить до зростання державного боргу, що напряду зменшує зовнішню заборгованість, яка станом на 31.12.2018р. складає 114 707 млн дол США.

Слід відмітити що проекти із залученими іноземними інвестиціями мають свої особливості. При прийнятті рішення іноземний інвестор має ряд вимог до підприємства, як правило інвестиційний проект не тільки збільшувати потужності підприємства але й має вести до енергозбереження з обов'язковим дотриманням екологічних норм. З метою залучення додаткових іноземних необхідно впровадити ефективну систему податкових та митних пільг, особливі умови страхування. Адже впровадження подібних інвестиційних проектів збільшує кількість зайнятих осучаснює виробництво та робить продукцію конкурентоспроможною на міжнародному ринку.

Слід зауважити що в економічно розвинутих країнах потенційний інвестор є обмежений, більшість інвестиційних векторів вже зайняті, відбувається процес постійного пошуку вільних об'єктів фінансування. Тому Україна є потенціалом для іноземного інвестора адже вільних інвестиційних

зон достатня кількість.

За даними Державної служби статистики у 2018 році відбулось залучення економікою України прямих іноземних інвестицій на суму 31606,4 млн дол США більш ніж з 76 країн Світу.

Розглянемо динаміку надходжень прямих іноземних інвестицій за світовими регіонами табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка прямих іноземних інвестицій по регіонах , млн дол США

	Обсяги на 1 січня								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Усього	38 992,9	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	38 356,8	32 122,5	31 230,3	31 606,4
Європа	25 997,9	31 182,9	30 687,6	29 690,4	28 504,0	20 581,5	17 033,8	17 110,6	17 724,5
Азія	9325,2	10474,7	13593,8	16945,1	19110,7	13012,3	11002,8	10180	10372,5
Африка	85,2	85,5	85,8	110,1	322,4	205,7	133,1	143,7	159,8
Америка	3171,8	3196,5	3386,2	4516,6	5317,9	4128,7	3530,1	3360,7	2898,6
Австралія і Океанія	24,30	45,60	47,40	49,70	55,40	37,40	25,20	42,80	44,10

Джерело розроблено автором даних Державної служби статистики України

Аналізуючи дані таблиці 2.9, досить неоднозначні тенденції, адже до 2014р. відбувалось збільшення інвестиційних потоків в цілому в Україну так і окремо по регіонах.

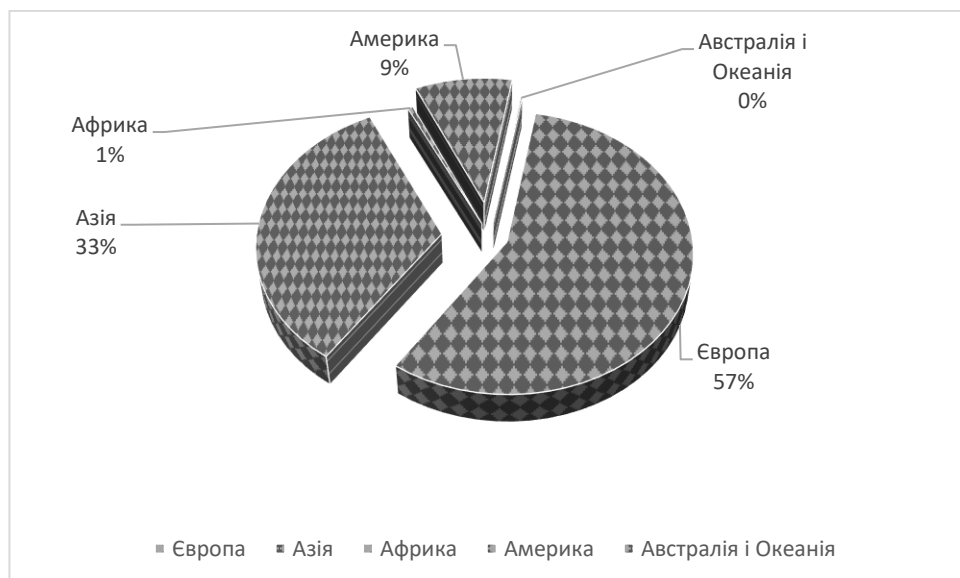

Рис.2.4. Структура прямих іноземних інвестицій за регіонами світу, %

Джерело розроблено автором даних Державної служби статистики України

Починаючи з 2014р. відбувається раптове зменшення прямих інвестицій. Дана ситуація пов'язана в першу чергу із військово-політичної ситуації в Україні, революція, зміна влади, втрата територій, військові дії, та нестабільність макроекономіки країни негативно впливає на інвестиційну привабливість країни.

Оглядаючи структуру прямих інвестицій Рис 2.4., найбільшими регіонами які інвестують в економіку країни є в першу чергу : Європа – 57 % та Азія– 33 % від загальних інвестованих коштів , на Америку та Африку припадає 10%.

Таблиця 2.10

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України 2010-2018 р.р. млн дол США

	Обсяги на 1 січня									Відхилення до 2010
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Усього з країн ЄС	31 538,4	36 969,1	39 268,9	41 132,3	41 032,8	29 308,0	24 982,8	23 425,7	24 145,2	-7 393,2
Австрія	1 674,7	1 798,9	2 317,5	2 476,9	2 314,0	1 351,5	1 152,6	1 099,9	1 038,8	-635,9
Велика Британія	2 234,1	2 229,9	2 536,4	2 496,9	2 768,2	2 146,2	1 785,2	1 947,0	1 944,4	-289,7
Данія	186,0	196,6	199,5	197,2	173,5	149,3	138,8	137,6	153,6	-32,4
Естонія	137,3	126,7	162,4	172,5	180,4	240,3	243,3	222,1	235,0	97,7
Італія	354,2	352,7	349,2	401,7	584,6	207,8	216,4	196,7	201,6	-152,6
Литва	80,4	81,8	81,0	342,9	346,4	188,2	137,1	121,7	124,6	44,2
Люксембург	263,0	435,4	488,9	559,5	555,8	398,8	363,9	660,1	515,8	252,8
Нідерланди	7 461,3	11 389,8	9 323,8	8 727,6	9 007,5	6 887,3	6 090,3	6 028,4	6 395,0	-1 066,3
Німеччина	6 009,6	5 001,2	5 329,8	4 496,3	2 908,4	2 110,6	1 604,9	1 564,2	1 682,9	-4 326,7
Польща	847,0	913,0	834,3	897,2	819,8	708,0	679,4	509,1	571,3	-275,7
Угорщина	708,6	697,6	678,5	684,3	685,9	466,4	333,7	498,1	511,1	-197,5
Фінляндія	59,4	58,0	67,5	100,4	118,2	103,1	89,8	110,2	131,0	71,6
Франція	1 381,1	2 105,4	1 993,1	1 510,3	1 520,5	1 341,9	1 299,1	615,6	723,4	-657,7
Чехія	78,5	72,3	75,5	80,0	82,9	112,6	106,2	106,3	115,8	37,3
Швеція	674,2	1 108,9	1 141,9	1 084,4	439,3	363,7	334,0	328,8	351,2	-323,0
Кіпр	8 603,1	9 620,5	12 700,8	15 907,7	17 725,6	11 971,6	9 894,8	8 785,5	8 932,7	329,6
Інші	785,9	780,4	988,8	996,5	801,8	560,7	513,3	494,4	517,0	-268,9
Усього в Україні	38 992,9	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	38 356,8	32 122,5	31 230,3	31 606,4	-7 386,5

Джерело розроблено автором даних Державної служби статистики України

Розглянемо більш детально найбільш інвестиційно-лояльний регіон, а саме країни Європи. Згідно даних таблиці 2.10 яка характеризує обсяги прямих іноземних інвестицій з країн Європи. Тенденції щодо скорочення інвестицій є

досить значними, що в свою чергу засвідчує високу ризиковість інвестиційних вкладень в економіку України.

На рисунку 2.5 який наглядно демонструє найбільших інвестиційних партнерів України в 2018р. Найбільшими інвесторами залишається Кіпр 8 932,7; Нідерланди 6 395; Німеччина 1 682,9; Велика Британія 1 944,4 млн. дол. США.

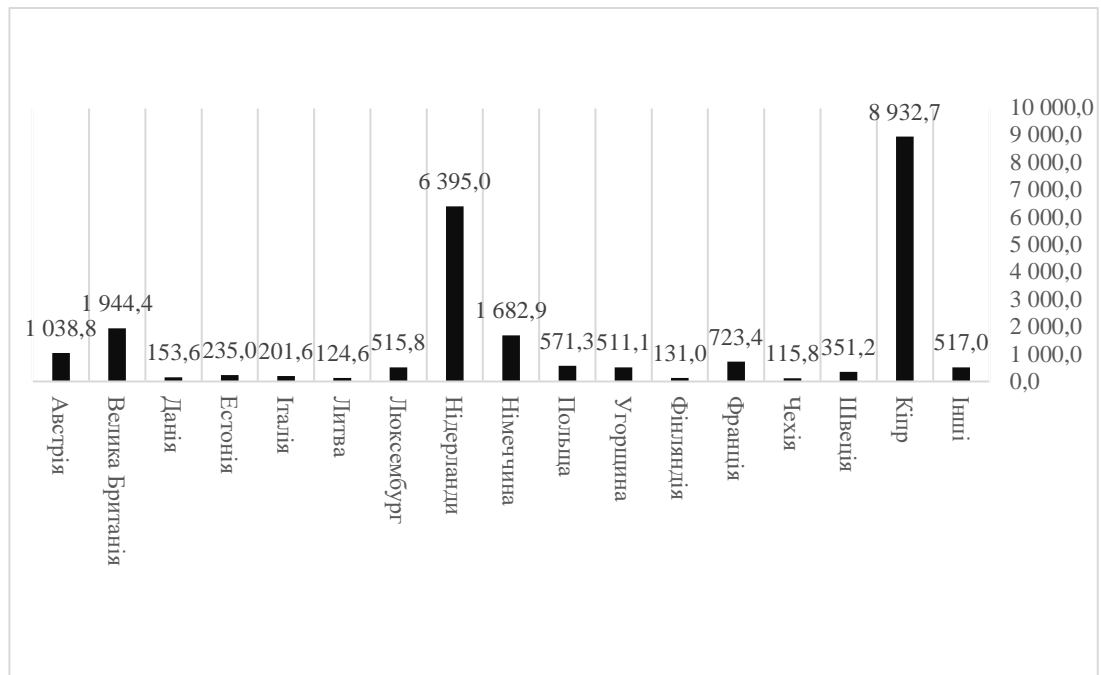

Рис.2.5. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України в 2018 р. млн дол США

Джерело розроблено автором даних Державної служби статистики України

Домінування Кіпру як найбільшого інвестора є суб'єктивним, бо дана країна є вільною економічною зоною, за допомогою якої ухиляються від сплати податків. Тому більшість інвестицій є власними коштами внутрішніх інвесторів які штучно виводяться за межі України. Дана ситуація спричинена невідповідністю нормативно-правової бази країни та негативно впливає на інвестиційну репутацію країни в цілому.

Підбиваючи підсумки слід зазначити що, Україна має досить незначну привабливість на ринку інвестицій, проте є і позитивні зрушення що дозволяють бути в тренді інвестиційних процесів та інтегруватись у світове

господарство, проте постійні порушення макроекономічної стабільності і як наслідок скорочення зовнішніх інвестицій негативно впливає на економіку України.

Дані про прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у сільське господарство України в динаміці за 2010 — 2018 рр. наведені в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності (2010-2018), млн дол США

Обсяги на 1 січня										Відхилення 2018 р. до 2010 р., в.п.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
Усього	38 992,9	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	38 356,8	32 122,5	31 230,3	31 606,4	-7 386,5
Сільське, лісове та рибне господарство	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	502,2	586,2	578,6	-90,6
Структура	1,7	1,6	1,5	1,4	1,4	1,6	1,6	1,9	1,8	0,1

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, що фактично надійшли в сільське господарство України на кінець 2018 р., 578,6 млн дол США (табл. 2.11). Але навіть ці невеликі кошти є вагомим для розвитку галузі.

На основі даних табл.2.11 видно, що за період 2010 — 2018 рр. обсяги ПІІ у сільське господарство України були дуже незначними, їх частка в загальних обсягах ПІІ в Україні становила 1,4 — 1,9 %. Причому за аналізований період сума іноземних інвестицій в сільському господарстві зменшилась на 9.4 %, що говорить про значний відтік іноземного капіталу з галузі.

За рахунок високих інвестиційних ризиків та незначної прибутковості вкладеного капіталу, інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств є досить слабкою. В зв'язку з цим інвестора цікавить максимально швидке отримання прибутку з вкладеного капіталу, тому вони змушені вкладати у переробку а не в виробництво сільськогосподарської

продукції.

Міжнародний досвід переконує, що для макроекономічної стабілізації країн з перехідною економікою та їх інтеграції у світову економіку необхідні інвестиції в економіку країни на рівні 19 — 25% ВВП.

2.2 Аналіз динаміки та особливості інвестування діяльності агропромислових підприємств

В умовах сьогодення постійно відбуваються різноаспектні процеси, які негативно впливають на економіку, проблематика інвестиційного забезпечення діяльності аграрних підприємств є актуальним питанням для дослідження. Сучасний стан економіки зумовлює численні виклики, відповідати на які потрібно сільськогосподарським підприємствам, які хочуть успішно працювати у нових ринкових умовах. Головною інвестиційною проблемою сільського господарства являється недосконала система механізмів фінансування яка потребує додаткової розробки та централізованого, ефективного впровадження. Що дасть можливість перекрити дефіцит інвестиційних ресурсів, зменшити страхові ризики впроваджувати новітні іноваційно-удосконалені технології та виробляти якісну продукцію.

Вітчизняна економіка упродовж останніх років тримається здебільшого за рахунок аграрного сектора. Підприємства сільського господарства потребують коштів для фінансування своєї поточної діяльності, впровадження новітніх технологій, страхування існуючих ризиків, розбудови торговельної та транспортної інфраструктури.

Здешевлення виробничого процесу без втрат а найчастіше із підвищенням якості продукції можливе при застосуванні нових технологій, заміні основних засобів дані зміни потребують разових капітальних витрат. Проте відбувається процес відшкодування даних вкладень за рахунок амортизації та кінцевого отриманого прибутку.

Необхідність здійснення інвестицій у сільськогосподарські підприємства є пріоритетом держави через специфіку процесу його виробництва. З цією метою використовуються власні та залучені фінансові ресурси: інвестування та кредитування. Однак аграрний бізнес потрапив у пастку обмеженого доступу до ресурсів за наявності незначної кількості фінансових інструментів на ринку України.

Тому інвестиції в аграрний сектор економіки України залишаються проблематичним питанням, що охоплює широкий спектр проблем та потреб вітчизняного виробництва з метою залучення внутрішніх та іноземних інвесторів. Особливу увагу необхідно приділити іноземним інвесторам які мають необхідні ресурси та практичні навички роботи в країнах СНГ, застосування яких критично необхідне.

Підприємства сільського господарства забезпечуючи розширене відтворення на практиці застосовують залучені фінансові ресурси, і як підтверджує досвід зарубіжних країн, основне місце серед них займає державна підтримка. Специфікою, аграрного сектора є акумуляція та використання фінансових ресурсів. Вирішення проблем інвестиційної привабливості є нагальним завданням. Тому необхідно сформулювати основні завдання та фактори які впливають на прийняття рішення.

Аналізуючи дані табл. 2.12, прослідковується тенденція що до збільшення капітальних інвестицій в 2017р. порівняно із 2010р. в сільському господарстві 6,07 разів так і в економіці країни в цілому в 2,76 рази. Дана ситуація є позитивним явищем яке свідчить про розвиток країни та збільшення інвестиційної привабливості українських підприємств.

Що стосується підприємств найбільш значні темпи приросту капітальних інвестицій спостерігаються у малі підприємства 3,79 рази з них 3,4 рази в мікро підприємства, інвестування у середні та великі збільшилось у 2,79 та 2,35 рази відповідно.

Що стосується підприємств найбільш значні темпи приросту капітальних інвестицій спостерігаються у малі підприємства 3,79 рази з них

3,4 рази в мікро підприємства, інвестування у середні та великі збільшилось у 2,79 та 2,35 рази відповідно.

Таблиця 2.12

Капітальні інвестиції у матеріальні активи, млн грн

Роки	Капітальні інвестиції у матеріальні активи					Капітальні інвестиції у матеріальні активи в сільському, лісовому та рибному господарстві				
	інвестиції	великі підприємств	середні підприємств ^а	малі	з них мікро- підприємств ^а	інвестиції	великі підприємств ^а	середні підприємств ^а	малі	з них мікро- підприємств ^а
2010	124970,7	55884,4	48240	20846,3	6419,8	10457,8	577,2	7906,5	1974,1	368,8
2011	185262,2	75072,5	76726,2	33463,5	7235,9	16422,2	1101,9	11079,7	4240,6	1066,2
2012	222268,8	110886	75247,3	36135,5	11946,9	19140,3	2874,2	11075	5191,1	1332,5
2013	207615,2	98119,4	71380,7	38115,1	9145,8	18578	2236,7	10937,7	5403,6	1284,3
2014	172188,9	84502,6	60237,4	27448,9	8604	18506,9	1681,7	10980,1	5845,1	1531,4
2015	196400,2	85813	75364,3	35222,9	9607,8	29619,5	3764,9	15012,4	10842,2	2567,4
2016	271800,9	103408,4	109196,9	59195,6	15822,7	50048,2	2637,6	25434	21976,6	6022,5
2017	344848,8	131162,4	134760,5	78925,9	21848,6	63475,9	4258,7	32110,3	27106,9	6400,6
Відношення 2017р. до 2010р., рази										
	2,76	2,35	2,79	3,79	3,40	6,07	7,38	4,06	13,73	17,36

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Що стосується підприємств найбільш значні темпи приросту капітальних інвестицій спостерігаються у малі підприємства 3,79 рази з них 3,4 рази в мікро підприємства, інвестування у середні та великі збільшилось у 2,79 та 2,35 рази відповідно.

Що стосується сільського господарства збільшення капітальних інвестицій в матеріальні активи значно вищі. Сума інвестованих коштів у підприємства сільського рибного та лісового господарств в 2017р. склали 63475,9 млн. грн. що у 6,07 разів більше ніж у 2010р.

В 2017р. відбулось збільшення у 7,38 разів порівняно із 2010р. інвестицій у великі сільськогосподарські підприємства, у середні в 4,06 разів, та найбільше збільшення відбулось у малих 13,73 рази із них мікро підприємства 17,36 рази.

Детальний аналіз капітальних інвестицій у нематеріальні активи наведений у таблиці 2.13.

Аналізуючи дані Табл. 2.13 в 2017р. відслідковується позитивна тенденція щодо збільшення капітальних інвестицій у нематеріальні активи як всього по Україні у 2,47 рази так і в сільському господарстві зокрема у 10,15разів порівняно із 2010р. З даних таблиці випливає що інвестиції в малі та мікро підприємства є більш актуальними із плином часу.

Таблиця 2.13

Капітальні інвестиції у нематеріальні активи, млн грн

Всього по Україні						Сільське, лісове та рибне господарство				
Роки	Всього	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	них мікро-підприємства	Всього	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства
2010	5793,90	3257,30	2193,50	343,10	91,60	59,90	1,50	33,40	25,00	0,40
2011	7762,20	2881,40	4023,90	856,90	166,10	223,80	143,60	75,80	4,40	1,70
2012	7218,40	3927,00	2612,70	678,70	145,30	65,50	8,30	47,70	9,50	3,60
2013	9371,70	5975,40	2744,30	652,00	138,40	341,20	5,60	322,20	13,40	1,60
2014	6196,00	2737,40	2973,70	484,90	77,50	75,50	30,10	40,40	5,00	0,90
2015	17077,90	13357,80	3036,50	683,60	160,00	179,00	33,30	129,30	16,40	2,30
2016	9867,00	5285,70	3839,20	742,10	194,10	271,40	58,80	196,00	16,60	1,90
2017	14311,00	8131,60	4607,60	1571,80	505,30	608,20	84,60	391,10	132,50	21,60
Відношення 2017р. до 2010р.,%										
	2,47р.	2,50р.	2,10р.	4,58р.	5,52р.	10,15р.	56,40р.	11,71р.	5,30р.	54,00р.

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Найбільший приріст інвестицій по Україні у малі підприємства 4,58 рази, проте слід зазначити що великі підприємства інвестують більше. Сума

коштів вкладених у нематеріальні активи великими підприємствами склала 8131.60 млн. грн., малими 1571.80.млн.грн., середніми 4607,6 млн. грн.

У сільському господарстві значно вищі темпи росту так у 2017р. інвестовано в 10.15 разів більше а ніж в 2010р. найбільший приріс у середніх та малих підприємствах.

Структурні відхилення капітальних інвестицій у матеріальні активи наведено в таблиці 2.14

Аналізуючи дані Табл. 2.13 в 2017р. відслідковується позитивна тенденція щодо збільшення капітальних інвестицій у нематеріальні активи як всього по Україні у 2.47 рази так і в сільському господарстві зокрема у 10.15разів порівняно із 2010р. З даних таблиці випливає що інвестиції в малі та мікро підприємства є більш актуальними із плином часу.

Таблиця 2.14

Структура капітальних інвестицій у матеріальні активи, %

Роки	Всього по Україні				Сільське, лісове та рибне господарство			
	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	них мікро-підприємства	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікро-підприємства
2010	44,72	38,60	16,68	5,14	5,52	75,60	18,88	3,53
2011	40,52	41,41	18,06	3,91	6,71	67,47	25,82	6,49
2012	49,89	33,85	16,26	5,37	15,02	57,86	27,12	6,96
2013	47,26	34,38	18,36	4,41	12,04	58,87	29,09	6,91
2014	49,08	34,98	15,94	5,00	9,09	59,33	31,58	8,27
2015	43,69	38,37	17,93	4,89	12,71	50,68	36,60	8,67
2016	38,05	40,18	21,78	5,82	5,27	50,82	43,91	12,03
2017	38,03	39,08	22,89	6,34	6,71	50,59	42,70	10,08
Відхилення 2010 до 2017р. +/-								
	-6,68	0,48	6,21	1,20	1,19	-25,02	23,83	6,56

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Аналізуючи дані Таблиці 2.14 які характеризують структуру капітальних інвестицій в матеріальні активи прослідковується тенденція поступового переведення інвестицій від великих підприємств до малих та середніх.

У 2017 р. інвестування в матеріальні активи великих підприємств склало 38,03 % від загальної кількості інвестицій, які порівняно із 2010р. проте скоротилось на 6.68%. Проте слід зауважити, що до 2012р. була тенденція до зростання інвестицій у великі підприємства, складали 49.89 % від загальної кількості, вже з 2013р. і до 2017р. інвестиції скоротились на 11.86 %. Аналізуючи структуру капітальних інвестицій в середні підприємства приріст незначний і складає 0.48 %. Найбільший приріст капітальних інвестицій у малі 6.21 % з них мікро-підприємства 1.20 %.

Тенденції в інвестуванні капітальних інвестицій в матеріальні активи сільського, лісового та рибного господарства є відмінні. Структура інвестицій: великі підприємства складають 6,71 %; середні 50.59%; малі 42.70% в тому числі мікро 10,08%. Прослідковується тенденція скорочення інвестування в середні підприємства та збільшення інвестицій у малі та мікро. Так інвестування середніх підприємств в матеріальні активи в 2017р. скоротилось на 25.02% в порівнянні із 2010р.

Сьогодні важливим елементом інвестування є нематеріальні активи. Структурні особливості фінансування яких відображено в таблиці 2.15, в якій наведені дані за період з 2010 по 2017рр.

Що стосується сільського господарства тут йде процес поступового переміщення інвестиційних ресурсів від малих підприємств – 19.95% до середніх та великих, де приріст в 2017р. в порівнянні із 2010р. склав 8,54% та 11.41% відповідно.

Аналізуючи структуру інвестицій у великі підприємства можна відмітити що інвестиційні потоки є досить варіативними, не стабільними. Дані обставини є особливістю галузі, інвестиційні тенденції обумовлюються

внутрішньодержавною політикою, що негативно впливає на стабільність ринку інвестицій.

Згідно даних табл. 2.15 інвестування у не матеріальні активи в цілому по Україні, прослідковується тенденція трансформації інвестиційних потоків, інвестиції в середні підприємства скорочуються – 5,66% в порівнянні із 2010р. і поступово перетікають до малих де приріст склав 5,06%.

Таблиця 2.15

Структура капітальних інвестицій у нематеріальні активи, %

Всього по Україні				Сільське, лісове та рибне господарство				
Рок и	великі підприємст ва	середні підприємст ва	малі підприємст ва	них мікро- підприємст ва	великі підприємст ва	середні підприємст ва	малі підприємст ва	з них мікро- підприємст ва
2010	56,22	37,86	5,92	1,58	2,50	55,76	41,74	0,67
2011	37,12	51,84	11,04	2,14	64,16	33,87	1,97	0,76
2012	54,40	36,20	9,40	2,01	12,67	72,82	14,50	5,50
2013	63,76	29,28	6,96	1,48	1,64	94,43	3,93	0,47
2014	44,18	47,99	7,83	1,25	39,87	53,51	6,62	1,19
2015	78,22	17,78	4,00	0,94	18,60	72,23	9,16	1,28
2016	53,57	38,91	7,52	1,97	21,67	72,22	6,12	0,70
2017	56,82	32,20	10,98	3,53	13,91	64,30	21,79	3,55
Відхилення 2010 до 2017р. +/-, %								
	0,60	-5,66	5,06	1,95	11,41	8,54	-19,95	2,88

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Отже, при дослідженні інвестиційного забезпечення аграрних підприємств та підприємництва України, виокремленні ключових проблем та визначенні перспективних напрямків удосконалення з урахуванням пріоритетів розвитку, спектру ризиків, характерних для сучасного інвестиційного середовища.

Інвестиції в сільське господарство здатні вирішити декілька ключових завдань розвитку економіки: підтримання та стимулювання загального економічного зростання, підтримання екологічної та продовольчої безпеки, зниження рівня бідності у довготерміновій перспективі. Розглянемо динаміку

капітальних інвестицій за видами економічної діяльності підприємств у Хмельницькій області на основі даних табл. 2.16.

Таблиця 2.16

**Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності підприємств у
Хмельницькій області, тис грн**

	Роки								Відношення 2017р. до 2010р.,%
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього	2947584	3546804	3489339	3637605	4078277	6809321	9123259	10499875	в 3,56 р.
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	443867	827817	1158779	836494	826537	1585237	1840500	2735027	в 6,16 р.
Промисловість	1155444	1275639	663902	888633	924104	1169708	2064753	2569965	в 2,22 р.
Будівництво	829048	735963	954060	905996	852699	1516269	1158690	856303	103
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	93388	117615	105366	111186	91366	149351	249882	338607	в 3,63 р.
Транспорт, складське господарство, наземний і трубопровідний транспорт	31920	53651	121908	249283	110114	132603	234641	364415	в 11 р.
складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	16891	35592	39190	45370	43661	87368	149836	217033	в 13 р.
Тимчасове розміщування й організація харчування	14725	17627	82578	203238	65833	44109	84805	147382	в 10 р.
Інформація та телекомунікації	4350	5505	4478	3067	2853	5155	3862	3111	71,5
Фінансова та страхова діяльність	5013	5788	5907	4869	4193	9885	7023	3002	60,0
Операції з нерухомим майном	593	668	855	142	149	211	191	160	27
Професійна, наукова та технічна діяльність	106525	50144	151253	160147	150357	207691	188105	279165	в 2,62 р.
діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку.	5493	17601	29302	15107	16253	20368	18739	26102	в 4,75 р.
наукові дослідження та розробки	4532	13873	26908	11280	11989	18786	15515	23685	в 5,23 р.
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	35	766	1151	96	76	170	392	... ¹	
Державне управління й оборона;	26261	118070	40329	280379	909297	1579883	2524926	2234430	в 85 р.
Освіта	165778	255033	188332	127755	136586	269249	671797	878637	в 5 р.
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	24832	29811	16723	17932	13719	45181	42902	46366	в 1,9 р.
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	39914	45103	37034	28154	36139	113722	108007	149644	в 3,75 р.
Надання інших видів послуг	11310	2610	2151	3280	1671	3010	5358	12908	110
	3848	5786	8960	5181	2240	1798	3883	2033	52,8

¹ Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Джерело: розраховано автором на основі даних Головного управління статистики у Хмельницькій області

Аналіз динаміки капітальних інвестицій за видами економічної діяльності на основі даних табл. 2.16. вказує на те, що у 85 разів більше вкладено у сферу адміністративно-допоміжного обслуговування, у 11 разів більше у транспорт-складське господарство, у 6 раз у сільське та рибне господарство, а в цілому за всіма видами економічної діяльності підприємств більше у 3,5 рази. Менше капітальних інвестицій направлено у фінансову та страхову діяльність, тимчасове розміщування й організацію харчування, надання інших видів послуг.

Слід відмітити також, що за аналізований період змінилась структура інвестиційного портфеля по секторах економіки, а саме найбільше зростання відбулось у таких сферах: адміністративного-допоміжного обслуговування; сільського та рибного господарств; оптово-роздрібної торгівлі; ремонту транспортних засобів; транспортно-складського господарства; державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування. На фоні нижчих темпів приросту обсягів інвестицій у промисловість суттєво зменшилась їх питома вага.

Вибір джерел фінансування капіталовкладень для підприємства потребують комплексного підходу. Тоді основною передумовою визначення оптимальної структури таких джерел може бути детальний аналіз: по-перше, можливого обсягу внутрішніх джерел фінансування капітальних вкладень; по-друге, можливого обсягу залучення додаткових коштів, пов'язаного з подорожчанням капітальних витрат[64].

Аналіз інвестицій в Хмельницькій області в розрізі активів на основі даних, наведених в табл. 2.17, вказує на валове зростання інвестування за всіма видами. Слід відмітити вдвічі швидші темпи росту інвестування в нематеріальні активи. Особливо виросли обсяги інвестування серед нематеріальних активів в сферу програмного забезпечення, баз даних авторські та суміжні права, патенти (ОПІВ) та програмне забезпечення, а з матеріальних на: транспортні засоби, обладнання, житлові будинки.

Найменше інвестицій залучено в інженерні споруди та довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва.

Динаміка капітальних інвестицій Хмельницької області за видами активів зведена в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Капітальні інвестиції за видами активів у Хмельницькій області, тис грн

	Роки								Відношення 2017р. до 2010р.,%
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього	2947584	3546804	3489339	3637605	4078277	6809321	9123259	10499875	в 3,56 р.
Інвестиції у матеріальні активи	2941337	3522464	3463892	3618481	4062248	6752840	9098046	10455536	в 3,55 р.
житлові будівлі	795730	623927	863354	1110643	1578646	3035187	3618909	2934024	в 3,69 р.
нежитлові будівлі	712024	647597	1019157	699351	620505	846396	862603	1593470	в 2,24 р.
інженерні споруди	653656	956353	351666	397623	344668	433392	804477	1029917	158
машини, обладнання та інвентар	589731	952609	894044	999286	1092647	1833025	2732887	3473322	в 5,89 р.
транспортні засоби	110164	232619	221826	246681	261474	419912	861197	1140405	в 10,35 р.
земля	6033	10968	4526	3390	13771	24682	14035	18842	в 3,12 р.
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	40239	59838	63335	87267	88238	77383	72710	101980	в 2,53 р.
інші матеріальні активи	33760	38553	45984	74240	62299	82863	131228	163576	в 4,85 р.
Інвестиції у нематеріальні активи	6247	24340	25447	19124	16029	56481	25213	44339	в 7,10 р.
з них:									
програмне забезпечення та бази даних	2327	3530	4189	7977	7560	48443	19113	16719	в 7,18 р.
Комерційні права	252	1505	3530	2723	5948	3125	1994	6292	в 25 р.

Джерело: побудовано автором на основі даних Головного управління статистики у Хмельницькій області

Такі зміни вказують на структурні зрушення в економіці, але потребують корегування по видах активів, особливо довгострокового користування, програмного забезпечення, комерціалізації ОПІВ для уникнення проблем у галузевому розвитку на перспективу.

На сьогодні існує досить широкий вибір можливих джерел фінансування інвестиційних ресурсів підприємства. Однак деякі з них мають багато вад. Обираючи шляхи залучення додаткових інвестицій, підприємство має обирати найоптимальніші, причому не лише ті, що мають більше переваг порівняно з іншими джерелами, а також є найдоцільнішими саме для конкретного підприємства з урахуванням його фінансового стану на сьогодні та прогнозований рівень розвитку на майбутнє [64].

Потрібно зауважити, що у базовому 2010 році основними джерелами інвестування виступали власні кошти підприємств, кошти населення на будівництво житла, кредитів банків та інших позик.

У звітному 2017 році інвестиції надходять у першу чергу з коштів місцевих бюджетів, власних коштів підприємств та організацій, коштів населення на будівництво житла та коштів державного бюджету, кредитів банків та інших позик.

Враховуючи факт, що сільське господарство є основою продовольчої безпеки країни, необхідно реалізувати відповідні вдосконалення на кожному рівні управління інвестиційною діяльністю. Фінансовий фактор інвестиційної привабливості як інноваційний – багатогранний.

Ще одним суттєвим чинником, який впливатиме на рейтинг України, є високий ризик оголошення дефолту. На інвестиційний процес істотно впливає стан ринку кредитного капіталу, тобто рівень розвитку кредитно-фінансової інфраструктури території. За два останні роки зовсім не надходять кошти від іноземних інвесторів.

Результати проведених розрахунків показують, що за аналізований період зросли обсяги інвестування за всіма джерелами, за виключенням інших джерел фінансування (табл. 2.18).

Таблиця 2.18

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування, тис грн

	Роки								Відношення 2017р. до 2010р.,%
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Усього	2947584	3546804	3489339	3637605	4078277	6809321	9123259	10499875	в 3,56 р.
у тому числі за рахунок									
коштів державного бюджету	94207	167089	78351	69074	36997	134495	326518	400668	в 4,25 р.
коштів місцевих бюджетів	138566	152090	158048	168909	204008	538244	726530	1031410	в 7,44 р.
власних коштів підприємств та організацій	1117398	1518313	2012807	1896342	1857843	2910695	4006544	5075809	в 4,54 р.
кредитів банків та інших позик	536245	995537	286087	362397	303835	217979	510239	1115968	в 2,08 р.
коштів іноземних інвесторів	247813	7348	4864	4966	3770	371	—	—	-
коштів населення на будівництво житла	591735	465788	667395	882020	1436094	2601821	3317822	2690497	в 4,55 р.
інших джерел фінансування	221620	240639	281787	253897	235730	405716	235606	185523	84

Джерело: побудовано автором на основі даних Головного управління статистики у Хмельницькій області

На прикладі ТОВ «Оболонь Агро» Чемеровецького району Хмельницької області проведено дослідження інвестиційної стратегії підприємства, розглянуто принципи та етапи розробки інвестиційної стратегії підприємства; зроблена оцінка існуючої інвестиційної стратегії на підприємстві; проведена діагностика внутрішніх можливостей бізнесу (бізнес-одиниць, стратегічних господарських підрозділів).

Характеристика інвестиційної діяльності включає визначення ефективності інвестування і конкурентоспроможності бізнесу; обґрунтування місії, цілі розвитку бізнесу; розкрито забезпечення взаємо-узгодженості фінансової інвестиційної стратегії з корпоративною на основі горизонтального

аналізу активів і пасивів, фінансових результатів і рівня рентабельності ТОВ «Оболонь-Агро» Чемеровецького району Хмельницької області.

Таблиця 2.19

Горизонтальний аналіз активів ТОВ «Оболонь-Агро» Чемеровецького району Хмельницької області, тис грн

С	2015	2016	2017	Відношенн я 2017 до 2015 рр. %	Абсолютне відхилення, +,-		Темп приросту %	
					2016 до 2015	2017 до 2016	2016 до 2015	2017 до 2016
Нематеріальні активи:								
Залишкова вартість:	0	0	0	0	0	0	0	0
Незавершене будівництво	1284	1592	0	0	308	-1592	23,99	-100
Основні засоби:								
- залишкова вартість	52480	73864	58819	112,08	21384	-15045	40,75	-20,37
- первісна вартість	96666	124790	109213	112,98	28124	-15577	29,09	-12,48
- знос	44186	50926	50394	114,05	6740	-532	15,25	-1,04
Довгострокові біологічні активи:	4860	6355	9250	190,33	1495	2895	30,76	45,55
Довгострокові фінансові інвестиції:								
- інші фінансові інвестиції	432	432	55	12,73	0	-377	0	-87,27
Необоротні активи	59056	82243	68124	115,35	23187	-14119	39,26	-17,17
Виробничі запаси	10060	14372	13051	129,73	4312	-1321	42,86	-9,19
Поточні біологічні активи	14526	25324	19117	131,60	10798	-6207	74,34	-24,51
Незавершене виробництво	21683	22919	27041	124,71	1236	4122	5,7	17,99
Готова продукція	25976	40694	38695	148,96	14718	-1999	56,66	-4,91
Товари	0	2	0	0	2	-2	0	-100
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:								
- чиста реалізаційна вартість	9748	10621	14811	151,93	873	4190	8,96	39,45
Дебіторська заборгованість за рахунками:								
- за бюджетом	13	0	0	0	-13	0	-100	0
- із внутрішніх розрахунків	48690	6914	0	0	-41776	-6914	-85,8	-100
Інша поточна дебіторська заборгованість	69	89	1349	в 195,5 р	20	1260	28,99	в 14,15 р
Поточні фінансові інвестиції	15	0	0	0	-15	0	-100	0
Грошові кошти та їх еквіваленти:								
- в національний валюті	111	2100	120	108,1	1989	-1980	в 17,91 р	-94,29
- у т.ч. в касі	3	23	12	в 4 р	20	-11	в 6,66 р	-47,83
Оборотні активи	130894	123035	114148	87,2	-7859	-8887	-6	-7,22
Баланс	189950	205278	182272	95,96	15328	-23006	8,07	-11,21

Джерело: складено автором відповідно до звітності підприємства

Аналізуючи дані таблиці 2.19, в результаті дослідження наявний результат. Нематеріальні активи підприємства мають нульові значення, це

свідчить що на підприємстві відсутні права на інтелектуальну власність. Незавершене будівництво згідно балансу у 2015 рік становить 1284 тис грн. На протязі 2016р. спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення незавершеного будівництва на 23.99% . А вже в 2017р. даний показник має нульове значення що свідчить про задання в експлуатацію майна або його продаж.

Позитивною тенденція спостерігається в довгострокових біологічних активах у 2015 році їх вартість складає 4860 тис грн. У 2016р. балансова вартість зросла 30.76 %. А в 2017 році приріст склав 45,55%. В загальному за аналізований період вартість збільшилась на 4390 тис грн.

Наступним показником є первісна вартість основних засобів яка у 2015 році складала 96666 тис грн. Розглянемо динаміку цього показника за проаналізовані роки а саме у 2016 році приріст склав 29,09 %., а вже в 2017р має місце зменшення на 12.48 % первісної вартості основних засобів порівняно з 2016 роком. В цілому первісна вартість основних засобів за два роки зросла на 12,98 % і становить 109213 тис грн.

Що стосується загальної залишкової вартості то у 2015 році вона склала 52480 тис. грн. В 2016 році залишкова вартість зросла 40.75 %. Дана тенденція означає що на підприємстві підвищується виробничий та продовольчий потенціал. В 2017р. ситуація протилежна про що свідчить зменшення вартості на 20,37 % порівняно з 2016р.. На дане скорочення вплинув в першу чергу знос основних засобів.

Згідно даних таблиці вкладення в інвестиційну нерухомість має нульові значення, так можна ствердити що аналізована організація не планує вкладати кошти в майно для подальшого надання в лізинг, оренди чи перепродажу, тому довготермінові вкладення не являються пріоритетними у фінансовій політиці підприємства.

В 2015 році загальна вартість необоротних активів складає 59056 тис. грн. В 2016 році відбувся ріст не оборотних активів на 39,26 %. В 2017р. спостерігається дещо інша тенденція прослідковується спад необоротних

активів на -17.17 %. Хоча в цілому за 2 роки вони зросли на 15,35 %. Дана тенденція свідчить про покращення майнового стану підприємства в цілому.

У оборотних активах в 2015 році сума виробничих запасів становила 10060 тис грн. Запаси зросли в 2016 р. на 42.86 %. Збільшення оборотних активів є важливим аспектом який покращує безперервність виробничого процесу і процесу реалізації та збуту продукції. Проте накопичення запасів може спричинити до нестачі оборотних коштів, що негативно впливає на ведення бізнесу та може спонукати до залучення додаткових коштів. В 2017р. запаси зменшились на 1321 що порівняно із 2016р. на 9.19 % менше. В цілому за аналізований період запаси зросли на 29,73 %

За період з 2015 по 2017рр. дебіторська заборгованість збільшилась на 5 063 тис грн що на 51,93 % більше ніж в 2015 році. Дана ситуація може негативно вплинути на бізнес процеси підприємства водночас спричиняє стимулювання збуту підприємства, проте процес збуту потребує додаткових витрат, що може спричинити до касових розривів, які непотрібно буде перекривати додатковими залученими коштами.

Потоки грошових коштів на рахунках є досить варіативні і насамперед залежать від специфіки діяльності підприємства, його внутрішніх бізнес процесів, тому будь які коливання є нормальними.

Оборотні активи підприємства в 2015-2017рр. скоротились на 16 746 тис грн, що на 12,8 % менші ніж у 2015р.

В 2016р. відбулося збільшення активів на 8.07% даний фактор позитивно впливає на підвищення потенціалу підприємства, адже збільшення активів пришвидшує генерацію прибутку. Проте вже в 2017 році даний показник скоротився на 11,21 % від 2016р.

Розглядаючи дані таблиці 2.21 яка дозволяє провести горизонтальний аналіз пасивів підприємства ТОВ «Оболонь-Агро» в Чемеровецького району Хмельницької області.

Що стосується статутного капіталу який складає 18001 тис грн в період з 2015р. по 2017р. приріст є досить не значним всього 0,01%.

В цілому зростання статутного капіталу діє як каталізатор що підвищує довіру як інвесторів так і кредиторів. Адже основною метою збільшення капіталу є мобілізація фінансових ресурсів для реалізації інвестиційних проектів а саме планів по модернізації існуючих потужностей, розширення виробництва чи переобладнання.

Додатковий вкладений капітал на протязі аналізованого періоду залишається незмінним і складає 1273 тис грн , це свідчить про те що підприємство йде на ризики не формуючи резервний капітал на випадок непередбачуваних обставин.

Згідно даних таблиці 2.20 вартість пасиву в кінці 2017року складає 18001 тис грн.

Що стосується не розподіленого прибутку значення якого поступово зростає і в 2017р. 145 658 тис грн що на 25,69 % більше порівняно із 2015 році сума не розподіленого прибутку становила 115879 тис грн. Дана тенденція свідчить про якісну та ефективну роботу менеджменту підприємства.

Аналізуючи динаміку довгострокових позикових коштів, ми бачимо тенденцію до зменшення позичкових коштів. В 2015р. сума кредитів становила 1083 тис грн а вже в 2016 році кредитний портфель став нульовим.

Подібна тенденція зберігається і в інших довгострокових зобов'язаннях. Відбувається поступове щорічне скорочення зобов'язань а в 2017р. показник досягає нульового значення. Тобто за період з 2015 по 2017р.р. скорочення на 2667 тис грн.

Відношення власного капіталу 2017 року до 2015р склало 122,03 % що в свою чергу свідчить про збільшення добробуту інвесторів, власників підприємства. Хоча розглядаючи щорічну динаміку то в 2016р. відбувся спад який складав 9,58 % проте за рахунок приросту в 2017р. на 34,96 % підприємство вийшло на позитивне значення даного показника. З метою додаткового аналізу пасивів підприємства розглянемо горизонтальний аналіз пасивів ТОВ «Оболонь-Агро» таблиця 2.20.

Таблиця 2.20

Горизонтальний аналіз пасивів підприємства, тис грн

Показники	2015	2016	2017	Відношення 2017 до 2015 рр. %	Абсолютне відхилення, +,-		Темп приросту %	
					2016 до 2015	2017 до 2016	2016 до 2015	2017 до 2016
Статутний капітал	18000	18001	18001	100,01	1	0	0,01	0
Додатковий вкладений капітал	1273	1273	1273	100	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	115879	102933	145658	125,69	-12946	42725	-11,17	41,51
I. Власний капітал	135152	122207	164932	122,03	-12945	42725	-9,58	34,96
Інші забезпечення	0	0	4806	x	0	4806	0	0
Довгострокові кредити банків	1083	0	0	x	-1083	0	-100	0
Інші довгострокові зобов'язання	2667	615	0	x	-2052	-615	-76,94	-100
III. Довгострокові зобов'язання	3750	615	4806	128,16	-3135	4191	-83,6	в 6,81 р
Короткострокові кредити банків	41790	41790	0	x	0	-41790	0	-100
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	4675	11695	4383	93,75	7020	-7312	150,16	-62,52
Поточні зобов'язання за розрахунками:								
- з бюджетом	704	6484	3384	в 4,8 р,	5780	-3100	в 8,21 р	-47,81
- зі страхування	565	324	603	106,72	-241	279	-42,65	86,11
- з оплати праці	1097	1171	2141	195,16	74	970	6,75	82,84
- із внутрішніх розрахунків	0	15000	0	0	15000	-15000	0	-100
Інші поточні зобов'язання	2217	5992	2023	91,24	3775	-3969	170,28	-66,24
IV. Поточні зобов'язання	51048	82456	12534	24,55	31408	-69922	61,53	-84,8
Баланс	189950	205278	182272	95,95	15328	-23006	8,07	-11,21

Джерело: складено автором відповідно до звітності підприємства

За рахунок змін вище перерахованих показників ми маємо постійні коливання довгострокових зобов'язань, хоч і відбулось погашення довгострокових кредитів та інших довгострокових зобов'язань загальний

показник зобов'язань зріс на 28.16 % за рахунок показника іншого забезпечення який в 2017р. зріс на 4806 тис грн.

Подібна тенденція зберігається і в короткостроковому кредитуванні. Сума зобов'язань в 2015 та 2016 роках складала 41 790 тис грн. а в 2017році відбулось повне погашення що свідчить про фінансову незалежність підприємства та відсутність потреби у додатковому фінансуванні.

Аналізуючи короткострокову кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги виявлена тенденція до її зменшення на 6,25%. Проте динаміка неоднорідна в 2016 році відбулось збільшення у 1,5 рази а в 2017 скоротилось на 65,52 %.

Що стосується інших поточних зобов'язань ситуація подібна в 2016р. відбулось збільшення а в 2017р. скорочення, в результаті за аналізований період скорочення інших зобов'язань склало 8, 76 %, і складає 2023 тис грн.

Дані тенденції ще раз підкреслюють що підприємство прагне скоротити свої зобов'язання. Проте виникають складнощі і підприємство ігнорує складання резервів яка дозволяє запланувати витрати та платежі в майбутньому. Як ми бачимо доходи майбутніх періодів залишаються на однорідному рівні, якими не користуються на протязі аналізованого періоду.

У 2015 році вартість пасивів на рівні 189950 тис грн. Вже в 2016р. відбувся приріст пасивів на 8.07%. Цей факт свідчить про збільшення загальної суми фінансових ресурсів підприємства, що використовується для операційної діяльності. Проте вже в 2017р. відбуваються зміни в результаті чого пасиви скоротились на 11.21 %.

Аналізуючи дані таблиці 2.22 яка характеризує горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати підприємства ТОВ «Оболонь-Агро» . За період з 2015 по 2017роки відбулося збільшення чистого доходу на 42,12 % даний приріс є позитивним явищем і дозволяє стверджувати що підприємство рухається по вірному вектору.

Важливим елементом при аналізі діяльності підприємства є звіт про фінансові результати. Розглянемо горизонтальний аналіз ТОВ «Оболонь-Агро» наведений у таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Горизонтальний аналіз звіту про фінансові результати підприємства, тис грн

Показники	2015	2016	2017	Відношення 2017 до 2015 рр. %	Абсолютне відхилення, +,-		Темпи приросту, %	
					2016 до 2015	2017 до 2016	2016 до 2015	2017 до 2016
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	216979	199644	308387	142,12	-17335	108743	-7,99	54,47
Собівартість реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	150268	164495	240831	160,27	14227	76336	9,47	46,41
Валовий прибуток(збиток)	66711	35149	67556	101,27	-31562	32407	-47,31	92,2
Інші операційні доходи	2511	1678	533	21,23	-833	-1145	-33,17	-68,24
Адміністративні витрати	6159	8246	8987	145,92	2087	741	33,89	8,99
Витрати на збут	2116	2114	3005	142,01	-2	891	-0,09	42,15
Інші операційні витрати	7412	6385	15503	в 2,1 р	-1027	9118	-13,86	142,8
Фінансові результати від операційної діяльності:	53535	20082	40614	75,86	-33453	20532	-62,49	102,24
Доход від участі в капіталі	0	0	0	х	0	0	0	0
Інші фінансові доходи	9	4	16	177,78	-5	12	-55,56	300
Інші доходи	20318	3889	11682	57,49	-16429	7793	-80,86	200,39
Фінансові витрати	13078	11758	9587	73,30	-1320	-2171	-10,09	-18,46
Втрати від участі в капіталі	0	0	0	х	0	0	0	0
Інші витрати	4	10163	0	х	10159	-10163	в 2539,75 р	-100
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	60780	20054	42725	70,29	-40726	22671	-67,01	113,05
Податок на прибуток від звичайної діяльності	0	0	0	х	0	0	0	0
Фінансові результати від звичайної діяльності:	0	0	0	х	0	0	0	0
Чистий прибуток(збиток)	60780	2054	42725	70,29	-58726	40671	-96,62	в 19,80 р

Джерело: складено автором відповідно до звітності підприємства

Проте при аналізі наступного показника а саме собівартості ми виявили більш швидкий темпи росту і в цілому збільшилась на 60,27 %. Що спричиняє додатковий тиск на підприємство. Проте слід зазначити що темпи росту собівартості в абсолютних значеннях значно нижчі ніж ріст чистого доходу. Що підкреслює грамотність фінансової політики підприємства, його керівництва та персоналу в цілому. Завдяки фінансовим рішенням підприємству вдається зберігати валовий прибуток на одному рівні.

Основними факторами які вплинули на валовий прибуток стало збільшення адміністративних витрат на 45,92%, витрат на збут 42,01 % та скорочення інших операційних доходів 78,77%. Особливими є витрати на збут їх збільшення є економічно доцільним та спонукає просування товару на ринки збуту.

Аналізуючи фінансовий результат від операційної діяльності виявлена тенденція до його скорочення в 2017 році на 24,14 % у порівнянні до 2015 року. Проте враховуючи постійне зростання витрат даний показник є на досить високому рівні. Окрім того враховуючи раптовий спад показника в 2016р. він збільшився у двічі в 2017р. порівняно із 2016 роком.

Фінансовий результат до оподаткування в 2017р. склав 42 725 тис грн. Даний показник є позитивним що засвідчує ефективність діяльності підприємства.

Значення чистого прибутку за період коливається в 2016 році був різкий спад але вже в 2017р. відбулося зростання у 20 разів. А саме значення чистого прибутку є позитивним, що дозволяє підприємству залучати нові інвестиції, та займати передові місця на ринку інвестиційної привабливості.

Динаміка показників рентабельності підприємства ТОВ «Оболонь-Агро» наведено в табл. 2.22 Показники рентабельності найчастіше використовують при проведенні оцінки діяльності підприємства, з метою виявлення його сильних та слабких сторін.

Дані табл. 2.22 показують коливання рентабельності активів в 2015 році на гривню активів отримано 64 копійки чистого прибутку 2016 році прибуток впав до критичної межі і склав 1,04 копійки в 2017 році відбулось незначне збільшення яке склало 22,05 копійки. Подібна ситуація в рентабельності власного капіталу та виробничих фондів, адже залежить в першу чергу від кінцевого результату, тобто прибутку підприємства. Дані показники є критично низькими і свідчать про не якісну роботу менеджменту та п-ва в цілому. Хоча і прослідковується тенденція щодо покращення показників у 2017р..

Таблиця 2.22

Динаміка показників рентабельності підприємства, %

Показники	2015	2016	2017	Відношення 2017 до 2015 рр. %	Абсолютне відхилення, +,-		Темп приросту, %	
					2016 до 2015	2017 до 2016	2016 до 2015	2017 до 2016
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	64	1,04	22,05	34,45	-62,96	21,01	-98,38	в 20,21 р
Рентабельність власного капіталу	89,94	1,6	29,76	33,08	-88,35	28,16	-98,23	в 17,64 р
Рентабельність виробничих фондів	144,33	2,1	40,68	28,18	-142,23	38,58	-98,54	в 18,34 р
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	26,93	12,42	18,02	66,91	-14,52	5,6	-53,9	45,11
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	24,67	10,06	13,17	53,38	-14,61	3,11	-59,23	30,93
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	28,01	1,03	13,85	49,45	-26,98	12,83	-96,33	в 12,46 р
Коефіцієнт реінвестування	1,91	-6,3	1	52,35	-8,21	7,3	в -4,30 р	-115,87
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,86	-0,11	0,26	30,23	-0,96	0,36	-112,36	в -3,44р
Період окупності капіталу, рік	1,56	96,21	4,54	в 2,91 р	94,65	-91,67	в 60,56 р	-95,29
Період окупності власного капіталу	1,11	62,65	3,36	в 3,02 р	61,54	-59,29	в 55,34 р	-94,64

Джерело: складено автором відповідно до звітності підприємства

Важливим показником який дозволяє встановити суму прибутку від виручки за одиницю реалізованої продукції в певний період. Ціль розрахунку відкинути від кінцевого результату витратні матеріали(податки, собівартість, інші додаткові витрати). В 2015р. даний показник склав 26,93%, 2016р. 12,42 %, а в 2017р., 18% тобто на 1ну гривню реалізації припадає 18 копійок прибутку.

Відношення виручки підприємства до його прибутку достовірно описує рентабельність реалізованої продукції. Як правило, підприємство, де менеджмент працює на високому рівні, мають більш високі доходи, оскільки вони краще розпоряджаються доступними ресурсами. В 2015 році кожна отримана гривня виручки дозволила отримати 0.28 грн чистого прибутку. В

2016 році рентабельність продажів по прибутку від реалізації становить 1.03 %. На кінець 2017 року значення показника становило 13.85 %.

Результатом діяльності підприємства є чистий прибуток, що безпосередньо належить власникам, які приймають рішення по його подальшій долі. Є декілька варіантів реалізувати чистий прибуток: розподілити до резервного чи статутного фонду, або не розподілений, з метою подальшого збільшення активів або виплати дивідендів власникам. З даних таблиці випливає що власниками були залучені додаткові інвестиції які бо значення показника коливаються від -6,3 до 1,91.

Збільшення власного капіталу за рахунок чистого прибутку розраховує коефіцієнт стійкості економічного зростання. Даний показник коливається від мінус 10 до плюс 85% що стверджує про постійні зміни у фінансовій структурі підприємства.

Наступним важливим показником є період окупності капіталу. З даних таблиці 2.22. найкращий показник у 2015р. окупність склала 1.56 роки найгірший у 2016р. 96.21 роки, а за даними 2017р окупність складає 4.54 роки. Значення показника є досить варіативним і залежить від ефективності діяльності підприємства в конкретному аналізованому періоді.

Ще одним важливим показником який характеризує ефективність інвестування є період окупності власного капіталу. Що стосується ТОВ «Оболонь-Агро» найкраща динаміка спостерігалась у 2015р. при умові подібних показників у майбутньому власний капітал окупився б за 1,1 рік, проте вже в 2016 році ситуація значно погіршилась і термін окупності збільшився до 62.65 роки, а за даними 2017р. окупність склала 61.54р.

Додатково розглянемо динаміку рентабельності ТОВ «Оболонь-Агро» за зарубіжними показниками діяльності підприємства, які наведені у табл. 2.23. Головною відмінністю систем є спосіб відображення показників рентабельності та доходів у фінансовій звітності, а саме відсутність деяких показників в українській системі, тому деякі дані мають приблизні значення.

Детальніше розглянемо дані наведені в табл. 2.23. Визначено що ЕВІАТ це показник прибутку без сплати податків та відсотків. За період скорочення показника досягло 29,17 %. Слід зазначити що показник NOPAT еквівалентний ЕВІАТ.

Таблиця 2.23

Динаміка показників рентабельності ТОВ «Оболонь-Агро» (зарубіжна система показників)

Показники	2015	2016	2017	Відношення 2017 до 2015 рр. %
EBIT (Earnings Before Interest and Taxes), тис грн	73858	13812	52312	70,83
EBITDA (Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation, and Amortization), тис грн	80200	20637	59977	74,78
EBIAT (Earnings Before Interest After Tax), тис грн	73858	13812	52312	70,83
NOPAT (Net Operating Profit After Tax), тис грн	60780	2054	42725	70,29
ROA (Return On Assets), %	77,77	6,99	27	34,72
ROE (Return On Equity), %	89,94	1,6	29,76	33,09
ROS (Return On Sales; Net Profit Margin), %	34,04	6,92	16,96	49,82
GPM(Gross profit margin), %	30,75	33,41	21,63	70,34
OPM (Operating margin), %	24,67	10,06	13,17	53,38
RCA (Return on current assets), %	92,87	1,62	36,03	38,80
RFA (Return on fixed assets), %	205,84	2,91	56,83	27,61
ROTA, %	250,13	19,55	69,58	27,82

Джерело: розраховано автором відповідно до звітності підприємства

Рентабельність пасивів або ROA це відношення ЕВІАТ до річної суми активів(пасивів) компанії. В 2015р. даний показник найвищий і складає 77,77 %, вже до кінця 2017р. цей показник зменшився на 65,28 % і складає 27%. Даний показник характеризує отриманий підприємством прибуток від одиниці власних коштів.

Показник ROE за системою світового бізнес-планування використовується як один із основних показників ефективності бізнес-

планування та характеризує віддачу прибутку від вкладеного капіталу. За аналізований період відбулось зменшення показника на 65,28%.

Відношення ЕВІТ до чистої виручки отриманої від продажу товарів характеризує показник. Даний показник має наступну динаміку: в 2015 році 34,04 %; 2016 році 6,92 %, а в 2017 році значення показника 16,96 %.

Що стосується показника GPM який аналізує відсоток загального прибутку в валовій сумі продажів тобто це співвідношення валового прибутку до виручки компанії.

Співвідношення чистого прибутку до оборотних активів - RCA. Згідно даних таблиці значення показник значно скоротилось якщо в 2015 році складало 92.87 % то в кінці 2017р. його значення склало 36.03 %.

RFA обчислюється відношення чистого прибутку до суми необоротних активів. Прослідковується щодо зменшення даного показника який в 2015р. склав 205,84% а в 2017р. скоротився до 56.83 %.

Відношення ЕВІТ до суми активів за міжнародною системою показників визначають як ROTA, що характеризує можливість активів формувати прибуток до оподаткування та оплати відсотків. Згідно даних таблиці в 2015 році значення показника склало 250,13 %, в 2016 році — 19,55 %, а в 2017 — 69,58 %.

З метою проведення факторного аналізу рентабельності підприємства ТОВ «Оболонь-Агро» табл. 2.24 необхідно провести додаткові розрахунки, а саме прорахувати коефіцієнт співвідношення витрат 2017 до 2016р.р., який складає $277913/203161=1,37$, та 2017 до 2015р.р. року який відповідно склав $277913/179037=1,55$.

Як результат зміна прибутку за рахунок зміни витрат в 2017 до 2016 року склав $2054 * (277913/203161 - 1) = 755.76$. Зміна прибутку за рахунок зміни витрат в 2017 до 2015 року становить $60780 * (277913/179037 - 1) = 33566.71$ Коефіцієнт співвідношення доходу 2017 до 2016 року становить $320618/205215=1.56$ Коефіцієнт співвідношення доходу 2017 до 2015 року становить $320618/239817=1.34$

Таблиця 2.24

Факторний аналіз рентабельності

Показники	2015	2016	2017	Відносне відхилення, %	
				2016 до 2015	2017 до 2016
Доходи, тис грн.	239817	205215	320618	-14.43	56.24
Витрати, тис грн.	179037	203161	277913	13.47	36.79
Прибуток, тис грн.	60780	2054	42725	-96.62	1980.09
Витрати на 1 грн. доходу	0.75	0.99	0.87	32.61	-12.44
Показники	2017 до 2016		2017 до 2015		
Коефіцієнт співвідношення витрат	1.37		1.55		
Зміна прибутку за рахунок зміни витрат, тис грн.	755.76		33566.71		
Коефіцієнт співвідношення доходу	1.56		1.34		
Зміна прибутку за рахунок зміни доходу, тис грн.	399.31		-13088.24		
Зміна прибутку за рахунок витрат на 1 грн. доходу, тис.грн.	39495.93		-38553		
Загальна сума впливу на зміну прибутку, тис грн.	40651		-18075		

Джерело: розраховано автором відповідно до звітності підприємства

Відповідно зміна прибутку за рахунок зміни доходу 2017 до 2016 року становить $2054 * (320618 / 205215 - 277913 / 203161) = 399.31$. Зміна прибутку за рахунок зміни доходу 2017 до 2015 року становить $60780 * (320618 / 239817 - 277913 / 179037) = -13088.24$. Зміна прибутку за рахунок витрат на 1 грн. доходу 2017 до 2015 складає $320618 * (179037 / 239817 - 277913 / 320618) = -38553$. Загальна сума впливу на зміну прибутку 2017 до 2016 складає $755.76 + 399.31 + 39495.93 = 40651$. Загальна сума впливу на зміну прибутку 2017 до 2015 складає $33566.71 + -13088.24 + -38553.47 = -18075$

Тягар відсотків:

2015 рік: $60780 / (13078 + 60780) = 0.82$

2016 рік: $20054 / (11758 + 20054) = 0.63$

2017 рік: $42725 / (9587 + 42725) = 0.82$

Операційна рентабельність:

2015 рік: $(13078 + 60780) / 216979 = 0.34$

2016 рік: $(11758 + 20054) / 199644 = 0.16$

2017 рік: $(9587 + 42725) / 308387 = 0.17$

Таблиця 2.25

П'ятифакторна модель рентабельності

Показники	2015	2016	2017	Відносне відхилення, %	
				2016 до 2015	2017 до 2016
Чистий прибуток, ПІ, тис.грн.	607 80	205 4	427 25	- 96.62	198 0.09
Акціонерний капітал підприємства, СЕ, тис.грн.	180 00	180 01	180 01	0. 01	0
Прибуток до сплати податків, ЕВТ, тис.грн.	607 80	200 54	427 25	- 67.01	113. 05
Прибуток до сплати відсотків і податків, ЕВІТ, тис.грн.	738 58	318 12	523 12	- 56.93	64.4 4
Чистий обсяг реалізації, NS, тис.грн.	216 979	199 644	308 387	- 7.99	54.4 7
Сумарні активи підприємства, ТА, тис.грн.	189 950	205 278	182 272	8. 07	- 11.21

Джерело: розраховано автором відповідно до звітності підприємства

Податковий тягар: 2015 рік: $60780 / 60780 = 1$

2016 рік: $2054 / 20054 = 0.1$

2017 рік: $42725 / 42725 = 1$

Оборотність активів:

2015 рік: 2.28; 2016 рік: 1.01; 2017 рік: 1.59

Коефіцієнт фінансового важеля або мультиплікатор капіталу:

2015 рік: $189950 / 18000 = 10.55$; 2016 рік: $205278 / 18001 = 11.4$;

2017 рік: $182272 / 18001 = 10.13$

Тягар відсотків:

2015 рік: $60780 / (13078 + 60780) = 0.82$

2016 рік: $20054 / (11758 + 20054) = 0.63$

2017 рік: $42725 / (9587 + 42725) = 0.82$

Операційна рентабельність:

2015 рік: $(13078 + 60780) / 216979 = 0.34$

2016 рік: $(11758 + 20054) / 199644 = 0.16$

2017 рік: $(9587 + 42725) / 308387 = 0.17$

Таблиця 2.26

Мультиплікатор капіталу

	2015	2016	2017
Показники			
Податковий тягар	1	0.1	1
Тягар відсотків	0.82	0.63	0.82
Операційна рентабельність	0.34	0.16	0.17
Оборотність активів	2.28	1.01	1.59
Коефіцієнт фінансового важеля або мультиплікатор капіталу	10.55	11.4	10.13
Коефіцієнт прибутковості акціонерного капіталу, ROA	6.75	0.12	2.23

Джерело: розраховано автором відповідно до звітності підприємства

Коефіцієнт прибутковості акціонерного капіталу, ROE:

2015 рік: $1 * 0.82 * 0.34 * 2.28 * 10.55 = 6.75$

2016 рік: $0.1 * 0.63 * 0.16 * 1.01 * 11.4 = 0.12$

2017 рік: $1 * 0.82 * 0.17 * 1.59 * 10.13 = 2.23$

Таблиця 2.27

Показники прибутковості акціонерного капіталу

	2016	2017
Показники		
Податковий тягар	-6.06	1.04
Тягар відсотків	-0.16	0.34
Операційна рентабельність	-0.28	0.1
Оборотність активів	-0.14	0.92
Коефіцієнт фінансового важеля або мультиплікатор капіталу	0.01	-0.28
Коефіцієнт прибутковості акціонерного капіталу, ROE	0	-0.01

Джерело: розраховано автором відповідно до звітності підприємства

За рахунок податкового тягар в 2016 році ROE змінився на $(0.1 * 0.82 * 0.34 * 2.28 * 10.55 - 1 * 0.82 * 0.34 * 2.28 * 10.55) = -6.06$ За рахунок податкового тягар в 2017 році ROE змінився на $1.04 = (1 * 0.63 * 0.16 * 1.01 * 11.4 - 0.1 * 0.63 * 0.16 * 1.01 * 11.4)$ За рахунок тягара відсотків в 2016 році ROE змінився

на $(0.1*0.63*0.34*2.28*10.55-0.1*0.82*0.34*2.28*10.55) = -0.16$. За рахунок тягара відсотків в 2017 році ROE змінився на $1*0.82*0.16*1.01*11.4-1*0.63*0.16*1.01*11.4) = 0.34$ За рахунок операційної рентабельності в 2016 році ROE змінився на $(0.1*0.63*0.16*2.28*10.55-0.1*0.63*0.34*2.28*10.55) = -0.28$. За рахунок операційної рентабельності в 2017 році ROE змінився на $(1*0.82*0.17*1.01*11.4-1*0.82*0.16*1.01*11.4) = 0.1$. За рахунок оборотності активів в 2016 році ROE змінився на $(0.1*0.63*0.16*1.01*10.55-0.1*0.63*0.16*2.28*10.55) = -0.14$ За рахунок оборотності активів в 2017 році ROE змінився на $(1*0.82*0.17*1.59*11.4-1*0.82*0.17*1.01*11.4) = 0.92$ За рахунок фінансового важеля в 2016 році ROE змінився на $(0.1*0.63*0.16*1.01*11.4-0.1*0.63*0.16*1.01*10.55) = 0.01$ За рахунок фінансового важеля в 2017 році ROE змінився на $(1*0.82*0.17*1.59*10.13-1*0.82*0.17*1.59*11.4) = -0.28$. Коефіцієнт прибутковості акціонерного капіталу в 2016 році змінився на $(-6.06*-0.16*-0.28*-0.14*0.01) = 0$ Коефіцієнт прибутковості акціонерного капіталу в 2017 році змінився на $(1.04*0.34*0.1*0.92*-0.28) = -0.01$

На рівні суб'єкта господарювання необхідно проводити та аналізувати результати SWOT-аналізу інвестиційної привабливості підприємства; формувати інвестиційну політику з урахуванням ключових проблемних питань та ризиків, характерних для інвестиційної діяльності; впроваджувати інноваційні інструменти управління тощо.

Обираючи шляхи залучення додаткових інвестицій, підприємство має обирати найоптимальніші, причому не лише ті, що мають більше переваг порівняно з іншими джерелами, а також є найдоцільнішими саме для конкретного підприємства з урахуванням його фінансового стану на сьогодні та прогнозованого рівня розвитку на майбутнє.

На регіональному рівні потрібно покращити інфраструктуру сільських територій; удосконалити інструменти координації агропромислових підприємств з потенційними інвесторами; створити умови для формування сприятливого інвестиційного клімату; здійснити заходи щодо усунення

чинників на регіональному рівні, що знижують інвестиційну активність; створити регіональний центр консультування інвесторів, зацікавлених осіб в інвестиційному процесі; сприяти співпраці бізнесу з науковими установами.

На макрорівні: найприйнятнішим для підприємства є комплексний підхід до вибору джерел фінансування капітальних вкладень. Основною передумовою визначення оптимальної структури таких джерел може бути детальний аналіз можливого обсягу внутрішніх джерел фінансування капітальних вкладень та можливого обсягу залучення додаткових коштів, пов'язаного з подорожчанням капітальних витрат.

На державному рівні необхідно вдосконалити законодавчо-нормативну базу інвестиційної діяльності; впровадити ряд новацій, спрямованих на підтримку підприємств, які самофінансують інвестиційні процеси; змодельовати фундаментальну основу інформаційного супроводу інвестиційних процесів; розробити та впровадити дієві заходи з метою зниження ризиків, які характерні для інвестиційної діяльності України.

Структурні зрушення в економіці, але потребують корегування по видах активів, особливо довгострокового користування, програмного забезпечення, комерціалізації ОПВ для уникнення проблем у галузевому розвитку на перспективу. Сільське господарство – важлива складова економіки країни. На сьогодні підприємства даної галузі відчують нестачу власних фінансових ресурсів для оновлення довгострокових біологічних активів рослинництва та тваринництва, матеріально-технічного забезпечення. Одним із напрямків переоснащення суб'єктів господарювання аграрної сфери є інвестиційна діяльність. Дія негативних чинників в політико-економічному соціумі країни призводить до утворення ризиків для інвестиційної діяльності. Відповідно, в умовах державного та регіонального дефіцитів фінансових ресурсів аграрні підприємства самофінансують капітальні інвестиції. Тому з метою підвищення інвестиційної привабливості та вдосконалення інвестиційної політики в країні необхідно впровадити відповідні вдосконалення на рівні держави, регіону та підприємства.

На рівні держави сформувати сприятливий інвестиційний клімат в АПК у напрямі переорієнтації її на повне забезпечення інвестиційних потреб агропромислових підприємств. Стимулювати інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання, в тому числі шляхом розширення можливостей отримання підприємствами гарантій уряду на здійснення інвестиційних проектів. На регіональному рівні підвищити рівень розвитку кредитно-фінансової інфраструктури території та співпраці зацікавлених осіб.

Посилити роль інвестиційної підтримки агропромислових товаровиробників та вдосконалити її механізми шляхом тісної співпраці банків та інших фінансово-кредитних установ, місцевих органів виконавчої влади з об'єднаннями підприємців та окремими керівниками суб'єктів господарської діяльності, що значно покращить умови залучення зовнішніх інвестицій у виробництво, а також у розвиток сільських територій; визначення переліку пріоритетних галузей, виробництв та підприємств, яким надаватиметься пільговий режим оподаткування. Реформувати амортизаційну систему в інвестиційному напрямі шляхом стимулювання використання амортизаційного фонду підприємства за призначенням та вдосконалення методики нарахування амортизації.

Запровадити жорсткий контроль за виконанням інвестиційних договорів з боку підприємств та державних органів влади з метою недопущення випадків необґрунтованого виділення й нецільового використання коштів. З боку агропромислових підприємств слід активніше входити в інвестиційне середовище, брати участь в інвестиційних форумах та пропонувати свої інвестиційні проекти, підвищувати ефективність діяльності й рентабельності для формування привабливого інвестиційного іміджу, здійснювати оптимальний розподіл вільних фінансових ресурсів між сферами діяльності, а також проводити моніторинг інвестиційних об'єктів і правильно визначати ефект від здійснення інвестицій.

Подальшого опрацювання потребує механізм інвестиційного забезпечення, обґрунтування перспективних джерел та формування моделей

розвитку інвестиційної діяльності та привабливості агропромислових підприємств різних організаційно-правових форм та підвищення ефективності інвестування; підтримання та стимулювання загального економічного зростання, екологічної та продовольчої безпеки, зниження рівня бідності.

2.3 Оцінка інвестиційної привабливості та ефективності інвестування і кредитування агропромислових підприємств

Головним елементом сильного економічного середовища має стати розвиток кредитної діяльності банків, що впливає на забезпечення незалежності держави та реалізацію національних інтересів в умовах глобалізації. Однак низка питань, пов'язаних із банківським кредитуванням потребує більш ґрунтовного дослідження з врахуванням тенденцій розвитку економіки. Так активізація банківського кредитування в Україні викликає необхідність розширення асортименту кредитних продуктів, запровадження нових технологій обслуговування клієнтів, освоєння нових ринків збуту банківських послуг, можлива лише за умови глибокого вивчення практичних аспектів державної підтримки та розробки кредитної стратегії банку.

Разом з тим, незважаючи на численні наукові здобутки та накопичений практичний досвід щодо розвитку банківського кредитування, залишається ряд недостатньо досліджених питань, які потребують додаткового вивчення та аналізу. Зокрема, відсутній механізм підвищення доступності банківського кредитування; потребують подальшого вивчення питання формалізації впливу банківського кредитування на розвиток економіки та банківської системи; з розвитком суспільно-економічних відносин та поглибленням глобалізації виникає необхідність визначення напрямів активізації банківського кредитування для реалізації Стратегії держави у банківському секторі яка базується на цілях економічного зростання.

Проаналізуємо обсяги надання банками кредитних ресурсів в економіку України на основі даних таблиці 2.28

Таблиця 2.28

Кредити, надані резидентам банками України у розрізі видів валют і строків погашення за 2010-2018 рр., млн грн

Період	Усього	у тому числі за строками			у тому числі							
					у національній валюті				в іноземній валюті			
					усього	у тому числі за строками			усього	у тому числі за строками		
		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
2010	732 823	242 772	275 605	214 446	395 504	173 845	171 949	49 709	337 319	68 927	103 655	164 737
2011	801 809	297 422	301 002	203 385	478 596	218 240	200 142	60 214	323 213	79 182	100 860	143 171
2012	815142	344237	294511	176394	515580	255556	194559	65465	299562	88681	99952	110929
2013	910782	426082	310739	173961	602776	325299	203671	73805	308006	100783	107068	100156
2014	1020667	413045	390343	217280	547987	264828	210789	72370	472680	148217	179554	144909
2015	981627	437977	329593	214057	433826	214908	147287	71631	547802	223070	182306	142426
2016	998682	350475	389798	258409	504999	163398	224595	117005	493683	187076	165203	141404
2017	1016657	405718	342147	268792	570627	285338	178959	106330	446031	120380	163188	162462
2018	1 073 131	491 942	336 898	244 290	613 994	351 867	163 770	98 357	459 137	140 075	173 129	145 933
Структура кредитування у 2018р.,%	100	45,84	31,39	22,76	57,21	32,78	15,26	9,16	42,7	13,05	16,13	13,6
Відношення 2018р. до 2010р.,%	146,44	202,64	122,24	113,92	155,24	202,40	95,24	197,87	136,11	203,22	167,02	88,59

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики

Як видно з даних табл. 2.28 протягом аналізованого періоду спостерігається суттєве зростання питомої ваги короткострокових кредитів, якщо станом на кінець 2010 року питома вага кредитів на термін до одного року становила 33,1% від сукупного кредитного портфеля банків, то у 2018р зросла до 45,84%, що вказує на нестачу коштів для операційної діяльності підприємств. Питома вага кредитів в іноземній валюті в кредитному портфелі банків дещо зменшилась, але залишається високою 42,7% , що свідчить про

високий рівень доларизації економіки та потенційні курсові ризики для банків та позичальників.

З метою визначення ролі банківського кредитування у забезпеченні відтворювального процесу розглянемо поточний стан вітчизняної системи банківського інвестиційного кредитування. Потенціал зростання обсягів банківського кредитування тісно пов'язаний з поточним станом реального сектору економіки і провідними тенденціями його розвитку протягом останнього періоду.

За аналізований період можна виділити наступні тенденції банківського кредитування: починаючи з 2010 року до 2014 року спостерігаємо зростання обсягів кредитування, у 2015-2016 роках зниження, а у 2018 році повернення до рівня 2014р., тобто реально підтверджує стагнацію кредитного ринку практично за останні п'ять років.

В загальному сукупний кредитний портфель практично залишився без змін, а кредитний портфель суб'єктів господарювання знизився, спостерігаються такі явища, як розвиток небанківського кредитування та перетікання капіталу на нерегульовані ринки. Це не лише стримує активізацію кредитування, а й створює додаткові ризики для фінансової стабільності та грошово-кредитної політики.

Відновлення економіки вимагає повноцінного забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання. Основними джерелами підтримки суб'єктів господарювання виступають кредитні ресурси вітчизняних банків та закордонні інвестиції і запозичення. І коли великі суб'єкти господарювання намагаються залучити кошти за кордоном, у тому числі на іноземних фондових майданчиках, то малий та середній бізнес змушений орієнтуватися в першу чергу на свої сили.

Банківські установи продовжують достатньо обережно ставитися до активізації нарощування кредитування. Обсяги коштів на коррахунках в банках, які у поточному році коливаються переважно в межах 35-58 млрд гривень, свідчать про наявність потенційних можливостей до кредитування. Це пов'язано, насамперед, з: високими ризиками кредитування, що в першу чергу визначається

недостатністю платоспроможних позичальників; альтернативністю, якою користуються банки, і яка стосується можливості купівлі депозитних сертифікатів НБУ та вкладення коштів в державні цінні папери, що за своєю суттю вважаються безризиковими; невідповідністю між строками, на які залучаються депозити та потребами у довгострокових кредитах; недосконалою системою захисту прав кредиторів та «непередбачуваністю» рішень судових органів тощо.

Сьогодні дедалі більше загострюються питання зменшення реальної вартості проблемних активів, юридичних аспектів реалізації заставного майна, розробки механізму державних аукціонів щодо викупу майна, яке перебуває у заставі, співпраці банків з колекторськими агентствами та компаніями з управління проблемними кредитами. Незалежно від моделі продажу проблемних активів, які можуть бути обрані менеджментом банків, залишаються актуальними гострі питання, які потребують нагального вирішення, зокрема - створення й реалізації механізму фінансування викупу проблемних активів шляхом поєднання інтересів усіх зацікавлених сторін та розроблення відповідного нормативно-правового забезпечення здійснення таких операцій.

Іншим проблемним питанням, вже для позичальників, під час отримання кредитів виступають досить високі відсоткові ставки за кредитами. Хоча середньозважені ставки за новими кредитами в національній валюті сектору нефінансових корпорацій у вересні 2017 року становили лише 14,5 % та в іноземній – 7,1 %, доступ до кредитів мають не всі потенційні позичальники, оскільки відсоткові ставки визначаються банками індивідуально щодо кожного позичальника. Наприклад, підприємствам у сфері сільського господарства кредити в національній валюті надавались під 17,8% річних, добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 20,7 % річних, транспорту – 14,1 % річних, переробної промисловості – 14,0 %, оптової і роздрібної торгівлі - 14,4% річних. Тобто банки можуть надавати преференції щодо кредитування конкретних позичальників, розраховуючи на власні кредитні можливості та ураховуючи фінансовий стан позичальника.

Крім того, останнім часом активізувалося кредитування небанківськими фінансовими установами. І хоча це кредитування стосується переважно фізичних осіб – певна частка «клієнтури» банками втрачається. Наприклад, за даними Нацкомфінпослуг, наприкінці I півріччя 2017 року, залишок заборгованості за кредитами кредитних спілок становили 1,87 млрд грн., обсяг виданих кредитів кредитними установами-юридичними особами публічного права – 8,76 млрд грн., ломбардами – 8,38 млрд гривень.

Слід відмітити, що суб'єкти господарювання мають можливість отримати кредит на унікальних умовах на придбання сільськогосподарської техніки, транспортних засобів та обладнання, устаткування, що вироблені у Республіці Білорусь (далі – Товари) та реалізуються на території України, відповідно до умов договору про співпрацю, укладеного між державними банками та урядом Республіки Білорусь.

Процентна ставка від 9,5% річних у гривні (незалежно від строку кредитування) після отримання позичальником компенсації частини процентної ставки за кредитом від Уряду Республіки Білорусь.

Позичальники мають можливість отримати від уряду Республіки Білорусь компенсацію частини процентної ставки за кредитом, у розмірі 2/3 облікової ставки НБУ, але не більше 8% річних. На сьогодні облікова ставка НБУ становить 17% річних.

Остання вибірка кредитних коштів повинна бути здійснена не пізніше 31 грудня 2018 року

Компенсація частини процентів за наданими кредитами надається наступним чином:

- з позичальником укладається кредитний договір, що передбачає щомісячне нарахування та сплату процентів за користування кредитом за ставкою, встановленою згідно з нормативними документами Банку про встановлення процентних ставок за окремими активними операціями Банку;

- при надходженні Компенсації в доларах США Банк згідно з умовами чинного законодавства здійснює обов'язковий продаж валюти на МВРУ;

- отримана Компенсація (у гривнях) / отримана частина грошових коштів у гривнях внаслідок обов'язкового продажу валюти на МВРУ згідно з чинним законодавством та частина грошових коштів у іноземній валюті, що не підлягає обов'язковому продажу, зараховується на поточний рахунок позичальника Головного банку /філії, зазначений у кредитному договорі як «Спеціальний поточний рахунок».

Договір супроводжує Управління зовнішніх запозичень та з приводу трактування умов Договору означений підрозділ надає відповідні консультації.

Перевірка цільового використання кредиту здійснюється на підставі наданих позичальником належним чином засвідчених копій первинних документів, що підтверджують факт придбання об'єкта кредитування (акт прийому-передачі, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу або технічний паспорт тощо), додатково для юридичних осіб – довідки про врахування на балансі підприємства об'єкта кредитування із зазначенням його балансової вартості.

Придбання нових товарів, які вироблені у Республіці Білорусь та реалізуються на території України, згідно з Переліком організацій та товарів, що виробляються в Республіці Білорусь, на придбання яких видаються кредити.

Розглядаючи підтримку сільгосп-товаровиробників слід згадати про Часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва.

Часткову компенсацію у розмірі 40 відсотків вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва фермерські господарства можуть отримати на безповоротній основі через

державний банк, при цьому заявки та підтвердні документи подаються за двома програмами.

Рекомендації за напрямом та корисна інформація:

Компенсація техніки та обладнання у розмірі 25 відсотків вартості техніки та обладнання надається за рахунок бюджетної програми КПКВК 2801580 “Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників” за напрямом “Часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва”.

Компенсація техніки та обладнання у розмірі 15 відсотків вартості – за рахунок бюджетної програми КПКВК 2801230 “Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств”.

Процедура та вимоги щодо отримання державної допомоги на закупівлю техніки та обладнання фермерським господарствам визначені Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 130.

Для отримання часткової компенсації необхідно:

Крок 1. Вибрати постачальника техніки чи обладнання, згідно з Переліком вітчизняної техніки та обладнання для агропромислового комплексу, вартість яких частково компенсується за рахунок коштів державного бюджету, з яким можна ознайомитись на офіційному сайті Мінагрополітики за посиланням.

Крок 2. Закупити техніку чи обладнання вітчизняного виробництва

Крок 3. Подати до державного банку заявки за двома програмами та підтвердні документи:

- копію статуту фермерського господарства (для юридичної особи) або копія договору про створення сімейного фермерського господарства (для фермерських господарств, що створені без набуття статусу юридичної особи);
- документи, що підтверджують право власності та/або користування

земельною ділянкою;

- копію фінансового документа, що підтверджує чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік;

- довідку, чинну на дату подання заявки, про відсутність заборгованості з податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на органи доходів і зборів, - у паперовому вигляді або сформовану в електронному вигляді в електронному кабінеті платника податків на офіційному веб-сайті ДФС;

- згоду одержувача щодо надання Мінагрополітики інформації про нього, яка становить банківську таємницю або містить персональні дані, за формою, визначеною державним банком;

- довідку державного реєстратора про те, що господарство: не має порушеної справи про банкрутство; не перебуває на стадії ліквідації та його не визнано банкрутом;

- копію платіжного доручення, що підтверджує оплату через державний банк;

- акт приймання-передачі техніки та обладнання.

Крок 4. Отримати компенсацію на рахунок в державному банку

Процедура та вимоги щодо отримання державної допомоги на закупівлю техніки та обладнання фермерським господарствам визначені Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 130

Згідно даної Урядової програми на 2018 рік передбачено 945 млн. грн. у рамках держбюджету для підтримки агровиробників, в тому числі компенсація надаватиметься і за техніку та обладнання, яка буде придбаватися в кредит та прийматися при цьому в заставу.

Згідно даних Додатку Б який характеризує рівень бюджетних відшкодувань по регіонах України.

Згідно даної Урядової програми на 2018 рік передбачено 945 млн. грн. у рамках держбюджету для підтримки агровиробників, в тому числі компенсація надаватиметься і за техніку та обладнання, яка буде придбаватися в кредит та прийматися при цьому в заставу.

Розглянемо порядок виплати часткової компенсації вартості техніки та обладнання:

1. Банк надає Мінагрополітики інформацію щодо суми коштів, що підлягає частковій компенсації.

2. Мінагрополітики формує реєстр сільгосптоваровиробників, які придбали техніку та обладнання і претендують на отримання часткової компенсації.

3. На підставі реєстру та у межах відкритих асигнувань протягом місяця Мінагрополітики перераховує кошти Банку.

4. Банк протягом одного операційного дня перераховує кошти на поточні рахунки учасникам програми.

Тобто, відновлення процесів кредитування за прийнятними відсотковими ставками потребує комплексного врегулювання і стосується як необхідності підтримки реального сектора економіки з боку держави, так і стимулювання банків до надання кредитів. В цьому напрямку дієвими можуть бути наступні кроки:

1. «Контрольована емісія» або підтримка довгострокової ліквідності.
2. Захист прав кредиторів.
3. Позасудове врегулювання спорів.
4. Реформування системи бюро кредитних історій.
5. Удосконалення механізмів банкрутства.
6. Державна підтримка кредитування.
7. Визначення Стратегії розвитку державних банків.
8. Удосконалення роботи з малими банками.

Радою Національного банку України у затверджених Основних засадах грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу визначено, що «з метою хеджування ризиків зміни умов ліквідності в

середньостроковій перспективі Національний банк розгляне можливість проведення процентних тендерів з рефінансування на термін до п'яти років з плаваючою ставкою». Вказане може сприяти стимулюванню кредитування, в першу чергу за умови наявності у позичальників відповідних проектів, або відповідних кредитних програм у самих банків.

Інвестиції відіграють велику роль у забезпеченні ефективності функціонування підприємств, регіону та країни в цілому. Вони є основним механізмом, що забезпечує зростання ВВП країни та оптимізує використання внутрішніх ресурсів, визначає структурні зміни у внутрішній та зовнішній політиках, дозволяє формувати динаміку та спрямованість розвитку національної економіки. Ефективна інвестиційна діяльність держави надає можливості розвитку перспективних галузей та регіонів економіки, структурної перебудови та завоювання міжнародних ринків.

Забезпечення позитивного інвестиційного клімату є стратегічним завданням українського уряду.

Проте обсяги залучення інвестицій прямо залежать від ефективної політики керівництва і підприємства, і держави щодо стимулювання інвестиційної діяльності та формування й підтримання належного рівня інвестиційної привабливості. Причому доцільно досліджувати рівень інвестиційної привабливості як самого об'єкту інвестування, так і його країни-резидента.

Одним з ключових факторів у прийнятті рішення щодо здійснення іноземних інвестицій потенційними інвесторами є оцінка інвестиційної привабливості всієї України. Як правило, при оцінці інвестиційної привабливості аналізуються національні фактори, що її визначають і характеризуються показниками економічного, соціального, правового та політичного середовищ країни.

Однак, найбільш вагомим чинником, на наш погляд, що формує саме позитивне інвестиційне рішення потенційного інвестора, є не рівень економічного зростання країни чи обсяг ВВП, а рівень захисту прав іноземних

інвесторів та можливості примноження та повернення інвестованого капіталу з очікуваним приростом.

Позиції України в міжнародних рейтингах досліджувало чимало вчених та науковців, до яких можемо віднести: Паламарчук О., Максименко А., Шевченко О., Дергачова В., Шевчук В. та ін. З огляду на глобалізацію світових економік та стратегічний курс розвитку України, аналіз позицій України в міжнародних рейтингах повинен мати постійний характер, оскільки рейтингові місця країни серед інших країн характеризують розвиток країни, є індикаторами її розвитку.

Метою дослідження є аналіз позиціювання України в найбільш відомих міжнародних рейтингах економічного розвитку країн та статистичний аналіз інвестиційної активності держави для проведення комплексної оцінки інвестиційної привабливості України протягом останніх років.

Все більшу актуальність сьогодні, за браком вільних фінансових ресурсів вітчизняних підприємств, отримують інвестиції, а на тлі фінансової нестабільності в країні — іноземні інвестиції. Саме іноземний капітал став каталізатором інвестиційної активності у більшості розвинутих європейських країн в періоди розвитку та структурної перебудови економіки.

Залучення інвестицій в будь-яку економіку є мінливим та непостійним явищем, що залежить від ряду факторів як позитивного, так і негативного характеру. До факторів, що визначають динаміку залучення іноземних інвестицій в країні, зазвичай економісти відносять:

- внутрішня політична стабільність;
- характер та темпи здійснення ринкових реформ;
- стабільність економічного законодавства;
- гарантії недоторканості приватної власності та закордонних вкладень;
- сприятливі зовнішньоекономічні умови.

Досліджуючи інвестиційну привабливість національної економіки до чинників, що формують позитивний інвестиційний клімат України як потенційного реципієнта, ми віднесли:

- сприятливе географічне розташування країни;
- м'які кліматичні умови для ведення сільського господарства;
- висококваліфіковані працівники та менеджери, що зацікавлені в ефективності та розвитку національної економіки;
- природно-ресурсний потенціал.

Разом з тим існує значна кількість факторів, що мають негативний вплив на вибір об'єкта інвестування, не в користь нашої країни та формують негативний імідж країни на міжнародному рівні. На нашу думку, основними такими факторами є:

- нестабільність політичної, економічної та правової систем;
- значний рівень корупції в місцевих і центральних органах влади;
- недотримання законів та інших нормативних актів всіма сферами суспільства;
- непередбачуваність економічних ситуацій в майбутньому;
- збройний конфлікт на частині території країни;
- нестабільність національної валюти.

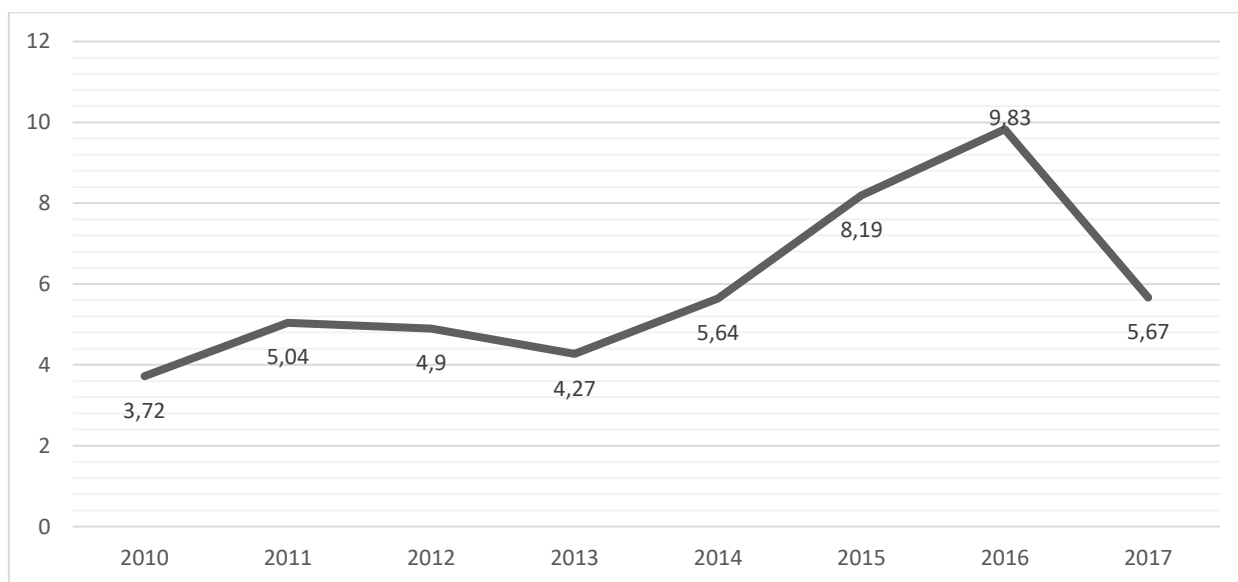

Рис. 2.6. Освоєно (використано) інвестицій в Україні за рахунок коштів іноземних інвесторів, млрд грн

Джерело: побудовано автором на основі

Відповідно до статистичних даних Держкомстату, у 2017 р. підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 412,8 млрд грн капітальних інвестицій, що на 14,9% більше від обсягу капітальних інвестицій за 2016 р. Водночас необхідно звернути увагу на скорочення обсягів використаних інвестицій коштом іноземних інвесторів. Якщо в 2016 р. цей показник сягав 9,83 млрд грн, то в 2017 р. його значення досягло лише 5,67 млрд грн (рис. 2.6.).

Скорочення обсягів іноземного інвестування в 2017 році спостерігалось не лише в Україні, а і в інших країнах світу. Як повідомляється у доповіді Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), обсяги прямих іноземних інвестицій за результатами 2017 року знизилися на 16% і становили \$1,5 трлн у порівнянні з \$1,8 трлн роком раніше. Скорочення прямих іноземних інвестицій спостерігається на світовому ринку вже другий рік поспіль. Причинами такої ситуації фахівці відзначають зниження активності іноземців у сфері придбання компаній у США та Великобританії.

Паралельно зі скороченням обсягів залучення іноземних інвестицій в 2017 р. скоротилася і частка іноземних інвестицій в загальному обсязі залучення інвестованих коштів з 2,7% до 1,4% (рис .2.7.).

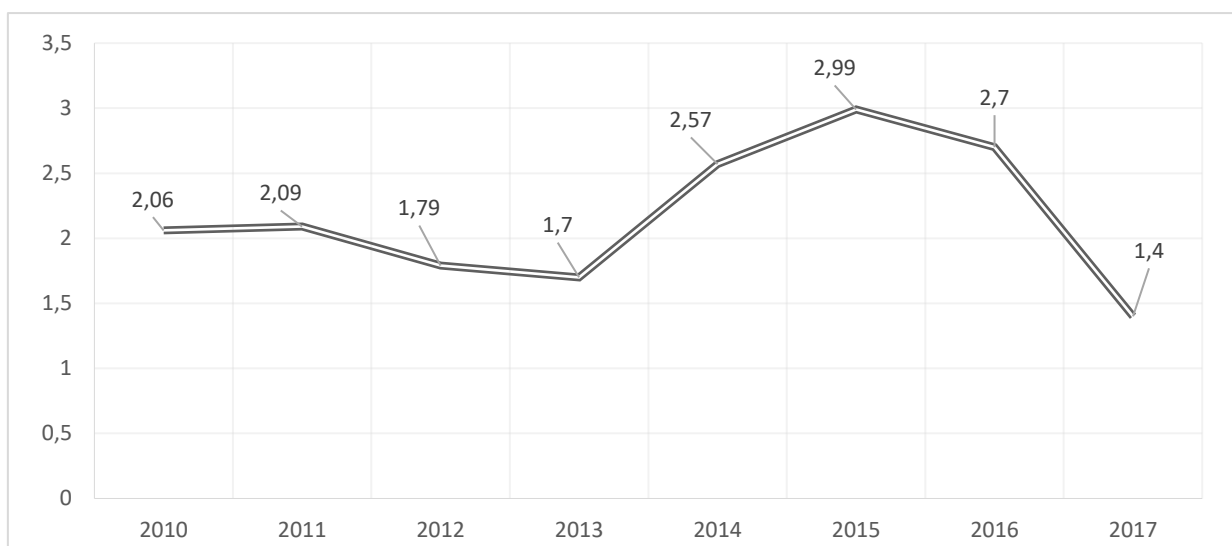

Рис. 2.7. Частка освоєних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів у загальному обсязі залучених інвестицій, %

Джерело: побудовано автором на основі [227]

На нашу думку, вивчаючи питання залучення іноземних інвестицій на макрорівні потрібно розглянути структуру інвестованих коштів за країнами походження. Це характеризує рівень підтримки нашої країни міжнародними партнерами (рис. 2.8).

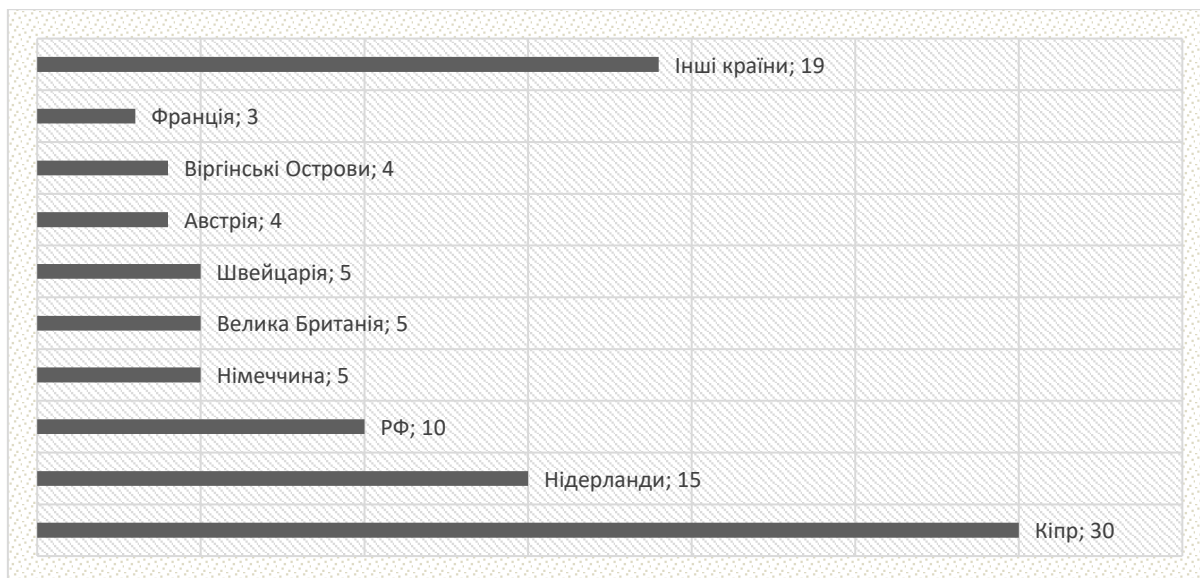

Рис. 2.8. Структура прямих інвестицій в економіку України в 2017 р. за країнами походження, %

Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики

Отже, у 2017 р. 30% усіх інвестиційних вкладень припало на інвесторів з реєстрацією на Кіпрі, 14,95% — в Нідерландах, 9,85% — у Великобританії.

Вкладення коштів для будь-якого інвестора є досить ризиковою діяльністю. З метою зменшення інвестиційного ризику інвестори всебічно вивчають потенційні об'єкти для інвестування, в т. ч. і з погляду макроекономічних показників регіону та держави в цілому. В цьому контексті актуальним, на нашу думку, виступають оцінки, що робляться незалежними зовнішніми експертами, і які відбиваються в міжнародних економічних рейтингах.

Існує близько сорока найбільш репрезентативних глобальних індексів, що надають об'єктивну оцінку розвитку економік тих чи інших країн. Однак досить часто позиція України в цих рейтингах має не досить привабливу

оцінку. Ця обставина дає підстави деяким фахівцям стверджувати про необ'єктивність, заангажованість та несвоєчасність таких оцінок.

На нашу думку, глобальні міжнародні рейтинги потрібно сприймати лише як додаткові інструменти в прийнятті будь-яких спекулятивних рішень, особливо інвестиційних, на користь того чи іншого реципієнта.

Нами були виділені такі фактори на користь існування та використання результатів дослідження міжнародних економічних рейтингів:

- Застосування єдиної методики до різних країн дає змогу нівелювати потенційні розбіжності, що виникають на національному рівні.
- Рейтинги, побудовані на експертній оцінці, дозволяють аналізувати не лише "сухі" статистичні показники, але й реальну ситуацію в країні.
- Дослідження, що здійснюється зовнішніми експертами завжди буде більш об'єктивна ніж оцінка, зроблена резидентами цієї країни.
- Світові рейтинги дають можливість країнам порівняти свої позиції з позиціями країн-конкурентів або країн-сусідів.

Серед світових найбільш відомих та впливових рейтингів економічного розвитку, в тому числі інвестиційної привабливості, є рейтинги International Business Compass, Investment Climate Survey, The Global Competitiveness Index, а також дослідження рейтингових агентств Institutional Investor, Euromoney, Moody's Investors Service, UNCTAD, Heritage Foundation, Business Environment Risk Intelligence (BERI) та ін.

В Україні питання інвестиційної привабливості досліджує European Business Association (EBA), що була заснована в 1999 р. за підтримки Європейської Комісії в Україні. Індекс інвестиційної привабливості ЕВА визначається на підставі експертних оцінок перших осіб компаній-членів Асоціації та розраховується декілька разів на рік. На рисунку 2.9. представлено значення Індексу за півріччями в період з 2009 р. по 2017 р.

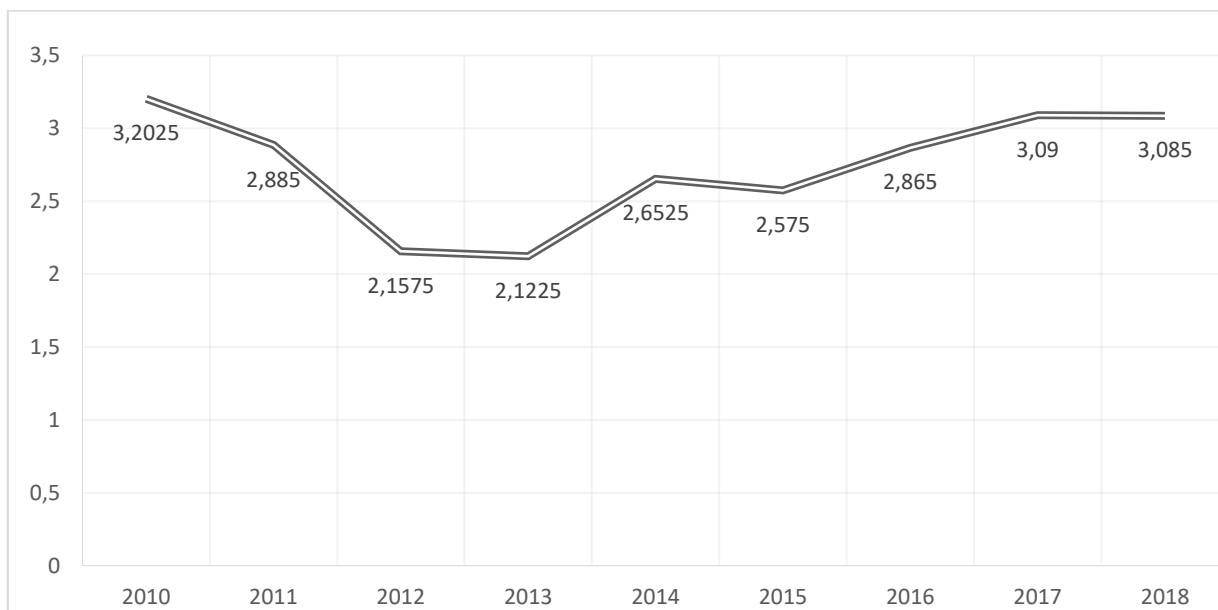

Рис. 2.9. Індекс інвестиційної привабливості України в рейтингу

Джерело: побудовано автором на основі [227]

За розрахунками ЕВА, Індекс інвестиційної привабливості України в 2017 р. помітно зріс і становив 3,15 балів в першому півріччі та 3,03 балів в другому півріччі за 5-бальною шкалою. У 2016 року індекс становив: 2,88 та 2,85 бали — у червні та грудні відповідно. Останній раз позначка індексу перетинала рубіж у 3 бали лише наприкінці 2011 року. [4] Отже, за результатами 2017 р. можна стверджувати про позитивну динаміку зміни індексу, а тим самим і самої інвестиційної привабливості.

Найбільш відомою міжнародною оцінкою інвестиційної привабливості країн світу є глобальний рейтинг інвестиційних ризиків, що складається науковим журналом Euromoney. Даний рейтинг будується на підставі дослідження ринкових, кредитних та політико-економічних факторів. Згідно з оцінкою Euromoney, Україна стабільно має найвищий рівень ризику — 5 ECR. Однак її положення дещо піднялося з найгіршої для нашої країни 150-ої позиції в 2014 р. до 141-ої позиції в 2017 р. (серед 186 країн, що досліджувалися). Однак, аналітики Euromoney відмічають хоч і повільний, але стабільний зріст ВВП країни, подолання інфляції та політичної кризи. Це

призводить до підвищення рівня країни в загальному рейтингу та повільного послаблення економічних ризиків .

Інший показник, який також відображає рейтингові позиції України і який часто є важливим чинником для вкладення коштів потенційними інвесторами, це Індекс економічних свобод, розроблений американським дослідницьким інститутом The Heritage Foundation. Цей Індекс розраховується як середнє арифметичне з експертних рейтингових оцінок наступних десяти факторів: втручання уряду в економіку; торгова політика; монетарна політика; фінансова дисципліна; захист права власності; іноземні інвестиції; банки; зарплата/ціни; державне регулювання; тіньова економіка.

Чимало інвесторів звертають увагу на результати дослідження International Business Compass. Цей рейтинг інвестиційної привабливості країн світу вперше був розроблений в 2012 р. німецьким офісом міжнародної мережі аудиторських і консалтингових компаній BDO в співпраці з Гамбургським інститутом світової економіки (HWWI). Рейтинг характеризує фінансову та економічну привабливість економік різних країн світу на аналізі трьох основних показників, що відображають політичні, економічні і соціокультурні умови.

На жаль, у цьому рейтингу позиція України протягом 2017 р. впала на 4 позиції: з 130-ого в 2016 р. на 134-е місце в 2017 р. із 174 країн, що досліджувалися. І ця позиція свідчить про найгірший рейтинг України серед країн-сусідів.

Не менш важливою для потенційних інвесторів є оцінка інвестиційної привабливості України, що періодично робить фінансове видавництво Великої Британії Institutional Investor. Рейтинг Institutional Investor складається експертами провідних світових банків і досліджує параметри та аспекти кредитоспроможності країн, до яких входить і інвестиційна привабливість.

На думку експертів Institutional Investor, Україна за результатами 2017 року, є найбільш популярним та привабливим варіантом для здійснення інвестицій в регіоні ЕМЕА (Європа, Близький Схід та Африка). 32% експертів

відзначило Україну (а саме українське сільське господарство) пріоритетним напрямом для інвестування. Серед найбільш привабливих факторів такого рішення було визначено кадровий потенціал українських агропромислових підприємств та орієнтацію на експорт продукції та сировини.

Вважаємо за необхідне для порівняння також подати рейтингові позиції країн, що є географічними сусідами нашої країни. Порівнявши рейтинги України та інших країн ми визначили місце України серед країн, що її оточують табл. 2.29.

Таблиця 2.29

**Результати досліджень міжнародними рейтинговими агентствами
щодо України в 2017 році**

Агентство	Рейтинг	Позиція	Характеристика
S&P Global Ratings	Суверенний кредитний рейтинг в іноземній та національній валютах	"B-/B"	Економіка країни є досить вразливою до несприятливих фінансових та економічних факторів, але нині уряд виконує свої фінансові зобов'язання
Moody's Investors Service	Кредитний рейтинг країни	Caa2	Боргові зобов'язання країни вважаються дуже низької якості та схильні до дуже високого кредитного ризику
Fitch Ratings	Довгостроковий рейтинг дефолту емітенту	B-	Рейтинги групи "B" означають наявність певних кредитних ризиків за умови обмеженості запасів ліквідності
Rating and Investment Information	Рейтинг за зобов'язаннями в національній валюті	CCC	Кредитоспроможність такого позичальника або емітента досить сумнівна і близька до дефолту

Джерело: побудовано автором на основі [227]

Найбільшими та найвпливовішими рейтинговими агентствами світу залишаються агентства: Fitch Ratings, Standard & Poor's, Moody's Investors Service та Rating and Investment Information Inc. їх дослідження направлені на вивчення довгострокової та короткострокової здатності країн-позичальників дотримуватися своїх боргових зобов'язань

Оцінки за рейтингами цих агентств використовуються для прийняття спекулятивних, в тому числі, і інвестиційних рішень (табл. 2.29).

Таким чином, проаналізувавши рейтингові позиції України в міжнародних дослідженнях економічного розвитку країн, можна зауважити, що позиції України в міжнародних економічних рейтингах вже тривалий час

залишаються досить слабкими. Навіть серед країн Східної Європи наша країна займає далеко не найкращі позиції. Однак, разом з тим, експерти рейтингів стверджують про наявність в Україні значного інвестиційного та людського потенціалу, ефективне використання якого може бути передумовою поступового підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни у світових рейтингах.

На нашу думку, глобальні міжнародні рейтинги потрібно сприймати лише як додаткові інструменти в прийнятті будь-яких спекулятивних рішень, особливо інвестиційних, на користь того чи іншого реципієнта.

Нами були виділені такі фактори на користь існування та використання результатів дослідження міжнародних економічних рейтингів:

Як вже було сказано, найгострішою проблемою для іноземних інвесторів залишається захист своїх прав та можливість (легкість) ведення бізнесу. Тому зусилля держави слід також спрямувати на вирішення проблем в комерційній сфері та, тим самим, формування сприятливого бізнес-середовища.

В цій сфері реформи мають бути направлені на створення максимальної прозорості використання інвестиційних ресурсів, вибір ефективних інструментів податкового навантаження на бізнес з іноземним капіталом, розвиток інвестиційно-привабливих сфер (агробізнес та інформаційні технології), проведення прозорої та ченої приватизації в привабливих для іноземних інвесторів хімічній та енергетичній галузях.

Рейтингове агентство ЄвроРейтинг оновило рейтинг інвестиційної ефективності областей України Додаток В.

Перша шістка в наведеній таблиці, представлена найбільш стабільними областями. Тільки Полтавська область виявилася порушником спокою в 2017 р, коли увірвалася в число лідерів і протягом 12 місяців зберігала першу позицію. Традиційні «важковаговики» (Дніпропетровський, Київський, Одеський, Львівський і Харківський регіон) переважно збережуть свої оцінки - підсумковий результат буде пов'язаний з темпами приросту

окремих показників. Складнішою виглядає ситуація для Полтавської, Волинської, Закарпатської та Запорізької областей - їх високі результати можуть дещо знизитися, у зв'язку з неможливістю підтримувати тривалий період часу темпи зростання. З огляду на, що середні показники на душу населення тут не високі, дані регіони, ймовірно, дещо погіршаться свої результати.

Регіони, які перебувають внизу списку, більш чутливі до щонайменших змін. Їх результати можуть покращитися або погіршитися навіть за рахунок одного-двох показників.

У той же час, в областях, що знаходяться в нижній частині рейтингу, ймовірно присутні і проблеми управлінського характеру. Особливо в тому випадку, якщо мова йде про отримання мінімальних оцінок не менше двох кварталів поспіль або регулярному погіршенні результатів. Найбільш яскравим прикладом є Чернівецька, Сумська та Миколаївська області.

Перша з них весь рік не піднімалася вище двадцятої позиції в рейтингу. Друга - періодично покращує свої результати, але потім відбуваються незрозумілі провали, як можна було спостерігати в першому кварталі 2018 р. Нарешті, Миколаївська область зробила круте піке з першої шістки, де перебувала ще за підсумками 3 квартал 2016 року в самі підвали рейтингу. І хоча її результати дещо поліпшилися, говорити про позитивну тенденцію явно передчасно.

В цілому Євро-Рейтинг вважає, що позиції лідерів будуть знаходитися під тиском, але серйозно не зміняться. Висока ресурсна база і привабливість територій для інвесторів дозволяють їм відчувати себе більш комфортно, в порівнянні з іншими регіонами. У той же час очікується зміна місць в середині і внизу рейтингу. Втім, подібні «ліфти» будуть короткочасними і не приведуть до серйозних змін у річній перспективі.

Мета рейтингу інвестиційної ефективності - визначити, який результат від залучення інвестицій отримав той чи інший регіон.

Таблиця 2.30

Капітальні інвестиції на одну особу грн

	2010	2013	2014	2015	2016	2017					Відношення
						К І на 1 особу (грн)	РЕЙТИНГ	Прод праці, тис грн	Зайнятість в с-г	ВДВ на 1 тис грн	
Україна	4137,9	5908,9	5122,9	6399,9	8451,6	10598,0		271,5	2860,7	59,3	4,1 раз
АРК	3541,7	7894,7					
Київська	6611,5	12046,9	11415,8	14121,6	19340,1	19840,4	1	251,0	48,8	75,62	3,0 раз
Дніпропетровська	4791,6	6457,8	6204,0	7944,9	10239,5	13294,8	2	278,3	106,7	77,68	2,8 раз
Полтавська	4233,0	6553,2	6106,2	5805,8	10712,0	11225,3	3	212,6	125,9	88,27	2,6 раз
Миколаївська	3729,6	4280,2	3235,5	5161,2	8435,7	9762,3	4	216,5	137,1	51,29	2,6 раз
Львівська	3491,9	3893,7	3792,1	5317,1	7395,5	9590,8	5	413,4	191,5	50,72	2,7 раз
Одеська	4087,7	4978,3	3924,4	4190,7	7036,7	9394,4	6	226,1	158,6	54,57	2,3 раз
Запорізька	4410,3	3842,7	3974,1	4431,1	6323,7	9176,2	7	217,1	117,8	58,37	2,1 раз
Хмельницька	2220,7	2782,5	3134,7	5259,5	7090,6	8224,4	8	365,2	144,2	42,65	3,7 раз
Сер знач по групі	4197,04	5604,41	5223,35	6528,99	9571,73	11313,58		272,53	128,83	62,40	
Кіровоградська	2107,2	3273,1	3193,6	4180,6	6599,2	7669,2	9	207,1	106,0	47,57	3,6 раз
Вінницька	2163,0	3781,6	3530,5	4610,2	5224,0	7451,8	10	337,5	203,7	48,45	3,4 раз
Чернігівська	1726,2	2671,8	2490,0	3407,8	5160,3	7219,7	11	285,1	108,3	47,56	4,1 раз
Харківська	2935,9	3409,9	2954,6	4151,1	6141,1	7219,2	12	272,1	172,1	59,19	2,4 раз
Івано-Франківська	3178,7	3478,3	4956,1	6964,6	5765,8	7055,2	13	280,7	162,1	40,11	2,2 раз
Херсонська	1735,5	1978,4	2065,9	2921,4	4341,3	7012,4	14	255,8	135,1	39,16	4,0 раз
Тернопільська	1974,2	2776,1	2424,2	3595,3	4615,0	6793,9	15	402,4	118,4	33,55	3,4 раз
Волинська	1708,5	3205,6	3261,2	5929,3	6144,0	6790,8	16	327,0	68,0	42,74	3,9 раз
Сер знач по групі	2191,15	3071,85	3109,51	4470,04	5498,84	7151,53		295,96	134,21	44,79	
Черкаська	2200,5	2707,3	2604,9	3606,6	5268,7	6663,8	17	272,4	145,0	49,28	3,0 раз
Сумська	1878,3	2395,7	2485,0	3281,8	5207,0	6331,6	18	322,3	113,6	43,97	3,4 раз
Житомирська	1567,5	2373,0	2305,5	3229,0	4477,5	6244,4	19	304,9	74,8	42,79	3,9 раз
Рівненська	1683,0	2452,7	2420,0	3735,0	3723,7	5278,8	20	310,2	80,9	36,29	313,65
Закарпатська	1773,9	2111,9	2101,9	3007,0	3712,2	4478,7	21	127,6	126,0	30,43	2,5 раз
Донецька	3379,3	6421,5	3054,0	1945,6	2806,0	4102,5	22	257,0	62,9	30,47	121,40
Чернівецька	1902,4	2494,9	1861,6	3075,6	2945,9	3308,6	23	218,8	110,7	28,37	173,92
Луганська	2458,2	5067,9	2347,0	932,9	1877,4	1529,6	24	233,0	38,0	11,92	62,22
Сер знач по групі	2105,39	3253,11	2397,49	2851,69	3752,30	4742,25		255,78	93,99	34,19	
Київ	19530,3	24975,3	23910,0	30861,2	36974,2	47093,3					2,4 раз
Севастополь	4115,8	6275,3					

Джерело: згідно статистичних даних Державної служби статистики

Проаналізуємо результати інвестування на основі визначеного нами рейтингу за розмірами капітальних інвестицій на одну особу та продуктивністю праці, зайнятістю населення і ВДВ у розрахунку на одну особу у фактичних цінах на основі даних табл. 2.30.

Дані 2.30 свідчать про досягнутий соціально-економічний ефект та ступінь успішності залучення коштів і їх вплив на підвищення добробуту населення. Подібний підхід дозволяє виявити область, інвестиційна ефективність яких є стабільно високою, що може свідчити про наявність успішних господарських практик в регіоні.

Дослідження проводилися по 22 областям України, без Донецькій і Луганській. Підсумковий рейтинг базується на оцінці результатів за двома складовими: інвестиційна активність (капітальні інвестиції, іноземні інвестиції та будівельні роботи) і соціально-економічний ефект від інвестицій (заробітна плата, введення житла в експлуатацію, працевлаштування безробітних та надані послуги).

В процесі проведених досліджень здобувачем встановлено, що у місті Кам'янець-Подільський Хмельницької області 2016 року відкрито новий сучасний насіннєвий завод ТОВ "КВС-Україна", що входить до ТОВ «КВС-Україна», яке є 100% дочірнім підприємством KWS SAAT SE зі штаб-квартирою в Німеччині KWS – однієї з найбільших селекційних компаній в світі, яка займається селекцією провідних сільськогосподарських культур.

У будівництво заводу інвестовано 20 млн. Євро. Створено 70 робочих місць. Завод спроектовано за принципом модульного будівництва, то ж, за необхідності, потужність заводу легко може бути збільшена вдвічі. На сьогодні завод завантажений на 100% та приймає на доробку насіння з посівних площ, зосереджених в Хмельницькій, Тернопільській та Вінницькій областях.

За результатами наукових досліджень автором, Кацан А.М., запропоновано одержання додаткових податкових, митних, кредитних пільг та страхових гарантій на реалізацію інвестиційних проектів із залученням іноземних інвестицій за умови створення нових робочих місць на

підприємствах, впровадження сучасних ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій які сприяють зниженню енергоспоживання на одиницю продукції та орієнтовані на найраціональніше використання сировинної бази сільського господарства для експорту продукції з доданою вартістю [додаток Н Довідка по впровадженню ТОВ ТОВ "КВС-Україна"].

Отриманий результат є непрямою оцінкою ефективності діяльності місцевої влади по реалізації своїх соціально-економічних функцій. Результати дослідження дозволяють також оцінити інвестиційну привабливість регіону - через зростання або зниження інвестиційної активності.

Також визначені області, які потребують підвищення ефективності використання інвестицій, можливо - шляхом перегляду стратегічно-управлінських рішень. Крім того, рейтингова оцінка є орієнтиром для населення, в частині розуміння якості роботи місцевої влади.

Таблиця 2.31

Рівень рентабельності діяльності підприємств за їх розмірами, %

	Роки	Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств				
		усього	у тому числі підприємства за їх розмірами			
			великі	середні	малі	з них мікропідприємства
Усього	2010	0,5	0,2	2,3	-5,7	-13,9
	2011	1,8	3,3	1,2	-2,5	-8,0
	2012	1,0	0,9	2,2	-3,3	-10,2
	2013	-0,7	0,6	-0,1	-6,2	-16,1
	2014	-14,2	-11,1	-12,5	-26,5	-40,2
	2015	-7,3	-7,0	-5,0	-13,6	-20,4
	2016	0,6	2,4	0,7	-3,6	-11,7
	2017	3,0	5,2	3,1	-2,0	-8,0
Сільське, лісове та рибне господарство	2010	16,3	22,0	16,8	11,2	2,2
	2011	18,0	25,2	15,5	21,8	19,4
	2012	15,6	24,6	13,1	16,7	13,6
	2013	8,0	15,3	6,3	8,1	7,0
	2014	8,9	14,9	6,9	9,8	6,6
	2015	29,5	45,4	23,4	32,4	30,9
	2016	24,7	24,7	21,6	30,0	26,5
	2017	16,0	20,5	15,4	15,6	7,7

Джерело: згідно статистичних даних Державної служби статистики

Як видно із даних табл. 2.31 проблема інвестиційного забезпечення розвитку є найбільш гострою в цілому на мікро- та малих підприємствах України, оскільки їх діяльність збиткова на протязі всього аналізованого періоду. Діяльність агропромислових підприємств прибуткова, але найнижчий рівень рентабельності на мікропідприємствах. Низький рівень прибутковості стримує їх інвестиційну діяльність. На розвиток аграрної сфери впливає не лише обсяг інвестицій, а й сталість інвестиційних процесів та їхні якісні характеристики. Зокрема, міцним взаємозв'язком характеризуються показники сталості капітальних інвестицій, автономії джерел фінансування та розподілу залучених коштів в активах між оборотними і основними засобами, з одного боку, та показники сталості виробництва продукції сільського господарства – з другого.

Це свідчить про необхідність збільшення обсягів інвестицій в аграрну сферу, потребу стабілізації джерел та оптимізації структури капіталу, забезпечення ефективного розподілу вкладень на формування активів аграрних товаровиробників за їх розмірами. Отже дані тенденції є цілком прийнятними, оскільки факт отримання прибутку дозволяє спрямовувати фінансові ресурси у капітальні інвестиції., а досягнення зазначеного результату значною мірою залежить від стійкості фінансового стану національних підприємств.

Для покращення розвитку інвестиційної діяльності підприємств необхідно: удосконалювати нормативно-правову базу, щодо регулювання інвестиційної діяльності; забезпечувати рівність між надходженням та використанням інвестиційних ресурсів для всіх за розмірами підприємств; стабілізувати інвестиційно-привабливий імідж; співпрацювати державним органам влади та структурам бізнесу для планування інвестиційних проєктів. Вважаємо, що розвиток агропромислових підприємств можливий за рахунок перерозподілу ресурсів на користь інновацій, розгортання сучасних науково-технологічних систем, наукомістких галузей, впровадження прогресивних технологій.

У процесі трансформаційних змін більшість сільськогосподарських підприємств опинились у критичному стані через недосконалість системи організаційно-економічних та фінансово-кредитних механізмів господарювання. Тому актуальною є проблема забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку аграрних підприємств на основі обґрунтування перспективних напрямків їх діяльності, розробки відповідних заходів щодо посилення конкурентних позицій на ринку.

З метою забезпечення стабільного розвитку аграрних підприємств основними пріоритетами має стати реалізація внутрішніх чинників забезпечення ефективності виробництва, а саме: оптимізація розмірів землекористування, що дозволить більш раціонально та ефективно використовувати виробничий потенціал та сучасні інтенсивні агротехнології виробництва; диверсифікація виробничої діяльності відповідно до обґрунтованої спеціалізації на основі розробки оптимальної програми виробництва основних видів продукції; поглиблення інтеграційний процесів і кооперування діяльності, що забезпечить вирішення проблем маркетингової діяльності та матеріально-технічного й технологічного забезпечення виробництва продукції.

Висновки до розділу 2

1. Слід відмітити значно вищі темпи росту інвестицій у сільське і лісове господарство, комп'ютерне програмування та надання інших інформаційних послуг, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, державне управління й оборону; обов'язкове соціальне страхування. Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2018 році залишаються: промисловість – 34,0%, будівництво – 10,0%, сільське, лісове та рибне господарство – 11,0 %, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 9,0%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність –

9,0%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 8,0%, інформація та телекомунікації – 5,0%, операції з нерухомим майном – 5,0%.

2. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2017 році освоєно 71,0 відсотка капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3 відсотка. Іноземне інвестування посідає особливе місце в структурі зовнішньоекономічних пріоритетів розвитку сільського господарства України. Практика свідчить, що на сьогодні іноземні інвестиції через незначні їхні масштаби не мають суттєвого впливу на стан його функціонування і не сприяють розв'язанню пріоритетних завдань розвитку. Розширити можливості нашої країни по залученню іноземного капіталу здатне правильне розуміння мотивів і інтересів іноземних інвесторів і відповідно побудована система регулювання, здатна об'єднати інтереси іноземних інвесторів із національними економічними інтересами держави. Також важливо забезпечити певний баланс між обсягами внутрішнього і зовнішнього фінансування національної економіки.

3. Ефективний розвиток можливий лише за умови активного розвитку реального сектору економіки, який має бути пріоритетним об'єктом банківського кредитування. Кредити, надані підприємствам реального сектору, сприятимуть розвитку виробництва, особливо за умови їх спрямування на модернізацію, технічне переозброєння та інновації. Встановлено, що на сьогодні політика Національного банку, будучи відносно ефективною в короткостроковому періоді, має обмежену дієвість у системному впливі на формування моделі та темпів економічного зростання в Україні. Зокрема, про це свідчить стагнація кредитування корпоративного сектору економіки. Незважаючи на те, що відсоткові ставки за депозитами в гривні перебувають на найнижчому рівні за останні шість років, а за депозитами в іноземній валюті - на історичному мінімумі, вартість

банківських кредитів не є такою, що стимулює збільшення кредитування. Надвисоким залишається питома вага кредитів, що не обслуговуються, у кредитному портфелі банків. Вважаємо, що нарощування кредитної активності банків і диверсифікація видів діяльності повинні носити прогнозований характер, забезпечений розробкою чітко сформульованої стратегії узгодженої з корпоративною та дозволить заздалегідь адаптувати кредитну діяльність банку до майбутніх кардинальних змін можливостей його функціонування.

4. Найбільші темпи приросту капітальних інвестицій спостерігаються у малі підприємства 3,79 рази з них 3,4 рази в мікро підприємства, інвестування у середні та великі збільшилось у 2,79 та 2,35 рази відповідно. Що стосується сільського господарства тенденції, щодо збільшення капітальних інвестицій в матеріальні активи значно вищі. Сума інвестованих коштів у підприємства сільського рибного та лісового господарств в 2017р. склали 63475,9 млн. грн. що у 6,07 разів більше ніж у 2010р. В 2017р. відбулось збільшення у 7,38 разів порівняно із 2010р. інвестицій у великі сільськогосподарські підприємства, у середні в 4,06 разів, та найбільше збільшення відбулось у малих 13,73 рази із них мікро підприємства 17,36 рази.

5. Тенденції в інвестуванні капітальних інвестицій в матеріальні активи сільського, лісового та рибного господарства є відмінні. Структура інвестицій: великі підприємства складають 6,71 %; середні 50.59%; малі 42.70% в тому числі мікро 10,08%. Відслідковується тенденція скорочення інвестування в середні підприємства та збільшення інвестицій у малі та мікро. Так інвестування середніх підприємств в матеріальні активи в 2017р. скоротилось на 25.02% в порівнянні із 2010р.

6. Що стосується сільського господарства тут йде процес поступового переміщення інвестиційних ресурсів від малих підприємств – 19.95% до середніх та великих, де приріст в 2017р. в порівнянні із 2010р. склав 8,54% та 11.41% відповідно. Аналізуючи структуру інвестицій у великі підприємства можна відмітити що інвестиційні потоки є досить варіативними,

не стабільними. Дані обставини є особливістю галузі, інвестиційні тенденції обумовлюються внутрішньодержавною політикою, що негативно впливає на стабільність ринку інвестицій. Отже, при дослідженні інвестиційного забезпечення аграрних підприємств та підприємництва України, виокремленні ключових проблем та визначенні перспективних напрямків удосконалення з урахуванням пріоритетів розвитку, спектру ризиків, характерних для сучасного інвестиційного середовища.

7. Досліджуючи інвестиційну привабливість національної економіки до чинників, що формують позитивний інвестиційний клімат України як потенційного реципієнта: сприятливе географічне розташування країни; м'які кліматичні умови для ведення сільського господарства; висококваліфіковані працівники та менеджери, що зацікавлені в ефективності та розвитку національної економіки; природно-ресурсний потенціал.

8. Разом з тим існує значна кількість факторів, що мають негативний вплив на вибір об'єкта інвестування, не в користь нашої країни та формують негативний імідж країни на міжнародному рівні. Основними факторами є: нестабільність політичної, економічної та правової систем; значний рівень корупції в місцевих і центральних органах влади; недотримання законів та інших нормативних актів всіма сферами суспільства; непередбачуваність економічних ситуацій в майбутньому; збройний конфлікт на території країни; нестабільність національної валюти.

9. Для покращення розвитку інвестиційної діяльності підприємств необхідно: удосконалювати нормативно-правову базу, щодо регулювання інвестиційної діяльності; забезпечувати рівність між надходженням та використанням інвестиційних ресурсів для всіх за розмірами підприємств; стабілізувати інвестиційно-привабливий імідж; співпрацювати державним органам влади та структурам бізнесу для планування інвестиційних проектів.

Результати досліджень викладені в даному розділі опубліковані в роботах [81;82;84;85;89;92] за списком використаних джерел.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Моделювання інвестування розвитку агропромислових підприємств

У процесі господарської діяльності менеджери підприємства ухвалюють різноманітні управлінські рішення, що мають на меті створення необхідних умов для досягнення поставлених цілей функціонування суб'єкта господарювання. При цьому різні рішення можуть відрізнятися за ступенем своєї значущості, зокрема стосовно величини отриманих внаслідок їх прийняття результатів та потрібних витрат коштів на їх реалізацію. З цієї позиції, одними з найбільш значущих для підприємства є інвестиційні рішення, які у переважній більшості випадків потребують вкладення значних обсягів інвестиційних ресурсів та передбачають істотне зростання фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання.

Алгоритм процесу інвестування розвитку розглянемо на рис 3.1.

Рис. 3.1. Алгоритм процесу інвестування розвитку

Джерело: розроблено автором

Алгоритм процесу рис. 3.1. включає залучення, використання розподіл реінвестування, відтворення забезпечуючи зв'язок кругообігу. У процесі прийняття інвестиційних рішень потрібно зважати на те, що фінансові результати інвестиційної діяльності будь-якого підприємства перебувають під постійним впливом значної кількості взаємопов'язаних чинників, наслідки дії більшості яких не можна повністю передбачати. Це обумовлює певну

невизначеність умов та результатів інвестиційної діяльності, яка є іманентною більшості інвестиційних проектів. На сьогодні значна частина інвестиційним проектів, що реалізуються вітчизняними підприємствами, особливо проектів нововведень, виявляються невдалими: розміри фінансових результатів за цими проектами виявляються значно меншими, ніж їх заплановані обсяги. Однією з причин цього є те, що у процесі прийняття інвестиційних рішень та під час обґрунтування вибору найкращого інвестиційного рішення серед декількох альтернативних розробники інвестиційних проектів недостатньо враховують фактор ризику. Тому з метою підвищення ступеня обґрунтованості прийняття інвестиційних рішень необхідним є вдосконалення критеріїв їх ухвалення шляхом більш повного урахування можливих загроз неотримання або недоотримання запланованих результатів від здійснення інвестиційних проектів.

Питання вироблення критеріїв прийняття інвестиційних рішень досліджено у багатьох наукових працях. Ці критерії можна поділити на часткові, які призначені для прийняття лише окремих інвестиційних рішень і мають, як правило, наближений характер, та загальні. Прикладом часткових критеріїв є показник питомих приведених витрат, який інколи використовується при виборі найкращого варіанта технології виготовлення продукції. Також до часткових критеріїв прийняття інвестиційного рішення потрібно віднести ті, що базуються на використанні інструментарію теорії стратегічних ігор, зокрема критерій вибору раціональної альтернативи, який запропоновано у роботі [34, с. 7-8], що передбачає знаходження такого варіанта, який би за будь-яких умов передбачав отримання фінансових результатів не нижчих за середню їх величину за усією сукупністю альтернативних варіантів рішень. Стосовно загального критерію ухвалення інвестиційних рішень, то більшість дослідників, зокрема автори робіт [220, с. 132-137; 182, с. 320, та ін.], розглядає в якості нього максимум чистої теперішньої вартості доходів за проектами. Проте, незважаючи на низку позитивних властивостей, цей критерій не повною мірою враховує чинник інвестиційного

ризик: таке врахування здійснюється, як правило, шляхом збільшення ставки дисконту за проектом на премію за ризик у відносному виразі. Проте процедура вибору певного числового значення ставки дисконту за проектами при використанні методу чистої теперішньої вартості не є достатньою мірою обґрунтованою [179, с. 289-290].

Процеси розроблення та ухвалення інвестиційних рішень на підприємстві потрібно розглядати з точки зору того економічного зиску, який отримують від цього його власники. Своєю чергою, цей зиск в остаточному підсумку повинен відобразитися у зростанні ринкової вартості суб'єкта господарювання [129, с. 20-25; 19, с. 626; 113, с. 19-20]. З огляду на це, критерій максимуму ринкової вартості доцільно поширити і на випадок прийняття рішень про вибір найкращих варіантів інвестиційних проектів. Проте, таке поширення не знімає проблему урахування чинником ризику у процесі капіталізації сподіваних доходів за проектами, оскільки сучасні методи оцінювання ринкової вартості як окремих видів майна, так і цілісних майнових комплексів базуються на тих самих засадах, що і метод чистої теперішньої вартості, і отже, не достатньо враховують чинник інвестиційного ризику.

Обґрунтування критерію прийняття найкращого інвестиційного рішення має передбачати попереднє встановлення тих методологічних засад, на яких повинен базуватися процес такого обґрунтування. Проведене дослідження показало, що до таких засад потрібно віднести такі принципи:

- необхідність враховувати попередній досвід як даного підприємства, так і інших підприємств стосовно реалізації інвестиційних проектів стосовно чинників, які визначають рівень ризику їх здійснення. Оцінка ступеня ризику реалізації інвестиційного проекту необхідною є наявність інформації про фінансові результати реалізації інших інвестиційних проектів з аналогічними до даного проекту характеристиками параметрів, що впливають на ризикованість інвестування;

- оцінювання ризику реалізації підприємством інвестиційного проекту відокремлено від оцінювання ризику купівлі даного підприємства як

цілісного майнового комплексу або його частки. У випадку реалізації підприємством інвестиційного проекту, який ще тільки планується здійснювати, ризик проекту потрібно оцінювати, передусім, з позицій самого підприємства-інвестора (враховуючи при цьому структуру можливих джерел фінансування проекту) і, отже, немає потреби, принаймні на попередніх етапах оцінка ризику, враховувати рівень інвестиційного ризику даного підприємства зовнішніх по відношенню до нього суб'єктів;

— урахування фактору ризику реалізації інвестиційного проекту шляхом зниження сподіваних фінансових результатів його здійснення на величину премії за ризик. Урахування цього фактору потрібно здійснювати не шляхом включення премії за ризик у ставку дисконту за проектом (що характеризується високим ступенем суб'єктивності), а за допомогою віднімання абсолютної, тобто вираженої у грошових одиницях, величини цієї премії від розміру сподіваного доходу (математичного сподівання доходу) за усіма періодами (роками) реалізації даного інвестиційного проекту. Дохід від реалізації у загальному випадку повинен розглядатися як сума прибутку та амортизаційних відрахувань.

Варто зазначити, що управління інвестиційним ризиком повинно зводитися в остаточному підсумку до визначення найкращого з точки зору інвесторів співвідношення між рівнем прибутковості інвестування та ступенем ризику такого інвестування. При цьому інвестори, розглядаючи інвестиційні проекти, приймають рішення про доцільність реалізації цих проектів на підставі трьох основних показників, а саме:

— очікуваного прибутку (або чистого грошового потоку) від реалізації проекту (в якості цього показника, зокрема, може прийматися його середньорічне прогнозне значення протягом періоду реалізації інвестиційного проекту);

— вартості реалізації проекту, тобто суми потрібних інвестицій для його здійснення;

— рівня ризику реалізації проекту (в якості цього показника може бути використано, зокрема, коефіцієнт варіації за середньоквадратичним або середньолінійним відхиленням).

Між трьома вище переліченими показниками в умовах рівноваги на інвестиційному ринку повинен існувати певний взаємозв'язок, який задовольняє такі основні вимоги.

Використовуючи запропоновані вище критеріальні показники, можна вирішити низку завдань щодо управління інвестиційним ризиком на рівні підприємства, зокрема сформулювати раціональну інвестиційну програму суб'єкта господарювання, яка передбачала б встановлення обґрунтованого співвідношення між рівнем інвестиційного ризику та сподіваною дохідністю її реалізації цієї програми. Враховуючи викладене, управління інвестиційним ризиком підприємства в процесі формування його інвестиційного портфеля повинно включати такі основні етапи: збір та оброблення інформації про можливі інвестиційні проекти; оцінювання ризику реалізації цих проектів; поділ проектів на групи взаємо не пов'язаних між собою проектів; попереднє оцінювання доцільності реалізації проектів за кожною їх групою, внаслідок чого проекти у кожній групі будуть поділені на ті, які реалізувати доцільно, та ті, які реалізувати недоцільно; оцінювання рівня недиверсифікованого та диверсифікованого інвестиційного ризику за кожним проектом у кожній групі; оцінювання доцільності реалізації проектів за кожною з груп без урахування рівня диверсифікованого ризику у величині коефіцієнта варіації; визначення груп проектів та окремих проектів у кожній з груп, які доцільно реалізувати, включивши їх у загальний інвестиційний портфель підприємства.

Важливим напрямом управління інвестиційним ризиком, який також може бути реалізованим за допомогою запропонованих критеріальних показників, є вибір найкращих джерел фінансування інвестиційної діяльності. Зокрема, як альтернативні джерела фінансування можуть бути банківський кредит та внески у статутний капітал підприємства. Проведене дослідження показало, що у більшості випадків за першим видом джерел фінансування

коефіцієнт варіації сподіваних доходів інвесторів є вищим, але й більшою є величина математичного сподівання цих доходів. Маючи дані про показники математичного сподівання доходів та коефіцієнта варіації за обома джерелами фінансування, їх значення потрібно обрати найкраще з цих двох джерел. Застосування запропонованого підходу до вибору джерела фінансування інвестиційних проектів у практиці інвестиційної діяльності підприємства дасть змогу оптимізувати співвідношення між рівнем інвестиційного ризику та сподіваною прибутковістю вкладених інвестицій.

Потреби в статистичному моделюванні, що кількісно описують взаємні зв'язки (якщо вони піддаються вимірюванню) між елементами системи; стратегічне управління інвестиціями розвитку; потреби в застосуванні інтуїтивних (сценарних) методів оцінки можливих впливів зовнішніх факторів на спрямованість та розмір змін елементів та системи загалом.

Моделі є хорошим засобом прогнозування поведінки об'єктів і систем. Основна задача імітаційного моделювання полягає у декомпозиції системи на відносно прості блоки (підсистеми), аналітичні моделі яких відомі або можуть бути легко отримані; поданні вхідних впливів на систему у вигляді послідовності числових значень, які надходять з певним інтервалом (інтервалом дискретизації процесів у часі); здійсненні їх перетворень послідовно та відповідно до математичних залежностей, які описують послідовність і зміст перетворення сигналів і даних у реальній системі. Імітаційне моделювання суттєво спрощує процес отримання результатів через можливість використання агрегатного принципу. Це означає, що відпадає необхідність розв'язування складних систем рівнянь, які описують функціонування замкнених систем управління.

Імітаційне моделювання проведено у дев'ять етапів:

1. Підготовка вихідних даних моделювання. На цьому етапі з розміру вартісних показників (капітальні інвестиції в сільське господарство, прибуток агропромислових підприємств) необхідно виключити інфляційний чинник.

Для цього використано корегуючий коефіцієнт, значення якого обчислюється як добуток індексів інфляції за поточний та попередні роки:

$$k_t = \sum_{f=2}^t \frac{I_f}{100}, \quad (16)$$

де k_t – корегуючий коефіцієнт для приведення значення вартісного показника в t -му році до базового (першого) року; I_f – індекс інфляції в f -му році.

Скореговане значення вартісних показників, з якого виключено рівень інфляції, обчислюється за формулою:

$$y_t = y_t^\Phi \sum_{f=1}^t \frac{I_f}{100}, \quad (17)$$

де y_t – скореговане значення вартісного показника в t -му році; y_t^Φ – фактичне значення вартісного показника в t -му році.

2. Обчислення середніх значень вартісних показників, з яких виключено інфляційний чинник за формулою:

$$\overline{y_k} = \frac{\sum_{t=1}^n y_{kt}}{n}, \quad (18)$$

де $\overline{y_k}$ – середній рівень k -го вартісного показника за виключенням інфляційного чинника; y_{kt} – скореговане значення k -го вартісного показника за виключенням інфляційного чинника в t -тий рік; n – розмір динамічного ряду вартісного показника.

3. Обчислення середньоквадратичних відхилень скорегованих вартісних показників:

$$\sigma_k = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (y_{ki} - \overline{y_k})^2}{n}}, \quad (19)$$

4. Генерація 500–1000 варіантів скорегованих значень вартісних показників. Для цього використовується надбудова «Генерація випадкових чисел» в середовища *MS Excel*. В основу генерації слід покласти нормальний закон розподілу випадкових величин, для врахування якого використовуються

раніше розраховані середні значення і середньоквадратичні відхилення скорегованих вартісних показників.

5. Генерація 500–1000 варіантів рівня інфляції, використовуючи середнє значення та середньоквадратичне відхилення рівня інфляції в Україні, обчислені за період 2014–2017 рр. Але кількість ітерацій рівнів інфляції має дорівнювати кількості ітерацій вартісних показників. Для генерації також рекомендується використовувати нормальний закон розподілу та відповідні його статистичні характеристики випадкової величини (середнє значення та середньоквадратичне відхилення).

6. Приведення змодельованих вартісних показників, з яких виключено дію інфляційного чинника, до теперішнього часу. Для цього визначається добуток а) з імітованих розмірів вартісних показників, б) кумулятивного коефіцієнта інфляції в останній рік (тобто к рік n) та в) імітованого рівня інфляції:

$$\tilde{y}_{gk} = y'_{gk} \cdot \sum_{t=2}^n I_t I'_g, \quad (20)$$

де \tilde{y}_{gk} – змодельоване і приведенне до теперішнього часу значення k -го показника для g -тої ітерації (всього має бути від 500 до 1000 ітерацій); y'_{gk} – згенероване значення k -го скорегованого вартісного показника для g -тої ітерації; I_t – рівень інфляції у t -тий рік; I'_g – згенероване значення рівня інфляції, що відповідає g -тій ітерації.

У результаті визначено 500–1000 варіантів вартісних показників, приведених до теперішнього часу.

7. Прогнозування неwartісних показників (чисельності зайнятих у сільському господарстві та площі сільськогосподарських угідь в Україні). Для цього необхідно побудувати рівняння трендів цих показників, перевірити адекватність побудованих функцій та спрогнозувати значення показників, підставивши у рівняння трендів порядковий номер наступного (2018 р.) року.

8. Обчислення показників ефективності (а саме: обсягу інвестицій у розрахунку на 1 ос, на 1 га, прибутку, що припадає на 1 грн інвестованих коштів) для кожної ітерації.

9. Визначення ймовірності того, що обсяги інвестицій у розрахунку на 1 ос, на 1 га, а також розмір прибутку, що припадає на 1 грн інвестованих коштів, будуть менші або більші за очікувані, бажані та планові рівні. Ймовірність визначається за формулою:

$$p_k = \frac{q_k}{G}, \quad (21)$$

де p_k – ймовірність того, що значення k -го показника буде більшим (меншим) за бажаний рівень; q_k – кількість ітерацій, у яких рівень k -го показника більший (менший) за бажаний рівень; G – загальна кількість ітерацій (від 500 до 1000).

Запропонована методика імітаційного моделювання реалізована на базі динамічних рядів базових показників України, які включають розмір інвестицій в сільське господарство, прибуток від сільськогосподарської діяльності, чисельність зайнятих у сільському господарстві та площу сільськогосподарських угідь, за період 2005–2017 рр.

Рівняння лінійних трендів для чисельності зайнятих у сільському господарстві та площі сільськогосподарських угідь в Україні мають вигляд $y = 3782,54 - 69,52t$ (із коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,60$) і $y = 22415,45 - 207,75t$ (із коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,67$), відповідно. За результатами прогнозування можна очікувати, що чисельність зайнятих у сільському господарстві у 2018 р. складе 2809,26 тис. чол., а площа сільськогосподарських угідь – 19506,95 тис. га. Середній рівень інфляції за період 2014–2017 рр. склав 1,23 %, а його середньоквадратичне відхилення – 0,14 %.

Для оцінки ризиковості інвестиційної діяльності вітчизняних агропромислових підприємств обчислено такі типи ймовірностей:

1) розміри інвестицій у розрахунку на 1 ос, на 1 га, а також розмір прибутку, що припадає на 1 грн інвестованих коштів у 2018 р. будуть менші за їх значення у 2017 р.;

2) збитковості інвестиційних процесів;

3) розміри інвестицій у розрахунку на 1 чол. зайнятого в сільському господарстві, на 1 га сільськогосподарських угідь, а також розмір прибутку, що припадає на 1 грн інвестованих коштів, у 2018 р. будуть менші за прогнозовані рівні.

Таблиця 3.1

**Імітаційне моделювання результатів інвестиційної діяльності
агропромислових підприємств України**

Показник ризику	Показник інвестиційної діяльності		
	інвестиції у розрахунку на 1 чол. зайнятого	інвестиції у розрахунку на 1 га с.-г. угідь	прибуток на 1 грн інвестованих коштів
Ймовірність недосягнення рівня 2017 р.	0,592	0,631	0,132
Ймовірність недосягнення прогнозованого рівня	0,220	0,232	0,179
Ймовірність збитковості	—	—	0,083
Коефіцієнт варіації, %	31,75	31,75	96,11

Джерело: розраховано автором на основі динамічних рядів базових показників інвестиційної діяльності агропромислових підприємств України

Для прогнозування перелічених показників використано такі лінійні тренди: $y = -2,41 + 1,33t$ із коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,68$ (для інвестицій у розрахунку на 1 зайнятого в сільському господарстві), $y = -0,28 + 0,19t$ із коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,69$ (для інвестицій у розрахунку на 1 га сільськогосподарських х угідь), $y = 0,32 + 0,139t$ із коефіцієнтом детермінації $R^2 = 0,69$ (для прибутку, що припадає на 1 грн інвестованих коштів).

Відповідно до результатів імітаційного моделювання високою є ймовірності того, що розмір інвестицій у розрахунку на 1 зайнятого в сільському господарстві та на 1 га сільськогосподарських угідь будуть

меншими за рівень 2017 р. Це пояснюється високим рівнем варіації та, відповідно, ризиковості розміру інвестицій у сільське господарство.

Натомість, ймовірність небажаних рівнів прибутку на 1 грн інвестованих коштів значно менша. Однак, найвагомішими випадковими коливаннями характеризується саме прибуток, про що свідчить високий рівень варіації прибутку, який припадає на 1 грн інвестованих у сільське господарство коштів.

Обов'язковою складовою процесу дослідження інвестиційної діяльності та виявлення перспектив розвитку агропромислових підприємств на інноваційній основі є аналіз та кількісне оцінювання інвестиційних ризиків. Такі ризики у дослідженні умовно розподілено на два типи:

- 1) ризики виробників сільськогосподарської продукції, тобто ризики об'єктів інвестування;
- 2) ризики інвестиційних процесів.

У цілому ризик пов'язаний можливими несприятливими відхиленнями фактичних значень фінансово-економічних показників від їх очікуваних рівнів. Для кількісного вимірювання ризиків у дослідженні використано систему статистичних оцінок, яка включає:

- середнє значення показника;
- розмах варіації, що визначається як різниця між мінімальним та максимальним значеннями показника;
- середньоквадратичне відхилення;
- коефіцієнт варіації, який обчислюється як відношення середньоквадратичного відхилення показника до його середнього значення. Коефіцієнт варіації відображає, яку частку середнього значення складає середній розкид показника;
- семіквадратичне відхилення, що відображає, на скільки у середньому значення показника відхиляється від його середнього рівня у несприятливий для підприємства бік. В дослідженні несприятливим визначено від'ємні

відхилення від середнього, коли фактичне значення показника менше за середнє;

– коефіцієнт семіваріації обчислюється як відношення семіквадратичного відхилення показника до його середнього значення. Цей коефіцієнт показує, яку частку середнього значення складає середній розкид у несприятливий для підприємства бік. Саме коефіцієнт семі варіації є визначальною кількісною оцінкою ризику.

Перелічені статистичні оцінки обчислюються шляхом статистичної обробки динамічних рядів фінансово-економічних показників, які визначено факторами інвестиційних ризиків.

Таблиця 3.2

Показники ризиковості об'єктів інвестування

Фінансово-економічний показник	Показник ризику					
	середнє значення	розмах варіації	середньо-квадратичне відхилення	коефіцієнт варіації, %	семіквадратичне відхилення	коефіцієнт семі варіації, %
Рівень урожайності зернових та зернобобових, ц/га	40,99	22,40	7,65	18,66	5,62	13,71
Рівень урожайності буряку цукрового, ц/га	425,16	212,50	73,19	17,21	55,36	13,02
Рівень урожайності соняшника, ц/га	20,29	8,10	2,95	14,53	2,12	10,43
Рівень урожайності картоплі, ц/га	207,21	88,40	31,09	15,00	19,86	9,58
Рівень урожайності овочів, ц/га	319,48	240,30	83,06	26,00	59,40	18,59
Рівень урожайності плодів та ягід, ц/га	62,53	46,70	14,51	23,21	9,99	15,97
Продуктивність праці, грн	166186,93	202695,90	68753,02	41,37	44241,12	26,62
Рівень рентабельності, %	24,53	30,40	8,98	36,61	5,09	20,75

Джерело: розраховано автором за динамічними рядами відповідних фінансово-економічних показників за 2010–2017 рр.

Найвагомішими інвестиційними ризиками виробництва сільськогосподарської продукції є ймовірні коливання урожайності, яка, з

одного боку, лежить в основі формування доходів та прибутків підприємств, а, з іншого – підпадає під вплив неконтрольованих і невизначених природно-кліматичних умов. Дію інших джерел ризиковості діяльності агропромислових підприємств враховано при оцінюванні ризику несприятливих коливань продуктивності праці та рівня рентабельності.

З даних табл. 1 видно, що як за коефіцієнтом варіації, так і за коефіцієнтом семіваріації найсуттєвішим рівнем ризику характеризується рівень рентабельності діяльності агропромислових підприємств. Відносно невисоким ступенем впливу з боку природно-кліматичних чинників характеризується вирощування картоплі, соняшника та цукрового буряку.

Слід також відзначити, що за всіма факторами ризиків коефіцієнт семіваріації менший за коефіцієнт варіації, особливо у розрізі продуктивності праці. Це свідчить про те, що суттєва частка розмаху варіації зумовлена позитивними для підприємств відхиленнями (тобто перевищенням фактичних значень показників їх середнього рівня). Суттєвим є ризик несприятливих коливань продуктивності праці.

Як зауважують О. М. Николук та В. В. Чепурко, оцінка природно-кліматичних ризиків на базі обробки динамічних рядів рівнів урожайності агропромислових культур має враховувати тренд поступового збільшення рівня урожайності агропромислових внаслідок удосконалення технологій виробництва [138; 203].

Застосовуючи запропоновану дослідниками методику, обчислено уточнені рівні природно-кліматичних ризиків агропромислових підприємств, які набувають вигляду випадкових і непередбачуваних коливань рівнів урожайності (табл. 3.3). Встановлено, що найвищим рівнем природно-кліматичного ризику характеризується вирощування зернових і зернобобових та плодів і ягід.

Надалі отримані за двома методиками результати кількісного оцінювання природно-кліматичних ризиків необхідно звести у єдиний інтегральний коефіцієнт ризику.

Таблиця 3.3

**Оцінювання природно-кліматичного ризику виробництва
продукції рослинництва (із урахування тренду)**

Вид продукції	Рівень природно-кліматичного ризику
Зернові та зернобобові	0,4140
Цукровий буряк	0,0382
Соняшник	0,0305
Картопля	0,0864
Овочі	0,0023
Плоди та ягоди	0,1213

Джерело: розраховано автором за динамічними рядами відповідних фінансово-економічних показників за 2010–2017 рр.

Узагальнену оцінку ризиків проведено за такою схемою:

1) обчислення частинних нормованих коефіцієнтів ризиків за обома методиками, застосовуючи формулу:

$$r_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_j^{\max}}, \quad (22)$$

де r_{ij} – частинний коефіцієнт ризику для i -тої культури, обчислений за j -тою методикою; x_{ij} – фактичне значення показника ризику (для першої методики – це коефіцієнт семіваріації, а для другої – рівень природно-кліматичного ризику) для i -тої культури, обчислений за j -тою методикою; x_j^{\max} – максимальне серед всіх агропромислових культур значення показника ризику, обчисленого за j -тою методикою (для першої методики – це коефіцієнт семіваріації, а для другої – рівень природно-кліматичного ризику);

2) обчислення інтегрального коефіцієнта природно-кліматичного ризику за формулою середнього геометричного:

$$R_i = \sqrt[2]{\prod_{j=1} r_{ij}}, \quad (23)$$

де R_i – інтегральний коефіцієнт природно-кліматичного ризику для i -тої культури.

Встановлено, що найвищим рівнем природно-кліматичного ризику характеризується вирощування пшениці та плодів і ягід. Натомість, найменш ризиковим з точки зору впливу природно-кліматичних умов є вирощування овочів і соняшника (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Інтегральне оцінювання природно-кліматичного ризику
виробництва продукції рослинництва**

Вид продукції	Частинний коефіцієнт ризику		Інтегральний коефіцієнт природно-кліматичного ризику	Ранг
	за коефіцієнтом семиваріації	за коефіцієнтом природно-кліматичного ризику		
Зернові та зернобобові	0,74	1,00	0,86	1
Цукровий буряк	0,70	0,09	0,25	4
Соняшник	0,56	0,07	0,20	5
Картопля	0,52	0,21	0,33	3
Овочі	1,00	0,01	0,07	6
Плоди та ягоди	0,86	0,29	0,50	2

Джерело: розраховано автором

Інше джерело ризиків сфери інвестиційного забезпечення діяльності агропромислових підприємств пов'язане із випадковими коливанням обсягів та ефективності інвестування. В якості факторів цих видів ризику обрано такі показники як питома вага інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальних інвестиціях, валова продукція сільського господарства у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів, чистий прибуток у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів та період окупності

Оцінювання ризиків інвестиційної діяльності виробників сільськогосподарської продукції проведемо на основі виявлення впливу окремих фінансово-економічних показників та їх синергії у Інтегральному коефіцієнті ризику (табл. 3.5).

Найбільш вагомі коливання характерні для питомої ваги інвестицій у права інтелектуальної власності та програмне забезпечення в сільському,

лісовому та рибному господарстві. Натомість, ризик несприятливих відхилень чистого прибутку, що припадає на 1 грн капітальних інвестицій, найменший.

Таблиця 3.5

**Оцінювання ризиків інвестиційної діяльності виробників
сільськогосподарської продукції**

Фінансово-економічний показник	Показник ризику						Нормований коефіцієнт ризику
	середнє значення	розмах варіації	середньо- квадратичне відхилення	коефіцієнт варіації	семіквадратичне відхилення	коефіцієнт семіваріації	
Питома вага інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у загальних інвестиціях, %, у т. ч.:	11,73	9,82	4,23	36,07	2,38	20,29	0,45
у нематеріальні активи	2,22	3,34	1,33	59,95	0,83	37,31	0,82
у концесії, патенти, ліцензії, торговельні марки і аналогічні права	0,27	0,75	0,24	87,81	0,12	45,37	1,00
у придбання програмного забезпечення	1,58	5,51	1,89	119,4	0,65	40,79	0,90
Валова продукція сільського господарства у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів, грн	7,27	12,40	3,33	45,79	2,11	29,02	0,64
Чистий прибуток у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів, грн	2,49	5,65	1,85	74,44	0,89	35,61	0,78
Період окупності, років	1,17	2,30	0,74	62,98	0,40	34,48	0,76
Інтегральний коефіцієнт ризику	0,76						

Джерело: розраховано автором

Однак, порівнюючи отримані результати оцінки ризиків об'єктів фінансування (табл. 3.5) та безпосередньо інвестиційної діяльності, можна стверджувати, що ризики, які формуються у виробничій сфері значно менш вагомі, ніж ризики інвестиційної діяльності. Наведене підтверджується і тим, що ризик коливання валової продукції сільського господарства у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів значно нижчий (за коефіцієнтом семіваріації менший на 19 %), ніж ризик несприятливих відхилень чистого прибутку у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів. Отримане значення інтегрального

коефіцієнта (0,76) свідчить про високий рівень ризиковості інвестиційних процесів в сільському господарстві.

Методику інтегрального оцінювання можна використати для порівняльного аналізу ризиковості інвестиційної діяльності виробників сільськогосподарської продукції для різних напрямів сільськогосподарського виробництва, підприємств різних розмірів та організаційно-правової форм, визначення з врахуванням рівня ризику оптимальних обсягів та напрямків інвестування для впровадження інвестиційних проектів.

Таблиця 3.6

Розрахункова вартість інвестиційних проектів станом на 01.01.2019

Вартість інвестпроектів	од.	Сума, млн грн	%
до 10 млн грн	263	802,9	50,9
10-50 млн грн	157	3558,6	30,4
50-100 млн грн	48	3148,8	9,3
100-500 млн грн	38	8085,3	7,4
500-1 000 млн грн	4	2573,2	0,8
понад 1 млрд грн	7	28712,7	1,4
Всього	517	46 881,6	100,0

Джерело: побудовано автором

За оперативною інформацією структурних підрозділів з питань агропромислового розвитку облдержадміністрацій, протягом 2018 року у регіонах країни в агропромисловому комплексі триває підготовка та впровадження 517 інвестиційних проектів загальною вартістю майже 46,9 млрд грн, що на 43 проекти та 5,6 млрд грн більше відповідного періоду попереднього року.

Серед інвестиційних проектів за найбільшою кошторисною вартістю вирізняється проект з будівництва птахо-комплексу «Вінницький бройлер» потужністю 440 тис. тон м'яса в рік (Вінницька область), вартість якого становить 9,6 млрд гривень. Стан реалізації проекту оцінюється на рівні 62,5%.

Найбільша кількість інвестиційних проектів впроваджується у таких областях: Полтавській – 104; Львівській – 52; Миколаївській – 50; Вінницькій – 46; Черкаській – 46; Херсонській – 31; Київській – 284 Кіровоградській – 24.

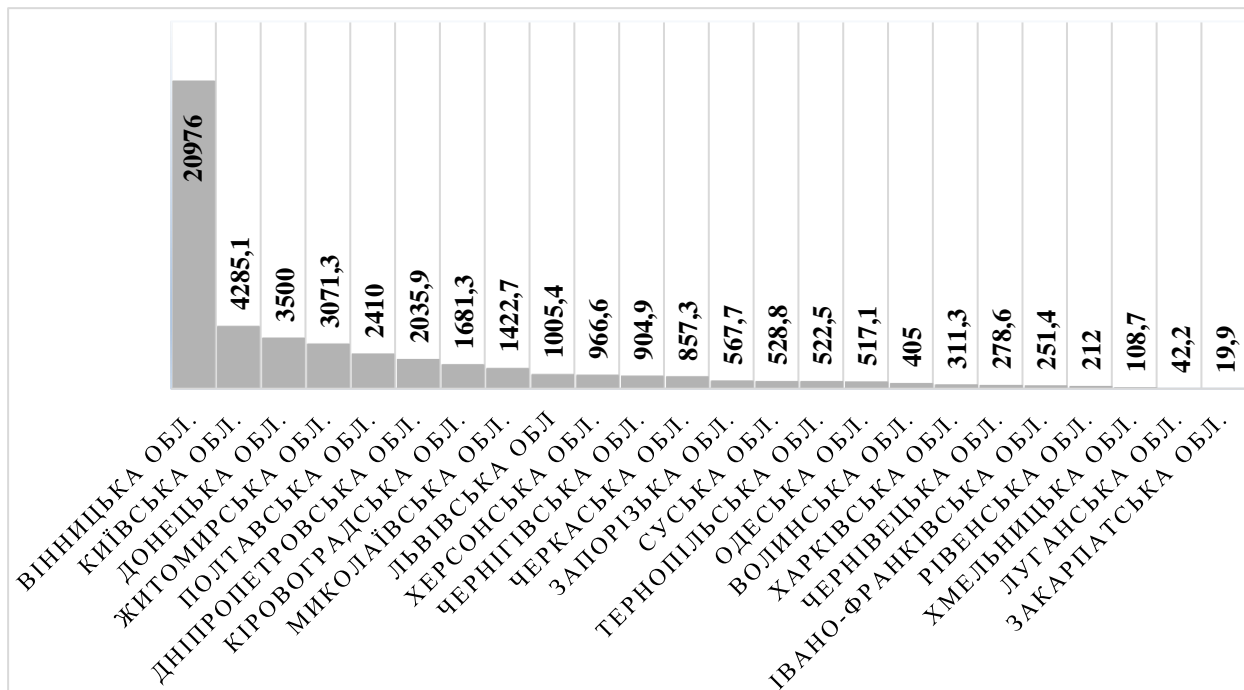

Рис. 3.2. Загальна кошторисна вартість інвестиційних проектів у регіонах (за січень-грудень 2018 р.)

Джерело розроблено на основі даних державної служби статистики

Вартість інвестиційних проектів варіюється від 100 тис. грн до 9,6 млрд гривень.

Основним джерелом фінансування залишаються власні кошти с/г підприємств – 76,6%. Напрямки реалізації інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі (будівництво/реконструкція).

Передумовою створення сприятливого інвестиційного клімату в державі є створення належних умов роботи бізнесу та формування нового ефективного механізму правового регулювання інвестиційної діяльності задля забезпечення системи пільг та гарантій іноземним вкладникам капіталу[73].

Окремо слід зазначити необхідність у підсиленні наукової та освітньої сфери, підтримці науково-дослідницьких розробок, паралельно з побудовою нових та відновленням старих об'єктів інфраструктури для забезпечення умов для реалізації інвестиційних проектів вітчизняними та іноземними підприємствами.

Таблиця 3.7

Напрямки реалізації інвестиційних проектів в агропромисловому комплексі (будівництво/реконструкція)

Напрямок інвестиційних проектів	од.	% до загального обсягу
вирощування ВРХ	108	20,9
розвиток свинарства	56	10,8
розвиток птахівництва	34	6,6
обробка, зберігання зернових і тех-культур	96	18,6
харчова та переробна промисловість	47	9,1
багаторічні насадження	32	6,2
овоче- та фруктовосховища	30	5,8
забійні пункти	15	2,9
альтернативні види палива	13	2,5
зрошення	15	2,9
інші	71	13,7
Всього	517	100,0

Джерело: побудовано автором

Таким чином, можна зробити висновок, що активна позиція держави у розробці належних правових норм та забезпечення умов для сприяння

інвестиційній діяльності разом із професійними діями керівництва вітчизняних підприємств дозволить Україні реалізувати свій інвестиційний та інноваційний потенціал.

3.2 Механізми підвищення інвестиційної привабливості та активності агропромислових підприємств

Формування інвестиційної привабливості є надзвичайно складним завданням, вирішення якого залежить від низки факторів. Досвід різних країн підтверджує, що для забезпечення розширеного відтворення, сільськогосподарські підприємства використовують залучені фінансові ресурси, серед яких значне місце займає державна підтримка. Оскільки аграрний бізнес має певні особливості, це накладає відбиток на інструменти накопичення та використання фінансових ресурсів у цьому секторі економіки.

Від стійкого функціонування аграрного сектора в значній мірі залежить рівень життя населення, але такий капіталомісткий сектор, яким є агропромисловий комплекс, не може функціонувати без високих темпів і значних масштабів накопичення капіталу. Різке скорочення державного фінансування, відсутність ефективної та обґрунтованої кредитної системи в сільському господарстві, жорстка податкова політика, збільшення імпорту сільськогосподарської продукції сприяли тому, що вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники позбулися всіх джерел утворення та накопичення капіталу, що, в свою чергу, негативно відбилося на функціонуванні самої галузей та пов'язаних із сільським господарством.

Особливий статус сільського господарства для стимулювання інвестиційної діяльності зумовлено, по-перше, низькою капіталоємністю і найменшими термінами окупності капітальних вкладень; по-друге, для продукції цієї галузі характерний масовий і стійкий попит на внутрішньому ринку. Крім того, сільське господарство має сильні міжгалузеві зв'язки, внаслідок чого інвестиції в його розвиток створюють найбільший

кумулятивний ефект, стимулюючи попит на продукцію суміжних галузей і формуючи в них власний інвестиційний потенціал.

Таблиця 3.8

Групування за розмірами та ефективністю інвестування розвитку великих, середніх, малих і мікропідприємств

Групи	Роки	Кількість підприємств одиниць	На одне підприємство			на одну інвестовану гривню			на одну зайняту особу		Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств	Продуктивність праці тис грн
			Кількість працівників осіб	Капітальні інвестиції у:		Чистий прибуток (збиток) підприємств	Обсяг виробленої продукції	Додана вартість за витратами виробництва підприємств	Витрати на оплату праці тис. грн.	Інвестицій тис. грн.		
				матеріальні активи тис грн	нематеріальні активи тис. грн							
Великі підприємства	2013	27	1437,04	82840,74	207,41	1,70	11,03	4,41	35,96	57,79	15,30	637,20
	2014	28	1664,29	60060,71	1075,00	3,05	23,96	9,16	40,86	36,73	14,90	880,16
	2015	29	1665,52	129824,14	1148,28	6,53	18,10	8,52	54,38	78,64	45,40	1423,00
	2016	20	1905,00	131880,00	2940,00	4,48	21,38	7,35	71,48	70,77	24,70	1513,40
	2017	18	1527,78	236594,44	4700,00	1,86	10,69	2,02	96,94	157,94	20,50	1688,13
Відношення 2017 до 2013 %		66,67	106,31	в 2,85 р.	в 22,67 р.	109,01	96,94	45,82	в 2,69 р.	в 2,73 р.	133,99	в 2,65 р.
Середні підприємства	2013	2915	140,55	3752,21	110,53	0,62	9,46	3,04	27,80	27,48	6,30	260,09
	2014	2595	140,31	4231,25	15,57	0,85	13,13	5,43	31,23	30,27	6,90	397,36
	2015	2533	136,60	5926,73	51,05	2,90	14,08	6,22	40,51	43,76	23,40	616,03
	2016	2501	143,54	10169,53	78,37	1,67	9,58	3,77	51,81	71,39	21,60	683,90
	2017	2383	140,91	13474,74	164,12	1,09	8,28	2,83	73,27	96,79	15,40	801,20
Відношення 2017 до 2013 %		81,75	100,26	в 3,59 р.	148,48	176,71	87,47	93,09	в 2,63 р.	в 3,52 р.	в 2,44 р.	в 3,08 р.
Малі підприємства	2013	46906	5,09	115,20	0,29	0,78	11,14	4,72	17,47	22,69	8,10	252,92
	2014	43389	5,03	134,71	0,12	1,18	16,28	8,54	18,44	26,81	9,80	436,45
	2015	44182	4,60	245,40	0,37	3,14	11,72	5,28	22,73	53,41	32,40	625,84
	2016	42477	5,11	517,38	0,39	1,62	7,36	3,20	26,57	101,26	30,00	745,03
	2017	47714	4,81	568,11	2,78	0,93	7,18	3,48	38,14	118,59	15,60	851,97
Відношення 2017 до 2013 %		101,72	94,60	в 4,93 р.	в 9,72 р.	119,54	64,46	73,69	в 2,18 р.	в 5,23 р.	192,59	в 3,37 р.
З них мікропідприємства	2013	41495	2,22	30,95	0,04	0,83	13,71	6,07	14,69	13,93	7,00	191,03
	2014	38430	2,56	39,85	0,02	0,90	21,27	13,26	12,38	15,56	6,60	330,84
	2015	39237	2,27	65,43	0,06	3,62	13,69	6,01	13,15	28,91	30,90	395,77
	2016	37457	2,58	160,78	0,05	1,68	8,49	3,63	16,71	62,43	26,50	530,05
	2017	42512	2,45	150,56	0,51	0,63	9,35	5,81	18,36	61,57	7,70	575,82
Відношення 2017 до 2013%		102,45	110,30	в 4,86 р.	в 13,18 р.	76,31	68,20	95,74	124,92	в 4,42 р.	110,00	в 3,01 р.

Джерело розроблено автором на основі державної служби статистики

Значний внесок у формування інвестиційного потенціалу вносять фактори, накопичені в процесі багаторічної господарської діяльності: інфраструктурна освоєність території, інноваційний потенціал та інтелектуальний потенціал населення, наявні відмінності в структурі інвестиційних потоків окремих секторів галузі, розміри підприємств.

Аналізуючи дані табл. 3.8 яка характеризує динаміку інвестиційних показників в залежності від розмірів підприємства: великі, середні, малі (в тому числі мікро) за період з 2013р. по 2017р.

На протязі аналізованого періоду зберігається тенденція до збільшення інвестицій в аграрний сектор економіки. Що позитивно впливає на інші показники такі як: чистий прибуток; обсяг виробленої продукції; додана вартість за витратами виробництва підприємства; рівень рентабельності; продуктивність праці; кількість зайнятих працівників.

Розглянувши капітальні інвестиції на одне підприємство у матеріальні активи по групах підприємств прослідковується тенденція домінування великих підприємств за розмірами інвестованих коштів. Якщо в 2017 році інвестиції середніх та малих складала 13 474 та 568 тис. грн. відповідно то у групі великих підприємств цей показник в рази більший і в 2017р. склав 236 594,44 тис. грн. на одне підприємство групи. Даний показник ще раз підкреслює що інвестор більше довіряє монополістам, потужним організаціям які мають значні обсяги виробництва.

Проте слід зауважити що тенденція щодо збільшення інвестиційних потоків прослідковується у всіх групах підприємств. У великих збільшення відбулось у 2.85 рази у середніх в 3.59 рази в малих в 4,93 рази з них в мікро в 4,86 рази дане збільшення можна абстрагувати адже в період з 2013 по 2017рр відбувалось поступове знецінення національної валюти, в 2013р. офіційний курс гривні за 100 доларів США складав 799,30 грн. а в 2017р цей показник був вже 2659,66 грн. тобто Українська гривня знецінилась в 3,33 рази.

Аналізуючи особливість інвестиційних процесів у нематеріальних активах підприємств, слід відзначити позитивну тенденцію щодо збільшення

інвестицій, проте це збільшення в абсолютних значеннях є не суттєвим в порівнянні із інвестиціями в матеріальні активи. Цей факт підкреслює велику ризиковість інвестицій в не матеріальні активи.

Аналізуючи чистий прибуток на одну інвестовану гривню відслідковується позитивна тенденція у всіх групах підприємств відношення даного показника коливається від 109% у великих і до 176 % у середніх, у мікро підприємствах найнижчий і складає 76% тобто відслідковуємо тенденцію до зменшення.

Аналізуючи додану вартість за витратами виробництва на одну інвестовану гривню ми маємо негативні тенденції що в свою чергу характеризують особливість інвестиційних процесів у сільському господарстві. Отже інвестора в першу чергу цікавить сировина а не кінцевий продукт, що в свою чергу несе негативні тенденції в макроекономіці, адже в реаліях сьогодення найбільш ефективним і прибутковим є кінцевий продукт з високою доданою вартістю.

Що стосується витрат на оплату праці даний показник зріс у 2017р. порівняно із 2013 р. даний показник коливається від 120% до 269% і залежить від підприємства на якому працює особа. Найбільший приріс заробітної плати склав у групі великих підприємств. Тобто реально заробітні плати у сільському господарстві збільшились. Пропорційно заробітним платам збільшилась й продуктивність праці, це є досить логічно, заробітна плата є найбільш ефективним каталізатором продуктивності праці.

Найбільш важливим показником є рівень рентабельності підприємства, який в свою чергу визначає інвестиційну привабливість підприємства і збагачує підприємство новими фінансовими ресурсами. За проаналізований період відслідковується позитивна тенденція щодо збільшення рівня рентабельності найнижчий показник у мікропідприємствах приріст склавсього 10%. Що стосується малих, середніх та великих цей показник складає 192,59, 244, 133 % відповідно. Найбільший показник рентабельності у групі середніх підприємств, що в свою чергу є досить позитивним явищем, оскільки

ми бачимо поступовий перехід інвестиційної зацікавленості від групи великих підприємств до середніх та малих.

В якості основної форми державної підтримки АПК повинні одержати широке поширення регіональні цільові програми, що стимулюють товарне виробництво тих видів продукції, які необхідні для насичення продовольчого ринку і досить конкурентоспроможні.

Важливою умовою руху товарів від виробників до споживачів є створення ефективної ринкової інфраструктури. Значні перспективи встановлення довготривалих продовольчих зв'язків між виробниками і регіонами, що споживають продукцію. Їх дієвою формою може стати залучення інвестиційних ресурсів.

Потреба сільського господарства України в інвестиціях є вкрай необхідною та свідчить про наявність достатньо високих резервів для інвестування виробничого середовища.

Рис. 3.3. Механізм активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств

Джерело побудовано автором

На сучасному етапі розвитку економіки України посилюється роль місцевих органів державної влади в управлінні розвитком аграрних підприємств на основі регулювання інвестиційної активності, що виражається в активній роботі влади щодо залучення вітчизняних та іноземних інвестицій (рис. 3.3.). Процес формування інвестиційної політики включає розробку цільових програм, які спрямовані на пріоритетний розвиток підприємств аграрного сектора, пошук інвестиційних ресурсів і ефективне їхнє використання з метою досягнення позитивної економічної та соціальної ефективності.

В Україні сформовано певну кількість успішних активних кластерів, але в той же час є перешкоди для розвитку кластеризації аграрного сектора: нестабільний фінансовий стан країни, дефіцит інвестиційних ресурсів, низька активність територіальних громад. Основна функція кластерів – давати переваги організаціям, які об'єдналися. Однак формування кластерів утруднено через відсутність в законодавстві України нормативно-правових актів, які надаватимуть державну підтримку, регулювати діяльність кластерних об'єднань, сприяти розвитку регіонів і секторів АПК.

Кластери в Україні не розвиваються з кількох причин:

- недосконалість законодавчої бази;
- відсутність підтримки кластерних ініціатив з боку держави;
- не налагоджено довірливі відносини органів державної влади і бізнесу;
- слабкі аграрні кластери в зв'язку з низькою конкуренцією на внутрішньому ринку;
- немає єдиної систематизованої інформаційної бази про чинні та потенційні кластери: суспільство не поінформоване про переваги кластерних об'єднань, не бачить цілісної картини функціонування і результатів діяльності українських аграрних кластерів.

Кластер – це одна з форм взаємодії організацій у спільному ланцюжку цінності, взаємозамінний елемент самодостатньої сфери виробництва або

послуг певного напрямку з точною локалізацією. Елементами, або кластерами, в аграрній сфері можуть бути компанії або корпорації, які взаємно доповнюють один одного, підсилюють конкурентні переваги окремих компаній зокрема і в цілому кластера.

Відповідно до побудованої дендрограми подібності перелічених критеріїв розподілу сере всієї сукупності існує один монокластер – Закарпатська області (рис. 3.4).

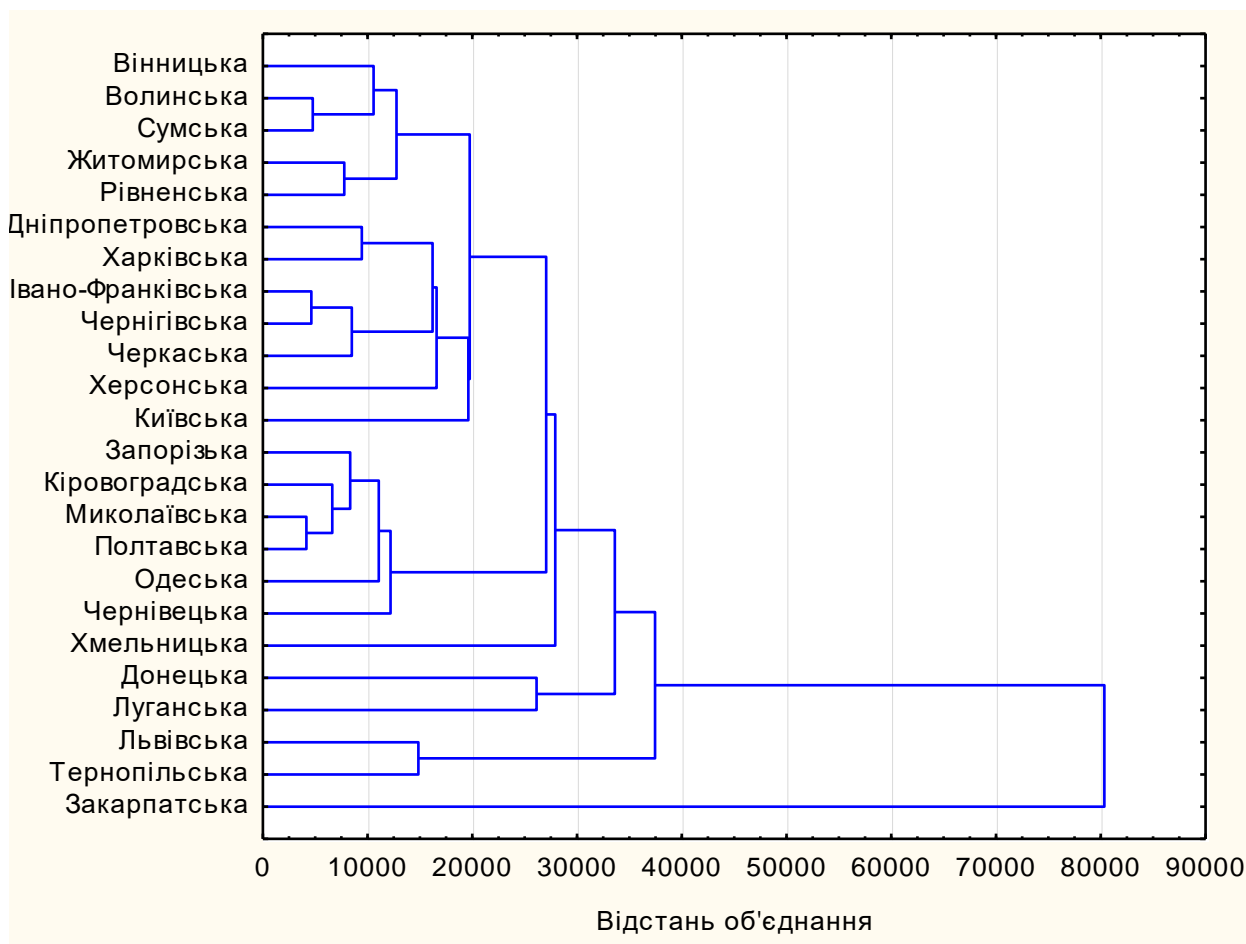

Рис. 3.4. Дендрограма подібності регіонів України за чинниками та результатами інвестиційної діяльності аграрних підприємств (24 адміністративних області)

Джерело: власні дослідження.

Кластеризація дозволяє структурам легше взаємодіяти, обмінюватися інформацією, відстоювати права, впроваджувати нові технології і підвищувати кваліфікацію співробітників. В результаті сума дій повинна привести до отримання продукції кращої якості у порівнянні з конкурентами.

Формування кластерів допомогло б Україні зайняти ніші європейського ринку.

Виділення саме цього регіону в окремий кластер зумовлено надзвичайно низьким рівнем інвестиційної активності. Зокрема, розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь в області на 81 % нижчий, ніж у середньому по Україні; розмір капітальних інвестицій у розрахунку на 1 ос. населення – на 42 % нижчий; питома вага інвестицій в сільське господарства 90 % менший порівнянь із середньо українським рівнем.

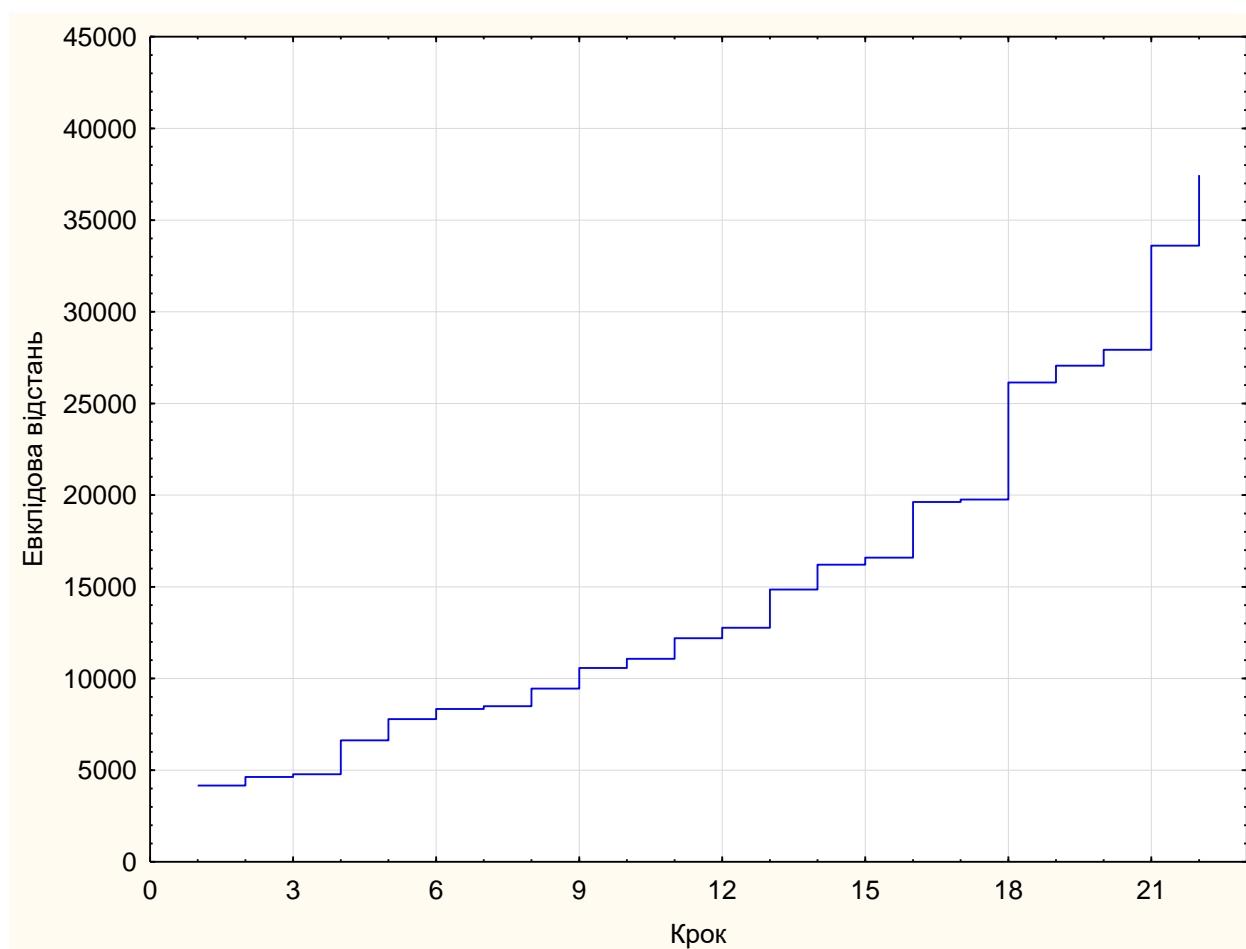

Рис. 3.5 Граф об'єднання регіонів України за чинниками та результатами інвестиційної діяльності аграрних підприємств

Джерело: власні дослідження.

Крім того, значення таких показників, як розмір інвестицій в сільське господарство на 1000 га сільськогосподарських угідь та розмір капітальних

інвестицій у розрахунку на 1 ос. є найнижчими в Україні. Як результат область характеризується найнижчим рівнем рентабельності в сільському господарстві та дуже низькою заробітною платою. Перелічене дає підстави віднести Закарпатську область в окремий монокластер з низькою ефективністю інвестиційної діяльності аграрних підприємств, а подальший кластерний аналіз проводити на базі 23 адміністративних областей. Після виключення Закарпатської області з кластерного аналізу побудовано граф об'єднання, згідно із яким стрімке зростання кількості об'єднаних регіонів мало місце на 18-му та 21-му кроках (рис. 3.5).

Для визначення оптимальної кількості кластерів досліджуваної сукупності використовується формула: $n - m$, де n – кількість об'єктів кластеризації (24 адміністративні області), а m – крок, на якому відбувся перший стрибок об'єднання (крок 18). Відповідно, оптимальна кількість кластерів, на які доцільно розподілити 23 досліджувані регіони України складає: $24 - 18 = 6$ груп, або $24 - 21 = 3$ групи.

Для того, щоб обрати з-поміж зазначених двох варіантів, слід провести дисперсійний аналіз для кожного із них.

З даних табл. 3.9 видно, що краще досліджувану сукупність розподілити на 6 груп, оскільки у такому випадку у подальшому аналізі залишаються 5 показників, для яких рівень р-значущості вищий за критичне значення, тобто за 0,1. В іншому випадку лише одна з обраних класифікаційних ознак є значущою.

До першого кластера увійшли 5 адміністративних областей України (Вінницька, Волинська, Житомирська, Рівненська, Сумська області), до другого кластера – 7 областей (Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Харківська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська області), до третього – 6 областей (Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Чернівецька), до четвертого та шостого – по одній (Донецька і Луганська області), а до п'ятого – 3 області (Львівська, Тернопільська, Хмельницька області).

Таблиця 3.9

**Значущість ознак кластеризації регіонів України, визначена
на основі дисперсійного аналізу**

Ознака кластеризації	Кількість кластерів			
	6 кластерів		3 кластери	
	рівень <i>p</i> -значущості	результати аналізу	рівень <i>p</i> -значущості	результати аналізу
Розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь	0,05	Незначущий	0,33	Незначущий
Розмір капітальних інвестицій у розрахунку на 1 ос. населення	0,21	Незначущий	0,85	Незначущий
Питома вага інвестицій в сільське господарства	0,69	Незначущий	0,93	Незначущий
Індекс споживчих цін	0,07	Значущий	0,45	Незначущий
Рентабельність в сільському господарстві, лісництві та рибальстві	0,97	Незначущий	0,68	Незначущий
Продуктивність праці в сільському господарстві	0,00	Значущий	0,00	Значущий
Витрати населення у розрахунку на 1 ос.	0,00	Значущий	0,86	Незначущий
Площа житла, введеного в експлуатацію	0,61	Незначущий	0,51	Незначущий
Розмір заробітної плати в сільському господарстві	0,04	Значущий	0,40	Незначущий
Кількість чинників, яку слід виключити з групувальних ознак	5		1	

Примітка: критичний рівень значущості складає 0,05.

Джерело: власні дослідження

Аналогічно вищеописаній методиці, монокластери (які наразі є тимчасово окупованими територіями) пропонується виключити з кластерного аналізу, метою якого є визначення взаємозалежностей між показниками інвестиційної діяльності аграрних підприємств та соціально-економічними ефектами від неї.

Однак, слід зазначити, що не типовість зазначених регіонів виявляється як дуже низькими розмірами інвестиційних вкладень у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь (у Луганській області на 60 % нижчий порівнянь

із середньо українським, а у Донецькій – на 57 %) та витрат у розрахунку на 1 ос. (у Луганській області на 71 % нижчий порівнянь із середньо українським, а у Донецькій – на 54 %).

Таблиця 3.10

Середні значення ознак кластеризації для виділених кластерів

Ознака кластеризації	Кластер					
	1	2	3	4	5	6
Розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь, млн грн	1,70	1,82	1,43	0,64	1,77	0,63
Індекс споживчих цін, %	113,84	113,86	113,58	115,90	113,37	114,90
Продуктивність праці в сільському господарстві, тис. грн	320,36	270,80	216,36	257,04	393,66	232,97
Витрати населення у розрахунку на 1 ос., грн	55811,08	64575,48	61771,33	25924,70	54758,37	16248,20
Розмір заробітної плати в сільському господарстві, грн	5953,00	6280,71	6346,33	7764,00	5961,00	5862,00

Джерело: власні дослідження

Найбільш результативними з точки зору отримання ефекту від інвестиційної діяльності є регіони найчисельнішого другого кластера (Дніпропетровська, Івано-Франківська, Київська, Харківська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська області), у яких розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь найвищий і практично всі інші показники (за виключенням продуктивності праці у сільському господарстві) також самі високі.

Таблиця 3.11

Коефіцієнти варіації класифікаційних ознак у межах кластерів, %

Ознака кластеризації	Кластер			
	1	2	3	5
Розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь, млн грн	24,71	28,86	35,45	37,93
Індекс споживчих цін, %	0,81	0,51	0,68	0,36
Продуктивність праці в сільському господарстві, тис. грн	4,08	4,72	2,93	6,42
Витрати населення у розрахунку на 1 ос., грн	4,22	12,86	13,77	8,77
Розмір заробітної плати в сільському господарстві, грн	1,99	9,11	8,07	7,03

Джерело: власні дослідження

Найбільша розбіжність між створеними групами спостерігається у розрізі витрат населення у розрахунку на 1 ос.

У межах кластерів найбільша варіація класифікаційних ознак спостерігається у третьому а п'ятому кластерах: середній рівень коефіцієнтів варіації за всіма показниками у них складає 12,2 та 12,1 %, відповідно.

Найбільшою неоднорідністю характеризується розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь, коефіцієнт варіації якого у межах виділених груп коливається від 28,9 % (у другому кластері) до 37,9 % (у п'ятому кластері).

Інвестування розвитку агропромислових підприємств базується на організаційно-економічних механізмах управління інвестиційними потоками, який представлено на рис. 3.6.

Рис. 3.6. Організаційно-економічний механізм активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств

Джерело: власні дослідження

Аналіз світового досвіду підтверджує, що іноземні інвестиції допомагають вирішенню проблеми недостатності власних грошей як джерела фінансування. При їх ефективному використанні країна може не тільки компенсувати нестачу внутрішніх інвестиційних ресурсів, а ще й підвищити ефективність виробництва та конкурентоспроможності вітчизняної продукції завдяки введенню новітніх технологій та аналізу прогресивного досвіду управління інших країн світу [207, с. 62].

Основне завдання іноземних інвестицій полягає не тільки в забезпеченні додаткових фінансових вкладень в економіку, але і в задоволенні потреби приймаючої країни в нових прогресивних методів праці і засоби виробництва. При цьому в країні-реципієнті формуються нові виробничі відносини, що дозволяють більш ефективно використовувати наявний іноземний капітал. Збільшення іноземних інвестицій є не тільки базисом відновних процесів, але і фактором зниження безробіття, зростання податкових надходжень до бюджетів, підвищення рівня менеджменту, посилення конкуренції в національній економіці, розвитку соціальної сфери.

Основними складовими комплексного механізму залучення прямих іноземних інвестицій виступають інституціонально-правовий, грошово-кредитний, організаційно-економічний механізм активізації інвестування розвитку агропідприємств, бюджетно-податковий, територіально-організаційний механізми (рис. 3.7).

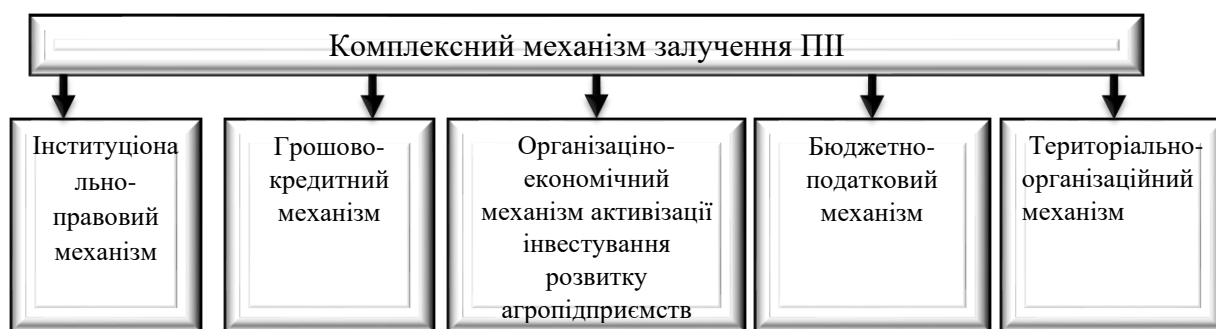

Рис. 3.7 Характеристика основних складових комплексного механізму залучення прямих іноземних інвестицій

Джерело: розроблено автором

Механізм регулювання та залучення ПІІ слід розглядати як сукупність заходів та інструментів, спрямованих не тільки на стимулювання припливу ПІІ в країну, але й на оптимізацію цього процесу — упорядкування структури, форм і спрямованості іноземних інвестицій у відповідності з потребами і стратегічними інтересами нашої країни.

Інституційно-правовий механізм покликаний забезпечити формування належного правового середовища, необхідного для залучення іноземних інвестицій з урахуванням національного та світового досвіду, а також міжнародних зобов'язань України.

Однією з найважливіших складових механізму є грошово-кредитний механізм, метою якого є формування ефективної національної й регіональної політики щодо фінансової підтримки інвестиційної діяльності, що потребує узгодження усіх видів економічної політики.

Бюджетно-податковий механізм передбачає вдосконалення фіскального стимулювання інвестиційної діяльності та амортизаційної політики, а також збільшення обсягів амортизаційних відрахувань для здійснення інвестиційної діяльності в агропромисловому секторі економіки, зокрема, через використання прискореної амортизації.

Одним із основних напрямів удосконалення територіально-організаційного механізму є створення певних преференційних умов на окремих територіях. У світовій практиці особливу увагу приділено таким інструментам і механізмам державної інвестиційної політики, як спеціальні правові режими економічної діяльності, що передбачають застосування для частини суб'єктів господарювання впродовж визначеного часу особливих, відмінних від загальнонаціонального режиму, більш преференційних умов діяльності.

1. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України повинно бути одним із пріоритетних напрямів розвитку української економіки. Ефективність і стан інвестиційної діяльності в Україні залежить, перш за все, від відповідної державної і регіональної інвестиційної політики,

результативність якої зумовлюється наявністю чіткого організаційно-економічного механізму її реалізації.

2. Аналіз обсягу, динаміки, регіональної та галузевої структури прямих іноземних інвестицій в українську економіку за останні роки свідчать про те, що вони не стали повноцінним джерелом інноваційного розвитку. За останні три роки потік іноземних інвестицій в економіку зменшився, що було спричинене глобальними кризовими явищами та нестабільністю економіки України. Хоча в деякі галузі обсяг іноземних інвестицій збільшується (харчова, хімічна промисловість; виробництво меблів та ремонт машин).

3. Для того щоб зростали обсяги і поширювалося застосування іноземних інвестицій, потрібно здійснити оцінку впливу факторів інвестиційного середовища та клімату на інвестиційні процеси.

Досягнення високого рівня інвестиційної привабливості - це непростий, а часто дуже трудомісткий процес, що потребує в окремих випадках серйозної мобілізації зусиль. Інвестиційна привабливість не формується відразу, для її розвитку потрібно наявність багатьох факторів - від географічного розташування трудових ресурсів до рівня розвиненості інфраструктури та соціально- політичної обстановки в даній країні. Україна, по ряду показників, є інвестиційно-привабливою країною.

Разом з тим, динаміка надходження іноземних інвестицій у вітчизняну економіку свідчить, що інвестиційна привабливість нашої країни недостатньо висока. Особливо гостро ця проблема проявляється в умовах соціально-економічної та економічної кризи.

3.3 Прогнозування ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств

Оцінки ефективності інвестиційних процесів повинна відображати наслідки реалізації у інших галузях економіки. Зокрема, приріст таких показників, як внутрішній регіональний продукт, податкові надходження та

створення робочих місць у окремих працях пропонується розраховувати через мультиплікатор, який передбачає кратне збільшення приросту доходу, зайнятості та споживання відносно приросту інвестицій.

Важливе місце мультиплікатору відводили Дж.М. Кейнс, С. Фішер Р. Дорнбуш [193], Р. Кан, а також його економічний зміст розглядав І. Ансофф [6]. Вітчизняні економісти також наголошують на врахуванні мультиплікатора для оцінки наслідків інвестування у конкретній галузі або сфері. Так, О. Б. Сливінська пропонує систему оцінювання ефектів інноваційно-інвестиційної діяльності у зерновиробництві [180, с. 23]; В.Ф. Гамалій, В.С. Сотніков запропонували підхід до оцінки інвестиційної привабливості регіонів через інтегральний показник, що враховує мультиплікативний ефект [30, с. 16]. Дерій Ж.В. розмежував підходи до оцінювання ефектів від інвестування у формування людського капіталу на рівні підприємства та загальнонаціональному масштабі [43, с. 19]. Дж. Кейнс довів, що інвестиційні вкладення приносять мультиплікативний ефект, тобто вкладення в одну галузь зумовлюють за собою ріст і в інших сферах економіки [94].

Розглянемо взаємозв'язок та взаємозалежність цілей та завдань у розвитку трьох підсистем, які необхідно врахувати при ідентифікації ефектів, що виникають при реалізації ІП, зокрема завдання підвищення якості життя сільського населення як макроекономічного показника, що характеризує сукупність соціальних, культурних та моральних цінностей. З точки зору економічного зростання «якість життя» включає у себе наступні складові: стан природного та соціального середовища проживання людини; стан умов праці та побуту; доступ до культурних цінностей; рівень задоволення потреб з охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення; правовий захист особистості. Зв'язок економічного росту та якості життя є неоднозначним та може бути дослідженим за двома напрямками при оцінці ІП. Вектор позитивного зв'язку є очевидним, оскільки економічний ріст орієнтується на підвищення рівня якості життя, однак негативний зв'язок простежується у

процесах забруднення навколишнього середовища, підвищенні ресурсомісткості та «природомісткості» економічних процесів.

Усі ці напрями інвестування тісно пов'язані між собою, причому розвиток кожного із них передбачає й вплив на вектор розвитку інших, а пріоритетність кожного із напрямів у процесах вкладень інвестиційних ресурсів визначається досягнутим рівнем збалансованості розвитку економічної, екологічної та соціальної підсистем (рис. 3.8).

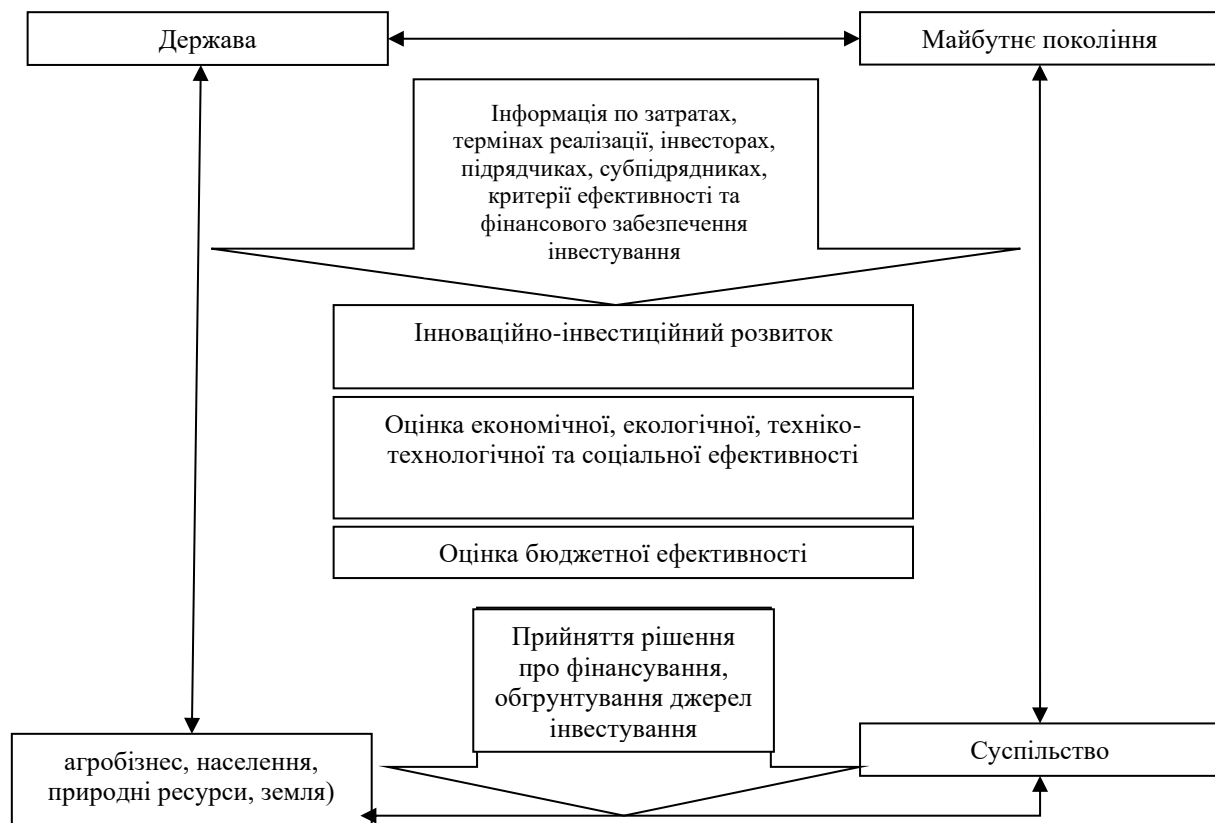

Рис. 3.8 Система оцінки ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку агропромислових підприємств

Джерело: розроблено автором

За умови обмеження фінансових ресурсів, обґрунтування управлінських рішень про вибір пріоритетних напрямів інвестування є першочерговим завданням.

Відомо, що залежно від об'єкту оцінки розрізняють ефективність техніко-технологічну, економічну (співвідношення затрат і ефекту проекту та його відповідність цілям і інтересам учасників, у грошовій формі); соціальну

(співвідношення затрат та соціальних результатів проекту); екологічну (співвідношення затрат та екологічних результатів) [20]. Окремі науковці виділяють також фінансову та бюджетну ефективності, які також доцільно розглядати при оцінюванні ІІ розвитку сільських територій [200].

Якщо проводити оцінку ефективності іноваційно-інвестиційного розвитку, то серед показників економічної ефективності доцільно виділити фондівдачу та рентабельність засобів виробництва, які характеризують процеси відтворення. Продуктивність праці та оплата працівників сільського господарства свідчать про ефективність використання трудових ресурсів. Валова продукція у розрахунку на 100 га посівної площі визначає ефективність використання землі, що знаходиться у господарському обороті.

Заробітна плата працівників, показник співвідношення чисельності працівників до обсягу інвестицій в основний капітал, трудозабезпеченість (в умовах нестачі робочої сили на селі), коефіцієнт відношення заробітної плати до продуктивності праці та ін. дозволять оцінити соціальну ефективність. У ролі інтегрального показника даної групи пропонується використовувати середнє арифметичне між базисними темпами зростання показників групи.

Під аналізом інвестиційних потоків підприємства розуміємо дослідження результативних показників їх формування за умови визначення джерел подальшого збільшення у процесі ефективного менеджменту.

Моделювання бізнес-процесів на основі оцінки ефективності інвестиційної діяльності в кожного з учасників (інвестор, позичальник, ринок (покупець)), що дає змогу визначити загальну ефективність в економічній системі.

На основі розглянутих вище та вперше запропонованих нами окремих теоретичних положень запропоновано методику логістичного підходу до дискурсивного пізнання інвестиційного процесу (рис.3.9).

Рис.3.9 Схема логістичного підходу до дискурсивного пізнання інвестиційного процесу

Джерело: розроблено автором

На основі здійсненої розробки визначено загальні засади, на основі яких було вдосконалено методику обчислення ефективності в кожного з учасників (інвестор, позичальник, ринок (покупець)), що дає змогу визначити загальну ефективність в економічній системі.

Під час проведення аналізу інвестиційних процесів потрібно брати до уваги кожного з її учасників (інвестор, позичальник, ринок (покупець)).

Також окреслено основні елементи інвестиційних процесів з урахуванням специфіки логістичної сфери:

- враховуючи різні види інвестиційної діяльності, суб'єкти інвестування переслідують різні цілі;

- суб'єкти процесу інвестування повинні певною мірою диференціюватись залежно від шляхів фінансування;
- під час здійснення інвестиційної діяльності необхідно брати до уваги як шляхи фінансування, так і локалізацію об'єктів;
- досягнення максимального показника інвестиційного проекту потребує його логістичне забезпечення.

На основі результатів здійсненої розробки необхідно зазначити, що інвестиційна діяльність на сьогодні відіграє надзвичайно важливу роль в економічній системі країни. Визначені пропозиції сприятимуть повному відображенню в економічному аналізі та бухгалтерському обліку процесів інвестування, отримання правдивої інформації щодо отриманих прибутків та понесених витрат у процесі реалізації інвестиційного проекту.

Комбінація інструментів, яка залучається при вирішенні тієї чи іншої проблемної ситуації визначається її характером, рівнем розвитку економічного потенціалу підприємства, специфікою інвестиційного проекту та прийнятою стратегією економічного захисту. Останнє дозволило формалізувати механізм інтеграції системи економічного захисту інвестиційної діяльності в менеджмент суб'єктів агробізнесу.

Визначимо особливості захисту інтересів інвестора в забезпеченні сталого розвитку суб'єктів агробізнесу. Значна частка викликів дотриманню захищеного стану економічних інтересів інвестора, навіть у випадку, коли інвестицію розміщує безпосередньо суб'єкт агробізнесу, лежить в сфері правових відносин та організаційно- правових процесів. Втім, результати спостережень за діяльністю аграрних підприємств та їх об'єднань показали, що саме залучення інструментарію економічного захисту, досягнення таких показників фінансово-економічного стану та економічної безпеки суб'єкта агробізнесу, які б забезпечували гарантоване дотримання захищеного стану результатів, які формуються в процесі здійснення інвестиційної діяльності. Вказане обумовлює пріоритетність інструментів управління ефективністю

серед зазначених засобів управлінського впливу на дотримання стану захищеності суб'єкта агробізнесу.

Управління ефективністю функціонування суб'єктів агробізнесу, як основи забезпечення економічного захисту, ефективно здійснюється через залучення інструментарію управління витратами та доходами. При цьому управління доходами доцільно опосередковувати через використання цінового механізму, тобто через збут продукції за найбільшою з можливих цін.

Управління витратами аграрних підприємств та об'єднань ефективно реалізується заходами орієнтованими на зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції аграрних підприємств та їх об'єднань. При цьому резерви підвищення конкурентоспроможності та ефективності, які лежать в площині зниження витрат на створення продукції аграрних підприємств є такими, що достатньо легко мобілізуються, втім, швидко вичерпуються в процесі впровадження прогресивних технологій виробництва. Отже, тільки раціональне поєднання заходів та інструментів, орієнтованих на раціоналізацію витрат та зростання доходів створюють можливість отримувати адекватні завданням стабілізації розвитку економічні результати інвестиційної діяльності. Вказане обумовлює пріоритетність використання інструментів, засобів та заходів створення цінових конкурентних переваг та раціоналізації ринкового позиціонування суб'єктів агробізнесу для досягнення і тривалого підтримання безпечного стану основної діяльності.

Головною метою управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності є забезпечення сталого розвитку та стабільного фінансово-економічного стану підприємства, яке є носієм об'єкта інвестування, при будь-яких економічних, політичних і соціальних змінах у зовнішньому середовищі.

Зазначений підхід визначає детермінанти формування та функціонування механізмів та інструментарію економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань (рис. 3.10).

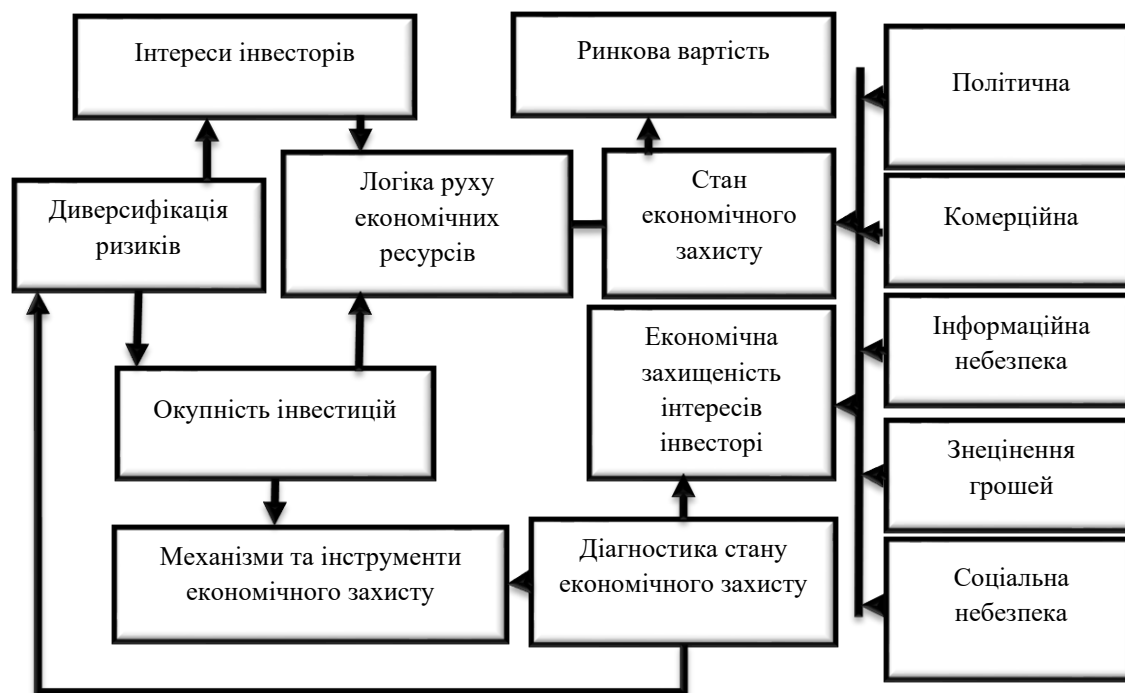

Рис. 3.10. Детермінанти формування та функціонування механізмів та інструментарію економічного захисту інтересів інвесторів підприємства

Джерело розроблено автором

При цьому переважна кількість джерел та каталізаторів змін, що створюють виклики для економічної безпеки розглянутих суб'єктів, знаходяться у зовнішньому середовищі. Серед внутрішніх загроз слід виділяти: загрози управління (стратегічні і локальні); виробничі загрози; інноваційні загрози: техніко-технологічні загрози; фінансові загрози: платіжні, інвестиційні, комерційні; природно-екологічні. Сутність процесу економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств необхідно досліджувати через систему критеріїв та індикаторів. При цьому основним критерієм є здатність зберігати або принаймні швидко поновлювати критичний рівень відтворення в умовах кризових ситуацій. Останнє безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість підприємства, як реципієнта інвестицій.

Здійснення інвестиційної діяльності, особливо, в частині реальних інвестицій, безпосередньо впливає на реалізацію конкретних проектів,

призводить до об'єктивного зростання капіталізації та, відповідно, вартості бізнесу агропромислових підприємств. Виконана формалізація процесу формування та зростання ринкової вартості підприємства дозволила створити методологічне підґрунтя для здійснення оцінки інвестиційної привабливості суб'єктів аграрного бізнесу. При цьому запропонований підхід дозволяє врахувати результати аналізу галузевої та товарної спеціалізації, розмірів та масштабів виробництва, фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств та об'єднань, а також продуктову та ринкову орієнтацію інвестиційних проектів.

Найбільш раціональним підходом для тривалого підтримання захищеного стану результатів інвестування аграрних підприємств та об'єднань є інтеграція організаційно-економічних та організаційно-правових засобів їх економічного захисту. Критерієм раціональності такого поєднання є врахування результатів комплексної діагностики економічної безпеки суб'єктів агробізнесу та їх фінансово-економічної стійкості.

При цьому доцільним є виділення двох основних напрямів такої інтеграції. Перший передбачає реалізацію стратегії правового захисту при високому рівні фінансово- економічної стійкості, тобто у випадку, коли підприємство здатне тривалий час підтримувати фінансування своєї діяльності до отримання економічних результатів в результаті здійснення дій організаційно- правового характеру при захисті своїх інтересів. Другий напрям передбачає варіювання інтересами підприємства при настанні кризових явищ з метою недопущення зниження доходів та послаблення ринкових позицій тощо. Цей напрям передбачає залучення організаційно-правових інструментів лише при критичному загостренні кризових явищ. Найбільш значимим фактором впливу на вибір одного з вказаних напрямів є рівень розвитку економічного потенціалу підприємства.

Концепція побудови та функціонування механізмів економічного захисту результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу дозволяє розкрити їх структурну типологію. Отже, до складу інтегрованого механізму

економічного захисту результатів інвестиційної діяльності входить п'ять механізмів, а саме: економічний, фінансовий, організаційний, ціновий та страховий.

Функціонування вказаних механізмів, поряд з послідовністю та інтенсивністю їх залучення та мобілізації функціонального потенціалу засобів та інструментів, дозволяє досягати ефектів синергії. Слід також зазначити, що до складу організаційного механізму слід включати системи залучення організаційно-управлінського та організаційно-правового інструментарію економічного захисту результатів інвестиційної діяльності. Дія складових механізму економічного захисту опосередковується в формуванні відповідних систем управління в менеджменті аграрних підприємств та об'єднань.

При цьому слід чітко розрізняти механізми економічного захисту, системи економічного захисту та механізми управління економічним захистом результатів інвестиційної діяльності суб'єктів агробізнесу. Механізм захисту опосередковує свою дію через формування системи економічного захисту, яка, в свою чергу, є функціональним та інструментальним середовищем функціонування механізму управління.

Поглиблений аналіз інвестиційної активності в аграрному секторі країни передбачає виявлення чинників, які впливають на ефективність інвестиційної діяльності аграрних товаровиробників.

Запропонуємо структуру складових системи економічного захисту інвестиційної діяльності аграрних підприємств та об'єднань шляхом виділення страхових, фінансових та інтеграційних інструментів та застосування засобів управління ефективністю, її функціональних компонент та елементів, а саме екологічних, ресурсних, фінансово-кредитних, інтеграційних, моніторингових, інформаційних, виробничих, техніко-технологічних, кадрових, збутових елементів (рис. 3.11).

Рис. 3.11 Структурні складові системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств

Джерело розроблено автором

Кредит, як категорія, використовується для регулювання чи управління економічними відносинами щодо розподілу та перерозподілу створеної вартості між економічними суб'єктами на поворотній основі за певний час і відповідну плату. У даному випадку кредитний механізм можна розглядати як систему форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються чи можуть бути використанні для регулювання чи управління економічними відносинами з приводу розподілу та перерозподілу створеної вартості між економічними суб'єктами. Як різновид фінансового механізму він застосовує ті ж методи для надання фінансових коштів суб'єктам господарювання та інструменти: оцінка, прогнозування, нормування та лімітування, стимули та санкції.

З іншої сторони кредитний механізм пов'язаний із розумінням кредиту як однієї з можливих фінансових послуг – це системи методів, важелів,

інструментів та способів управління процесом передачі у тимчасове користування капіталу у грошовій, грошово-натуральній, натуральній формі на поворотній основі за певний час і відповідну плату.

Кредитний механізм сільськогосподарських підприємств пов'язаний зі специфічними рисами сільськогосподарського виробництва та необхідністю державного фінансування, потребою у прийнятті нормативно-правових актів, що регламентують пріоритетні напрями надання державної підтримки сільському господарству, отримання пільгових кредитів, розмірів відсоткової ставки за цими кредитами. На даний час нормативно-методичне супроводження кредитної діяльності не враховує специфіку сільськогосподарського виробництва та сільськогосподарських підприємств. З огляду на це, нормативно-правове забезпечення механізму кредитування не відповідає потребам сільськогосподарських підприємств щодо отримання кредитних ресурсів та потребує удосконалення. Інформаційне забезпечення механізму кредитування сільськогосподарських підприємств є недостатнім.

Малі сільськогосподарські та мікропідприємства не мають власного фінансового обліку, що не дає змоги банкам об'єктивно оцінити їх кредитоспроможність [Додаток Н]. Для отримання банківських кредитів сільськогосподарські підприємства потребують допомоги в складанні необхідного пакета документів. Банкам бракує підготовлених кадрів для оцінки фінансового стану та перспектив розвитку конкретного аграрного підприємства. Значну проблему становлять умови банківського кредитування, які не відповідають потребам аграрного бізнесу[86].

Для підвищення ефективності механізму кредитування сільськогосподарських підприємств значну роль повинна відігравати держава. Потрібно відмітити, що механізм державної підтримки при кредитуванні сільськогосподарського виробництва часто змінюється, не має узгодженого цілеспрямованого характеру та пріоритетів, що свідчить про недостатність їх обґрунтування та участь держави у регламентуванні кредитної діяльності.

На основі врахування умов та особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств слід відмітити, що механізм кредитування та диверсифікації банківських ризиків можна представити як систему методів, важелів, інструментів та способів керування процесом передачі в користування у грошовій, грошово-натуральній та натуральній формі достатньої суми коштів на поворотній основі на певний час і за відповідну плату для реалізації бізнес-проектів.

Отже ми вважаємо, що механізм управління кредитними відносинами слід розглядати як сукупність інструментів, важелів та стимулів, що цілеспрямовано впливають на якісні та кількісні характеристики кредитних відносин. Вектор дії складових цього механізму залежить від рівня управління кредитуванням, а відтак – від цілей, на які спрямовані діяльність органів управління фінансовою системою світових, державних, фінансово-кредитних установ, сільськогосподарських підприємств.

Вважаємо, що необхідно провести удосконалення діючого механізму банківського кредитування, особливо сільськогосподарських виробників, оскільки нормативно-правове забезпечення не відповідає зростаючим потребам щодо отримання в достатньому обсязі кредитних ресурсів.

До показників ефективності віднесено розмір прибутку агропромислових підприємств, що припадає на 1 грн інвестованих коштів; розмір доходу у розрахунку на 1 працюючого, рівень рентабельності операційної діяльності. Можна припустити, що на значення перелічених результативних показників впливають такі фактори як розмір інвестицій у розрахунку на 1 особу, відсоток капітальних інвестицій в агропромисловий комплекс у загальному обсязі коштів інвестованих в економіку України, середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві, а також обсяг інвестицій, що припадає на 1 га угідь.

Для обґрунтування й оцінки ступеня впливу обраних факторних ознак на результативні ознаки проведено кореляційний аналіз за 2015–2017 рр. у розрізі адміністративних областей України. У дослідженні оцінено ступінь

лінійного кореляційного зв'язку між факторними та результативними ознаками. Для цього застосовано два типи статистичних оцінок, зокрема парний коефіцієнт кореляції r , що відображає тісноту лінійного взаємозв'язку, та t -критерій Стюдента, призначений для перевірки значущості коефіцієнтів кореляції. Перевірка значущості здійснюється шляхом порівняння фактичного рівня критерію із критичним: якщо фактичне значення більше за критичне, то зв'язок є значущим. Для обсягу вибірки 24 області та рівня значущості 0,05 критичне значення t -критерія Стюдента становить 2,07. Результати кореляційного аналізу відображено у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

Результати оцінки впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів в аграрному секторі України

Результативна ознака	Факторна ознака							
	обсяг інвестицій на 1 особу		капітальні інвестиції, %		середньомісячна заробітна плата		обсяг інвестицій на 1 га	
	r	t -критерій	r	t -критерій	r	t -критерій	r	t -критерій
2015 р.								
Прибуток на 1 грн інвестованих коштів	-0,56	-3,26	0,40	2,11	-0,45	-2,40	-0,32	-1,64
Розмір доходу на 1 працюючого, грн	0,92	11,21	-0,24	-1,20	0,66	4,25	0,89	9,51
Рентабельність операційної діяльності, %	0,13	0,63	0,58	3,41	0,06	0,29	0,18	0,86
2016 р.								
Прибуток на 1 грн інвестованих коштів	-0,58	-3,41	0,29	1,44	-0,37	-1,91	-0,32	-1,60
Розмір доходу на 1 працюючого, грн	0,91	10,76	-0,27	-1,37	0,82	6,85	0,88	8,74
Рентабельність операційної діяльності, %	-0,25	-1,26	0,70	4,64	-0,40	-2,09	-0,33	-1,70
2017 р.								
Прибуток на 1 грн інвестованих коштів	-0,53	-3,04	0,28	1,42	-0,39	-2,05	-0,28	-1,41
Розмір доходу на 1 працюючого, грн	0,94	13,64	-0,31	-1,56	0,84	7,29	0,87	8,56
Рентабельність операційної діяльності, %	-0,04	-0,21	0,33	1,70	-0,08	-0,37	-0,13	-0,65

Джерело розроблено автором

Встановлено, що зі збільшенням розміру інвестицій у розрахунку на одну особу розмір прибутку, що припадає на 1 грн інвестицій, зменшується. Така залежність спостерігається протягом трьох досліджуваних років. Істотною також є залежність між капітальними інвестиціями, що припадають на 1 га сільськогосподарських угідь, і розміром доходу у розрахунку на одного працюючого. Про це свідчить коефіцієнт кореляції високе значення коефіцієнта кореляції ($r=0,89$). Зокрема, зі збільшенням капітальних інвестицій розмір доходу у розрахунку на одного працюючого збільшується.

Подальший аналіз фактичного стану інвестиційної активності агропромислових підприємств слід зосередити на дослідженні динаміки як виділених результативних ознак, так і їх найбільш істотних чинників. Для цього доцільно використати традиційні методи регресійного аналізу, за допомогою яких можна визначити характер динаміки фінансово-економічних показників та спрогнозувати їх розвиток на найближчу перспективу.

Існує два способи прогнозування за допомогою методу регресійного аналізу: 1) на базі побудованих моделей розвитку (регресії), які матимуть вигляд рівнянь тренду показників, що прогнозуються; 2) на базі моделей залежності кожної результативної ознаки від одного або більше факторів. У цьому випадку необхідно побудувати два типи регресійних моделей: рівняння залежності результату від факторів та рівняння трендів факторів.

Узагальнена методика прогнозування чинників та результатів інвестиційної діяльності агропромислових підприємств включатиме такі етапи: побудова та перевірка адекватності трендів результативних показників; побудова та оцінка адекватності рівнянь регресії, що відображають залежність між результативними показниками та їх чинниками; побудова та перевірка адекватності рівнянь трендів чинників, що впливають на показники ефективності інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки; побудова сценарних прогнозів показників інвестиційної діяльності на базі рівнянь їх трендів (якщо вони є адекватними) та рівнянь залежності

результативних ознаки від факторних (якщо рівняння трендів факторних ознак та рівняння показників ефективності від їх факторів є адекватними).

Перевірку адекватності регресійних моделей пропонується здійснювати шляхом оцінки значущості коефіцієнтів детермінації за допомогою F -критеріїв Фішера. Окрім точкового прогнозу доцільним є також побудова інтервальних прогнозів, які відображатимуть оптимістичні й песимістичні перспективи. Порівнюючи результати прогнозування на базі трендів показників ефективності інвестиційної діяльності із результатами, отриманими за допомогою моделей взаємозв'язку, можна встановити у якому напрямку слід спрямовувати процес управління інвестиційним розвитком.

До результативних показників інвестиційної діяльності, які доцільно прогнозувати віднесено показники суто економічного розвитку, а саме: розмір прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств. Табличне значення F -критерію Фішера складає 5,32.

Таблиця 3.13

**Регресійний аналіз динамічних рядів показників ефективності
інвестиційної діяльності агропромислових підприємств**

Тип тренду	Рівняння тренду	Коефіцієнт детермінації	Адекватність моделі
<i>Прибуток у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів</i>			
Лінійний	$y = 1,26 + 0,08t$	0,3131	2,73
Експоненціальний	$y = 1,31e^{0,045t}$	0,2374	1,87
Степеневий	$y = 1,41t^{0,10}$	0,0882	0,58
Логарифмічний	$y = 1,39 + 0,19\ln(t)$	0,1359	0,94
<i>Рівень рентабельності</i>			
Лінійний	$y = 18,22 + 1,33t$	0,3842	3,74
Експоненціальний	$y = 19,02e^{0,05t}$	0,3196	2,82
Степеневий	$y = 20,35t^{0,12}$	0,1460	1,03
Логарифмічний	$y = 19,86 + 3,27\ln(t)$	0,1916	1,42

*Примітка: використано згладжені ковзним середнім значення результативних ознак.
Джерело розроблено автором за даними Додатків Л,М*

З даних табл. 3.13 видно, що динаміка обох показників ефективності не характеризується жодним типом тренду. Про це свідчить те, що фактичні

значення критеріїв Фішера за всіма регресійними рівняннями менші за табличне. Відтак, прогнозування досліджуваних результативних ознак на базі рівнянь їх трендів неможливе.

Іншим варіантом, як зазначалось вище, є прогнозування на основі моделей залежності показників ефективності від їх чинників із подальшим використанням рівнянь трендів факторних ознак. Однак, якщо кореляційний аналіз проведено на базі перехресної вибіркової сукупності (тобто у розрізі областей), то у регресійному аналізі, метою якого є прогнозування, слід використовувати дані динамічних рядів. На початковому етапі шляхом порівняння коефіцієнтів детермінації визначено регресійні рівняння, які найкраще описують залежність показників ефективності інвестиційної діяльності від виділених факторних ознак.

Таблиця 3.14

Кореляційно-регресійний аналіз показників інвестиційної діяльності агропромислових підприємств

Статистична оцінка	Факторна ознака		
	Розмір капітальних інвестицій на одного зайнятого	Частка капітальних інвестицій у сільське господарство	Розмір заробітної плати у сільському господарстві
<i>Прибуток у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів</i>			
Тип зв'язку	Лінійний	Лінійний	Лінійний
Парний коефіцієнт кореляції	0,80	0,79	0,72
Фактичне значення t-критерія Фішера	3,29	3,17	2,56
Рівняння регресії	$y = 1,24 + 0,009x_1$	$y = 0,836 + 0,087x_2$	$y = 0,836 + 0,087x_3$
Коефіцієнт детермінації	0,64	0,63	0,52
Фактичне значення F-критерія Фішера	10,82	10,03	6,55
Адекватність моделі	Адекватна	Адекватна	Адекватна
<i>Рівень рентабельності</i>			
Тип зв'язку	Лінійний	Лінійний	Лінійний
Парний коефіцієнт кореляції	0,87	0,83	0,80
Фактичне значення t-критерія Стюдента	4,35	3,65	3,23
Рівняння регресії	$y = 1,24 + 0,009x_1$	$y = 12,15 + 1,29x_2$	$y = 15,94 + 0,003x_3$
Коефіцієнт детермінації	0,76	0,69	0,63
Фактичне значення F-критерія Фішера	18,94	13,35	10,43
Адекватність моделі	Адекватна	Адекватна	Адекватна

*Примітка: використано згладжені ковзним середнім значення результативних ознак.
Джерело розроблено автором*

З даних табл. 3.14 видно, що для всіх факторів найкращими є лінійні тренди, оскільки саме вони характеризуються максимальними значеннями коефіцієнтів детермінації. З огляду на те, що для всіх рівнянь фактичне значення F-критерія Фішера більше за табличне (5,32), кожна із побудованих моделей є адекватною. До основних чинників віднесено розмір капітальних інвестицій у розрахунку на одного зайнятого у сільському господарстві (x_1), частка капітальних інвестицій у сільське господарство (x_2), розмір заробітної плати у сільському господарстві (x_3).

Таблиця 3.15

Рівняння трендів чинників ефективності інвестиційної діяльності в аграрному секторі

Факторна ознака	Тип тренду	Рівняння тренду	Коефіцієнт детермінації	Фактичне значення F-критерія Фішера
Розмір капітальних інвестицій у розрахунку на одного зайнятого у сільському господарстві	Експоненціальний	$x_1 = 10,71e^{0,27t}$	0,92	69,00
Частка капітальних інвестицій у сільське господарство	Лінійний	$x_2 = 3,53 + 1,29t$	0,87	40,15
Розмір заробітної плати у сільському господарстві	Експоненціальний	$x_3 = 1179,9e^{0,18t}$	0,96	144,00

Джерело розроблено автором

До результативних показників інвестиційної діяльності, які доцільно прогнозувати віднесено показники суто економічного розвитку, а саме: розмір прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств. Відтак, прогнозування показників ефективності інвестиційної діяльності аграрних підприємств слід здійснювати на базі однофакторних моделей регресії. Для цього в отримані рівняння необхідно підставити прогнозні значення досліджуваних чинників, отримання яких також потребує прогнозування. Про це свідчать високі значення коефіцієнтів детермінації (вище 0,9) та суттєве перевищення значення фактичних рівнів F-критеріїв

Фішера табличного рівня (5,32). Рівняння трендів чинників ефективності інвестиційної діяльності в аграрному секторі зведемо у (табл. 3.15).

У таблиці 3.16 яка характеризує прогнозування розміру рівня рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств.

Таблиця 3.16

**Прогнозування розміру рівня рентабельності операційної діяльності
агропромислових підприємств**

Рік	Песимістичний	Найбільш ймовірний	Оптимістичний
<i>Розмір капітальних інвестицій у розрахунку на одного зайнятого у сільському господарстві</i>			
2018*	16,23	34,90	100,26
2019	16,77	40,15	132,63
2020	17,42	47,03	178,44
2021	18,21	56,04	243,23
2022	19,16	67,84	334,91
2023	20,32	83,31	464,62
2024	21,73	103,56	648,12
2025	23,44	130,09	907,74
Відхилення 2021 р. від 2018 р., %	44,43	272,71	805,37
<i>Частка капітальних інвестицій у сільське господарство</i>			
2018*	7,10	31,71	68,31
2019	7,44	33,38	72,15
2020	7,78	35,04	75,99
2021	8,11	36,71	79,84
2022	8,45	38,38	83,68
2023	8,79	40,04	87,53
2024	9,13	41,71	91,37
2025	9,46	43,38	95,22
Відхилення 2021 р. від 2018 р., %	33,22	36,80	39,40
<i>Розмір заробітної плати у сільському господарстві</i>			
2018*	11,41	32,44	75,24
2019	11,78	35,70	88,36
2020	12,21	39,59	104,77
2021	12,71	44,26	125,29
2022	13,28	49,84	150,95
2023	13,95	56,53	183,05
2024	14,72	64,54	223,18
2025	15,61	74,12	273,37
Відхилення 2021 р. від 2018 р., %	36,78	128,46	263,34

Джерело розроблено автором

Показники розраховуються у таблиці 3.16, 3.17 з метою вивчення економічних результатів роботи сільськогосподарських підприємств. Результати прогнозування розміру рівня рентабельності операційної

діяльності агропромислових підприємств зведено. На базі визначених прогнозних значень, обчислено можливі розміри прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств за песимістичного, найбільш ймовірного та оптимістичного сценарію у розрізі кожного із чинників табл. 3.16. Для точнішої оцінки результатів господарської діяльності використовують не лише абсолютні показники прибутків, а й відносні у розрахунку на одиницю ресурсів, тобто показники рентабельності.

Таблиця 3.17

Прогнозування розміру прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів

Рік	Песимістичний	Найбільш ймовірний	Оптимістичний
<i>Розмір капітальних інвестицій у розрахунку на одного зайнятого у сільському господарстві</i>			
2018*	0,97	2,34	7,27
2019	0,99	2,68	9,62
2020	1,02	3,13	12,94
2021	1,05	3,72	17,64
2022	1,08	4,48	24,29
2023	1,13	5,49	33,70
2024	1,18	6,80	47,01
2025	1,25	8,53	65,85
<i>Частка капітальних інвестицій у сільське господарство</i>			
2018*	0,34	2,15	4,90
2019	0,35	2,26	5,17
2020	0,37	2,38	5,45
2021	0,38	2,49	5,72
2022	0,40	2,60	6,00
2023	0,41	2,71	6,27
2024	0,43	2,82	6,54
2025	0,44	2,94	6,82
<i>Розмір заробітної плати у сільському господарстві</i>			
2018*	0,59	2,17	5,41
2019	0,59	2,38	6,34
2020	0,60	2,63	7,51
2021	0,60	2,93	8,98
2022	0,61	3,29	10,80
2023	0,62	3,72	13,09
2024	0,62	4,23	15,95
2025	0,63	4,84	19,53

Джерело розроблено автором

Для побудови песимістичного й оптимістичного прогнозу використано значення довірчого інтервалу коефіцієнтів регресії рівнянь трендів. Для експоненціальних функцій трендів інтервальні оцінки визначаються шляхом логарифмування нелінійних регресійних рівнянь. Результати сценарного прогнозування виділених факторів відображено у Додатку А.

Динаміка трьох визначених факторних ознак характеризується трендом: розмір капітальних інвестицій у розрахунку на одного зайнятого у сільському господарстві і заробітної плати у сільському господарстві - експоненціальним трендом, а частка капітальних інвестицій у сільське господарство – лінійним.

Проведені розрахунки вказують на те, що за всіма сценаріями розвитку за рахунок виділених факторів можливе зростання рівня рентабельності.

Вважаємо що вирішальним фактором у підвищенні прибутковості й рентабельності сільськогосподарських підприємств виступає не рівень концентрації капіталу та приросту інвестицій, а їх якісна структура, підвищення ефективності їх використання, спрямування коштів на впровадження інноваційної моделі розвитку, застосування новітніх технологій, техніки, прогресивних форм організації праці та системи менеджменту

Висновки до розділу 3

1. Обґрунтування критерію прийняття на підприємстві інвестиційних рішень з урахуванням чинника ризику проведено шляхом встановлення методологічних принципів такого врахування; визначення взаємозв'язків між показниками, що характеризують інвестиційний проект; обґрунтування показника міри інвестиційного ризику; побудови формалізованого вигляду критерію прийняття найкращого інвестиційного рішення; встановлення можливостей використання цього критерію у вирішенні завдань щодо управління інвестиційним ризиком підприємства.

Ризики у дослідженні умовно розділено на два типи: виробників сільськогосподарської продукції, об'єктів інвестування та інвестиційних процесів. Статистична обробка динамічних рядів фінансово-економічних показників, які визначено факторами інвестиційних ризиків, за коефіцієнтом варіації, так і за коефіцієнтом семваріації показує, що найсуттєвішим рівнем ризику характеризується рівень рентабельності агропромислових підприємств. Застосування запропонованого підходу до вибору джерела фінансування інвестиційних проектів у практиці інвестиційної діяльності підприємства дасть змогу оптимізувати співвідношення між рівнем інвестиційного ризику та сподіваною прибутковістю вкладених інвестицій.

2. Доведено, що у межах кластерів найбільша варіація класифікаційних ознак спостерігається у третьому а п'ятому кластерах: середній рівень коефіцієнтів варіації за всіма показниками у них складає 12,2 та 12,1 %, відповідно. Найбільшою неоднорідністю характеризується розмір інвестицій в сільське господарство, що припадає на 1000 га сільськогосподарських угідь, коефіцієнт варіації якого у межах виділених груп коливається від 28,9 % (у другому кластері) до 37,9 % (у п'ятому кластері).

3. Встановлено, що зі збільшенням розміру інвестицій у розрахунку на одну особу розмір прибутку, що припадає на 1 грн інвестицій, зменшується. Така залежність спостерігається протягом трьох досліджуваних років. Істотною також є залежність між капітальними інвестиціями, що припадають на 1 га сільськогосподарських угідь, і розміром доходу у розрахунку на одного працюючого. Про це свідчить коефіцієнт кореляції високе значення коефіцієнта кореляції ($r=0,89$). Зокрема, зі збільшенням капітальних інвестицій зростає розмір доходу у розрахунку на одного працюючого.

4. Результати оцінки впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів в підприємствах аграрного сектору економіки вказують на необхідність підвищення інноваційної активності за рахунок нарощування обсягів та зростання частки капітальних інвестицій у сільське господарство, оскільки це позитивно і результативно впливає на зростання доходів зайнятих

у сільському господарстві та ефективність інвестування розвитку агропромислових підприємств.

5. На протязі аналізованого періоду зберігається тенденція до збільшення інвестицій в аграрний сектор економіки, що позитивно впливає на інші показники такі як: чистий прибуток; обсяг виробленої продукції; додана вартість за витратами виробництва підприємства; рівень рентабельності; продуктивність праці; кількість зайнятих працівників. Розглянувши капітальні інвестиції на одне підприємство у матеріальні активи по групах підприємств прослідковується тенденція домінування великих підприємств за розмірами інвестованих коштів.

6. Побудова систем економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, як середовища імплементації відповідного механізму управління, обумовлюється тією обставиною, що без генерування та імплементації відповідного стратегічного портфелю, рівень захищеності підприємства та результатів інвестиційної діяльності залишатиметься низьким. Врахування наведених факторів удосконалення загальної стратегії економічного захисту результатів інвестиційної діяльності агропромислових підприємств відповідати результатам ідентифікації стратегічного діапазону дій менеджменту підприємства.

7. Стратегічний аналіз розміщення інвестицій важливо проводити і ранжувати на основі повноцінного застосування і розрахунку інтегральних показників для співвідношення впливу від запланованої діяльності і можливостей до самовідтворення природного комплексу без виникнення незворотних змін в екологічній системі, що дозволить регламентувати діяльність з реалізації інвестиційних процесів розвитку і будувати систему прийняття відповідних інвестиційних рішень.

8. На базі визначених прогностичних значень, обчислено можливі розміри прибутку агропромислових підприємств у розрахунку на 1 грн інвестованих коштів та рівень рентабельності операційної діяльності агропромислових підприємств за песимістичного, найбільш ймовірного та

оптимістичного сценарію у розрізі кожного із чинників. Проведені розрахунки вказують на те, що за всіма сценаріями розвитку за рахунок виділених факторів можливе зростання прибутків та рівня рентабельності.

9. Використання запропонованого підходу до урахування ризику при оцінці ефективності та доцільності інвестиційних проектів, інвестор може зробити вибір найкращого з цих проектів, що дасть змогу підвищити ступінь обґрунтованості прийняття інвестиційних рішень на підприємстві та зменшити імовірність погіршення його фінансового стану за рахунок поліпшення співвідношень ризику та очікуваними доходами реалізації інвестиційних проектів підприємств.

Результати досліджень викладені в даному розділі опубліковані в роботах [79;80;83;86;87;90;91;93] за списком використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі на основі узагальнення теоретичних здобутків та практики інвестування агропромислових підприємств України вирішено актуальне наукове завдання, яке полягає в удосконаленні теоретичних, науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо активізації інвестування та пошуку альтернативних джерел залучення інвестицій для їх успішного функціонування. Отримані наукові результати дають підстави для формулювання низки висновків.

Необхідність перегляду парадигми інвестування розвитку агропромислових підприємств та розробки нових підходів до забезпечення його ефективності зумовила доцільність удосконалення понятійного апарату, який створив теоретичні підвалини для побудови механізмів активізації інвестування в аграрному секторі економіки. Узагальнення наукових підходів до трактування сутнісних аспектів інвестування розвитку агропромислових підприємств дозволило визначити зміст інвестування їх розвитку як систему дій із залучення реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів, важелів і заходів з урахуванням інституціонального і факторного впливу на заданий перебіг інвестиційних процесів у коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі. Таке бачення дозволяє забезпечити якісні, кількісні і структурні зміни господарської діяльності на інноваційній основі, досягати високої результативності на основі координації зусиль суб'єктів господарювання й органів державної влади та місцевого самоврядування.

Дослідження ринкових змін у діяльності агропромислових підприємств показало, що вони потребують значних інвестиційних ресурсів, оскільки великі масштаби діяльності та тривалий період експлуатації наявних ресурсів призвели до старіння потенціалу галузей аграрного сектору економіки. Така ситуація, у комплексі із складністю освоєння іноземних інвестицій в Україні та недоліками політики інвестування, спричиняє невисоку інвестиційну привабливість. В роботі подано обґрунтування необхідності диверсифікації

джерел інвестування розвитку підприємств, урахування коливань обсягів та ефективності інвестування. Використання такого підходу дозволяє отримати уточнені рівні природно-кліматичних ризиків підприємств, які набувають вигляду випадкових і непередбачуваних коливань рівнів урожайності.

Необхідність удосконалення науково-методичних підходів до оцінювання ефективності інвестування розвитку підприємств зумовила проведення аналізу інвестиційної активності суб'єктів господарювання в аграрному секторі України, що дозволило виявити чинники, які впливають на ефективність інвестиційної діяльності агропромислових підприємств. З метою узагальнення результатів оцінювання інвестиційних процесів в аграрному секторі запропоновано звести отримані кількісні оцінки в єдиний інтегральний коефіцієнт на основі процедур нормування та інтегрування коефіцієнтів ризиків. Розподіл інтервалу можливих значень інтегрального коефіцієнта (від 0 до 1) на три під-інтервали дозволяє сформулювати шкалу рівня ризикованості інвестиційних процесів.

Сформоване аналітичне забезпечення виявлення зміни обсягів інвестицій у розвиток агропромислових підприємств дозволило виявити тенденції зростання інвестицій у вже розвинені сфери економічної діяльності, а також обґрунтувати структурні пропорції та збільшення частки власних коштів підприємств, зменшення частки коштів державного бюджету, кредитів банків та інших позик у процесі інвестування. Цей підхід охоплює підходи до збільшення обсягів інвестування в матеріальні активи і дає можливість окреслити тенденції структурних змін щодо зростання інвестування в нематеріальні активи. Він дозволяє виявляти особливості та спільні риси формування структурних пропорцій, а також здійснювати порівняльну оцінку раціональності формування обсягів та структури інвестицій за напрямками, джерелами, активами, розмірами підприємств за видами діяльності.

Вирішення питань ефективного залучення, запозичення та використання інвестицій є одним із найважливіших засобів досягнення реальних структурних зрушень, оновлення основних виробничих фондів і техніко-

технологічного переозброєння підприємств, підвищення ефективності господарської діяльності на мікро- та макrorівнях. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств, а іноземні інвестиції через незначні їх масштаби не мають суттєвого впливу на стан функціонування і не сприяють розв'язанню пріоритетних завдань розвитку. Проведений аналіз дав можливість встановити тенденцію збільшення капітальних інвестицій, що свідчить про зростання інвестиційної привабливості агропромислових підприємств. Крім того, в межах цієї тенденції зафіксовано збільшення капітальних інвестицій у нематеріальні активи, що дає підстави прогнозувати можливості інноваційного розвитку підприємств.

Дослідження ефективності кредитування агропромислових підприємств дозволило встановити, що політика Національного банку України є відносно ефективною в короткостроковому періоді, однак має обмежену дієвість у системному впливі на формування моделі та темпів економічного зростання. В роботі доведено існування процесів стагнації кредитування корпоративного сектору економіки, а вартість банківських кредитів не стимулює збільшення кредитування. Аналіз середовища функціонування підприємств дозволив довести, що активізація кредитування за прийнятними для суб'єктів господарювання відсотковими ставками та довгими термінами позик потребує комплексного врегулювання. Заходи щодо цього мають стосуватися необхідності підтримки реального сектору економіки з боку держави, а також стимулювання банків до надання кредитів. Визначено, що стратегія держави у банківському секторі базується на цілях економічного зростання і на завданнях держави як акціонера комерційних банків.

Дослідження результативності інвестиційних процесів на мікрорівні дозволило сформулювати методологію імітаційного моделювання для оцінювання ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств, поведінка яких залежить від випадкових факторів. В основу цієї методології покладено декомпозицію об'єктів інвестування та інвестиційних

процесів на блоки та поданні вхідних впливів у вигляді послідовності числових значень, які надходять з певним інтервалом, здійсненні їх перетворень відповідно до побудованих математичних залежностей з відповідними характеристиками інвестиційного процесу. Такий підхід забезпечує кількісне визначення єдиного інтегрального коефіцієнта інвестиційних ризиків для аналізу обсягів інвестування та виявлення перспективних напрямів залучення коштів для розвитку агропромислових підприємств. Результати реалізації сформованого підходу щодо оцінювання ризиків інвестиційної діяльності агропромислових підприємств свідчать про високий рівень ризикованості інвестиційних процесів у агропромисловому виробництві.

Вивчення наукових джерел та результатів господарської діяльності зумовило вироблення механізму активізації інвестування, що передбачає послідовне здійснення інвестиційного процесу з використанням заходів щодо підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств з позицій макро- і макрорівнів. Розробка та впровадження механізму активізації інвестування надаватиме можливість аграріям максимально задовольняти потреби в фінансових ресурсах, враховувати та страхувати ризики, залучати інноваційні продукти, з використанням яких виробляти конкурентоспроможну продукцію та отримувати доходи, адекватні витратам, що підтверджено в процесі проведеної кластеризації інвестиційної діяльності агропромислових підприємств та соціально-економічними ефектами від неї. Аналіз сформованих кластерів дозволив зробити висновок, що найбільш результативними з точки зору отримання ефекту від інвестиційної діяльності є регіони, у яких найвищий розмір інвестицій на 1000 га сільськогосподарських угідь та всіх інших показників.

Стратегічне бачення розвитку агропромислових підприємств зумовило побудову моделі інвестиційної діяльності на основі їх трендів та рівнянь залежності результативної величини дозволило обчислити можливі розміри прибутку у розрахунку на одну гривну інвестованих коштів та рівень

рентабельності операційної діяльності за песимістичного, найбільш ймовірного та оптимістичного сценаріїв розвитку подій. Необхідність забезпечення сталого розвитку та стабільного фінансово-економічного стану агропромислових підприємств потребує розробки системи економічного захисту результатів інвестиційної діяльності, яка дозволяє досягати ефекту синергії. До складових системи економічного захисту інвестування розвитку агропромислових підприємств включено правові, страхові, фінансові, міжнародні та інтеграційні відносини і відповідні інструменти, застосування засобів управління ефективністю, функціональних компонент, а саме екологічних, ресурсних, фінансово-кредитних, моніторингових, техніко-технологічних, інформаційних, виробничих, кадрових та збутових елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв І. В. Теоретико-методологічні підходи до економіко-математичного моделювання спільного фінансування антикризових інновацій у виробничо-господарських структурах. *Інновації: проблеми науки та практики*: монографія. ІНЖЕК, 2008. С. 178-198.
2. Алексєєв І.В., Колісник М.К. Гроші та кредит: навч. посіб. : Знання, 2009. 230 с.
3. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств: підручник: КНЕУ, 2002. - 624 с.
4. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія: КНЕУ, 2005. 206 с.
5. Ансофф І. Новая корпоративная стратегия Спб.: Питер Корм, 1999. 416 с.
6. Ансофф І. Стратегический менеджмент. СПб. : Питер, 2009. 344 с.
7. Бабенко А.Г. Інвестиційна діяльність агропромислових підприємств. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. № 216. С. 9-11.
8. Бартон Т., Шенкір У., Уокер П. Комплексний підхід до ризик-менеджменту,; пер з англ. М .:Вільямс, 2003.
9. Безп'ята І.В. Особливості залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 4. С. 67-71.
10. Бережний Я.В. Щодо напрямів удосконалення політики запровадження національних проектів в Україні: Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*, 2013. 9 с. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1170/>.
11. Біккузін К.В. Оцінювання інвестиційного ризику в інноваційних проектах . *Управління розвитком*. - 2010. - № 2(22). С. 19-26.
12. Бланк І.А. Основы инвестиционного менеджмента Ника-центр, 2001. – 432 с.

- 13.Бондар, М. І. Стан та вдосконалення аналізу ефективності інвестицій. *Економіка та держава.* , 2008. - № 2. С. 8-11.
- 14.Бондаренко О. О., Нижник К. С. Залучення іноземних інвестицій як джерело економічного зростання. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну.* 2014. № 3 (77). С 88-95.
- 15.Бочаров В.В. Финансово-кредитные механизмы регулирования рынка инвестиций. *Финансы и статистика*, 1993. – 243 с.
16. Булуй О. Г. Власні джерела фінансування інвестиційної діяльності агропромислових підприємств Житомирської області. *Вісник ЖНАЕУ.* - 2012. № 2, т. 2. С. 339-345.
17. Бушинська В. В. Класифікація регіонів України за рівнем розвитку. *Економіки знань*, 2017
- 18.Бюлетень Національного банку України. Національний банк України. 2014. № 2 (251). Лютий. 217 с.
19. Ван Хорн Д. Основы финансового менеджмента: Вильямс, 2005. 992 с.
20. Варченко О.М., Липкань О.В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка.* 2016. № 3-4. С. 29-38.
- 21.Васильківський Д.М. Реалізація стратегії розвитку економічного потенціалу в рамках єдиної інформаційної системи підприємства. *Наука й економіка.* 2015. Вип. 4 (40). С. 71–76.
22. Вахович І.М. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону. *Актуальні проблеми економіки.* 2011. № 1. С. 138-144.
23. Вацька М.В. Пріоритетні напрямки та економічна оцінка інвестицій агропромислових підприємств регіону. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2010. № 2, Т. 2. С. 52-55.

- 24.Вдовенко Л. О. Розвиток малих підприємств у сільському господарстві. *Економіка АПК*. 2005. - № 7. - С. 38-42.
25. Виленский П.Л., Лившиц В.Н., Смоляк С.А. Оценка эффективности инвестиционных проектов: Теория и практика. Монографія.: Дело, 2004. 888 с.
- 26.Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність агропромислових підприємств: монографія: Юго-Восток, Донецьк, 2010. 444 с.
- 27.Вовчак, О. Д. Інвестування: навч. посібн: Львів: Вид-во «Новий Світ-2000», 2007. 544с.
- 28.Воронченко О. В. Фінансове забезпечення розвитку реального сектору економіки. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 2. С. 5056.
- 29.Гаврилюк О.В., Лупенко Ю.О. Інвестування в агросектор: ідентифікація та напрями усунення перешкод. *Економіка АПК*. 2009. № 6. С. 63-68.
30. Гамалій В.Ф., В.С. Сотніков Визначення інвестиційної привабливості регіонів України за допомогою трендових моделей. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22, Ч.ІІ. С. 14-18.
31. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования: Дело, 1999. 1008 с.
- 32.Глуха Г.Я. Прямі іноземні інвестиції у контексті економічного зростання. *Економічний нобелівський вісник*. 2016. № 1 (7). С. 113–121
- 33.Голдрат Э.М. Цель: процесс непрерывного совершенствования: Минск, Попурри, 2009. 496 с.
34. Гончар М.Ф. Вдосконалення механізму прийняття управлінських рішень щодо раціоналізації структури джерел фінансування інвестиційних проектів розвитку підприємства *Інвестиції: практика та досвід : наук.-практ. журнал*. - 2009. - № 3. - С. 6-9
35. Гончар М.Ф.. Показники та методи оцінювання інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств Схід. *Аналітично-*

- інформаційний журнал. Донецьк, Український культурологічний центр.*
- 2010. - № 7(107). - С. 18-21.
36. Господарський кодекс України. Документ №436-IV від 16 січня 2003 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
 37. Грідасов В. М., Кривченко С. В., Ісаєва О. Є. Інвестування: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 164с.
 38. Грошово-кредитна та фінансова статистика. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578 (дата звернення: 01.04.2018).
 39. Гудзь О.Є. Сучасний вимір інвестиційного кредитування агроформувань в умовах кризових дифузій економічного простору. *Економіка Крима*. 2009. № 27. С. 34-36.
 40. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія : Київ, ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
 41. Данилишин Б. Що стримує зростання кредитування в Україні? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shcho-strymuje-zrostannya-kredytuvannya-v-ukrayini>. (дата звернення: 22.03.2018).
 42. Дем'яненко С. І. Менеджмент аграрних підприємств : навч. пос.: КНЕУ, 2005. - 347 с.
 43. Дерій Ж.В. Модифікація методів оцінювання людського капіталу. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2012. № 4 (62). С. 15-22.
 44. Детмер У. Теория ограниченный Голдратта. Системный подход к непрерывному совершенствованию. М.: «Альпина Паблишер», 2010. 448 с.
 45. Дзюблюк О. В. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія: Тернопіль: «Вектор», 2012. 462 с.

46. Доклад о мировом развитии 2005 года. Как сделать инвестиционный климат благоприятным для всех.: Издательство "Весь мир". 288 с.
47. Економічний аналіз : навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2003. - 556 с
48. Європейська бізнес Асоціація ЕВА [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// eba.com.ua](http://eba.com.ua)
49. Єлейко І.В. Особливості мінімізації кредитного ризику банківської установи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. – № 21. – С. 150-158.
50. Єпіфанов А.О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. монографія: Суми: УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
51. Єріна А.М. Міжнародні рейтинги: статистичні аспекти обчислення та застосування. Частина І. Індекси економічної свободи та глобальної конкурентоспроможності. *Статистика України*. 2016. № 3. С. 56-64.
52. ЄС готовий запропонувати Україні Європейський інвестиційний план URL: <http://www.unian.ua/evrobusiness/2255284-es-gotovyly-zaproponuvati-ukraini-evropeyski-investitsiynly-plan.html>
53. Жукова Н. К. Сучасний стан ринку банківських кредитів в Україні. *Економічний часопис – XXI*. 2011. № 5-6. С. 54-57.
54. Закон України «Про державно-приватне партнерство»
55. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
56. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12>

57. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова»: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1714-14>
58. Збарська А.В., Алексєєва Ю.Ю. Матеріально-технічне забезпечення сільських домогосподарств. *Економіка АПК*. 2017. № 12. С. 52-57.
59. Звіт про рух грошових коштів: положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4, затв. наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.99.р. // Бухгалтерський облік і аудит. - 1999. - № 6. - С. 26-30
60. Зимин И. А. Реальные инвестиции. навч. посіб : ТАНДЕМ, ЭКМОС 2000. – 304с.
61. Зленко О.В. Запровадження нових механізмів кредитування сільськогосподарських товаровиробників.
URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/Agroin/2010_7-9/ZLENKO.pdf
62. Іванишин В. В. , Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК. *Економіка АПК*: 2010. - № 1. – С. 128-133
63. Іванишин В. В. Роль держави в інвестуванні розвитку технічного забезпечення аграрного сектора АПК *Інвестиції: практика та досвід*: 2011. - № 9. – С. 12-14.
64. Івченко Л.В. Шляхи залучення додаткових капітальних інвестицій. *Фінанси, облік і аудит*. 2012. № 19. С. 278-285.
65. Інвестиції – шлях до ефективного економічного розвитку територій: кращі практики, бар'єри та перешкоди і способи їх подолання на прикладі Дніпропетровської та Львівської областей : аналітичне дослідження. Київ, 2013. 119с
66. Інвестиційний клімат в Україні. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economiccooperation/invest-climat> (дата звернення: 05.05.2018).

67. Інвестиційний проект створення сучасної молочної ферми на 300 корів / Кісіль М.І., Кропивко М.М., Карпенко І.Г.; за ред. М.І. Кісіля - К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 52 с.
68. Інвестиційний розвиток сільського господарства Київської області / [Лупенко Ю.О., Кісіль М.І., Кожем'якіна М.Ю. та ін.]; за ред. М.І. Кісіля. - К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. - 86 с.
69. Інвестування: Навчальний посібник / Під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В.М. Гриньової. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. — 404 с.
70. Інвестування: підручник / М.І. Крупка, Д.В. Ванькович, Н.Б. Демчишак, Я.Б. Дропа, В.М. Коваленко, М.І. Кульчицький, ред.: М.І. Крупка, Львів, нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2014. 452 с.
71. Інноваційно-інвестиційний підхід до формування та підвищення конкурентоспроможності продукції тваринництва. *Економіка АПК* № 3 – 2016. - С.74-79
72. Інформаційно аналітичний портал АПК України
<https://minagro.gov.ua/ua>
73. Інформаційно аналітичний портал АПК України/ Інформація щодо інвестиційних проектів, які реалізуються в АПК
<https://minagro.gov.ua/ua/investoram/monitoring-stanu-apk/investiciyi/vprovadzhennya-investicijnih-proektiv>
74. Ірина кінаш, сутність інвестиційної складової у сфері раціонального природокористування та охороні навколишнього середовища, ббк 65.9 (4укр)-55 ф 79, с. 186
75. Іртищева І.О., Стегней М.І. Фінансово–кредитне забезпечення аграрного сектору: питання теорії і практики. Монографія: Миколаїв, Дизайн та поліграфія, 2009. 153 с.
76. Йескомб Э.Р. Принципы проектного финансирования, *Principles of Project Finance*. М.: Альпина Паблишер, 2015. 408 с.
77. Кан Р. Связь инвестиций домохозяйств и безработицы. М. : Юнити. М, 2004. 228 с.

78. Капітанець Ю.О. Інвестиційне забезпечення фермерських господарств. *Інноваційна економіка*. №5. 2010. с. 141-144.
79. Кацан А. Кредитні продукти АТ «Укрексімбанк» аграрним підприємствам. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету*. Вип. 23. Кам'янець-Подільський, 2015. С. 317-328
80. Кацан А. М. Формирование и использование кредитных ресурсов банков Украины. *Международная научная конференция «Перспективы и проблемы исследований и научных образования в процессе Евро Интеграции»*, 5 июня 2015 г., Кагульский государственный Университет им. Б. П. Хашдеу Республики Молдова.
81. Кацан А., Волощук В. Види та вибір інвестиційної стратегії. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 28 березн. 2019 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль : Крок, 2019. С.99-102.
82. Кацан А.М. Використання ресурсів МФО з метою збільшення ефективності кредитування агропромислового виробництва. Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 листопад. 2015 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. С. 814-817.
83. Кацан А.М. Інвестування розвитку аграрних підприємств. Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». № 2, 2018 (39). С. 149-159.
84. Кацан А.М. Механізми забезпечення ефективності кредитування агропромислового виробництва. Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція «Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення» (випуск 14) 26-27 жовтня 2015 р., с.40-44 Тернопільський національний економічний університет, СМП «Тайп», Тернопіль 2015.

- 85.Кацан А.М. Особливості кредитування корпоративних клієнтів аграрного сектору АТ «Брокбізнесбанк». Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет - конференції. Хмельницький – Тернопіль Крок, 2013. С. 55-58.
- 86.Кацан А.М. Тренди розвитку банківського ринку України. Аграрна наука та освіта Поділля: збірник наукових праць міжнар. наук.-практ. конф. Ч.2. (14-16 березня 2017 р., м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2017. С. 180-183.
- 87.Кацан А.М. Фінансування аграрного сектора АТ «Укрексімбанк». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Національні моделі економічних систем: формування, управління, трансформації» . 15-16 жовтня 2015 року, м. Херсон
- 88.Кацан А.М., Волощук В.Р. Сучасний стан та напрямки активізації банківського кредитування в Україні. Інноваційна економіка. №3-4 (74). 2018. С. 146-152.*[видання включене в міжнародні наукометричні бази: IndexCopernicus] (Здобувачем розкрито напрямки активізації банківського кредитування)*
- 89.Кацан А.М., Волощук В.Р. Тенденції кредитування агропромислового виробництва. Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. Хмельницький, 2014. Т.1. № 2. С. 148-152
- 90.Кацан А.М., Волощук В.Р., Волощук Ю.О. Ефективність інвестування розвитку агропромислових підприємств. Ефективна економіка. № 4, 2018.URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7282>. [видання включене в міжнародні наукометричні бази: IndexCopernicus, Googlescholar]
- 91.Кацан А.М., Місюк М.В. Інвестування розвитку агропромислових підприємств. Міжнародний науковий журнал. «Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка». Випуск 29. 2018. С. 177-185.
- 92.Кацан А.М.Прямі іноземні інвестиції у сільському господарстві України. Збірник наукових праць Таврійського державного

- агротехнологічного університету. (Економічні науки). №2. Т. 1. Мелітополь, 2018. С. 74-80 .[видання включене в міжнародні наукометричні бази: НБУ ім. В.І. Вернадського, Google scholar]*
93. Кацан А.М. Фінансові інструменти АТ «Укресімбанк» для реалізації ефективних кредитних проектів агробізнесу. Матеріали VIII Всеукраїнської заочної наукової конференції «Актуальні питання сучасної економіки». (24 грудня 2016 р., м. Умань).
 94. Кейнс Д. Общая теория зайнятости, процента и денег / Д. Кейнс. - М. : Гелиос АРВ, 2002. - 352 с.
 95. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства». Економічний аналіз. Тернопіль, 2011. Вип. 8, ч. 2. с. 190-194.].
 96. Кісіль М. І. Теоретико-методологічні засади оцінок ефективності агробізнесу. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 36 с.
 97. Кісіль М. І., Кожем'якіна М. Ю. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. С. 76–80.
 98. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій, Менеджмент: Збірник наукових праць. К., 2009. № 11. 225 с.
 99. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка]. К. : ННЦ ІАЕ”, 2012. С. 76-80.
 100. Кісіль М.І. Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства. Економіка АПК. 2012. № 9. С. 36-39.
 101. Кісіль М.І., Ролінський О.В. Ефективність інвестицій агропромислових виробничих кооперативів: монографія / М.І. Кисіль, О.В. Ро-лінський; За ред. М.І. Кісіля. — К.: ННЦ ІАЕ, 2006. — 228 с.
 102. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов. М. : Финансы и статистика, 1998. 144 с.

103. Коваленко М.М. Грошово-кредитна політика Національного банку в контексті кредитування реального сектору економіки. Теорія і тактика державного управління. 2011. Вип. 3(34). С. 1-9.
104. Коваль Г. Прямі іноземні інвестиції в країнах із перехідною економікою (на прикладі Польщі) Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. 2013. Т. 2. С. 49-53.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UPmcp_2013_2_14
105. Ковтун Н.В. Статистичне дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: теорія, методологія, практика. К.: ІМЕКС, 2005.
106. Коденська М.Ю. Інвестиційні пріоритети в аграрно-промисловому виробництві. Економіка АПК, 2010. №5. С.49-53
107. Коденська М.Ю. Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрно-промислового виробництва. Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2013. № 2. С. 62-66.
108. Кожем'якіна М.М. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України. Економіка АПК, 2009. № 12. С. 68 –73
109. Копосов Г. О. Управління підприємством в умовах невизначеності на основі розробки системи ієрархіяів (образів) / Г.О. Копосов, П. Г. Шелухін // БІЗНЕСІНФОРМ - № 8, 2012. - С. 195-198.
110. Корепанов Г.С. Статистичне оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України.. Національна академія статистики, обліку та аудиту. Київ, 2015
111. Кредит на придбання нового обладнання/устаткування для бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bankbb.com.ua/ua/business/loans-corporate/loans-oborudovaniya-biznesa/>
112. Кредити корпоративному бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eximb.com/ukr/corporate/loans/>

113. Круш П.В. Оцінка бізнесу / П.В. Круш, С.В. Поліщук. К. : Центр навч. літ-ри, 2004. 264 с.
114. Крюкова І.О. Формування фінансової безпеки агропромислових підприємств / І. О. Крюкова // Облік і фінанси АПК. - 2012. - № 4 (58). - С. 41-45.
115. Кулаичев А. П. Методы и средства комплексного анализа данных. 4-е изд., перераб. и доп. М.: Форум; ИНФРА-М, 2006. 512 с.
116. Лудченко Я.О. Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів / Я.О. Лудченко. К. : Вид-во "Ельга", "Ніка-Центр", 2004. - 208 с.
117. Лукань Л., Цегелик Г. Застосування кластерного аналізу methodology and World Bank operations. URL: <http://documents.для оцінки розвитку малого підприємництва в регіонах України. Формування ринкової економіки в Україні. 2009. № 19. С. 73–80>
118. Лупенко Ю.О., Захарчук О.В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2018. № 11. С. 9-18.
119. Лупенко Ю.О., Лупенко Є.І. Фінансування інвестицій у сільськогосподарське виробництво. Економіка АПК. 2010. № 10. С. 122-125.
120. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка - К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.
121. Лупенко Ю.О., Стецюк П.А., Войтюк А. В. Вітчизняний та зарубіжний досвід земельноіпотечного кредитування. Київ: ННЦ ІАЕ, 2015. 50 с.
122. Майорова Т. В. Формування інвестиційних ресурсів в Україні. Фінанси, облік і аудит. 2010. № 15. С. 122-131

123. Маковоз О. С. Економічний захист результатів інвестиційної діяльності підприємств та об'єднань аграрної сфери: стратегії, механізми та інструментарій: [монографія] / О. С. Маковоз. - Харків: Вид-во «Смугаста типографія», 2018. - 321 с.
124. Малиновський А. С. Реабілітація радіоактивно забруднених земель внаслідок аварії на ЧАЕС шляхом вирощування ріпаку на біопаливо/А. С. Малиновський, М. І. Дідух // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. - 2011. - № 1(28). - С.3-9.
125. Малік М. Й. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки / М. Й. Малік, О. Г. Шпикуляк / / Економіка АПК. - 2006. - № 4. - С. 3-10
126. Маслій В. Теоретичні аспекти застосування методу групувань в статистичному дослідженні процесу іноземного інвестування в Україні // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – 2011. – № 8/1. – С. 446 – 448.
127. Матеріали офіційного сайту АТ «Укрексімбанк». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr/personal/>
128. Матеріали офіційного сайту Національного банку України. – 2015: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
129. Мендрул О.Г. Управління вартістю підприємств : монографія. К. : Вид- во КНЕУ, 2002. 272 с.; 8, с. 626
130. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294
131. Могилова М.М. Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, оцінка, відтворення: монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ»,2016. 404 с.

132. Навчальні матеріали онлайн
https://pidruchniki.com/15890315/ekonomika/klasifikatsiya_investitsiy
133. Нагірна В.П., Руденко Л.Г. Сільська місцевість України у контексті трансформаційних процесів у аграрній сфері. Український географічний журнал. 2016. № 2. С. 39-47.
134. Надтока Т.Б. Соціальний розвиток промислового підприємства та механізми його управління. Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально- економічних систем : монографія. Т.Б. Надтока, Г.А. Какуніна, О.В. Мартякова та ін. [за заг. ред. О.В. Мартякової]. Донецьк : Вид-во ДонНТУ, 2011. 744 с.
135. Назаренко І.М. Аналіз інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств регіонів України. Проблеми економіки. 2015. № 4. С. 136-143.
136. Непочатенко О.О., Бондаренко Н.В. Кредитне забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2011. №5. С. 91–97.
137. Несветаев Ю.А. Экономическая оценка инвестиций. М.:МГИУ, 2003. 163 с.
138. Николук О. М. Оцінка зонального ризику галузі хмелярства. Вісн. ДАУ. 2008. № 1. С. 395–403
139. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт / Пер. с англ. І. Дзюб]. — К.: Основи, 2000. — 200 с.
140. Опис індексів Конкурентоспособная Украина competitive UKRAINE. Проект Фонду "Ефективне Управління" URL: http://www.feq.org.ua/ua/cms/opisanie_indeksov.html
141. Основы инвестирования : пер. с англ. М. : ДЕЛО, 1997. 992 с. с. 10
142. Остапенко, О. І. Вдосконалення методів аналізу інвестиційних проектів [Текст] / О. І. Остапенко // Інвестиції: Практика та досвід. - 2008. -- №21. - С.13-15.

143. Островська Н.С. Аналіз стану та динаміки кредитування в Україні (2011-2013 pp.). Економічний часопис – XXI. 2014. № 9-10(2). С. 15-18.
144. Офіційний сайт державної служби статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
145. Павлюк А. П., Медведкова Н.С. Щодо особливостей та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності підприємств у післякризовий період / Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL : <http://www.niss.gov.ua/articles/1053/>
146. Паливода К. План Маршалла як приклад для української економіки Дзеркало тижня, 8 лютого 2013 р.
147. Параконний С. В. Напрями інвестиційного забезпечення розвитку економічного потенціалу підприємства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля: наук. журнал. Луганськ, 2011. № 11(153), ч.1. С. 51-58.
148. Параконний С.В. Використання інноваційного потенціалу підприємства в умовах зміни технологічного укладу / І. М. Літвінова, А. В. Андреев, С. В. Параконний // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2014. - № 1. - С. 82-84. - Режим доступу
149. Пархомець М. К. Активізація інвестиційної діяльності в АПК. Інноваційна економіка , 2012. №9[35]. С. 3-8.
150. Пересада А.А. Основы инвестиционной деятельности. К.:«Изд-во Либра» ООО, 1996г. 344 с.
151. Пехник А. В. Іноземні інвестиції в економіку України [Текст] : навч. посіб. / А. В. Пехник . – К. : Знання, 2007. – 336 с.]
152. Пилипів В. В. Прямі іноземні інвестиції та процеси регіонального відтворення. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 8. С. 5-7. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_8_4

153. Підприємства та механізми його управління. Управлінські технології у рішенні сучасних проблем розвитку соціально-економічних систем : монографія. Т.Б. Надтока, Г.А. Какуніна, О.В. Мартякова та ін. [за заг. ред. О.В. Мартякової]. Донецьк : Вид-во ДонНТУ, 2011. 744 с.
154. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис. Теоретичні та прикладні питання економіки. Київ : 2012. Вип. 27, т. 1. С. 30-34.
155. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. - Режим Доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
156. Пономаренко В.С. Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики: монографія [за ред. В.С. Пономаренко, Н.А. Кизима, Е.В. Раєвська] Харківський національний економічний університет; Наук.-дослід. центр індустр. проблем розвитку НАН України; Вища школа бізнесу, Томський держ. ун-т. М.: ІНЖЕК, 2010. 340 с.
157. Попрозман Н.В. Методологічні засади формування стратегії розвитку агропромислового виробництва на основі системного аналізу. Економіка АПК, 2015. № 4. С. 35-40. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2015_4_7
158. Попрозман Н.В. Формування стратегії економічного розвитку агропромислового виробництва. Монограф. К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. с. 300.
159. Портер М. Конкуренція. Пер. с англ. О.Л. Пилявского. - М.: Вільямс, 2005. 608 с.
160. Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. №

161. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] : закон України (із змінами та доп.). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14&p=1258284687440561>
162. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>.
163. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р., №959-XII (зі змінами та доповненнями): URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
164. Про інвестиційну діяльність: Закон України від *від 18.09.91Р., N 1561-XII (1561-12)* (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed20170420>
165. Про інвестиційну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №10. – Ст. 138.
166. Про інноваційну діяльність Закон України від липня 2002 року № 40-15. Редакція від 05.12.2012, підстава 5460-17.]
167. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19 березня 1996 р., №93/96-ВР (зі змінами та доповненнями) URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр/ed20120524>
168. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 6 вересня 2012 року
169. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] : закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
170. Проблеми акціонування державних підприємств URL: <http://ukrref.com.ua/?id=MTAwMw%3D%3D>.

171. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів: національний проект. Київ, 2014. 389 с.
172. Рогач О.І. Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій. – К.: Либідь, 2005. – 720 с.
173. Розенберг Дж. М. Инвестиции: Термино-логический словарь / Дж. М. Розенберг. — М.: ИНФРА-М, 1997. — 400 с
174. Роуз Питер С. Банковский менеджмент. Москва: Дело Лтд, 1995. 768 с.
175. Саати Т. Математические методы исследования операций / Т. Саати. - М.: Воениздат, 1963. - 420 с.
176. Саблук П.Т. Коденська М.Ю. Концептуальні засади розробки і реалізації інвестиційних програм в аграрно-промисловому виробництві. ННЦ ІАЕ, 2012. 46 с.
177. Самуэльсон П. Экономикс ; в 2-х т. М. : Алягон, 1993. Т. 2. 611 с.
178. Свірідова Н. Д. Прямі іноземні інвестиції: світовий досвід та стратегія залучення в економіку України: моногр. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. 164 с.
179. Скворцов І.Б. Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика : монографія. Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2003. 312 с.
180. Сливінська О.Б. Методичні підходи до аналізу економічної ефективності інноваційно- інвестиційної діяльності зерновиробництва. Агросвіт. 2015. № 9. С. 22-26.
181. Смолій Л.В. Інвестиційне забезпечення аграрних підприємств регіону. *Економіка АПК*. 2009. № 9. С. 65-67.
182. Стадницький Ю., Загородній А., Капітанець О., Товкан О. Економічний вибір оптимальних технологій: мікро- та макроекономічні аспекти : монографія. Львів : Вид-во ЗУКЦ, 2006. 320 с.
183. Стан і перспективи інвестиційного забезпечення розвитку аграрної сфери Київської області / Присяжнюк А.Й., Москаленко Я.М.,

- Шевченко О.О., Лупенко Ю.О., Кісіль М.І. - К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. - 94 с.
184. Стецюк П.А. Методологія та механізми фінансового забезпечення розширеного відтворення аграрного виробництва / Стецюк П.А. // Вісник Сумського аграрного університету. – 2010. – № 2. – С. 132-138.
 185. Стецюк П.А., Гудзь О.Є. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва. Економіка АПК. №4. 2012. С. 73–78]
 186. Суть інвестицій <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn-->
 187. Сухоруков, А. І. та ін. Інвестування української економіки: монографія: Київ, 2005. – 439 с.
 188. Тарнавська, Н. П. Управління конкурентоспроможністю підприємств : теорія, методологія, практика : монографія: Тернопіль, Економічна думка, 2008. – 570 с.
 189. Удалих, О. О. Управління інвестиційною діяльністю підприємства: навчальний посібник: ЦУЛ. - 2006. - С.292.
 190. Управління ризиками банків [Текст]: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / (за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої). – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283 с.
 191. Федоренко В.Г. Інвестознавство: підручник ; 2-ге вид., перероб. К. : МАУП. 2012. 512 с.
 192. Федоренко В.Г. Іноземне інвестування економіки України: навч. посіб. К.: МАУП, 2004. 272 с
 193. Фишер С. Макроэкономика . М. : МГУ: ИНФРА-М, 1997. 784 с.
 194. Фінансові ресурси аграрного сектору економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3043>.
 195. Фінансово-кредитне забезпечення розвитку сільського господарства [Текст] / Дем'яненко М.Я., Тулуш Л.Д., Алексійчук В.М.,

- Шолойко А.С. та ін. (за ред. Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяка). – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
196. Форми і методи прямого іноземного інвестування [Електронний ресурс]. - Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.ws/19570114/ekonomika/formi_metodi_pryamogo_inozemnogoinvestuvannya.
 197. Харченко В.В., Харченко Г.А. Інноваційно-інвестиційне забезпечення формування ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія. Київ : Компринт, 2015. 268 с.
 198. Харченко В.В., Харченко Г.А. Інноваційно-інвестиційне забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2016. №4.
URL:<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4888>.
 199. Хвесик М. А. Стратегічні альтернативи інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка АПК*. 2011. № 7 С. 150-151
 200. Хобта В. М., Мешков А.В., Попова О.Ю. Активізація і підвищення ефективності інвестиційних процесів на підприємствах : монографія. НАН України, Ін-т економіки промисловості, ДНТУ. Донецьк, 2005. 343 с.
 201. Худавердієва В.А. Стратегія залучення іноземних інвестицій у економіку України/ Фінанси України. 2014. № 6. С. 62-71
 202. Царёв В.В. Оценка экономической эффективности инвестиций. СПб.: Питер, 2004. 464 с.
 203. Чепурко В. В. Экономический риск аграрного производства: теория, методы оценки, управление: Симферополь, Таврия, 2000. .– 308 с.
 204. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств.К.: Знання. Прес, 2003. 622 с.

205. Черненко Л.В. Інвестиційна діяльність підприємств та джерела їх фінансування. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. - 2011. - № 3, Т. 2. - С. 174-178
206. Чернишова Л.О. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні: Бізнес Інформ. 2013. № 2. С. 87-90.
207. Чернишова Л.О., Сазанова В. В. Особливості залучення та стимулювання іноземного інвестування в Україні. *Бізнес інформ*. 2016. №4. С. 87-90
208. Чухно, А. А. Основи економічної теорії. Інвестиції: сутність, стимули, детермінанти, співвідношення із заощадженням і доходом. URL: <http://library.if.ua/book/61/4395.html>.
209. Шабінський О. В. Організаційно-економічний механізм, мета та задачі управління економічною безпекою аграрного сектора України. *Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць*. - Дніпропетровськ : дНу, 2006. - Вип. 213. - С. 934-942 .
210. Шарп У. Александер Г., Бэйли Дж. Инвестиции: Пер. с англ. М.: ИНФРА, 2007. 1027 с.
211. Шевцова Я.А. Інвестиційне забезпечення діяльності підприємств: автореф. Дис.... Канд. Екон. наук. Луганськ, 2003. 20 с.
212. Шевченко О.В. Інструменти підвищення інвестиційної спроможності регіонів у контексті розкриття внутрішнього потенціалу розвитку: аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/articles/1658/#_ftnref3 (дата звернення: 02.05.2018).
213. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. - К.: Генеза, 1997. - 384 с.
214. Шевчук О.М. Основи інвестиційної діяльності / О.М. Шевчук, Н.Ю. Рогожин. – К. : Генеза, 1999. – 217 с.
215. Шилова О.Ю. Інвестиційне забезпечення розвитку підприємства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені

- Володимира Даля: наук. журнал. Луганськ, 2012. №11(182), ч.1. С. 19-26.
216. Шубравська О.В. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект. Економіка України. 2012. № 1. С. 27-35.
 217. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. — М.: "Прогрес", 1982.— 754 с.
 218. Экономическая энциклопедия : [4 т.] / Гл. ред. А. М. Румянцев. Москва : Энциклопедия, 1972. 559 с.
 219. Юхновський І. Джерела формування інвестиційного потенціалу економіки України. Галицький економічний вісник. 2010. № 4(29). С. 61-67.
 220. Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій. К. : Центр навч. літ-ри, 2006. - 318 с.
 221. Янишин Я.С.,Кашуба Ю.П. Привабливість міжнародних інвестицій в Україні. Економіка АПК. 2012. № 7. С. 63-69
 222. Яришко, С. Я. Теоретичні аспекти аналізу інвестиційних проєктів [Текст] С. Я. Яришко //Інвестиції: Практика та досвід. - 2009. - №5. - С.12-14.
 223. Ястремська О.М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: мето-дологічні та методичні засади. Наук. вид. /О.М. Ястремська. -Х.: ХДЕУ, 2004. — 472 с.
 224. Cantwell J. and Mudambi R. Mne competence creating subsidiaries mandates // Strategic Management Journal. – 2005. – № 12. – P. 155–172
 225. Caves R. E. International Corporations: The Industrial Economics of Foreign Investment // Economica. – 1971. – № 3. – P. 1–27.
 226. Chen D., Dahlman C. The knowledge economy, the KAM methodology and World Bank operations. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/695211468153873436/The-knowl>

227. Doing business-2018. Українав рейтингусвітового банку
легкостіведеннябізнесу. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/doing-business-2018ukrayina-v-reytyngu-svitovogo-banku-legkosti-vedennya-biznesu>
228. Dunning J. Multinational Enterprises and the Global Economy. Harlow: Addison-Wesley, 1993.
229. Franco Ch. Why do firms invest abroad? An analysis of the motives underlying Foreign Direct Investments. P. 7 // www.etsg.org.
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
230. Kojima K. A Macroeconomic Approach to Foreign Direct Investment // Hitotsubashi Journal of Economics. – 1973. – № 14. – P. 1–21.]
231. Kuemmerle, W. (1999) The drivers of foreign direct investments into research and development: an empirical investigation // Journal of International Business Strategy, 1999. – № 30. – P. 1–24.
232. Narula R. and Marin A. Exploring the relationship between direct and indirect spillovers from FDI in Argentina, MERIT Research Memoranda 2005-024, Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology
233. Sneath P. H., Sokal R. R. Numerical Taxonomy: The Principles and Practice of Numerical Classification. San Francisco: W. H. Freeman & Co, 1973. 573 p.
234. Ward J. H. Jr. Hierarchical Grouping to Optimize an Objective Function. Journal of the American statistical association. 1963. Vol. 58. No. 301. P. 236–244.
235. WIKIPEDIA. A.T. Kearney [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

**Систематизація підходів до трактування економічних категорій
«інвестиції», «інвестиційне забезпечення» та «інвестиційне забезпечення
розвитку»**

Автор, джерело	Трактування економічної категорії
господарському кодексі України	що «інвестиціями у сфері господарювання визнаються довгострокові вкладення різних видів майна, інтелектуальних цінностей та майнових прав в об'єкти господарської діяльності з метою одержання доходу (прибутку) або досягнення іншого соціального ефекту».
податкового кодексу	«інвестиції – це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно».
Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Такими цінностями визначаються: грошові кошти, цільові банківські внески, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів); рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності. У Законі зазначено, що інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів здійснюються у формі капітальних вкладень» [165]
У Законах України «Про зовнішньоекономічну діяльність»	іноземні інвестиції трактуються як усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

У Законах України «Про режим іноземного інвестування»	поняття «іноземні інвестиції» тлумачиться як цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту .
Д. Кейнса	трактує інвестиції як «поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності даного періоду» або як «ту частину доходу за попередній період, яка не була використана для споживання [94, с. 64]. Таким чином, дане визначення відзначається досить чітким виділенням двох сторін інвестицій: ресурсів (акумульованих з метою накопичення доходу) та вкладень (використання ресурсів), що забезпечують приріст капітального майна.
Л. Гітман та М. Джонк	визначають інвестиції як «будь-який інструмент, в який можна вкласти гроші, розраховуючи зберегти або примножити їх вартість, забезпечивши позитивну величину доходу»
П. Самуельсоном	багато людей мають на увазі інвестиції, коли купують ділянку землі, цінні папери або інші атрибути приватної власності. Але в економіці це лише фінансові операції або зміни в портфелях власників, бо коли одна особа купує, то якась інша продає. Інвестиції мають місце лише тоді, коли створюється реальний капітал [177].
Бочарова В.В	відображають вкладення капіталу з метою його подальшого зростання. При цьому нарощення капіталу повинно бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмову від використання власних коштів на власні потреби у поточному періоді, забезпечити винагороду за ризик та повернути втрати від інфляції у майбутньому невизначеному періоді
Бланком І.О	Інвестиції являють собою вкладення капіталу в усіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності» [12, с. 17-18].

Федоренко В.Г.	пропонує таке тлумачення інвестицій: «Інвестиції – витрати на будівництво нових заводів, на обладнання з тривалим терміном використання. Їм притаманні два головних фактори: норма чистого прибутку, яку підприємці розраховують отримати від витрат на інвестиції, і ставка процента» [182, с. 210].
Шевчук О.М.	стверджує, що «інвестиції – це активи, кошти, що вкладаються в господарську діяльність з метою отримання доходу, а з економічної – це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного та оборотного капіталу» [214, с. 6].
Параконний С.В. [148]	Інвестиційне забезпечення - це всі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в підприємницьку та інші види діяльності, в результаті якої створюється дохід або досягається соціальний ефект
Капітанець Ю.О. [182]	Інвестиційне забезпечення - це сукупність умов, ресурсів і заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу
Кісіль М.І. [100]	Інвестиційне забезпечення - це не лише формування джерел фінансування інвестицій, а сукупність різноманітних умов, ресурсів, економічних механізмів, важелів і заходів, необхідних для забезпечення нормального (заданого) перебігу інвестиційних процесів
Шевцова Я.А.	Інвестиційне забезпечення - система заходів для концентрації та реалізації інвестицій і вибору раціональних методів управління у сфері інвестування
Вахович І.М.	Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку регіону - сукупні дії підприємницьких структур й органів самоврядування із залучення реальних та потенційних можливостей внутрішніх і зовнішніх інвестиційних ресурсів за стратегічними напрямками економічної діяльності господарського комплексу для забезпечення інноваційного розвитку регіону

Шилова О.Ю.	Інвестиційне забезпечення розвитку підприємства - підсистема організаційно-економічного забезпечення, призначена для покриття витрат виробничого характеру і накопичення з метою нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції, ресурси якої формуються з дотриманням принципів: довгостроковості, оптимальності, альтернативності
Коденська М.Ю.	Інвестиційне забезпечення - організаційно-економічні умови, засоби, заходи та економічні взаємовідношення, що проявляються в процесі руху вартості, авансованої у капітал з метою формування, нагромадження і використання інвестиційних ресурсів для розвитку аграрно-промислового виробництва й людини - головної продуктивної сили суспільства

ДОДАТОК Б

**Сценарний прогносту чинників ефективності інвестиційної
діяльності в аграрному секторі**

Рік	Песимістичний	Найбільш ймовірний	Оптимістичний	Відхилення песимістичного прогносту від оптимістичного, %
<i>Розмір капітальних інвестицій у розрахунок на одного зайнятого у сільському господарстві</i>				
2018*	41,30	121,65	358,78	768,64
2019	50,10	159,36	507,60	913,13
2020	60,78	208,76	718,15	1081,64
2021	73,72	273,47	1016,03	1278,19
2022	89,43	358,23	1437,48	1507,43
2023	108,48	469,27	2033,73	1774,80
2024	131,59	614,73	2877,31	2086,64
2025	159,62	805,27	4070,80	2450,35
Відношення 2020р. до 2018р., %				
<i>Частка капітальних інвестицій у сільське господарство</i>				
2018*	8,14	15,14	22,08	171,36
2019	8,93	16,43	23,87	167,33
2020	9,72	17,72	25,65	163,95
2021	10,51	19,01	27,43	161,08
2022	11,30	20,30	29,21	158,61
2023	12,09	21,59	30,99	156,46
2024	12,87	22,88	32,78	154,57
2025	13,66	24,17	34,56	152,91
Відношення 2020р. до 2018р., %				
<i>Розмір заробітної плати у сільському господарстві</i>				
2018*	3561,09	5962,14	10766,45	202,34
2019	4116,06	7137,98	13463,88	227,11
2020	4757,52	8545,71	16837,13	253,91
2021	5498,94	10231,08	21055,52	282,90
2022	6355,91	12248,82	26330,78	314,27
2023	7346,44	14664,50	32927,72	348,21
2024	8491,32	17556,60	41177,46	384,94
2025	9814,63	21019,06	51494,09	424,67
Відношення 2020р. до 2018р., %				

Рейтинги інвестиційної ефективності областей України за останні 12 місяців

Рівень рейтинга	Область	Середня оцінка за 12 місяців (1 квартал 2018р.)	Середня оцінка за 12 місяців (4 квартал 2018 г.)	Приріст бальної оцінки	Зміна місця
ineA максимальний (більше 200 балів)	Полтавська	209,00	225	-7,11%	0
	Дніпропетровська	207,25	201	3,11%	+1
ineB високий від 181 до 200 балів)	Харківська	198,00	204	-2,94%	-1
	Одеська	186,25	187	-0,40%	+1
	Київська	186,00	193	-3,63%	-1
	Львівська	185,50	178	4,21%	+1
ineC більше середнього (від 161 до 180 балів)	Івано-Франківська	177,75	157	13,22%	+4
	Запорізька	176,00	165	6,67%	+2
	Вінницька	170,50	183	-6,83%	-3
	Волинська	168,75	175	-3,57%	-2
ineD середній (від 141 до 160 балів)	Закарпатська	157,25	144	9,20%	+4
	Черкаська	152,75	141	8,33%	+4
	Рівненська	152,50	147	3,74%	0
	Херсонська	150,75	175	-13,86%	-5
	Тернопільська	145,25	135	7,59%	+3
	Чернігівська	145,00	150	-3,33%	-4
	Кіровоградська	141,00	145	-2,76%	-3
ineE нижче середнього (від 121 до 140 балів)	Миколаївська	140,75	126	11,71%	+2
	Хмельницька	135,75	131	3,63%	0
	Житомирська	130,75	138	-5,25%	-3
ineF низький (від 101 до 120 балів)	Сумська	112,75	125	-9,80%	-1
	Чернівецька	112,50	103	9,22%	0

Джерело: побудовано автором за даними

ДОДАТОК Д

**Інформація щодо фінансування програми часткової компенсації за
сільськогосподарську техніку та обладнання вітчизняного виробництва
сільгосп-товаровиробникам у 2017 році**

№ з/п	Область	Кількість господарств	Кількість техніки та обладнання	Вартість техніки та обладнання з ПДВ, тис.грн	Вартість техніки та обладнання без ПДВ, тис.грн	Часткова компенсація техніки та обладнання, тис. грн
1	Вінницька	74	95	41 643,99	34 703,32	6 940,66
2	Волинська	19	22	8 138,30	6 781,92	1 356,38
3	Дніпропетровська	51	66	29 331,68	24 443,07	4 888,61
4	Донецька	41	58	24 932,15	20 776,79	4 155,36
5	Житомирська	29	60	11 815,30	9 846,08	1 969,22
6	Закарпатська	0	0	0,00	0,00	0,00
7	Запорізька	135	190	81 186,96	67 655,80	13 531,16
8	Івано-Франківська	13	14	7 305,59	6 087,99	1 217,60
9	Київська	25	980	23 717,02	19 764,18	3 952,84
10	Кіровоградська	57	73	25 396,72	21 163,93	4 232,79
11	Луганська	99	168	70 850,60	59 042,17	11 808,43
12	Львівська	26	37	7 694,10	6 411,75	1 282,35
13	Миколаївська	81	119	64 554,72	53 795,60	10 759,12
14	Одеська	106	177	90 564,70	75 470,58	15 094,12
15	Полтавська	72	89	30 828,72	25 690,60	5 138,12
16	Рівненська	16	23	10 901,18	9 084,32	1 816,86
17	Сумська	49	67	27 305,84	22 754,87	4 550,97
18	Тернопільська	52	72	27 355,26	22 796,05	4 559,21
19	Харківська	49	73	32 865,19	27 387,66	5 477,53

20	Херсонська	74	124	58 251,38	48 542,81	9 708,56
21	Хмельницька	55	187	32 154,30	26 795,25	5 359,05
22	Черкаська	50	61	15 704,64	13 087,20	2 617,44
23	Чернівецька	12	17	3 124,90	2 604,08	520,82
24	Чернігівська	35	134	78 714,05	65 595,04	13 119,01
	РАЗОМ	1220	2906	804 337,28	670 281,07	134 056,21

ДОДАТОК Е

Капітальні інвестиції на одну особу та кількість підприємств																				
Роки	Великі					Середні					Малі					З них				
	підприємства					підприємства					підприємства					мікропідприємства				
	інвестиції млн. грн.	тис. осіб	інвестицій на одну особу тис. грн.	Кількість підприємств одиниць	інвестиції на одне підприємство млн. грн.	інвестиції млн. грн.	тис. осіб	інвестицій на одну особу тис. грн.	Кількість підприємств одиниць	інвестиції на одне підприємство млн. грн.	інвестиції млн. грн.	тис. осіб	інвестицій на одну особу тис. грн.	Кількість підприємств одиниць	інвестиції на одне підприємство млн. грн.	інвестиції млн. грн.	тис. осіб	інвестицій на одну особу тис. грн.	Кількість підприємств одиниць	інвестиції на одне підприємство млн. грн.
2010	59141,70	240,0,3	24,64	586	100,92	50433,50	339,3,3	14,86	20983	2,40	21189,40	216,4,6	9,79	357241	0,06	6511,40	83,2,6	7,82	300445,00	0,02
2011	77953,90	244,9	31,83	659	118,29	80750,10	325,2,6	24,83	20753	3,89	34320,40	209,1,5	16,41	354283	0,10	7402,00	78,8,9	9,38	295815,00	0,03
2012	114813,00	248,4,2	46,22	698	164,49	77860,00	314,4,2	24,76	20189	3,86	36814,20	205,1,3	17,95	344048	0,11	12092,20	78,8,2	15,34	286461,00	0,04
2013	104094,80	238,3,7	43,67	659	157,96	74125,00	301,2,1	24,61	18859	3,93	38767,10	201,0,7	19,28	373809	0,10	9284,20	79,5,3	11,67	318477,00	0,03
2014	87240,00	191,5,1	45,55	497	175,53	63211,10	269,6,5	23,44	15906	3,97	27933,80	168,6,9	16,56	324598	0,09	8681,50	72,3,5	12,00	278922,00	0,03
2015	99170,80	170,8,6	58,04	423	234,45	78400,80	260,4,7	30,10	15203	5,16	35906,50	157,6,4	22,78	327814	0,11	9767,80	69,1,4	14,13	284241,00	0,03
2016	108694,10	158,6,6	68,51	383	283,80	11303,6,10	262,2,8	43,10	14832	7,62	59937,70	159,1,7	37,66	291154	0,21	16016,80	64,2,7	24,92	247695,00	0,06
2017	139294,00	156,0,9	89,24	399	349,11	13936,8,10	259,3,1	53,75	14937	9,33	80497,70	165,8,9	48,52	291154	0,28	22353,90	71,4,6	31,28	278102,00	0,08
Відношення 2010 до 2017р. +/-																				
	2,36	0,65	3,62	0,68	3,46	2,76	0,76	3,62	0,71	3,88	3,80	0,77	4,96	0,82	4,66	3,43	0,86	4,00	0,93	3,71
В сільське, лісове та рибне господарство																				
2010	578,70	32,9	17,59	13	44,52	7939,90	515,5	15,40	3440	2,31	1999,10	219,9	9,09	47213	0,04	369,20	10,1,6	3,63	42972	0,01
2011	1245,50	39,5	31,53	16	77,84	11155,50	477,5	23,36	3274	3,41	4245,00	197,6	21,48	38387	0,11	1067,90	68,2	15,66	33081	0,03
2012	2882,50	44,5	64,78	26	110,87	11122,70	447,1	24,88	3143	3,54	5200,60	220,4	23,60	44487	0,12	1336,10	81	16,50	39103	0,03
2013	2242,30	38,8	57,79	27	83,05	11259,90	409,7	27,48	2915	3,86	5417,00	238,7	22,69	46906	0,12	1285,90	92,3	13,93	41495	0,03

2014	1711,80	46,6	36,73	28	61,14	11020,50	364,1	30,27	2595	4,25	5850,10	218,2	26,81	43389	0,13	1532,30	98,5	15,56	38430	0,04
2015	3798,20	48,3	78,64	29	130,97	15141,70	346	43,76	2533	5,98	10858,60	203,3	53,41	44182	0,25	2569,70	88,9	28,91	39237	0,07
2016	2696,40	38,1	70,77	20	134,82	25630,00	359	71,39	2501	10,25	21993,20	217,2	101,26	42477	0,52	6024,40	96,5	62,43	37457	0,16
2017	4343,30	27,5	157,94	18	241,29	32501,40	335,8	96,79	2383	13,64	27239,40	229,7	118,59	47714	0,57	6422,20	104,3	61,57	42512	0,15
Відношення 2010 до 2017р. +/-																				
	7,51	0,84	8,98	1,38	5,42	4,09	0,65	6,28	0,69	5,91	13,63	1,04	13,04	1,01	13,48	17,39	1,03	16,94	0,99	17,58

ДОДАТОК Ж

Структура капітальних інвестицій у нематеріальні активи 2010-2017рр.

Всього по Україні						Сільське, лісове та рибне господарство				
Роки	Всього млн. грн.	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікро- підприємства	Всього млн. грн.	великі підприємства	середні підприємства	малі підприємства	з них мікро- підприємства
2010	5793,90	3257,30	2193,50	343,10	91,60	59,90	1,50	33,40	25,00	0,40
2011	7762,20	2881,40	4023,90	856,90	166,10	223,80	143,60	75,80	4,40	1,70
2012	7218,40	3927,00	2612,70	678,70	145,30	65,50	8,30	47,70	9,50	3,60
2013	9371,70	5975,40	2744,30	652,00	138,40	341,20	5,60	322,20	13,40	1,60
2014	6196,00	2737,40	2973,70	484,90	77,50	75,50	30,10	40,40	5,00	0,90
2015	17077,90	13357,80	3036,50	683,60	160,00	179,00	33,30	129,30	16,40	2,30
2016	9867,00	5285,70	3839,20	742,10	194,10	271,40	58,80	196,00	16,60	1,90
2017	14311,00	8131,60	4607,60	1571,80	505,30	608,20	84,60	391,10	132,50	21,60
Відношення 2017р. до 2010р.,%										
	2,47	2,50	2,10	4,58	5,52	10,15	56,40	11,71	5,30	54,00

ДОДАТОК К

Вихідні дані для прогнозування розвитку агропромислових підприємств.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Відношення 2017 р до 2010 р., %
Капітальні інвестиції в сільське господарство, лісове та рибне у фактичних цінах; млн грн	5016	7309	9519	16890	9382	11062,6	16466,0	18883,7	18587,4	18795,7	30154,7	50484,0	64243,3	12,8 рази
Капітальні інвестиції підприємств в сільське господарство (з урахуванням банків), млн грн	6406,09	7148,8	10212,1	15734,9	10186,5	10517,8	16646	19205,8	18919,1	18582,4	29798,5	50319,6	64084,1	10,0 рази
Прямі іноземні інвестиції, млн. дол. США	224,0	309,6	404,3	557,3	803,2	793	833,7	725,3	728,4	776,9	617,0	502,2	586,2	2,6 рази
Продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах на 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві у постійних цінах 2010 року; грн	72621,9	83854,6	88571,3	127372,5	131332,0	132680,4	65229,	159679,0	201216,9	22753,4	223309,9	275317,8	271491,4	3,7 рази
Рівень рентабельності виробництва	6,8	2,8	15,6	13,4	13,8	21,1	27,0	20,5	11,2	25,8	41,7	32,4	22,7	15,9

сільського с продукції, %														
Вартість основних засобів в сільськом у господ, у фактични х цінах; млн грн	760 34	755 11	697 49	958 80	103 187	113 388	118 090	137 640	1560 13	171 392	210 169	270 467	3416 22	4,5 рази
Трактори на 10000 га ріллі	108	101	96	88	87	78	78	78	76	70	68	71	67	-41
Зернозбир альних комбайнів на 10000 на посівної площі....	45	43	43	41	33	36	38	41	37	39	35	38	32	-13
Установк и та агрегати для доїння корів ³ , тис.шт	16, 8	14, 7	12,7	11, 4	10, 5	10, 9	10,8	11,2	11,2	10,5	10,2	10,3	9,8	-7,0
Енергетич ні потужнос ті в розрахунк у на 100 га посівної площі, кВт	251	237	221	204	199	193	187	213	218	208	166	175	164	-87
Кількість зайнятого населення за КВЕД, тис. осіб- всього:	206 80, 0	207 30, 4	209 04,7	209 72, 3	201 91, 5	202 66, 0	203 24,2	192 61,4	1931 4,2	180 73,3	164 43,2	162 76,9	1615 6,4	78
у т.ч. в сільськом у господарс тві	400 5,5	365 2,6	348 4,5	332 2,1	313 1,0	309 4,5	339 3,8	3496 0	3577,5	3091 4	2870 6	286 6,5	2860 7	71
Витрати на НДДКР, млн грн	516 0,4	516 4,4	614 9,2	802 4,7	782 2,2	810 7,1	851 3,4	941 9,9	1024 8,5	948 7,5	110 03,6	115 30,7	1337 9,3	2,6 рази
Площа с.г угідь	235 02, 4	221 16, 7	211 99,1	210 47, 0	210 19, 3	208 64, 4	205 89,6	204 99,3	2066 5,5	2043 7,2	2054 8,9	2074 6,9	1	82

сільського спо- дарських підпри- ємств, тис га													9259, 3	
Валова продукція сільського господарс- тва в пост. Цінах 2010 р., млн грн – всього	1796 05,8	1840 95,8	1721 29,7	2015 64,0	1979 35,9	1948 86,5	2336 96,3	2232 54,8	252859 ,0	25142 7,2	23946 7,3	2546 40,5	2491 57,0	138,7
Валова продукція сільського сподарськ их підприємс- тв в пост цінах 2010 р., млн грн – всього	7276 4,7	7879 3,0	7443 2,9	1014 51,2	9627 3,6	9079 2,0	1171 10,9	1100 71,7	13368 3,1	13905 8,4	13191 8,6	1451 19,0	1405 35,2	193,1
рослинни- цтва	5567 7	5907 1,8	5307 6,7	7899 3,1	7102 75,2	6486 0,6	8957 2,9	804 62, 6	101 297 ,0	105 529 ,5	995 84, 7	113 392 ,6	108 601, 1	195, 1
тваринни- цтва	170 87, 7	197 91, 2	213 56,2	224 58, 1	249 98, 4	259 31, 4	275 38, 0	296 09, 1	3238 6,1	335 28, 9	323 33, 9	317 26, 4	3 1934 ,1	1 86,9
Капітальні інвестиції в сільське господарс- тво, лісове та рибне у фактичних цінах; млн грн	501 6	730 9	951 9	168 90	938 2	110 62, 6	164 66,0	188 83,7	1858 7,4	187 95,7	301 54,7	504 84,0	6424 3,3	12,8 рази
Кількість с.г підприємс- тв,шт	578 77	580 17	583 87	590 59	571 52	564 93	561 33	49 41 5	490 46	46 19 9	45 37 9	47 69 7	45 55 8	78,7
Кап інвест на одне підприємс- тво, тис грн	86, 7	126 ,0	163, 0	286 ,0	164 ,2	195 ,8	293, 3	38 2,1	379, 0	40 6,8	66 4,5	10 58, 5	14 10, 1	16,3 рази

Кап інвест на 100 га сільгосп. Угідь, тис грн / 100га	21, 3	33, 0	44,9	80, 2	44, 6	53, 0	80,0	92,1	90,0	92,0	146, 7	243, 3	333, 6	15,7 рази
Кап інвест на одну грн основних засобів сільського господарс тва, тис грн	66	97	136	176	91	98	139	137	119	110	143	187	188	2,8 рази
ВП на 1 грн інвестиці й, грн	14, 5	10, 8	7,8	6,0	10, 3	8,2	7,1	5,8	7,2	7,4	4,4	2,9	2,1	14
Внесення добрив на 1га: В т.ч. мінеральн	13, 4	16, 8	21, 6	25, 6	21, 4	25, 6	30, 5	32, 4	36,0	35, 5	34, 1	41, 7	48,9	3,6
органічни х	32 0,3	31 5,8	288 ,9	25 3,7	25 2,7	23 9,5	239 ,3	232 ,8	232, 6	238 ,5	232 ,8	220 ,8	223, 5	70
Прбутки, всього, млн грн	64 37 0,8	76 25 3,4	135 897 ,9	89 54, 2	42 41 4,7	58 33 4,0	122 210 ,0	101 884 ,7	2928 3,2	523 587 ,0	340 126 ,6	222 01, 5	274 831, 6	4,3 рази
Прибуток с.-г підпр, млн грн	37 02, 4	27 31, 8	762 4,2	60 41, 8	79 96, 6	17 29 1,8	255 65, 9	269 92, 7	1514 7,3	216 77, 4	103 137 ,6	911 09, 5	693 44,1	18,7 рази
Період окупності інвестиці йроків	1,7	2,6	1,3	2,6	1,2	0,6	0,7	0,7	1,2	0,9	0,3	0,5	0,9	53

ДОДАТОК Л

2.22. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності (млн грн)

	Код за КВЕД– 2010	Роки	Усього	У тому числі			
				капітальні інвестиції у нематеріальні активи	з них		
					у концесії, патенти, ліцензії, торговельні марки і аналогічні права	у придбання програмного забезпечення	
Усього		2010	130764,6	5793,9	2830,6	1906,3	
		2011	193024,4	7762,2	3952,3	1905,4	
		2012	229487,2	7218,3	3567,3	2050,5	
		2013	216986,9	9371,7	5533,0	2121,4	
		2014	178384,9	6196,0	2842,8	1850,0	
		2015	213478,1	17077,9	12228,2	3297,2	
		2016	281667,9	9867,0	3896,3	3908,3	
		2017	359159,8	14311,0	5341,3	5504,6	
Сільське, лісове та рибне господарство	А	2010	10517,8	60,0	22,2	15,1	
		2011	16646,0	223,8	6,6	118,8	
		2012	19205,8	65,5	14,7	19,3	
		2013	18919,1	341,2	10,8	15,3	
		2014	18582,4	75,5	9,4	24,5	
		2015	29798,5	179,0	4,0	25,6	
		2016	50319,6	271,4	2,6	36,9	
		2017	64084,1	608,2	11,0	50,9	
	Код за КВЕД– 2010	Роки	У тому числі				
			капітальні інвестиції у матеріальні активи	з них			
				у землю	в існуючі будівлі та споруди	у будівництво та перебудову будівель	у машини та обладнання
Усього		2010	124970,7	1121,4	3946,3	58095,2	57390,8
		2011	185262,2	2020,1	6939,2	88693,6	81866,6
		2012	222268,9	1688,8	5241,3	103157,8	104038,5
		2013	207615,2	1078,8	4571,9	100764,7	91951,7
		2014	172188,9	921,4	2703,1	85967,5	75854,1
		2015	196400,2	1148,9	4958,3	85729,5	96254,0
		2016	271800,9	1577,1	7962,5	105562,3	145248,5
		2017	344848,8	1894,0	6203,6	120791,4	200888,0
Сільське, лісове та рибне господарство	А	2010	10457,8	41,9	403,9	2366,7	6189,7

		2011	16422,2	35,7	543,3	3699,0	10609,6
		2012	19140,3	47,5	401,2	4887,3	11801,1
		2013	18577,9	19,8	351,7	4000,1	11762,4
		2014	18506,9	88,7	340,7	4135,0	11912,1
		2015	29619,5	52,4	987,2	5763,6	19880,4
		2016	50048,2	96,0	574,3	7659,1	38224,5
		2017	63475,9	153,2	402,3	9893,2	48934,5

ДОДАТОК М

Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності
(млн.грн)

	Код за КВЕД–2010	Роки	Фінансовий результат (сальдо)	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
				у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат
Усього		2010	13906,1	57,3	155197,6	42,7	141291,5
		2011	67797,9	63,5	208896,3	36,5	141098,4
		2012	35067,3	63,0	210607,6	37,0	175540,3
		2013	–22839,7	65,0	179259,6	35,0	202099,3
		2014	–590066,9	65,5	202704,5	34,5	792771,4
		2015	–373516,0	73,3	352980,4	26,7	726496,4
		2016	29705,0	73,0	396745,4	27,0	367040,4
		2017	168752,8	72,4	515460,6	27,6	346707,8
Сільське, лісове та рибне господарство	А	2010	17170,5	69,2	22196,5	30,8	5026,0
		2011	25341,3	82,9	30418,9	17,1	5077,6
		2012	26787,2	78,2	33731,6	21,8	6944,4
		2013	14984,5	79,8	26356,3	20,2	11371,8
		2014	21481,3	84,1	51982,4	15,9	30501,1
		2015	102849,1	88,4	128592,3	11,6	25743,2
		2016	90613,2	87,7	103459,8	12,3	12846,6
		2017	68858,5	86,2	89411,9	13,8	20553,4

Рентабельність діяльності підприємств за видами економічної діяльності
(відсотків)

	Код за КВЕД–2010	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств							
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Усього		4,0	5,9	5,0	3,9	–4,1	1,0	7,4	8,8
Сільське, лісове та рибне господарство	А	22,9	23,2	21,7	11,3	20,6	41,7	32,4	22,4

**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «АГРО-ЕКО ХХІ»**

Висновок № 368 від 26.10.2019р.

У спеціалізовану вчену раду
по захисту дисертаційних робіт
на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

ДОВІДКА
про апробацію результатів наукового дослідження
Кацана Андрія Михайловича

Пропозиції автора використовуються керівництвом і головними профільними фахівцями ТзОВ ВКФ «Агро-Еко ХХІ» Кам'янець-Подільського району Хмельницької області щодо залучення значних обсягів інвестицій для впровадження високотехнологічних процесів, орієнтованих на виробництво якісної сільськогосподарської сировини та її переробку, дозволяють розширювати експортний потенціал і перейти до інноваційної моделі розвитку та розширеного відтворення виробничого потенціалу.

Автор запропоновано вирішення проблем інвестування розвитку здійснювати не тільки на рівні підприємств, а й з обов'язкової підтримки держави, та органів державної і місцевої влади, державно-приватного партнерства, кредитів банків та інших кредиторів, іноземних інвестицій, фондових бірж, венчурного фінансування.

Впровадження результатів дисертаційних досліджень Кацана А. М. в практику господарської діяльності використовується для визначення обсягів та джерел інвестування, раціонального використання власних і запозичених коштів, матеріальних і нематеріальних активів, ресурсного забезпечення, успіхів практичного досвіду інвестування виробництва, переробки і реалізації продукції з доданою вартістю, що позитивно впливає на посилення наявного позитивного іміджу і підвищення ефективності розвитку.

Результати проведених досліджень щодо обґрунтування механізмів економічного захисту, обсягів, процесів інвестування розвитку прийнято до впровадження ТзОВ ВКФ «Агро-Еко ХХІ» Кам'янець-Подільського району Хмельницької області.

Директор ТзОВ ВКФ «Агро-Еко ХХІ»
Кам'янець-Подільського району Хмельницької області

Чорний В.В.

УКРАЇНА
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ВІДДІЛ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ,
ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

вул. Троїцька, 4, м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл., 32301
 тел./ факс (03849) 9-11-67 e-mail: agro@kprda.gov.ua

18.11.2018 № 986/01-09/2018

на № _____ від _____

У спеціалізовану вчену раду по захисту
 дисертаційних робіт на здобуття вченого
 ступеня кандидата економічних наук

ДОВІДКА
 про апробацію результатів наукового дослідження
 Кацана Андрія Михайловича

Наукові дослідження Кацана Андрія Михайловича стосуються вирішення проблем інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Автором запропоновано встановлення стратегічних пріоритетів спрямування інвестиційних зусиль, використання диверсифікації джерел залучення інвестицій шляхом активізації інструментів фондового ринку, спрямованих на першочергове покращення та стабілізацію і підвищення ефективності розвитку; сприяють росту інвестиційний потенціалу, дозволяють збільшувати ринкову вартість агропромислових підприємств.

Розроблена концепція концентрації інвестиційних ресурсів, яка сформована на основі виявлення тісної залежності між показниками ресурсозабезпеченості, обсягами залучених інвестицій та розмірами і результатами діяльності підприємств.

Результати поведеного прогнозування розвитку та оптимізації структури інвестиційного портфеля використовуються керівниками і фахівцями відділу агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Кам'янець-Подільської районної державної адміністрації Хмельницької області для оцінки альтернатив збільшення обсягів та підвищення ефективності інвестування агропромислових підприємств.

Начальник відділу

Н.Сузанська

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

Хмельницька область Чемеровецький район
Сільськогосподарський виробничий кооператив

„ЛЕТАВА”

31651 с.Летава
тел./факс 20078 ;
тел. 98484; 98546; 98548;
e-mail : letavasgk@ukr.net
№ 216
«09» 10 2010 р.

Розрахунковий рахунок:
26006300799529
в Філія - Хмельницьке обласне
управління АТ "Ощадбанк"
м. Хмельницький
МФО:315784 ОКПО:03787041
Номер свідоцтва : 200147378
Індивідуальний номер :
037870422197

У спеціалізовану вчену раду
по захисту дисертаційних робіт
на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

ДОВІДКА

про апробацію результатів наукового дослідження
Кацана Андрія Михайловича

В процесі проведених досліджень здобувачем встановлено, що одним з провідних критеріїв доцільності вибору та обов'язковою складовою інвестиційного процесу, як для порівняльного аналізу обсягів так і хорошим засобом виявлення перспективних напрямків залучення коштів, на основі врахування кількісно визначеного нами єдиного інтегрального коефіцієнта інвестиційних ризиків. Такий підхід до інвестування розвитку використовується в практиці господарської діяльності керівництвом і профільними фахівцями сільськогосподарського виробничого кооперативу «Летава» Чемеровецького району Хмельницької області та надає можливість досягти ланцюгової реакції господарської активності зростання розширеного відтворення виробничих ресурсів у аграрній сфері і як наслідку первинної капіталізації агробізнесу.

Впровадження результатів дисертаційних досліджень Кацана Андрія Михайловича в практику господарської діяльності використовується при розробці бізнес-плану, визначенні обсягів та джерел залучення інвестиційних ресурсів, раціонального використання власних і запозичених грошових коштів, економії матеріальних і нематеріальних активів, провадження передового практичного досвіду інвестування виробництва, що позитивно впливає на посилення наявного позитивного іміджу на даний час і сприятиме підвищенню ефективності перспективного розвитку кооперативу.

Результати проведених досліджень щодо обґрунтування механізмів, процедури, обсягів, перспектив інвестування розвитку прийнято до впровадження сільськогосподарським виробничим кооперативом «Летава» Чемеровецького району Хмельницької області.

Голова СВК «Летава»

Головний економіст СВК «Летава»

[Handwritten signature]

**ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Шевченка, 13, м. Кам'янець-Подільський
Хмельницька обл., Україна, 32300
Тел. (03849) 7-63-15, тел./факс (03849) 7-62-85
E-mail: main@pdatu.edu.ua www.pdatu.edu.ua
ЄДРПОУ 22769675

**STATE AGRARIAN
AND ENGINEERING
UNIVERSITY IN PODILYA**

13 Shevchenko Str., Kamianets-Podilskyi
Khmelnytskyi region, Ukraine, 32300
Tel. (03849) 7-63-15, tel./fax (03849) 7-62-85
E-mail: main@pdatu.edu.ua www.pdatu.edu.ua

Подільський державний аграрно-технічний університет Подільський державний аграрно-технічний університет Подільський державний аграрно-технічний університет Подільський державний аграрно-технічний університет Подільський державний аграрно-технічний університет

14 серпня 2019 р. № 41-01-523/2

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження
Кацана Андрія Михайловича за темою:
«Інвестування розвитку агропромислових підприємств»

Видана здобувачу ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) Кацану Андрію Михайловичу про те, що результати його дослідження в частині формування методології дослідження розвитку агропромислових підприємств на основі імітаційного моделювання оцінки ефективності інвестування розвитку, метою якого є кількісне визначення єдиного інтегрального коефіцієнта інвестиційних ризиків для порівняльного аналізу обсягів є засобом виявлення перспективних напрямків залучення коштів для розвитку різних організаційно-правових форм та розмірів агропромислових підприємств, що проведені в межах плану науково-дослідних робіт Подільського державного аграрно-технічного університету використовуються у навчальному процесі університету при викладанні дисциплін «Економіка підприємств», «Інвестування» та «Стратегія підприємства».

Проректор з навчальної,
науково-інноваційної
та міжнародної діяльності

Т.Л. Білик

27.12.2018

У спеціалізовану вчену раду
по захисту дисертаційних робіт
на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

ДОВІДКА
про апробацію результатів наукового дослідження
Кацана Андрія Михайловича

Наукові дослідження Кацана Андрія Михайловича стосуються вирішення проблем інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Автором запропоновано проведення диверсифікації джерел залучення інвестицій шляхом використання власних, позичкових, залучених ресурсів на основі активізації інструментів фондового ринку, що дозволяють збільшувати інвестиційний потенціал, а також сприяють росту ринкової вартості агропромислових підприємств.

Обґрунтовані сценарії перспективного розвитку державного банківського сектора України на основі узагальнення світового досвіду, систем пруденційного регулювання банківської діяльності згідно рішень НБУ та банків.

Результати поведеного прогнозування розвитку банків та оптимізації регіональної структури інвестиційного портфеля використовуються фахівцями банківського сектору та підприємств для збільшення та підвищення ефективності інвестування.

Директор Кам'янець-Подільського відділення №1
Південно-Західного РУ

Дідик О.М.

Селянське фермерське господарство «С-Іванна»
32440 Хмельницька область Дунаєвецький район
с. Балин вул. Шевченко буд.3 тел. (03858) 92510

Вих № 56 від 03.04.2018р.

У спеціалізовану вчену раду
по захисту дисертаційних робіт
на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

ДОВІДКА

про апробацію результатів наукового дослідження
Кацана Андрія Михайловича

Пропозиції автора використовуються керівництвом і головними профільними фахівцями СФГ «С-Іванна» Дунаєвецького району Хмельницької області щодо залучення значних обсягів інвестицій для впровадження високотехнологічних процесів, орієнтованих на виробництво якісної сільськогосподарської сировини та її переробку, дозволяють розширювати експортний потенціал і перейти до інноваційної моделі розвитку та розширеного відтворення виробничого потенціалу.

Здобувач Кацан А.М. запропоновано підходи які визначають сукупність заходів та інструментів, спрямованих на стимулювання залучення інвестицій, зокрема бюджетних, прямих іноземних, кредитних та інших джерел на основі використання елементів постійно оновлюваної платформи інвестиційної інфраструктури, оптимізацію врахування впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів, прийняття виважених інвестиційних рішень щодо обсягів, логістичних підходів, форм і спрямованості інвестицій у відповідності з потребами і стратегічними інтересами.

Впровадження результатів дисертаційних досліджень Кацана А. М. в практику господарської діяльності використовується для визначення обсягів та джерел інвестування, раціонального використання власних і запозичених коштів, матеріальних і нематеріальних активів, ресурсного забезпечення, успіхів практичного досвіду інвестування виробництва, переробки і реалізації продукції з доданою вартістю, що позитивно впливає на посилення наявного позитивного іміджу і підвищення ефективності розвитку.

Результати проведених досліджень щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства та обсягів, процесів інвестування розвитку прийнято до впровадження СФГ «С-Іванна» Дунаєвецького району Хмельницької області.

Голова СФГ «С-Іванна»

/О.А. Білий/

№ 78 від 27.08.2019р.

У спеціалізовану вчену раду
по захисту дисертаційних робіт
на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

ДОВІДКА
про апробацію результатів наукового дослідження
Кацана Андрія Михайловича

В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів та інвестиційної кризи в Україні, іноземний капітал у формі прямих і портфельних інвестицій є одним із джерел фінансування, яке дає можливість покривати тимчасові потреби вітчизняного сільськогосподарського виробника у фінансах. Прямі іноземні інвестиції заохочують експорт, дають змогу підприємству розширити свою мережу збуту і таким чином розширити асортимент товарів, які продаються на закордонних ринках

В процесі проведених досліджень здобувачем встановлено, що у місті Кам'янець-Подільський Хмельницької області 2016 року відкрито новий сучасний насіннєвий завод ТОВ "КВС-Україна", що входить до ТОВ «КВС-Україна», яке є 100% дочірнім підприємством KWS SAAT SE зі штаб-квартирою в Німеччині KWS – однієї з найбільших селекційних компаній в світі, яка займається селекцією провідних сільськогосподарських культур.

У будівництво заводу інвестовано 20 млн. Євро. Створено 70 робочих місць. Завод спроектовано за принципом модульного будівництва, то ж, за необхідності, потужність заводу легко може бути збільшена вдвічі. На сьогодні завод завантажений на 100% та приймає на доробку насіння з посівних площ, зосереджених в Хмельницькій, Тернопільській та Вінницькій областях.

За результатами наукових досліджень автором, Кацан А.М., запропоновано одержання додаткових податкових, митних, кредитних пільг та страхових гарантій на реалізацію інвестиційних проектів із залученням іноземних інвестицій за умови створення нових робочих місць на підприємствах, впровадження сучасних ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій які сприяють зниженню енергоспоживання на одиницю продукції та орієнтовані на найраціональніше використання сировинної бази сільського господарства для експорту продукції з доданою вартістю.

Впровадження результатів дисертаційних досліджень Кацана Андрія Михайловича використовується фахівцями відокремленого підрозділу в практиці інвестування розвитку ТОВ «КВС-УКРАЇНА» у місті Кам'янець-Подільський Хмельницької області.

Директор ТОВ «КВС-УКРАЇНА»
м. Кам'янець-Подільський
Хмельницької області

Акціонерне товариство «Оболонь», Україна, 04212, м. Київ, вул. Богатирська, 3
Тел.: (044) 412-84-10, Факс: (044) 412-76-03
E-mail: general@kiev.obolon.ua

№ 260 Дг 13.11.2018

У спеціалізовану вчену раду
по захисту дисертаційних робіт
на здобуття вченого ступеня
кандидата економічних наук

ДОВІДКА
про апробацію результатів наукового дослідження
Кацана Андрія Михайловича

Розроблений здобувачем Кацан А.М. організаційно-економічний механізм інвестиційного забезпечення розвитку агропромислових підприємств з метою досягнення стійкого економічного стану за рахунок активізації інвестування передбачає певну кількість етапів, що послідовно здійснюються на різних стадіях інвестиційного процесу.

Пропозиції автора використовуються керівництвом і головними профільними фахівцями Солодового заводу ПрАТ «Оболонь» Чемеровецького району Хмельницької області щодо залучення значних обсягів інвестицій для впровадження високотехнологічних процесів, орієнтованих на виробництво якісної сільськогосподарської сировини й продовольчих товарів, що дозволить розширювати експортний потенціал і перейти до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку та розширеного відтворення виробничого потенціалу агропромислового підприємства.

Впровадження результатів дисертаційних досліджень Кацана А. М. в практику господарської діяльності використовується при визначенні обсягів та джерел інвестування, раціонального використання власних і залучених коштів, матеріальних і нематеріальних активів, провадження передового практичного досвіду інвестування виробництва, переробки і реалізації продукції з доданою вартістю, що позитивно впливає на посилення наявного позитивного іміджу і підвищення ефективності розвитку.

Результати проведених досліджень щодо обґрунтування механізмів економічного захисту, обсягів, процесів інвестування розвитку підприємств прийнято до впровадження Солодовим заводом ПрАТ «Оболонь» Чемеровецького району Хмельницької області.

Директор солодового заводу ПрАТ «Оболонь»
Чемеровецького району Хмельницької області

В.В. Винник

